

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОЛА

ТОМ

I

КЊИГА 5

БОРБЕ У СРБИЈИ 1943 ГОД.

БЕОГРАД

1954

БОРБЕ У СРБИЈИ 1943

I

**ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА**

БР. 1

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 1 ЈАНУАРА 1943 ГОД. СВИМ ШТАБОВИМА НОП ОДРЕДА У СРБИЈИ ЗА ПОЈАЧАНУ БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРСКИХ И КВИСЛИНСКИХ ЈЕДИНИЦА¹

СВИМ ШТАБОВИМА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ

Другови борци, командири, команданти и политички комесари!

Навршила се година дана како су четници Драже Михаиловића, задајући нам нож у леђа, заједно са окупатором поробили нашу ослобођену територију Србије, поробили наша ослобођена села и градове, поробили наше ослобођено Ужице, Ужичку Пожегу, Бајину Башту, Чајетину, Чачак, Порши Милановац, Љубовију, Крупањ, ЛозЈницу, Бању Ковиљачу, Рашку, Врњачку Бању, Петр^овац, Велико Градиште, Голубац, Кучево, Доњи Милановац, Лебане, Куршумлију, Прокупље. Навршила се година дана како народ окупирани и неокупирани Србије стеће под чизмом Недића, жандарма и Дражиних четника, цотпомогнутих крвавим¹ фашистичким окупаторима. Навршила се година дана како ви, упркос најтежим прогођима одолевате надм^оћном непријатељу у нерав^ној борби!

Непријатељ је успео да пороби великим делом ослобођену Србију, непријатељ је успео да за ову- годину опљачка наш народ, али непријатељ није успео да разбије наше снаге и да угуши љубав за слободу у иашем народу. Згаришта попаљених села, хиљаде нових гробова, непресушне сузе мајки и сестара, опљачкани и опустошбни домови, све то више бодри и јача.

Наше славне српске ударне бригаде и дивизије прослављене великим победама силно маршују у Источну Бо-

¹ Оригинал, пксан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9853.

сну. Присиљене пре годину дана да се повуку са територије Србије, после херојских подвига далеко од својих домова, данас горе од жеље да се врате к нама, да се свете за издају, за спаљена села и порушене градове, за опљачкану народну имовину, за повешане *очеве*, мајке и сестре. И није далеко дан када ће оне ступити на своју родну груду и заједно са вама ослободити нашу земљу и наш народ.

Док су [наше славне српске бригаде и дивизије херојским борбама у Босни и Санџаку пронеле кроз цео свет славно име српских партизана и у заједници са хрватским, црногорским и босанским партизанима ослободиле градове Босне, ви нисте седели, ви нисте ћутали.

Ви сте годину дана одолевали ударцима непријатеља, бранили сте народну имовину, уништавали сте непријатељску живу снагу, рушили сте пруге и мостове, помагали сте нашем народу, нашим дивизијама у Босни, нашој руској браћи и савезницима Енглеској и Америци.

Улазимо у другу зиму, али не зиму слабости, повлачења, одбране, већ зиму победе, напредовања, офанзиве. Ова зима не носи тешкоће и бригу како да сачувамо снаге од надмоћног непријатеља, ова зима поставља пред нас јачање одреда кроз дизање њихове ударне способности и покретање у борбу целог народа.

Велике офанзиве Дрвене војске дуж целог Источног фронта, брзо померање унапред савезничког фронта у Африци, бујање народно-ослободилачког покрета у Европи, *огромни успеси* Народно-ослободилачке војске у Босни под мудрим руководством - Врховног штаба и Врховног команданта друга Тита, нагоне окупаторску војску да још бруталније наступа што све изазива полет ослободилачког покрета и још чвршће окупљање народа око наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда.

Нема сумње да ће ова зима бити одлучујућа, да ће ова зима убрзати распламсавање Народно-ослободилачког покрета до *невиђених* размера и да ће у пролеће копнети Хитлерова војска као пролетњи снег, убрзавајући слом Хитлерове војске, Хитлерове државе и Хитлеровог новог поретка у Европи.

Друштво борци, командири, команданти и политички комесари!

Пред вама стоје велики задаци. Прошла година, година повлачења, година слабости, година ситних окршаја је за вама. Пред вама је година победе, година наступања, година крупних окршаја, година победе. Пред вама је да још чвршће, још силније него јула 1941 год. пређете у офанзиву противу непријатеља и поведете цео наш народ у бој до победе.

Ваше снаге су још увек мале, али ваша воља је бескрајна, ваша борбеност и издржљивост -неизмејзни, а љубав народа за слободом и мржња према непријатељу велика. Отпор народа у Србији расте. Српски народ је уз своје партизане. Никакав терор, никаква хапшења нису у стању да натерају наш народ да клекне на колена. Никакве лажи избеглица из Лондона нису у стању да умире Србију.

Крвава фашистичка аждаја је рањена. Њу треба дотући. Напред, другови, у напад на непријатеља! Тамо је оружје и све што нам треба! Освајајте оружје и оружајте народ који је спреман за борбу.

Ви, стари борци, прекаљени у ватри деветомесечне² борбе, будите жариште око кога ће се окупити цео народ! Будите борбено језгро које ће чврсто држати кормило, будите буктиња која разгони таму! Будите свесни свог великог задатка! Нека вам пред очима увек буде пример херојска Црвена војска, нека вам¹ душу греју топле речи братских руских партизана — „Партизански Југославије, руски партизани поносе се вам,¹а“, — нека вам *снагу* крепи похвала учитеља и вође, драгог Стаљина да је „Пламен партизанског рата обухватио читаву Југославију“.

Борци!

Љубав према своме /народу и слободи довела вас је у редове партизана. Будите чврсти и одлучни, храбри и дисциплиновани. Дајте све од себе за победу праведне ствари. Командири и политички комесари су ваши другови, ваши најбољи другови. Они -су никли у борби, они су организатори борбе. Сва љубав и поштовање «ајбољима међу вама, јер без њих нема ни победе!

Командири, команданти и политички комесари!

Ви морате заиста бити цвет најбољег и најпожртвованијег! Водите своје чете и одреде у још већу борбу, стварајте Народно-ослободилачку војску! Своје стручно знање и искуство примењујте, гвоздену дисциплину одржавајте, а љубав и другарство развијајте! Од вас то траже борци, то тражи народ, то тражи борба.

Организујте исхрану у зимском периоду, спремајте резерве у храни, обући, одећи. Народ ће вам дати све, јер се ви за њега борите! Али не заборавите да код непријатеља се налазе магацини хране отете од народа, не заборавите да се тамо налази одело* обућа, оружје.

Борци, командири, команданти и политички комесари!

Пођите у одлучни напад! Нека затутњи земља где год Иепријатељ гази! Нека прасак пушака и тресак бомби уни-

² Деветнаестомесечне

штава окупатора и издајнице, нека свуда вреба смрт нељуде. Нека наша земља буде гробница злотвора.

Ударајте по окупаторској живој сили и нека вас никакве репресалије не заплаше. Оружајте Народ, нека се пушком брани иевино ставовништво од подмуклог непријатеља.

Рушите комуникације, уништавајте транспорте и све што служи окупатору!

Умиштавајте гадове — изроде нашег наркзда! Смрт свакоме ко гарави пушку у борби против народа и ко је до сада вршио зверства над' народом! Казните кривце по заслуги!

Уништавајте банде Драже Михаиловића које уз помћ противнародне избегличке владе на челу са српскоклубашем Слободаном Јовановићем организују терористичке банде и убијају руководиоце и борце Народно-ослободилачке борбе, који се боре против народа за рачун окупатора И издајника!

Дража Михаиловић ослањајући се на реакционарну великосрпску шовинистичку клику, сеоске' зеленаше и пропале политичаре — главешине бивших политичара, окупио је око себе корумпирано петоклоношко чиновништво, пропале офицере, финансије и порезнике, ставио се у службу окупатора, издао је наш народ, спрема се да сутра, када народ избори своју слободу, зајаше сва та багра попово на народну грбачу.

Данас када окупатор разоружава њихове деморалисане четнике, деморалисане збг пљачке и крви народа коју су пролили, а пред блиским народним судом који долази, Дража Михаиловић окупља разбијене четнике; реорганизује их за нову борбу против народа. Дража Михаиловић покушава да још једном превари и изда наш народ. Разоружавање од окупатора и тобожње „акције" треба да рехабилитују ову багру и да народ пође за њима.

Борци, командири, команданти и политички комесари!

Развијте још јаче борбу за свој народ И своју слободу! Пређите у офанзиву на фашистичког злотвора! Чврсто држите оружје у руци и не испуштајте га док ца јлицу земље гмиже и један гад, док »е изборите слободу. Учините све да што скорије буде и на нашој улици празник!

ЖИВЕО НАШ ВРХОВНИ КОМАНДАНТ — ДРУГ ТИТО!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

1 јануара 1943 год.

Положај

Политички комесар

Мом. М. Марковић

ГЛАВНИ ШТАБ

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ

И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА СРБИЈЕ

Командант

Радивоје Јовановић „Брадоња"

БР. 19

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 2 ЈАНУАРА 1943 ГОД. КОМАН-
ДАНТУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О СТАЊУ
У НОП ОДРЕДИМА У СРБИЈИ¹

2-1-43

Другу Слободану²

Драги друже,

Друг Мих.³ ти одговара на твоје последње писмо, а ја ћу те у кратк'о обавестити о стању у Србији. Ускоро ћу Иоћи тамо, па ћеш се детаљније упознати са свим.

Вероватно си обавештен да се из Србије повлачи немачка окупаторска војска, а на место ње долазе бугарске окупаторске трупе.⁴ То је велика слабост коју ми морамо искористити.

Банде Др.[аже] Мих.[а'иловића] су свуда у активизацији и углавном врше терористичке акте, убијајући наше људе.

Свуда у Србији расположење је народа за нас и за борбу. Нарочито успеси на Ист.[очном] бојишту и у Босни дижу борбеност маса, које су спремне, да одмах упркос зиме, прилазе и тамо у активну борбу.

С обзиром на све то, поставља се јачање одреда, број-Цаво их снажити, стварати нове где не постоје и најозбиљније Цоставити питање већих акција. КоД наших штабова треба разбити опортунизам како у погледу прилива у одред, тако и по питању акција. У томе правцу ми морамо предузети све мере и још у току зиме створити јаке одреде. Ја ћу у име Гл. штаба у овоме смислу упутити директно писмо свима окр.[ужним] штабовима, дајући им у исто време и конкретну помоћ. А када се будемо заједно нашли, мораћемо поћи по одредима да им помогнемо на учвршћивању и на извршењу задатака који се достављају пред све одреде у Србији.

Наше снаге у Србији су врло мале, али су језгро, које може око себе окупити за кратко време велике снаге. Да ти у кратку изнесем стање у одредима:

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2622.

² Радивоје Јовановић-Брадоња, командант Главног штаба НОВ и ПО Србије, налазио се на терену Првог шумадишког НОП одреда.

³ Благоје Нешковић

⁴ Види индекс 2 уз док. бр. 4.

У округу Лесковац има два одреда који укупно износе 150—160 партизана: Одред Врањски 55 и одред Лесков. [ачки] (Кукав.[ички]) 150. Наоружање им је добро, морал људства добар. Изводе само ситније акције. Овде је било четири одреда, па смо ми сада њима поставили да се створе два са чвршћим штабовима. У овоме крају симпатије народа су за нас врло велике.

У округу Ниш постојало је 4 одреда. И њима смо оставили да се створе два и то: Јастребачки, који броји 100 партизана, и Нишавски (Сврљишко-озренски) 50. И у овом одреду је стање као у Лесков.[цу]

Зајеч.[арст] броји око 40 парт. Стање код њих не знам, јер иам је веза са њима моментано прекинута.

Крушевачко-краљевачки (Расински)⁵, број људства око 120. Наоружање добро. Прилив људства у одред постоји и то нарочито у задње време. Одред је врло жив и стално врши акције. Пре пар дана једна група је у ноћи упала у Круш.[евац] и убила четири агента. Сада је једна чета прешла у Трстенички и Левачки срез.

Пож.[аревачт] броји нешто преко 40. Одред се креће свуда на територији округа Пож. Врше ситније акције. Прилива нема.

1 Шум.[адиси] ти је познат.

Чачак — тамо су друшви распустили одред. Ових дана кад смо ухватили везу са њима поставили смо им да одмах створе одред.

У осталим деловима Србије немамо одреда. Поставља се да се свуда створе.

Шио се тиче функционисања Гл. штаба, то ми морамо одмах решити. Најбоље је да седиште штаба буде у Шумадији. Не само ради тога што ће Шумадија бити жижа Народно-осл. борбе, већ и што је за нас то најзгоднија база одакле ћемо моћи да држимо чврсту везу са свим одредима. **Ја** ћу одмах доћи тамо заједно са начелником штаба кап. М.⁶ **ла** ћемо и то питање решити како је најбоље.

Док ја иде дођем, ти среди стање тамо у одреду и покушај да се повежеш преко Косм.[аја] са Пож.[аревцем] Исто тако предузми мере да се направи канал према Круш.[евцу], да би се ми тамо пребацили ради сређивања прилика

⁵ Расински НОП одред никада није носио назив Крушевачко-краљевачки НОП одред.

⁶ Предраг Марковић-Алимпие, погинуо као комадант Прве јужноморавске НО бригаде крајем децембра 1943 год. на Коњуху у Источној Босни. Марковић који се овде помиње као начелник Главног штаба НОВ и ПО Србије није био начелник штаба, већ војни инструктор при Главном штабу.

тамо. Ја ћу, док не дођеш, одржавати везу са свим одредима, и слаћу им писмене директиве у име Глав. штаба.

Ти предузми мере у смислу писма друга Мих.[ајла] да ја што пре дођем тамо и тада ће Гл. штаб моћи да гравилно функционише.

Шаљем⁰ ти Директивно писмо Гл. штаба које смо написали на основу твога и послали скоро свим¹ штабовима.

Друг. поздрав

М. М.⁷

БР. 3

ИЗВЕШТАЈ КОМЕСАРА МОРАВСКЕ ЧЕТЕ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ЈАНУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О СИТУАЦИЈИ У МОРАВСКОМ СРЕЗУ И АКЦИЈАМА ЧЕТЕ¹

10-1-1943 год.

Драги друг Ши,

Данас су се патроле² састале да се¹ испита недељни рад, да ли су постигнути постављени задаци, да се одреде нови задаци за идућу недељу и претресе целокупна ситуација на терену. Све патроле су стигле сем патроле другог Командира.³ Прошле недеље исто тако патрола није стигла одређеног дана већ сутрадан. Исто се десило и сада, лутање је искључено, јер он понајбоље од свих пахрала познаје терен зборног места.

Уобичајено је да се сваке недеље одржи састанак партиске јединице, СКОЈ-а, шиференција, саслушање вођа патрола и давање војних задатака. Данас, да не бисмо поново изгубили читав дан, решио сам да све то учиним сам у једници са члаиовима партије, без другог командира⁴ и друга

⁷ Мома Марковић, политички комесар Главног штаба НОВ и ПО Србије, у ово време налазио се у Београду.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3930.

² Моравска чета крајем 1942 год. била је подељена на неколико група које су изводиле акције у Моравском срезу. Чета је дејствовала по групама све до почетка немачке офанзиве против Пожаревачког НОП одреда 15 фебруара 1943 године.

Овде се не ради о командиру чете, него о вођи једне групе Моравске чете.

⁴ Милан Благојевић, погинуо као заменик команданта Пожаревачког НОП одреда крајем маја 1943 год. код с. Миријева (Моравски срез) у борби против љотићеваца и жандарма.

реј⁵ и да њима напишем једно писмо и да им одредим збо-р^{но} м е с т о и опоменеМ на уредност. ~То чиним из тога разз,л'ога што се сада налазе код нас Хитра,⁶ Сеља⁷ и Ву-^{иц}/а.⁸ Наше патрОле пронашле су добар део људи али са ств^{ра}њем комитета и учвршћивањем људи иде страшно теуКо. Стално наилазимо на разне и разне препреке које до^ека могу да доведу у страшно очајање. Улажемо све на^човечанске напоре, ризикујемо и жртвујемо све, идемо страшно премОрени и кад погледамо делокупни наш рад да нисмо ништа радили. Поставили смо прошлог састанка ли^видацију неких цемачких шпијуна, некОлико претседника оп^тине и неколико шрњачких агената и стварање, одно-с и р само формирање комИтета⁹ у 5 места где већ имамо љл/де. И то је све било. И патрола је пред'ала два комитета, у Врбници и Тићевцу Хитри Која је са њима одржала са-с т^анке и радида на њиховом учвршћивању. Другови су се п^осебацили одмах у Пругово да тамо створе комитет и ликви-ди-рају благајника општине као члана општинске управе и п^ознатог гестаповца. Међутим услед страшне мрачне ноћи за/лутају, изгубе читав дан а идућег дана Организују ликви-дацију благајника. 8 |ов. мес. благајник је у4ч. био у општи-наши другови пођу одмах у општину, међутим он је у: м^ађувремену отишао кући, |наши другови појуре његовој к^у/ћи, чим су Јони ушли у двориште кућићи залајали, он одмах приметио да су то партизани и на супротна врата У</лео да побегне пре него што наши другови и стигну, до^уће. Онда се Они врате натраг, упале општинску архиву и заплене мало пИсаће хартије, коверата и једну добру плесу. Онда су м^орали убрзано да се врате на зборно место и тако је пропало форм!ирање комитета у Пругову, Шљи-о^вцу и ликвидирање тога гада.

П патрола са успехом је ликвидИ)а[ла] бившег коман-д^анта милиције у селу Миријеву, а сада активног љотићевца. ^ани >у га ухватили и стрељали га. Одржали су састанак са Ј^ародно-ослободилачким одбором у Брзоходу а нису успели д^а формирају одборе у Миријеву и Качетину. Прошли пут с^ам писа'о да постоји Н.О.О. у Бошњаку па када сам писмо

⁵ Љубисав Стевић, рањен и ухваћен маја 1943 год. у с. Бошњаку (УГоравски срез) и стрељан у Жабарима.

⁶ Радмила Трифуновић, народни херој, инструктор ОК КПЈ за ^ожаревац, погинула са групом бораца из Моравске чете априла ^043 год. код с. Миријева.

⁷ Ратко Ристић

⁸ Вујица Ремењак, погинуо априла 1943 гол. код с. Брзохода ^УГоравски срез).

⁹ Односи се на формирање НО одбора у селима неослобођене те-^иторије.

писао требао сам да формирам одбор, међутим један друг је довео и једног човека који није за одбор те смо те вечери само са тима људима разговарали, читали вести и други наш пропагандни материјал. Заказали смо састанке са њима за 9 ов. мес. а у Миријеву и Качетину заказани су састанци за 5 и 6 нов. мес. Међутим ликвидација љотићеваца у Миријеву довела је жандарме у исто село тако да су се људи поплашили и нису сви дошли на састанак. Патрола која је имала да формира комитет у Качетину залутала је тако да је пред зору стигла сасвим у друго село. Онда су другови морали да иду за везу ради поште, који се требали да дођу на заказани састанак 9 ов. мес. у Бушком¹⁰ још су залутали [и] стигли су сасвим доцкан и људи који су се били сакупили растурили су се. III патрола са којом сам ја наишла је (опет у току ове недеље на препреке. Пребацио сам се у Породин да ту одржим састанак са комитетом и да се одмах идуће вечери пребацим за Жабари па даље за Ореовицу где треба само да се формира комитет. Међутим љотићевци у јачини од 200 изненада убрзо упадну у Породин и почну претрес од куће до куће. У једној кући на брду „ја сам радио са машином. Када ми погледамо кроз прозор а оно 10—12 љотићеваца у једној суседној кући на 30 метара од нас. Ми одмах изиђемо из куће, они нас не примете али горе на брду наиђемо на њихову заседу од 20—30 и још нас отерају чак у Кушиљево. Из *Кушијева* вратимо се сутрадан натраг и одем до Жабара кад тамо сви су се уплашили од љотићеваца и од онога случаја када су ме жандарми још колики у Александровцу и неће уопште да дођу на састанак. Сада сам пронашао друге људе. Један је сасвим добар, све би дао за ме и изгледа да ће одлучно да ради. Остала тројица истина прошле године су радили за нас али сада не знамо да ли ће да зајму више, односно да ли ћемо ми успети да их убедимо у потребу рада. Четврта патрола која је имала да ради у Кушиљеву наишла је опет на страхан страх људи. Једном нашем партизану пре 4 дана Немци су упалили кућу зато што је ранио два жандарма у Луковици. Жандарми су нама у Луковици направили заседу (прошли пут сам писао о томе) и наши су наишли на заседу и ранили су 2 жандарма, једног лакше а једног сасвим тешко. Као одмазду за то Немци су једном нашем партизану у Кушиљеву упалили кућу. Од тога су се људи страшно поплашили и нису смели да дођу на састанак.

¹⁰ Вероватно се односи на село Бусур.

После су се пребацили у Бобово, ту им сељак код кога су били побегле и они су морали да изврше покрет усред дана. Пребацили су се у Витаково¹¹ и ту су пронашли добре људе и сада само треба да се формира Н.О.одбор.

II

8 ов. мес. одржао сам састанак комитета у Породаду. Иако тај комитет постоји више од два месеца он до данас није апсолутно ништа радио. Нису имали никакве задатке нити су пак редовно долазили на састанке, а када су долазили, све је личило на кафански састанак а никако на састанак Комитета. Опширно сам говорио о пол. ситуацији, објашњавао сам опширно шта су то Н.О.О., поставили смо задатке. извршили смо поделу рада. Било је на састанку њих 9, иначе има их 14 у комитету. Извршили смо поделу села. Одредили људе који ће да се старају о борбеној групи, управо поставили смо рад онако како то гласи наређење број 1 Н.О.одборима од Штаба. Плус тога опширно смо говорили о конспирацији и држању пред непријатељем., Затим смо им објаснили све њихове дужности, говорили о озбиљности и о плану у раду и о дневном реду при сваком састанку. Сада смо повели Вујицу да иде са једном нашом патролом и да учврсти комитете и помогне при формирању у Бошњаку и Качетину и да учврсти комитет у Брзоходу. Ја ћу са Хитром да се пребацим одмах у Жабарли, Ракинац, Ореовицу и Александровац па поднели не знам какве напоре, макар главу изгубио, али ћемо одговорити новопостављеним задацима. Друг Сеља поћи ће са патролом за Кушићево, Витежево, Бобово где исто тако Има људи а које само треба убедити у неоправданост страха.

Непријатељске снаге на терену су исте као и прошли пут. Јботићевци су поново отишли за Вел. Плану. У свима општинама Моравског среза дошло је наређење да свака општина да 4—6 људи за жандармерију. Још неће нико да иде али како ће даље бити са тим не знам. Горњачани залазе од Моравског среза само до Врбнице и Тићевца а по РесавскоМ срезу иду по 3, 5 и 10 на више места. Не предузимају никакве акције сем што смо чули; нисмо могли да проверимо да на појединим местима држе заседе, ТЈ. где претпостављају где можемо ми да наиђемо.

Патролама смо најозбиљније поставили ликвидирање општинских управа. Све општине не раде али један добар део ради по старом.

¹¹ Вероватно Витежево

У народу постоји још увек нејасно о улози Д. Михаиловића. Наше патроле улажу све снаге да га раскринкају. Вероватно да ће нам сада у томе много помоћи и „Глас“ као и билтени и вести.

Непријатељ, жандарми су страишно деморалисани. Са једним смо ухватили везу, сада радимо да дођемо у везу још са једним који је такође добар.

Последњи пут иисмо добили пошту.

Друг. гТоздрав

Суви¹⁸

БР. 4

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ“ ОД 14 ЈАНУАРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ И АКЦИЈАМА ОДРЕДА¹

ШТАБ I ШУМАДИСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ.“
14-1-1943 године
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

I — Непријатељ

На територији овога Одрета број окупаторских снага стално се мења. До почетка јануара месеца ов. год. на нашем терену били су само Немци. 7-1-дошли су у Тополу Бугари² око 600, а Немаца је остало врло мало. У осталим местима до сада нисмо могли прибавити податке о јачини непријатеља. Њихове главне снаге налазе се у Тополи, Аранђеловцу, Младеновцу, Крагујевцу и Г. Милановцу.

Немачке снаге су у квалитативном погледу доста слабе. Већином су били Немци из Баната. Наоружање је било добро, у већини аутоматско оружје. Морал доста слаб. Ове трупе снабдевале су се организованом преко општина или директном плачком из села.

¹² Сима Симић, народни херој, пошнуо маја 1943 год. у с. Бусуру, Млавски срез.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4552.

² Према споразуму Хитлер—Филс крајем 1942 год., бугарске окупационе снаге прошириле су почетком јануара 1943 год. своју окупациону зону на Западну Србију и Шумадију. У Тополи су били вероватно делови Двадесет пете бугарске дивизије чије се седиште штаба налазило у Пожаревцу.

Бројво стање и састав окупаторских слугу у последње време се знатно изменио. Сви четнички одреди су разоружани од стране окупатора, тако да су на овом¹ терену, остале само пољске² страже и жандарми, чији се број у Космају повећао а на осталом терену смањено. Током новембра и децембра у Космају је владала велика реакција. У сваком селу налазило се је по 20—30 жандарма. Данас се број њихов смањено али су зато иа тај терен место њих дошли љотићевци, који за сада осигуравају главну пругу (железничку). На осталој територији број окупаторских слугу је мањи и то: Топола око 40, Аранђеловац 40, Милаћовац³ око 100, Љиг око 30, Белановица 30, Лазаревац 30, Рача 20, Чумић 15, Даросава 15, Мисача (Мајдан) 20, Старагари 20, Шатлорџа 15. У сваком овом месту има још и од 15—20 наоружаних сељака. Морал код жандарма је врло слаб. Сви су они везани за Дражу Михаиловића. На терену су доста неактивни.

Окупатор због опасности устанка у Србији свамодневно повећава терор, систем таоца и шпијунска служба довољни су да народ одврате од Народно-ослободилачке борбе, зато се у последње време терор повећава масовним хапшењем сељака као и стрељањем. Али све ове мере нису довољне да окупатор постигне свој циљ, зато ових Дана Недић опет прети грађанским ратом. Долазак Бугара као и покушај Недића да образује т.зв. ударне одреде има изгледа да ће реакција и на овом терену прећи у офанзиву. Односи међу окупаторским бандама доста су олабавили, нема више изгледа да би они бар за сада могли достићи онај степен повезаности као прошле године.

Што се тиче организације Драже Михаиловића она се у овим крајевима налази у специјалној фази, тако да за масе претставља праву загонетку. Тактика коју сада окупатор спроводи према дражиновцима унела је приличну пометњу. Хапшење, стрељање и прогоњење дражиноваца тешко се данас може убедљиво објаснити сељачким масама. Дражини одреди који су постојали на овој територији после неколико потера окупатора углавном су се распали. Мањи делови или Ивојединци крију се у селима око Рудника, једна група око Космаја а неки у Лепеничком срезу. Оно што је окупатор желео прилично је и постигао, јнаиме веровање извесног дела сељака да се Дража бори против окупатора. 'Ово веровање нарочито подржавају англофили.

Обзиром на кризу која је наступила у Југ.[ословенској] влади у Лондону, а кбја нама у потпуности није позната,

³ Горњи Милановац

сматрамо да је потребно издати један масован летак помоћу којег би се извршило масовно раскринкавање Дразине организације по свим селима. Изгледа да Дразина организација због слабих страна на овом терену не ради ништа јавно против нас, али тајно још увек спроводи своју стару, тактику убијајући присталице Народно-ослободилачке борбе (убиство учитеља Ђекића из Винче и једног сељака из села Мајдана). Сазнали смо да су два капетана и два поручника ухваћени од Немца као дражиновци и ставили се Немцима на расположење и облачили немачку униформу и отпутовали са Немцима.

II — Народ

Политичка и национална свест народа на терену овога Одрета је на завидној висини. Иако је данас директно учешће у Народно-ослободилачкој борби јнезнатно, огромне симпатије народа су на нашој страни. Страшан терор и пљачка окупатора и његових слугу још је више приближила народ нашем покрету. Акције Одрета као и широки политички рад на терену непрекидно приближују масе нашем покрету.

Ако се упореди расположење народа од прошле године са овогодишњим, онда можемо са сигурношћу да тврдимо да су народне симпатије према нашем покрету нагло порасле. Морам признати да је реакција ипак успела да један део народа заведе, нарочито оне крајеве где је наш утицај мањи. И данас има доста сељака који нашу борбу, посматрају са неверицом. Одред користи сваку прилику да што шире продире у народне масе, па је у томе погледу имао много успеха. Социјални састав народа углавном је изједначен. Пљачка окупатора и неродица приближила је и изједначила стање сељака, тако да се многи имућнији сељаци налазе на нашој страни и активно нас помажу.

Терор и пљачка окупатора и његових слугу изазива код сељака страшну мржњу и жељу, за осветом и слободом. Ово се нарочито одражава на расположење сељака приликом ликвидације петоклонаша и реквизиције његове имовине. После ликвидације појединог петоклонаша настају Коментари по читавој околини, у свим случајевима досада народ је ове поступке одобравао, може се рећи и ликовати.

И поред симпатија које код народа уживамо, страх од терора умногоме кочи наш рад, јер за сваку подршку коју нам народ пружа непрекидно страхује од репресалија непријатеља.

И поред тога што је наш Одред политички масован, покушај мобилизације сељачких маса остао је безуспешан. У

гом погледу и под оваквим општим околностима засада не можемо рачунати на неко Лојачање. За сељаке важи старо правило да је врло тешко покрећу у борбу.'

Случај, у Космајском срезу, где су сељаци услед терора окупатора побегли од кућа да би се спасли хапшеша, али нису хтели ићи у Одред, најбоље то потврђује. Свакако да је овде главни разлог зима.

III — Терен

Сматрамо да је терен овога Одрода добро познат, те није потребно да га уопште описујемо. Терен је доста повољан за герилско ратовање али му је негативна страна у томе што има доста путева за брзу концентрацију непријатеља у свим правцима. Велика и разбацана села, нарочито око Рудника и Качера погодна су за маскирано кретање чета, што умногоме олакшава акције и зими, наравно под условима што мањег снега.

IV — Наш Одред

Наш Одред броји укупно 58 бораца и то: две чете (Рудничка, 20, Космајска 22), Две Минерске по четири борца, једна ударна тројка и једна двојка и штаб Одрода од тројице. Наоружање: 9 п. митраљеза (збројовке), пушака 50, 3 машингевера, 14 пиштоља, бомби 15. Пушчаних метака 3200, за једну машингеверу 32, једна са 9 а једна без муниције. Резервних пушака 28.

Морал Одрода с обзиром на околности под којима живи врло добар је.

Официјални састав Одрода: 34 радника, 9 сељака, 14 интелектуалаца и један активни наредник.

Војничка способност бораца доста је добра. Две трећине бораца рукују са аутоматским оружјем којим Одред располаже. Имају довољно рутине за герилски начин ратовања. Командна способност просечна. Сви борци су оспособљени за самостално објашњење Народно-Ослободилачке борбе.

Обавештајну службу углавном врши партиска организација а и сам штаб и четна руководства преко поверљивих сељака.

Служба везе. Служба везе је код Одрода доста слабо јорганизована, услед недостатка способних и поверљивих курира, па због тога Одред има доста потешкоћа. Штаб Одрода засада има свега два седишта, док чете имају довољан број [пунктова као и помоћне јединице. Услед недостатка способних курира штаб Одрода се досада већином кретао са четама. Један штапски курир до сада је био непрекидно

запослен за везу са Космајем. Везу са другим активним одредима немамо. Веза са Сувобором врши се преко партиске организације, пошто овај Одред сада не постоји. Радимо на успостави везе са Расинским одредом у коју сврху је упућена једна тројка са два теренца. Пре'дузете су мере за успоставу новог канала са Београдом. Са партиском организацијом О.К. Ар.[анђеловац] стојимо у непрекидном контакту преко секретара јединице или њиховог курира. Што се тиче везе са теренцима Космаја она се врши преко нашег курира, али је иста веома лабава кривицом теренаца. Потребно би било да и ови другови одреде једно одговорно лице које ће одржавати сталну везу са Одредом'.

Интендантски извештај. Пошто је интендант штаба одређен на другу дужност, за политичког комесара "једне чете, његову дужност обавља штаб Одрода. Што се тиче одеда Одред је успео да се у разним акцијама прилично снабде.' Најгоре стојимо са вешом, нарочито гаћама. Данас борци имају по једну или две кошуље, а мали је број бораца који има добре и целе гаће. Што се тиче обуће, данас много боље стојимо неш прошла два месеца. Извршена је оправка обуће и набављено неколико пари нових опанака. Поручено је и плаћено у Космају 10 пари опанака. Борци засада имају два пара чарапа а рукавице имају само пушкоми-траљесци. Снабдевање бораца са пелеринама нисмо могли извршити услед недостатка материјала нити за то засада има изгледа. Од резервног одеда имам само једно цивилно са зимским кацутом које смо оставили за специјалне сврхе.

Услед недостатка новчаних средстава Одред се храни мод сељака без новчане накнаде. Издавање' признаница није нимало популарно, јер се овај систем профанисао још прошле године како од стране ваше тако и од стране четника.

У вези са писмом П.К.⁴ од јесенас партиске организације примиле су на себе да за Одред спреме довољан број склоништа са резервном храном. До данас то питање није решено. Постоје само обећања неких сељака која још нису реализована, Уколико се ово питање не рши повољно или бар делимично Одред ће доћи у врло тежак положај. Већ данас и поред тога што су сељаци према нама релативно добро расположени Одред има доста тешкоћа у исхрани. Неродица и пљачка окупатора оставила је сељаке са веома мало жита тако да мнош ни за властите потребе неће имати доста. Другови из О.К. Ар.[анђеловац] обећавају да ће успети да прикупе извесне резерве хране, док другови из Космаја

⁴ Покрајински комитет Комунистичке партије Југославије за Србију

изгледа по том питању нису ништа учинили иако су за то имали могућности.

У погледу муниције исто тако стојимо веома слабо. Резерве које су се налазиле на терену Космаја, око 10.000 метака, упропашћене су од влаге услед нехата тамошњих теренаца који нису водили довољно рачуна о чувању муниције.

Није потребно истицати шта значи у данашњим приликама за један одред муниција, то смо нарочито искусили прошле године. У акцијама се муниција тешко добива. Више пута се не надокнади ни утрошена. Штаб Одред Иоставио је проблем набавке муниције на прво место и ставио у дужност свима борцима у Одреду да по селима саплају сваки метак, наравно водећи рачуна о конспирацији. Ово питање је постављено и пред партиске организације на терену. Највише муниције има на терену Космаја и када би другови са овог терена озбиљно схватили ово питање, као и остале потребе Одред могли би доста учинити.

Санитетски извештај. Један од најтежих проблема за Одред је лечење и смештај болесника и Јуањеника. Питаше болнице није никако решено. Рањени Или болесни другови смештају се по селима у куће сељака симпатизера са великим ризиком за њихов живот. Досада смо у том погледу доста срећно пролазили. Данас Одред има пет болесних бораца од којих су двојица болесни, један теже последице теже реуме, а други убој од цокула. Тројица другова су рањена, од којих један теже, чије оздрављење неће скоро уследити.

Главну дужност болничара у Одреду врши друг Никола Накарада,⁵ који нарочито у превијању рањеника и давању прве помоћи показује одличне успехе и заслужује сваку похвалу. У том погледу не изостаје иза стручног лекара. За поједине случајеве Одред користи једног лекара са терена. Свака чета има по једног обученог болничара. Санитетског материјала имамо прилично. Од једног сељака добили смо на поклон један кг, јода у кристалу што данас представља огромну вредност. Потребно би било да се набави алкохол за новај јод. О овоме би требало известити и Врховни штаб.

Поред свих настојања да се хигијена и здравље бораца што боље сачува у том погледу немамо довољно успеха. Недостатак веша не даје могућности пресвлачења бораца, те и поред честог парења борци имају вашке. Услед слабе обуће и сталног пешачења борци често побољевају.

⁵ Владимир Петровић, инжењер агрономије, погинуо 4 децембра 1943 год. као санитетски референт Првог батаљона Прве шумадиске НО бригаде у Пријепољу у борби против Немаца.

Војни суд који је формиран при штабу Одрета умножио је специјални формулар пресуда који се испуњавају приликом ликвидације петоколониша. Досада је овај суд осудио на смрт 29 лица. Све казне извршене су стрељањем.

Извештај о политичком раду. Одред је поставио себи за задатак да на свом терену обавести све сељаке о циљевима Народно-ослободилачке борбе, о унутарњој и спољној ситуацији. Нарочити задатак Одред је оставио да раскринка слуге окупатора и издајнике Народно-ослободилачке борбе специјално организације Драже Михаиловића. За ову сврху Одред је користио све прогласе и публикације као и летке и листове Врховног штаба, Ц.К. К.П.Ј., П.К. К.П.Ј. за Србију, као и О.К. Ар.[анђеловац]. Нарочитог успеха имају вести које издаје О.К. Ар.[анђеловац], када их имамо — од 22. XII 42 радио не ради, па нам је то велики недостатак — из којих сељаци сазнају општу ситуацију. Чете као и посебне јединице Одрета крећући се по терену врше широки политички утицај појединачним разговорима са сељацима или на ужим конференцијама у појединим засеоцима. У неким селима чете приређују и приредбе у којима учествују и сељаци, нарочито омладинци и омладинке.

V — Рад

Штаб одрета донео је план да врши следеће акције: рушење железничких пруга, напад на возове, рушење железничких станица, кидање телефонских динија, напад на окупаторску живу силу ван насељених места, напад на жандармске станице и ликвидирање петоколониша. За нападе већих размера одређиване су чете или Одред, а за мање акције специјалне јединице — ударне или минерске тројке или четворке.

Почетком децембра месеца извршена су хапшења сељака из села: Стојника, Барајева, Бабе, Дучине, Ропчева, Рогаче и Амерића. У свим овим селима била је доведена пољска стража из Посавине и Смедјеревске Паланке у јачини од 20—30 у сваком селу. Број похапшених сељака који се налазио у срезу у Сопоту био је око 250. Пре напада на Сопот били су чланови штаба у околини Сопота и донели одлуку да се изврши напад са целим Одредом. Напад је извршен 14 децембра увече. Истог дана поред сопотских жандарма стигло је из Београда 86 бандита-градских стражара из Београда, за који су број сељаци тог дана носили храну. Пре почетка акције сељаци су нас известили да су жандарми и градски стражари смештени у згради Среског суда и једној кафани у варошици. Донели смо следећи план о нападу: Командант са једном групом бораца да изврши

[напад] и опколи кафану, а заменик команданта са другом групом напад на зграду суда и да пусти сељаке из 'Затвора. Сељаци су били смештени на трећем спрату зграде. Пре акције командири и водници су били упознати са акцијом и добили одређене задатке. Код објеката за напад о'бе групе су једно-времено стигле. На 50 метара испред кафане зауставила је нашу патролу градска патрола. Борба је одмах отпочела, једновремено је отворена ватра код обе зграде. Непријатељ је дао јак отпор код кафане, користио је зидове авлије за одбрану и наслагана дрва у авлији. После неколико минута борбе нападнути смо и из друге кафане од стране жандарма за које нисмо знали. Мг1 смо и њих напали и нисмо им дали да изађу из кафане. У обе кафане смо бацали бомбе и нисмо им дали да се развију и изађу у помбћ жандармима у судској згради. Зграда суда је у почетку обасута ватрог^ "и жаидарми су се повлачили на тре*ћи спрат на страну према кафани и одатле тукли митраљезима на другове код кафана. Наши борци су успели да се попну до другог спрата зграде, али су ту на њих припуцали и они су се вратили. Борба је трајала један и по сат, када смо се морали повлачити јер скго претпостављали да ће непријатељ добити појачање из Младеновца или Раље. За време борбе стално су бацали ракетле које су осветљавале места наших бораца. У зграду суда бацили смо две mine, од чијег су потреса поломљени сви прозори на згради. Зграда суда "је велика и од тврдог материјала, троспратна са 82 одељења. У овој борби рањена су два наша др)та — лакше, од којих [је] један сада дошао у чету, А други ће у најскорије време. У **ОВОЈ** акцији непријатељ је имао 4 'тешка митраљеза и два „Шоша". Сазнали смо да је непријатељ имао 12 мртвих и 15 лакших и тежих рањенка. Пола сата по преста'нку борбе неколико немачких камиона пошли су до Тресије за нама у потеру.

19 децембра увече са целим одредом у Угриновцима смо сачекали воз на отвореној прузи. Унапред смо поставили mine и када је наишао -воз упалили их. Локомотива Ј'е пре експлозије мина прешла, а три mine су експлодирале испод вагона. Како је пруга била права локомотива је и преко искидане пруге одвукла вагоне, те акција није имала жељени успех, сем на три места прекинуте пруге. Том приликом смо исекли 100 метара телефонске линије и скло-Иили је, да је непријатељ не пронађе. Воз је био теретни натовдрен шљунком.

24 децембра Одред је имао задатак да нападне жанд. станицу на Чумићу. Напад је извршен око пола ноћи изненада. Иако су жандарми изненађени нападом они су још раније били спремили одбрану, копањем Јровова око зграде

и неким утврђењем унутар зграде. Упад у зграду није извршен услед тога што је улаз непрекидно брањен тешким митраљезем, као и бомбама и пушкама. Пошто жандарми нису хтели никако да се предаду у зграду је бачено неколико ручних бомби и три мине, чије је дејство било страховито, тако да је већи део зграде био разрушен. После тога неколико бораца су се иопели на кр^{ов} зграде, са које су скинули један део црепа и на крову запалили неколико нарамака сламе. Исто тако један п.митраљезац је пуцао са крова у собе. Непријатељ се упорно бранио и није се хтео предати. Борба је" вођена сат и четв рт. Заседа која је била постављена на друму према Крагујевцу отворила је ватру на једну групу жандарма која је отуда наилазила.' Не знајући о чему се ради ади смо се повлачили. У овој акцији погинуо је друг Милјан Чортан-Мали. У **ТОЈ** борбе био је рањен у руку, али је: и даље остао на свом месту неустраниво пуцајући из свог п.митраљеза. 'Погођен је у срце од непријатељског курчиума и остао ра месту м'ртва. У току борбе њешво тело је' уклоњено и сахрањено. Друг Мали и у овој и другим акцијама био је најбољи борац и служио је као пример у сваком погледу.

Тачни губици непријатеља нису нам познати, али се прича да су двојица погинула и више рањено.

24 новембра минерска четворка порушила је на четири места желез. пругу у Угриновцима.

3 децембра порушили су пругу у Бадњевцу (линија Лапово — Крагујевац) којом је приликом искочво воз из шина.

24 децембра порушили су скретнице и желез. постројења на станици у Ковачевцу. Приликом о-ве акције заплењена је извесна сума новаца чији нам је износ непознат, јер су новац узели другови теренци који су учествовали у акцији, а минерска четворка добила је у готову 3500 дин. и три пара опанака.

29 децембра за време одмора у Даросави једна група другова у једној кући изненада и случајно је нападнута јод 15 жандарма из Даросаве. Чувши пуцњаву из оближњих кућа одмах смо изашли и развили се у стрелце. Приметивши нас жандарми су побегли користећи јаругу. Приликом излажења из кућа рањена су три борца, један лакше, који је већ оздравио, други је теже рањен у ногу, а трећи друг Јанко,⁶ заменик командира, тешко је рањен у леву ногу дум-дум метком. Рана је била таква да није могао остати жив, под ма којим околностима. Да се не би мучио,

⁶ Јанко Секулић из с. Поповића, Срез космајски

опијен је инјекцијом и стрељан је и сахрањен, без знања бораца. Његовим губитком Одред је много изгубио.

Приликом једног састанка штаба Одред са чланом Глав-»ог ш.[таба] за С.[рбију]⁷ десио се један догађај који због своје интересантности наводимо. Група од 30 четника из Младеновца дошла је у село Орашац у циљу пљачке и изненада је наишла на кућу где се држао састанак. Два четника који су хтели ући у кућу, један од њих је рањен из п.митраљеза, од стране заменика команданта,^{*8} а други је четник бацио пушку и побегао. После краћег пушкарања са осталим четницима, сви су побегли у дивљем бекству ка Младеновцу.

Ударне групе од последњег извештаја до данас ликвидирале су 12 петоколоница. '8 јануара увече ухваћен је и стрељан бандит Чедомир Ракетић, шеф агената и шеф контроле цена у Смедереву.

Све поменуте акције имале су велики политички значај а нарочито широко је рдјемнула акција у Соиоту, после које је уследило пуштање ухапшених сељака сем¹ четворице који су стрељани. После акције у Чумићу било је ухапшено више сељака од стране Немаца, од којих се пет и сада налазе у затвору.

3 децембра погинуо је од стране Немаца, где се лечио, Пантелија Илић, б.[ивши] командир чете, прјоказан од једног Дражиног четника.

Петог. јануара о. г. ликвидиран је један рудар из Мисаче, који је други дан по ступању у Одред дезертирао.

'Што се тиче плена у овим акцијама било је једино приликом ликвидације петоколоница и то само у оделу и обући. Приликом ликвидације бандита Ракетића, заплењено де три пара одела, зимски капут, једне кожне чакшире, један пар чизама, један пар ципела, пет копуља, један фотоапарат, један сат, један војнодржавни пиштољ, 790 дин. и 60 пакли цигарета.

За време извођења акције морал код наших бораца је био добар. У акцијама у Опоту и Чумићу нарочито су, се истакли дрзтови: Мића,⁹ Миша,¹⁰ Стојан,¹¹ Керамичар/²

⁷ Мома Марковић

⁸ Милосав Влајић, народни херој, погинуо у Влашком Пољу јуна 1943 год. у борби против жандарма.

⁹ Иван Захред-Мића, народни херој, металски радник из Старе Сушице, Срез Постојна, у партизанима од 1941 год., погинуо 3 јуна 1943 год. као члан КПЈ и командир Космајске чете Првог шумадишког НОП одреда у борби са Српском државном стражом на Тресији, Срез космајски.

¹⁰ Миша Гавриловић

¹¹ Милан Дракулић-Стојан

Добрица,¹³ Посавац,¹⁴ Бранко,¹⁵ Накарада и Кирчо.¹⁰ Исто тако ударна четворка друпови: Паја¹⁷ Врчинац-Марко,¹⁸ Гараћ¹⁹ и Мића²⁰ са успехом су досада извршили све постављене задатке.

Из досадашњег војног и политичког рада Рудничка чета дала је боље резултате од Космајске, која је имала доста слабо руководство, због чега је извршена промена командира и полит. комесара и њихових заменика.

Штаб Одред казнио је досада услед недисциплинованости или неизвршења наређења следеће борце: Трамвајца²¹ опоменом, Вују²² опоменом, Мићу, Попаја,²³ Ацу²⁴ са строгим укором.

Што се тиче плана за даљи рад Одред, како војног тако и политичког, остаје углавном исти уколико то прилике и ситуација буду дозвољавале.

Како су у последње време општинске управе поново отпочеле са радом под притиском окупатора и његових слугу, Одред ће морати поново да предузме акције у циљу спречавања даљег рада општина.

VI — Предлози и примедбе Главноме штабу

У вези наређења Главног штаба од 4 децембра, штаб Одред сматра за потребно да поред случајева које је навео у свом извештају, а који се тичу обезбеђења средстава за Одред изнесе још следеће предлоге и примедбе:

1. да се штабу Одред даду одрешене руке у погледу¹ реквизиције приватне имовине петоколониша која је већи-

¹⁰ Матић - Керамичар, погинуо у пролеће 1943 год. као пушкомитраљезац у борби са четницима Драже Михаиловића на Руднику

¹³ Добрица Ковач, погинуо 11 септембра 1943 год. у борби са четницима код с. Гајеви близу Аранђеловца.

¹⁴ Живота Маринковић-Посавац

¹⁵ Бранко Маћешић

¹⁸ Књижевски радник из Београда, иначе Македонац, био је интендант чете, погинуо у пролеће 1943 год. у борби са четницима Драже Михаиловића на Руднику. Редакција није могла да установе право име и презиме.

¹⁷ Редакција није могла да установи о коме се ради.

¹⁸ Редакција није могла да установи о коме се ради.

¹⁹ Бранислав Параћ-Реља, народни херој, погинуо фебруара 1944 год. у с. Брзану код Лагаова као члан ОК КПЈ за Крагујевцу у борби са њотићевцима.

²⁰ Иван Захред

²¹ Родољуб Станић

²² Тома Бреуљ

²³ Миодраг Николић, осуђен од Војног суда Првог шумадијског НОП одред и стрељан марта 1943 год. због разних грешака.

²⁴ Аца - Цезвар, лимарски радник из Београда

ном стечена пљачком, па је ни у ком случају не би требало изузимати од реквизиције;

2. да се Одреду уколико за то постоји могућност додели новчана домоћ;

3. да се скрене пажња партиским организацијама на терену, нарочито организацијама на Космају, да најозбиљније схвате потребе Одрода и да истбм излазе у сусрет у сваком погледу у границама могућности;

4. да се испита могућност преноса обуће', одела, а нарочито веша из Београда, које овдашњи борци имају;

5. да се испита могућност 'набавке >|униције за парабелуме и машингевере и за штајере 9 и 10 м/м;

6. да се Одред снабдева по могућности са више партцског материјала него до сада, нарочито Историју С.К.П.(б.) од које одред има само Један прим'ерак.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички јкомесар
Стојан²⁵

Командант
М. Лабуд⁸⁶

БР. 5

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 14 ЈАНУАРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР- БИЈЕ О АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАР-
ТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

Положај

Бројно стање људства у нашем одреду на дан 14-1-1943 г. је следеће: 431 борац² са толико пушака и 4 пушкомитраљеза. На сваког стрелца долази просечно по 65—70 ме-

²⁵ Дракулић Милан

²⁵ Милорад Лабудовић, погинуо фебруара 1943 год. као командант Првог шумадског НОП одреда у с. Барошеву, Срез колубарски, у борби са љотићевцима.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3917.

² Редакција није могла да дешифрује шифре о бројном стању и наоружању Пожаревачког НОП одреда. Према изјавама преживелих бораца у одреду је тада било око 45 људи.

така' Безмало сваки борац има по једну бомбу. На сваки пушкомитраљез има по 200 до 250 метака са довољним бројем шаржера.

резервног оружја има: 427 исправних пушака и 3 пушкомитраљеза. За резервно оружје има потребна количина муниције. Све Оружје се добро чува, чисти и подмазује. Једини начин да се до оружја дође је отимање од непријатеља.

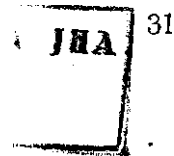
Од задњег извештаја до данас имамо само 4 нова борца. Прилив је слаб из разлога које смо наве'ли у свом прошлом извештају. Знамо да све могућности за прилив нових људи у одред ни из далека нису исцрпљене и зато све чинимо да се прилив појача. Сматрамо да ће напоредо са развојем ситуације на фронту и приближавањем пролећа и прилив бити јачи. Глад која се већ осећа у народу такође ће бити један од одлучујућих фактора за прилив снага у одред. На терену се Горњачани³ такође боре за придобијање маса, али уколико их више разобличавамо утолико мање имају изгледа да д'обију маоован прилив. Они праве спискове и прете мобилизацијом. Код народа ове њихове мере не налазе на добар пријем¹. Поред осталог нашег рада ми стварамо у појединим местима борбене групе у јачини 5—10 људи. Ове групе набружавамо и оне врше већ и неке акције са осталим по нашим директивама, а неке помажу и нашим јединицама у ноћним акцијама. Имамо до сада у 5 места таквих група 447 чланова.⁴ Те се групе припремају да ступе у одред кад буду позване, а засада раде у позадини.

Акције: Прошлог пута смо вам јавили да је тежиште акција свих наших јединица било управљено на достављање Наредбе⁵ бр. 1 општинским управама. Овај задатак је извршен и скоро све општинске управе на читавој територији округа добиле су поменуто наређење. Опажа се да је ово наређење добро примљено у народу, да многи одговлаче са давањем¹ кукуруза, очекујући да управе поднесу оставке. Многе су управе озбиљно схватиле наређење и поднеле оставке, али их „власти“ не уважавају. Неке су добиле „бојовање“. многе пак сасвим лабаво врше своје дужности. Притисак за кукуруз је знатно попустио и народ верује да је то последица нашег наређења. Ових дана смо прикупили податке за оне општинске управе које су и даље

¹ Група четника Косте Пећанца, која је пришла Дражи Михаиловићу чије је седиште било у Манастиру Горњаку.

² Број чланова ових група приказан је шифром.

³ Ово наређење издао је и упутио Пожаревачки НОП одред у децембру 1942 год. свим општинским управама на територији Пожаревачког округа. Њиме се забрањује рад свим општинским управама. Слична наређења упутили су и остали НОП одреди у Србији општинским управама на својој територији.

остале експедитивне и према њима су већ ових дана отпочеле казнене мере. Да би избегли ову казну неки су претседници побегли код Горњачана.

Наше јединице узгред су извеле неке акције. У појединим општинама када је предавано наређење истовремено спаљиване су и општинске архиве и уништавани телефони. Свуда где су се налазиле писаће машине и пресе заплетењене су, а тако исто и писаћи прибор. Дељено је наше последње Саопштење⁶ бр. 20 и други материјал.

Једна наша јединица⁷ разјурила је „националну службу за обнову Србије“ у неким местима Доње Млаве. Обуштава принудног рада је изванредно добро примљена у народу, јер му та „национална служба“ наноси само штете. Секу се дрва поред Млаве, поред њива и путева, а све то сељаци раде принудно, сваки пак изостанак повлачи новчану казну. Поред свега народ мора да храни руководиоце те принудне олужбе. При извршењу тих акција заплетењено је од руководиоца 14 ћебади, 7 пари чакшира, 7 блуза, 4 иара цокула, 3 пара војничких гаћа, 2 кошуље и 2 шајкаче.

Друга наша јединица⁸ пресрела је и запалила један камион на путу Кучево — Петровац, који је превозио дрва за Немце; а својина је пољатог петоколониша Душана Пантића.⁹ На истој линији том приликом пресечено је 15 телеграфских стубова. Баш када је вршена ова акција наишла су 4 камиона с Немцима из Петровца. Наши су припуцали на њих. Камјони су стали и Немци изашли и заузели положај. Наши су се повукли у шуму пред бројно надмоћним Немцима.

Та иста наша јединица разоружала је 4 жандарма од којих је један молио да буде примљен у наш одред. Остала тррјица су пуштена пошто за време разоружавања нису давала Југпор. Овај моји је остао, у одреду изјавио је да им је потпоручник Рогич рекао да се повуку у шуму "пошто ће их Немци скоро разоружавати.

Приликом опкољавања и покушаја уништавања једне наше јединице¹⁰ у селу Александровцу тешко је рањен један жанд. поручник. Ова наша група била је сишла у село ради састанка и том приликом била је изненађена и

⁶ Редакција није могла да утврди на шта се односи ово саопштење.

⁷ Стишка чета Пожаревачког НОП одреда

⁸ Моравска чета Пожаревачког НОП одреда

⁹ Министар пошта и телеграфа у Недићевој влади. Као издајник и непријатељ осуђен је после ослобођења од народног суда на смрт и стрељан.

¹⁰ Види примедбу 8 овог документа.

опкољена. Сналажењем другова сви су се извукли без губитака.

Што се тиче јачине и распореда непријатељских снага оне су исте и без промене. Немци на терену сарађују са љотићевцима. Скоро су имали сукоб у Златову (Срез млавски) којом приликом су погинула два горшачка официра и неколико војника, а капет. Пејчић¹¹ заробљен. Немци предузимају јаке репресивне мере у срезбвима Млавском и Хомољском. Народ је заплашен и бежи у шуму. Задњих дана многе жанд. станице повучене су у среска места, разлог овоме нам је непознат. Жанд. станица из Шетоње у јачини од 20 људи пришла је Горњачанима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

14-1-1943 г. Положај Политком¹² (М-П) Командант¹³

БР. 6

ПИСМО КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 15 ЈАНУАРА 1943 ГОД. СЕКРЕТАРУ ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПОТРЕБИ ОМАСОВЉЕЊА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ¹

За Мих. Гајлај³

Г⁵⁰¹⁰⁴³

Драги друже,

Из твога писма закључио сам¹ да си моја писма примио са доста закашњења. Друг Павле² тврди да су без застбја послата. Произлази да је грешка даље бдавде.

У оном писму упућеном одредима ја сам се трудио да одредима укажем на правилан пут развитка оружане борбе у насталом периоду као и на грешке које су, у томе досада чињене. Сам сам очекивао да ће у њему бити извесних грешака политичке природе. Ја сам о томе већ разшварао са тобом и сада* и по овоме видиш колико је м'ени тешко да све послове самостално обављам. У твојем последњем писму

¹¹ командант Крепољинског четничког одреда Драже Михаило-

Јо Богољуб Стојановић-Тина

Жика Поповић, ухваћен почетком 1944 год. у с. Раноцу од четника Драже Михаиловића и касније стрељан.

бр 34103 оригинал, лтм0811 руком налази се у архиви ЦК СКС под

Г Душан Петровић-Шане

видим да смо и даље напредовали у ставу према Дражиним одредима, што ме јако радује, јер ранији став је био прилично тежак у пракси. Требало би што пре да ми доставите све примедбе, (да би се писмо МЮЛЮ што пре упутити одредима.

Из твога писма видим да се слажеш у процени даљег развитка борбе. Из тога ће да резултира и даљи рад. Има доста питања која би требало рашчистити. Зато би било важно ако би могло доћи до поновног састанка између нас Двојице. Добро је што се коначно приступа формирању Гл. штаба.³ То ће бити крупан корак унапред. Ја, лично, сам незадовољан са резултатима свога рада. Већ је пола године откако ми је додељена ова функција а да за то време се није Осетио неки мој утицај на одреде. Тако гледајући сва је срећа што се за то време није борба јаче развијала. Разлог је више. Њих ћемо пречистити на састанку. Важно је да отада Гл. штаб чврсто држи одреде у својим рукама. Такво стање загарантоваће много правилнији и бољи рад одреда.

Ситуација нам налаже стварање што јачих наших снага и у томе погледу не можемо постављати неку границу. Разуме се да ће то зависити (кад има довољно људи) од извесних материјалних услова. Сада углавном од оружја и муниције. Према томе требало би људи слати увек онолико колико их се може наоружати. Зимом нема данас неки већи значај. Ја сам наредио I Шумадиском⁴ већ одавно а специјално сада да се што интензивније ради на ирикупљању, криву и муниције. Разумљиво је да се ту без помоћи и сарадње наших парт. организација не могу очекивати већи резултати. Ни другови из Ар.[анђеловца] Нити из Млад.[еновца] нису у том погледу довољно помогли одреду. Нарочито другови из Млад.[еновца] О њима сам ти већ писао. Њихов став према одреду је стварно страховит. Добија се утисак као да се њих одред ништа не тиче и ако тек узгред могу да помогну одред онда ће то и учинити. Оглушили су се на скоро све захтеве штаба. Ја сам писао другу Јуру⁵ да се мора једном прекинути са њиховим осећајем необавезности према одреду и тражио сам да одреде једног Доброг друга ради остварења сарадње између њих и штаба одреда. Нарочито је важно да бар данас прегну на скупљање

³ Главни штаб НОВ и ПО Србије, имао је у свом саставу само команданта и политичког комесара, Тек доласком Коче Поповића за команданта Главног штаба Србије, јула 1944 год., Главни штаб добија своју пуну формацију.

⁴ Први шумадишки НОП одред

⁵ Јуре Сарић

оружја и муниције пошто га углавном има на њиховом терену. То би могли они да ураде и сопственим снагама, пошто их, како сам обавештен, има по 10—15 (илегалацО,) V понеком' срезу. Мислим да је' потребно да им и ви скренете пажњу на њихове обавезе према одреду а нарочито на дужност прикупљања оружја и муниције јер ће углавном од тога зависити моп/ћност прихватања људи.

Разумљиво да је поред тога једно од најглавнијих питања — питање канала. Ја сам о томе говорио са другом Павлом. Он сада ради на томе. Али не смемо се -никако ослонити само на један канал.'Ако остане само на једном онда ће ићи доста тешко и споро. Колико ће бити партије⁶ бројно јаке о томе треба унапред да се донесе споразум. Прва би требала да буде што већа.

Потреба за обнављањем и појачавањем одреда 'на територијама Шумадије и Запад'не Србије је велика. Данас је доста тешко развити и партиски рад онде где одреда нема, нарочито на теренима где су дражин'Овци активни. А ситуација је данас таква да одреди на скоро целој територији могу да дејствују чак и без помоћи парт. организација одНосно тамо где оне не постоје. Чак се помРћу одреда данас може парт. орг. брзо и успешно да развија. Отуда је данас по моме мишљењу стварање одре'да од првостепене <важности. У вези с тим сам и замислио стварање групне команде за ова три одреда. Другови М. М.⁷ и М. Д.⁸ били би најпогоднији од свих другова са овог терена за ту функцију..,

Ово је потребно хитно решити пошто без групних команди не ^можемо замислити добру јорганизацију Командовања.

Као што сте чули Извршен је препад на Сопот. Извођен је доста рђаво. Неодлучност и Неумешност команде је крива што одред ту није забележио један добар успех^ Резултат борбе је 12 мртвих и 15 рањених жандарма а ^наша два лакше рањена. Шаљем ти извештај команданта одреда о акцији.

У то време било је у Сопоту затворено око 150 сељака. Наши нису успели да их ослободе што им је био главни задатак.

⁶ Овде се мисли на групе људи које је требало слати из Београда у партизански одред утврђеним каналима.

⁷ Милорад Милатовић

⁸ Милош Дудић, народни херој, тешко рањен 4 децембра 1943 год. у Пријеполу као заменик команданта Прве шумадишке НО бригаде у борби против Немаца, подлегао је ранама почетком јануара 1944 године.

Шта је са секцијама и јосталим војним материјалима.
Има ли извештаја од осталих одреда.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Слободан⁹

БР. 7

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 22 ЈАНУАРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ГЛАВНОГ
ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ИМЕНОВАЊУ ЧЛАНОВА
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ¹**

22-1-1943 г.

Другу Слободану-

Драги друже,

последње што сам добио од тебе било је оно директивно
Нисмо штабовима, формулар-упитник, војна упутства и пи-
см[о] мени.

Прошлог пута сам ти укрatkо писао и нисам добио
•одговор.

Шаљемо ти директивно писмо³ онако како смо му ми
дали дефинитивну редакцију на бази твог директивног писма.
У Овој форми је отишло свим штабовима. Сложићеш се са
овом редакцијом.

Из тог писма ћеш видети још две ствари: да си по-
стављен за команданта Гл. шт. за Срб.[ију], да је формиран
Гл. шт. у коме си ти и комесар друг Мома Марковић и
да смо вас потписали пуним именом. То је директива Врх.
штаба. те ћете се и даље Потписивати.

Друг комесар треба ускоро да дође до тебе а можда ће
са њим доћи и ваш начелник штаба (један акт. капетан).⁴

Потребно је да организујеш уз помоћ Павла⁵ слање
једних кола до Б.⁶ преко посавског терена (Лазаревац—Ли-
повица). С тим колима би дошао до тебе друг комесар

⁹ Радивоје Јавановић-Брадоња

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под
бр. 2472.

² Радивоје Јавановић-Брадоња

³ Редакција не располаже поменутиm писмом.

⁴ Предраг Марковић-Алимпије

⁵ Душан Петровић-Шане

⁸ Београд

И начелник, јер је комесару скоро немогуће да иде другим путем. Тачно би јавио дан и јавку где би кола дошла и одвела другове до тебе. •

Уколико би се отегло пребацивање друга до тебе, бићеш у вези "с њим преко нас. Он ти сада пише писмо које ти шаљем. Он ће доћи к теби са свим директивама и овлашћењима за ваш рад. Надам се да ћете у најбољој хармошли на корист наше борбе успешно обављати све поверене вам дужности. Пошто ти друг комесар пише о стању у "другим крајевима, и пошто ће ти он дшети одговор и одлуке по свим питањима, то ти нећу о свему томе гшати.

Да ли си упућивао чету према Дрини? Сада чујемо да су се појавили партизани око Ужица, кажу да су се пребацили из Босне.

Можда је то неки батаљон VI бригаде? Јављам ти једну жалосну вест: 17 о. м. убијен је на улици друг Сељак.' На-иш'ао је на заседу у једном стану. То је тежак ударац за нашу партију.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Михајло⁸

БР. 8

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕ- ВАЦ ОД 30 ЈАНУАРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО- МИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О СИТУАЦИЈИ У ПОЖАРЕ- ВАЧКОМ ОКРУГУ¹

30.1.1943

П.К-у

Драги другови,

Примили смо ваша два писма од 10 и 16.1.1943.² Исто тако смо примили: Писмо П.К-а СКОЈ-а од 10.1., Циркулар П.К-а СКОЈ-а, реферат о СКОЈ-у, брошуру „Организација народне власти на ослобођеној територији“, директивно писмо Главног штаба свим штабовима одреда, позив активним

¹ - ' Мирко Томић, народни херој, погинуо на улици у Београду у борби с агентима Специјалне полиције.
Благоје Нешковић

бр 2659)^{РИГИНАЛ, ПИСАА РУКОМ} налази се у архиви ЦК СКС под

Редакција не располаже овим писмима.

официрима б. југосл. војске, Упут за писање извештаја Гл. штабу, 301 летак Антиф. већа народима Југославије, 73 брошуре „Чланци из Борбе“, 5 комплета и један примерак другог дела Историје ВКП(б) и 3 калема конца.

Ситуација на терфу је све више у знаку све јачег прелављивања Дrajине војске сада већ скоро по целом нашем терену. Крстаре тереном и дању и ноћу. Говоре да су Дrajина војска и да су против Немаца и комуниста и да убијање Немаца не води ничему. Наговарају народ да предаје Дирису све што се од њега тражи. Кољу оне који се противе њиховој пљачци. Прицин одред³ је 24.1. упао у село М. Црниће још готово за видела и батинао 6 сељака петоклонаца и наших симпатизера. Сутрадан је заклао ~4 наша симпатизера у Макцима за одмазду за убијеног РозаНова. После је „разоружао“ божевачку жандармериску станицу. Братиначку жандармериску станицу „разоружали“ су 28.1. ујутро^о и 10 жандара и једног официра водили су цео Дан победоносно кроз Баре и Касидол за Кулу. Јуче је у Барама заклан један човек. Слично се дешава на свим територијама *нашег терена*. Нигде дражиновце непријатељ не Прогони.⁴ У Смољинцу су 28.1. цео дан боравили и Немци који су пљачкали за Дирис и дражиновци, самб кад су ујутро једни за друге сазнали, повукли су се једни у један крај села а други у други крај.

Организационо стање Партије, пољитички наш рад и сектора наћи ћете, уколико има битних измена од последњег нашег организационог извештаја, у извештају са састанка бирОа О.К-а.

Обавештавамо вас о неким нашим акцијама за које смо добили извештаје после састанка бироа О.К-а: ликвидирана су 3 шпијуна у Трњану и Набрђу, спаљене архиве¹, конфискован новац из општ.[инских] благајни. Ликвидирани су председници општина који нису хтели предати оставке у Орљеву, Ореовици, Бошњаку и Крављем Дол². Ликвидиран је чувени издајник партизанског боравишта Драго Ђурчија из Поповића, сестрић Милоша Радивојевића. У Томиславцу је конфискована писаћа машина и 100.000 дин. У Пожаревачком срезу боримо се са доста успеха против присилне мобилизације сељака у жандаре. У Ресавском срезу поред ове борбе са највише се успеха води борба против општ. управа. Све општ. управе сасвим су се поколебале. У по-

³ Четници Рамске бригаде, чији је командант био Богдан Прица, капетан бивше југословенске војске, погинуо у борби против наших јединица 1944 године.

⁴ Од окупаторских снага у Пожарезачком округу у то време били су само Немци.

следње време не извршују немачка наређења за пљачку. (Тај срез даје дневно 2.000 л млека Немцима). Немци су поставили неке нове председнике. Али је такав нови председник у Кушиљеву већ четврти да'н ликвидиран од наших партизана. Председници Дубља, Лукавице и Смољинца ноћивају у вароши а по' дану долазе у село на вршеље дужности. Само, такво стање са општ. управама у Ресавском срезу није сам'о резултат наших настојања, већ и Дражиних који су раније попалили све општ. архиве овде.

Терор окупатора све је жешћи: У Ресави врше претресе чак и Бугари. У Дрмни и Брадарцу није Немцима и петоклонцима чак ни масовним батинањем успело да мобилишу младиће за пољску стражу.

Шаљемо вам финансиски извештај за XII.1942. Уз извештај напомињемо да од свег новца што смо вам га послали, 24.800 дин. је партиски новац, остало је новац Н.О. фонда. Шаљемо вам сада 25.948.— дин. Од тога је 20.000.— дин. новац Н.О. фонда, 5.000.— дин. је партиски новац а 948 дин. на име обрачуна 85 ком. „Гласа" бр. 2—3 и 73 ком. брошуре „Чланци из Борбе". Упутите нас како да водимо благајну Н.О. фонда.

Прилажемо извештај П.К-у СКОЈ-а од 30.1.

Шаљемо вам извештај са састанка бироа О.К-а.

Прилажемо извештај нашег штаба Гл. штабу од 14.Г.

Шаљемо вам формулар исиуњен подацима о зверствима.

Шаљемо 6 личних карата.

Пошаљите нам партизанску заклетву.

... писамце је за друга Јанка и гршком нашег курира дошло с вашом поштом код вас.

Прошли пут се није нашом кривицом одржала веза. Наш курир је оболео. Мораће'мб наћи још једног курира као резерву.

Канал за пребацивање друга Слободана,⁵ члана Гл. штаба, Још увек се обезбеђује. Али је канал којим је пошао друг Ђ.⁶ много безбеднији.

Шаљемо биографију Лазе Стојановића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

о.к.⁷

* Радивоје Јовановић-Брадоња

° Мома Марковић

• Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за По-

БР. 9

**ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД ЈА-
НУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА О
УБИСТВУ МИРКА ТОМИЋА¹**

ШТАБУ РАСИНСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА

Драги друг!ови.

'17-1-1946 год., агенти београдске главњаче убили су на улици нашег друга **Мирка Томића**.

Мирко Томић је био организатор Народн'о-ослободИлачке борбе нашег краја, творац нашег одреда и члан Главног штаба за Србију.

У знак трајне успомене на друга Мирка, одлучили смо, да се ваш Јодред убудуће зове поред досадашњег назива, имеиом „Мирко ТомИћ“.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

Нар. ослоб. партиз. одреда за Србију

Политички комесар

Момчило М. Марковић

Командант

Радивоје Јовановић „Брадоња“

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4358.

БР. 10

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 2
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ РАСИНСКОГ НОП ОДРЕ-
ДА „МИРКО ТОМИЋ” ЗА ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА¹**

ШТАБУ РАСИНСКОГ НАР. ОСЛОБ. ПАРТ. ОДРЕДА
„МИРКО ТОМИЋ”

2-11-43.

Драги другови,

Да би ваш одред стао на чело ослободилачке борбе вашег краја, морате извршити следеће задатке:

1.) *БилојчЛњо @&r\ед повећаги.* Ваше садање снаге су исувише мале, да би извршиле оне задатке који се пред вас постављају. Морате искористити све могућности за мобилизацију људства за одред. Издајте наређење свим борбеним десетинама, да одмах ступе у одред. Уколико се не одазову, значи да да је наш утицај на њих слаб, и да га треба појачати. Борбене десетине биле су једна етапа у нашем раду, као припрема мобилизације за одред. Сад је тај мменат дошао, када м'и одреде морамО појачавати, јачајући их у првом реду од борбених десетина, а уз то мобилишите и раднике и сељаке, убеђујући их у, цотребу борбе и јачан»а наших Снага.

2.) *Акције.* Услови за извођење акција су огромн!¹- Немачке (разбојничке хорде трие страховите ударце ;^{la} Источном фронту, а међу слугама окупатора почиње да и[^] стаје деморализација, а борбеност у нарбду расте. Све то мора искористити, да пређете у офанзиву. Не смете д[^] зволити да вас непријатељ напада већ ви морате њега, ни!, да примате само наметнуту борбу. Ви морате нападати н! пријатеља увек, разбијати њепове 'Јиање снаге, правити з!д седе, стално га тући, то је ваш садањи задатак. На начин ћемо одреде ојачати, дићи њихову борбену способнос[^] још више развити борбеност народа, још више деморалиса[^] непријатеља и Најзад растеретити концентрацију непријате;|с еа наше ослобођене те^рриторије и крајева на које непр[^] јатељ врши нападе. У акцијам!а се треба строго држа/ тога, да задајемо непријатељу осетНе ударце, а да наи губици буду незнатни. <e

3.) *Обезбеђење одреда.* Успостављање јаке обавештај'Г службе, великим радијусом кретања и обезбеђењем логор

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4359. <

вања; када се преко дана логорује у селу, обезбедите стражу, можете и од добрих и поузданих мештана. Такође морате осигурати обезбеђење при одржавању зборова у селима.

4.) *Војничка обука.* Да се усаврши герилски начин ратовања и да се партизани респособе за војне задатке.

5.) *Прикупљати оружје и муницију* од народа.

6.) Пошаљите нам изјашњење поводом великих губитака у акцијама преко Мораве.²

7.) Да иам редовно шаљете извештаје по упутству³ које смо вам послали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА. НАРОДУ!

Другарски поздрав

Главни штаб нар. ослоб. парт. одреда
за Србију

Политички комесар
Момчило М. Марковић

Командант

Радивоје Јовановић „Бр.[адоња]"

БР. 11

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 4 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА ЧАЧАК О СЛАБОСТИМА У РЈДУ НАРТИСКЕ ОРГА-
НИЗАЦИЈЕ У ОКРУГУ И СТВАРАЊУ ЧАЧАНСКОГ НОП
ОДРЕДА¹**

4-П-43.

О.К. Ч.

Драги другови,

Одговарамо на ваш извештај од 25-1-43.

Ми смо вам и у ранијим нашим писмима нагласили да су ваше слабости велике. Ви немате одреда, парт. орг. вам је врло слаба, исто тако нигде немате солидних упоришта. Истина је да је терор био велики, али ни у другим крајевима није био мањи. И ви, уместо да се самокритички осврнете на ваше слабости, ви подвлачите само објективне тешкоће: терор окупатора и њихових слугу а страх народа,

Међутим, ваше слабости леже у вама, у вашој лабавости. Почевши од ваших веза са нама, (да напоменемо да сте ви дедино ок.[ружно] руков.[одство] које је имало лабаве везе са нама), па до спровођења свих партиских задатака.

² Види док. бр. 13.

³ Редакција не располаже овим упутством.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2581.

Да наведемо само неке задатке које смо вам поставили, а ви их нисте спровели.

Још 21-УП-42 поставили смо вам задатак повезивања са Ужицом, 5-Х да учврстите курира за Б,² провереног, изолованог од сваког другог рада а везаног само за Једног, члана О.К., 15-Х да шаљете дописе за „Глас“ — од свега тога нема резултата, нити нам пак одговарате шта све предузимате.

У свим вашим извештајима Једно се исто понавља: оо-ћање да ћете кренути напред, па ипак све остаје по старом. Ничим се не могу оправдати ваше слабости. *Ви морате већ ј-едном пресећи са лабавошћу и алкавошћу у раду*, или ћемо ми предузимати друге мере да поставимо рад у вашем округу, јер ми не можемо ни једног тренутка више толерирати такво стање.

Сада, када непријатељ бесно зурИша на нашу ослобођену територију а на источном бојишту славнаЦрвена армија задаје страховите ударце окупаторским хордама, ми морамо учинити све не само да онемогућиМо одае шиљање непријатељских снага из Србије, већ да' развијемо јачу борбу за уништење фашистичких варвара и њихових слугу. Зато одмах предузмите све, одмах ни момента не чекајући, *стварајте одред, учврстите 'парт. организацију*. Мерило снаге и вредности парт. орг. је одре[д]. Где нема одреда, то значи нема парт, орг. Данас не треба много чекати на директиве јер основна директива: б,рба против окупатора и њихових слугу трајаће све дотле док они постоје.

По 'питању распуштања одреда јасно се види ваша колебљивост. Ви сте били спремни за његово распуштање и пре него што сте га створили. Потребно је да нам сви појединачно пошаљете изјашњења-саслушања у којима ћете са-Иокритички изнети сваки своје држање и критички осврт на држање сваког појединачно од осталих румоводећих другова. После тога ћемо донети одлуку. То исто да пошаЈву војми руководиоци Главном' штабу.

Јавите нам где се налазе чланови О.К., како су распоређени јна терену, кад се одржавају састанци О.К.' и у међувремену лостбји ли контакт између чланова О.К. и какав?

Стварање сеоских-месних врјних (борбених) десетина сада се не поставља, већ све такве десетине треба бдмах слати У одред. Војне десетине су досад биле једна етапа у нашем раду на прииреми мобилизације Нових снага за одред. Данас Је такав моменат дошао да све војне десетине одмах мобили-

² Београд

лишете за одред. Уколико се оне слабо одазивају, значи да [је] ваш политички утицај на њих слаб и да га требај појачати.

Везу за Књаж.[евцем] можете користити само за размену техничких ствари (хартија и др.) али дописивање морате Шрекинути. Тај друг преко кога то чините мора бити поуздан, конспиративан и да је изолован од других послова и веза, како не би био угроже'н, јер би то могло да буде опасно и за вас и за њих. Скре'ните му на то пажњу.

Како вам је постављена техника и колико законспирирана од парт. орг. а воливо обезбеђе'на од непријатеља? Стварајте што веће резерве хартије, јер ће бити потребно да снабдевате друге крајеве.

Поново вам подвлачимо потребу најхитнијег повезивања са Ужицом и постављања рада тамо. Ви сте нам одговорни за ту територију, зато одмах предуз[мите] све да се тамо крене. Пошаљите једвог чл. О.К. да сређује и руководи радом тамо.

Потребно је да се повежете са О.К. Ар.[а:нђеловац] преко Среза таковског, зато продрите у том правцу, стварајте нова упоришта.

Слушајте редовно „Слободну Југославију“ и њене вести умножавајте.

Одговорите на сва наша питања из задњих писама и шаљите нам опширне извештаје према општем директивном писму П.К., кога смо вам' послали.

Пошаљите нам посеба'н извештај о раду Скоја.

Шаљемо вам шифру, ради конспиративног писања имена и других важних ствари које не см[е]ју пасти у руке непријатељу. Шифру морате најсаве'сниј(е) чувати, а у случају да се угрбзи одмах нас известите да је п[р]мен[е]но. Потврдите|пријем.

Шаљемо вам матрице и други материјал. Јавите шта сте и колико од тога примили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав'

п.к.

БР. 19

ПИСМО КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ГРБИЈЕ ОД 6 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У СРБИЈИ И СТАЊУ У НОП ОДРЕДИМА¹

6-11-43.

За Мому⁸

Драги друже,

Добио сам твоја писма од 22-1 и 29-1. У погледу на основне задатке који *стоје пред* нашим одредима надам¹ се да си и раније добио утисак да имам исто мишљење. Овде сада радим на *појачању* одреда односно мобилизацији. Прве >ласте већ долазе. Надам се да ћу те ускоро обавестити о добрим резултатима. Другови раде на успостави канала. Моје мишљење је да би требало што хитније створити јак Суворовски одред. Ово је нарочито потребно ради разбијања овога центра дражИновске организације, што у садашњем периоду неће бити тешко. Осим тога само присуство наших снага огромно ће утицати на њелове присталице. То исто важи и за северни део Западне Србије, нарочито за Рађевину, Азбуковицу, Подгорину и Мачву где су дражИновци дрошле године добро стајали а и сада су активни.

У Шумадији су добри изгледи. Ускоро ће се то и показати. О свему ћемо детаљно говорити и донети план.

Примио сам извештаје од наших одреда на Југу³ које сте ми послали, слажем се са преформирањем одреда. Не би имао што општијег рећи но оно што и ти пишеш, тј. да су одреди неактивни и да то долази од опортунистичког и кукавичког расположења р^уководства. Јасно је да ће наше директиве утицати на њихов рад али сматрам да је потребно да их обиђемо. Да су постојале везе то сам и ја могао досада урадити!

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2526.

² М.о.м. Марковић, политички комесар Главног штаба, у току 1943 год. углавном се налазио на терену Првог шумадског и Космадског НОП одреда, до половине новембра 1943 год., када се са Првом шумадском НО бригадом пребацио у Санџак.

У јужној Србији на почетку 1943 год. постојали су следећи НОП одреди: Јастребачки, Расински, Пасјачко-јабланички, Кзгавички и Црнотравски НОП одред. Почетком фебруара од Јастребачког, Пасјачко-јабланичког и Кукавичког НОП одреда формиран је Први јужноморавски НОП одред, а од Цонотравског одреда Други Јужноморавски НОП одред.

Карактеристично је да су ти одреди ипак нешто нарасли и то у току саме јесени. Мој је утисак да тамо неће бити тешко покренути народ у борбу. Уопште ситуација свуда мирише на устанак. Ради се само о томе да створимо што пре једну *почетну силу* која ће покренути народ. По моме¹ мишљењу она ће бити доста мања него ли што је морала бити прошле године.

Да ли имате садашњи преглед стања код тих одреда. Непријатељ јавља о борбама на томе терену. Да ли су у питању јаче непријатељске снаге.

Што се тиче нашег седишта сматрам да треба у данашњем периоду [да] буде онде где си назначио, што разуме се не значи да ћемо ми лично мОрати биги везани уз њега.

За нас је од огромне важности да одмах успоставимо везе преко терена. Ја сам о томе већ пре четири месеца писао другу Мих.⁴ и тражио од њега да ми достави пунктове у Пож.[аревцу], Круш.[евцу] и Чач.[ку] ради остварења веза¹ одавде. О томе смо исто говорили и на састанку. До данас од тога нема ништа. Зашто, то ми није познато, али немам стрпљења да о томе сваки пут пишем.

Изгледа да ћемо ових дана успоставити везу са Крушевцом. Ваљевци треба да успоставе канал до Дрине и покушају резу са Чачком. На томе смо радили и раније, али није успело.

Требало би и ти да видиш шта се у томе погледу може да учини јер ће нам то бити најважније ако хоћемо да осећамо одреде стварно у својим рукама или ће пак дејствовати ван наше воље.

Чуо сам да су секције које су биле код Космајаца пропале. Видећу тачно. Погледај шта се све може учинити у погледу војне литературе а специјално свих правила бив. Југословенске војске. Осим тога другови На слободној територији створили су официрску школу. Вероватно да су и они нешто издавали. То би требало додати.

Организоваћу добро твој долазак. Пошаљи јавку за 22-11 а резерву за 27-11.

Чим канал буде лотов могло би се почети са избацивањем људи. Засада има оружја за 60 а муниције за 50 људи. Овај се број стално повећава јер је прикупљање оружја и муниције озбиљно постављено.

⁴ Благоје Нешковић

10 000 пушчаних метака које је имао овај одред поквасено је. Ако би се иронашао толики број каписли имали бисмо сву ову муницију употребљиву. Видите да ли се тамо што може?

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Слободан⁵

Ако можеш пошаљи ми једно налив перо.

БР. 13

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У КРУШЕВАЧКОМ ОКРУГУ И БОРБАМА ОДРЕДА У ТОКУ ЈАНУАРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
РАСИНСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА
„МИРКО ТОМИЋ“
8-11-1943 г.
Положај

ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

I. Непријатељ

Дражиних четника: I Расин.[ска] бригада 10—12,² II Рас. бр. 30—34, Жупска, Копаоник, Дукађин³ око 150—160. Организованост у самом одреду слаба, али добро организована и повезана обавештајна служба, потпомагана од СДС-⁴ домаће реакције. Наоружање: *12—15 пушкомитраљеза, 18 италијан. машингевера (добијених од Енглеца). Снабдевање: реквизицијом од народа још за време легалног стања (Гордић®). Морал слаб; људство, сем старешинског, -без "воље

⁵ Радивоје Јовановић-Брадоња, командант Главног штаба НОВ и ПО Србије, налазио се стално на терену Суворовског, Првог шумадског и Космајског НОП одреда.

Ор. ¹ Оригинаал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под „ЈоОи“

² 10—12 људи

® Ове бригаде формиране су крајем 1942 године.

— Српска државна стража

" Никола Гордић, командант Трстеничке четничке бригаде, посегао у иностранство.

за борбу, предаје се без опаљеног метка. Ст^решинско оообље терористичко, али се при паду у заробљеништво слабо држи.

Старешинско особље углавном активни дфицири и бивши жандари. Код I Рас.Линске] бриг. (Петковић)⁶ стално опадање и сада је по свој прилици расформирана иста бригада. II Рас. бриг. на истом броју, иако силом мобилише бивше четнике. Ж*упска и Копаоничка углавном састављена од сељака без великог одушевљења за борбу и на истом броју. Дукађинска бригада — од избеглица — „углавном разбијена код Разбојне (п-огтула два коМандира и 20 четника).¹

Активност окупатора и његових слугу у погледу скупљања реквизиције и појавом у оним местима где партизани изведу акције. Прате партизани по трагу и појављују се заједно у већем броју у једном селу. Већином се не задржавају много на терену, 1—2 дана и враћају се у град. С.Д.С. и дражиновци заједнички учествују у борбама противу партизана. Н имају међу собом чврсте везе. Љотићевци гоне дражиновце заједно са Некцима и хватају их и предају Немцима (Рибарска Бања). Окупатор и његове слуге немилици туку народ и одузимају му жито. Силују жене (ЈиомНиЦа) и тероришу људе, терајући их одмах у лошр. Наше без милости стрељају када ухвате у борби раће. Не а овако кога ухвате воде у београдску главњачу и на крају стрељају. Симпатизере такође стрељају. Пострељани су готово сви родитељи другога-партизана, нарочито оних из града.

Стање организ. Драже Михаиловића: Постављају команданте и командире по селима, који су иМ уједно и њихова власт у селу. Одређују поште. Не људе за исте дужности, без *обзира* да ли исти на то пристају. Многи заплашени њиховим терором пристају на то. Курири њихови саобраћају по селима и обраћају се одговорним мама/ндантима или њиховим поверљивим људима. Терористичке „крне тројке" убијају најбоље људе у народу — углавном наше симпатизере. Ко год не жели да ради у њиховој организацији. Јавно шворе противу наших људи на збровима, прете им убиством и прете народу да нам не да храну.

II. Народ

Народ је заплашен због репресалија од стране окупатора, а и раније преварејн при неорганизованом нападу од

⁶ Редакција је утврдила да то није био Петковић, него Милојевић Радивоје.

⁷ Код Разбојне (Когпаонички срез) Великојастребачка чета Јастребачког НОП одреда успела је да у једночасовној жестокој борби 19 јануара 1943 год., разбије ову четничку бригаду, наневши јој велике губитке.

тоане Кесеровића⁸ на Крушевац. Поред тога заведен мало-гпаћанском особином: "Још није време" не ступа масовно V одред макар да му је јасна Најзодно-ослободилачка борба и игра буржоазије, али се ипак примећује постепено прилажење сиромашних сељачких ајева у одред.

Политичка свест слабо развијена, због слабог рада раније на терену. Сада после одржаног већег броја конференција, а и због понашања партизана са народом, народ симпатише партизане, одобрава њихову борбу, хвали њихову истрајност и поштење, помаже њихову борбу и углавном држи у конспирацији њихов долазак и пролазак кроз село. Интересује га и чита наш материјал. Национална свест добро развијена и правилна; на шовинисте се наилази онде где партизани никад нису били и где је утицај дражиноваца већи (бивши Баџин терен).⁹ Народ је учествовао у Народно-ослободилачкој борби при нападу на Крушевац, али тада нтеран је игром буржоазије у четничке редове; плаши се да му се и сада то не деси, те не приступа истој борби. Помаже борбу храном, одећом и обућом.

У селима (има мали број кулака. Планинска села, иака су сиромашнија, више помажу борбу, но равничарска и богатија, макар да и та са слшпатијама примају Партизане.

Однос народа према нама. — У почетку народ није разумевао нашу борбу и слабије нас помагао, те је одред био Дриморан да преко зиме 1941/1942 буде на терену Топлице. Данас народ разуме много више борбу, захваљујући већем раду на политичком пољу и захваљујући појављивању партизана у свима крајевима па чак и у самом Крушевцу. Народ мрзи окупаторе и њихове слуге. Бежи из села где се исти Појаве.

Реквизиције. Од народа нисмо узимали никакве реквизиције. Једино узето од 3—4 кулака око 200 кг брашна за исхрану партизана, нудећи им признанице на исто, али су исти то доцније поклонили. Одузет један радио апарат — Зедном кулаку у Великом Шилеговцу.

Ликвидација грађанских лица. У селима ликвидирано 17 лица, а у Крушевцу 5. Сва лица су била у служби окупатора као агенти-гестаповци (љотићевци).

Народ је са задовољством примио исто, најочито Диквизацију оних из града.

те. Ј-⁸ Ми ели се на напад четника К. Пећанца на Крушевац у септембру 1941 год. у коме је учествовао и Расински НОП одред.

⁹ Односи се на Левачки срез.

III. Терен.

Терен је добро испресеца'н, пошумљен прилично, али ипак комуникатива'н и добро пролазан. На терену постоје две железничке комуникације: пруга Сталаћ—Ћунис—Ниш (главна) и Сталаћ—Краљево (споредна). Пруга главна добро се чува од окупатора на уској својој дужини на нашем терену. У ту сврху се налази у Сталаћу један бугарски батаљон и 1 ескадрон коњице. Нарочито се добро чувају (мостови (Браљински) и пропусти (Ћунис, Пањковац и тунел Браљина). Станице такође. На сваких 100 м има земуница у *кфима* има сељака из околних села, а који треба [да] извештавају о наласку партизана или других лица ноћу на пругу. Споредна се пруга не чува од окупатора но ња њој само наши жандари патролирају, а има такође сељака као и на главној. Постоје две веће реке: Западна и Лужна Морава. Обе су велике препреке и непрелазне уопште, сем лети. Све скеле и превозна средства окупатор је привукао код мостова, које чува. Расина има већи број мостова, а у случајевима нужде може да се прелази и зим'и. Села су ЈЦриличнр густа (нарочито у Жу'пи И под ГочоМ — ка Трстећику), а и густо насељена. Сем' два-три, тактички положај истих је слаб јер су иста у рупи и лако се' дају блокирати, а тешко се бране.

Привреда. Стано^ништво се бави .Главном' у. равници земљорадњом, а у вишим планинским селима сточарством, и то не искључиво само једним. Металургија слабо развијена и углавном је опала после рата (фабрика вагопа), у фабрикама Обилићево и Равњак (хемиска) све су машине Демонтира'не и однете у Немачку. Хемиске "фабрике: „Мери-ма" (сапун) у. опадању и „Жупа" (плавог. камена) — вормално. Рудник угља у Гарима је новоотворен и малог капацитета. Трипут је до сада од нас затрпаван.

Терен је прилично погодан за зимске акције, само да реакција није развукла своје с'наге на појединим местима. Одред стално мамеврује и не задржава се никад више на једном месту од 1—2 дана.

IV. Наши одред

Две чете и две самосталне десетине.

Морал углавном добар и На приличној висини, чак и код оних који су преживели код Стубла катастрофу.¹⁰

¹⁰ Мисли се на разбијање и делимично уништење једне чете Расинског НОП одреда у Стублу (Трстенички срез) јануара 1943 године. (Види о томе у овом документу.)

Похваљени:

Због акције у граду

Баца" десетар¹¹

"Лимар" ~ војник¹²

"Кољка" — иол. делегат¹³

"храна"¹⁴

"Јаблан" — пушкомитр.¹⁵

"Бели" — пушкомитр.¹⁶

"Попче"¹⁷

"Санда" — водник¹⁸

Кажњени:

„Маца"¹⁹ због неконспирације,

прекоредвом

„Храна" службам (вода и дрва) и

одузим. оружја

„Доктор"²⁰ — одузимањем оружја

због напушт. страж. места

„Јошка"²¹ — због непослуш. — оду-

зим. „оружја

„Мујо"²² због прљавштине И губље-

ња колективних ствари — одузи-

мањем оружја док се видно не поправи.

Досада је стрељан јсдап друг због рђавог понашања у: народу — немор^л и недругарство — био је члан партије:

„Јунак"²³ — искључен раније из партије.

Богиња²⁴ — због хушкања и роварења међу друго- вима и због вечите апатије током борби и неизвршења наређења. Иначе је била кукавица у борби.

Брана Арсенијевић „Шпанац" — међунаро/шп шпијун. Сви троје по пресуди војног суда.

Половина одреда 'је радничког састава. Једна четвртина сељака и једна четвртина интелектуалаца. Једна четвртина од радника су индустриски радници.

Просечно и ВОЈНИЧКИ и политички другови слабо стоје. Војнички јер су слабо прекаљејни у борбама, а политички јер су већином омладинци и новајлије' у покрету. Старешинско особље такође. Оскуде'ва се нарочито у политичким ру-

¹¹ Бранко Перишић, народни херој, погинуо октобра 1943 год. на В. Јастрепцу у борби против четника и жандарма.

¹² Пане Ђукић, народни херој, погинуо јуна 1942 год. у с. Трњану, код Лесковца, у борби са информбироовским агентима убаченим из Бугарске.

¹³ Милоје Кузмановић

¹⁴ Хранислав Милошевић

¹⁶ Живојин Вучић

¹⁵ Миодраг Ђорђевић, погинуо у лето 1943 год. у борби против љотићеваца у околини Крушевца.

¹⁷ Божидар Станковић

— Александар Димитријевић, ухваћен као рањеник априла 1943 год. и спроведен у Крушевац где је стрељан.

Младен Трипковић

Војкан Ваљаревић, погинуо у јесен 1943 год. у с. Пољаци (Басински срез) у борби против четника.

Миодраг Јовић

Милан Љубисављевић, погинуо фебруара 1943 год. у с. Сла- Расински срез) у борби против Немаца.

Стзелан Ивић

Ботња Михајловић, учитељица из Ломнице

ководиодима. У последњим борбама (фронталДим) показали су се другови доста храбри и довитљиви у борби прса у прса ноћу.

Извештаје и обавештења искрена можемо добити у сваком селу, јер нас народ симпатише.

Јединице се састају повремено заједно по одређеном плану штаба одреда а везе са суседним одредом (ТопличкиМ) одржавају се недељно једаниут. Везе са О.К. редовне и то са две стране.

Снабдевање обућом углавном из града, а одећом већином у акцијама. Помажемо другове у граду са житом запленим од окупатора. Имамо око 700 кх жита.

Санитетског стручњака имамо само једног. Са материјалом стојимо добро, јер нас другови из града редовно помажу. *ПроГШо* нам је прилично материјал приликом државне једне к(олибе. *Ту смо имали пољовину уџуШњог материјал.*

Војно-судски извештај на врху странице изнет.

Одржане су конференције у свим селима нашег реона са леве стране Јужне Мораве и десне стране Зап. Мораве сем у селима непосредно поред града и поред жел. пруге и местима где има стално домаће реакције. Исте су одржане у последња три месеца — по добијању окружн. бр. 4. На конфер.[енцији] је дељен материјал, који углавном добијамо из града и од технике Топлич. одреда.

V. Рад

Досадањи план за акције дат је био појединим јединицама и углавном се састојао у планском одржавању конференција у оним местима где партизани нису никад били, држању заседа поједи на главном друму приликом скупљања хране. политичком и војничком заскринкавању појединих Држаних бајнди.

Политички план углавном је остварен, а војнички у двема борбама успешно (Рлица и Разбојна) и преко Мораве делимично, јер је у првих 6 дана било свуда успеха, а седмог дана крах чете. Извештај о досадашњим акцијама де поднет закључно са 25 јануаром.

Наш план за акцију преко Мораве (Бацин терен) био је: Прећи Мораву конспиративно и појавити се усред Баиног, терена, одржати 1—2 конференције и војнички разбити дражиновце. Непријатељ је тамо побегао са Гоча још за време јесењих потера. Стварни услови: све скеле јна Морави биле су потопљене и код гвоздених мостова прикупљене. Снег је дао највећи баш када је чета прешла Мораву и кретање је било отсжано. а и маневрисање такође. Непријатељ је могао по трагу да је прати. Другови су били сазвали конфе-

оенцију У селу Пољни, одмах им је наметнута борба. Наша чета се скупила, повукла и онда извршила јуриш. Разбила је дражиновце. 3 'неприј. мртва и 5 рањених. У Дубичу наши СУ скупљали храну. С.Д.С. је припуцала на наше. Наши извршили јуриш. Непријатељска 4 мртва и 10 рањена. Код Превешта 4 рањена из С.Д.С. У *Надрљу наши су опколили кућу где су били дражиновци. Убили 3-ду (команданта Левачке бригаде) « 2 ранили, 6 заробили. ПлеН 2 пушкомитраљеза, доста муниције. После ове акције по плану се пошло назад ка Морави и то ка Краљеву — да се зајвара реакција. Сваки партизан је имао по 2 пушке до дотадањих борби и то је заплењено. Наш је само један био рањен. Бројно стање је било 37 партизана. После два дана кретања наши су стигли у село Стубал (Срез жички). С.Д.С. и дражиновци су их пратили по трагу. Заноћили су у врху села. Положај куће је био незгодан. Имали су као осигурање осматрача на брду. Осматрач је био Новајлија и изгледа да су га ухватили а да није успео да јави.; Виду био ни проверен борац. У 2 сата дању те куће су биле блокиране и -наши када су изишли из кућа, пуцало је у њих са свих страна. Командир „Чајка“²⁵ је потрчао први и командовао „За мНом на ћувик“ али је први погинуо, за њим политич. руководиоца одреда „Вуле“²⁶ тешко је рањен, те су остали другови, на јнеповољном терену, остали обезглављени. 9 су погинули у борби, за шесторицу се не зна шта је, јер их нико није видео да су изишли из куће, 2 су лако рањена, 1 тешко, 5 залутали на непознатом терену и сада траже везу, а свега се 14 вратило у одред (од 37) и 2 лака рањеника. $9 + 6 + 2 - 5 - 14 = 37$ (1) један је дезертирао после борбе. Донели су 3 пушкомитраљеза. Партиски материјал је полит. руководиоца поцепао, новац дао; Губитак 1 пушкомитраљез и све резервне пушке, 5 пиштоља.*

Од Погинулих било је 5 чланова партизе, а за 2 чл. партије не зна се шта је. Само се вратило 2 члана партије и то новајлије у одреду. Морал је код наших после борбе пао *јер је терен био непознат, а руководиоци погинули.*

До неуспеха је дошло углавном: 1) због неповољног положаја зграда у којима се становало, 2) због недовољног осигурања: само осматрач на ћувик и пожарни и 3) недовољне конспирације: пуштање путовођа и вођење заробљеника и 4) обавезно остављање трага по снегу.

²⁵ Миодраг Чајетинац, народни херој

²⁶ Борисав Стефановић, политички комесар Расинског НОП одреда

Будући длаи: политичко и војничко раскринкавање Ке-серовића на терену Малог Копаоника и "Копаоника згуюдно са Тлопличанима.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политич. комесар

Миле²⁷

Командант

Горски²⁸

3 фебруар 1943 г.

Положај

•П.С. Ми данас после губитака које смо имали пр. м'еЈсада имамо 601 партизана.²⁹

Стање реакције у Кш. округу: у Кш. С.Д.С. 500

У читавом округу стање

реакције је овако

Немаца 250

Бугара 1200

С.Д.С. 900 стари у Срезу расинском С.Д.С 110

С.Д.С. 200 нови присилно Круш. С.Д.С. 50

мобилисани у Брусу 40

Бугари 1200 у Алекс.[андровцу] 50

Немци 250 у Трст.[еничком] срезу непознато

укупно 2.350

²⁷ Радован Милошевић, погинуо марта 1943 год. у с. Мачковцу (Крушевачки срез) у борби против Немаца.

²⁸ Драгослав Петровић

²⁹ Према подацима тадашњег команданта Расинског НОП одреда, пуковника Драгослава Петровића-Горског, одред је после губитака у с. Стублу имао око 120 бораца.

БР. 14

ГТМГМО ЦОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА
® „ПО СРБИЈЕ ОД 11 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. КОМАН-
^ТЛНТЛГ ГИАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ВОЈНО-
^ ЦОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У СРБИЈИ¹

11-11-1943

Слободану³

Драги друже,

Примио сам твоје писмб од 6.11.³ Не само да се слажемо са тобом да се створи Суворборски одред,⁴ ћећ нам је то и директива. Мораш предузети све мере, да се тамо одред прјави. Једну чету 1 шумадиског мрраш одмах упутити у тај крај јер то је једини начин да се почне тамо са стварањем одреда. И не само Суворборског. већ свуда где нема стварати одреде.

Баш док ти ово пишем премо Слободне Југославије |на-ређује Врховни штаб^ да сви одреди крену у офанзиву и тиме растерете велики притисак на Рслобојђену, територизуј, вероватно да и ти то слушаш.

Ја одржавам везу са свим одредима на нашој' територији. Свуда се осећа нешто више активности. Непријатељ Монцентрише снаге у Круш.[евц}/] И у И.[сточној] Србији, али наши добро пролазе. Очекујем ових дана од њих извештај, па ћу ти детаљно писати. Свуда се осећа већа *живост* и лагани прираштај. Поставио сам да се одреди још више активизирају и мобилишу. Сада спрема^ наредбу. за све штабове у духу наредбе Врховног штаба. Пошто би било »одуговлачење да се консултујемо, то засад Ј>адим без тебе, али уз сагласност другова овамо. 'Послаћу, ти следећи пут.,

Нужно је да кад стишем тамо, будемф преко терена повезани са свим одредима и да руководимо. Ја сам 'већ предузео и предузимам мере, да се исправе канали из Србије ка Шум;адији. Канал већ постоји из Пожаревца преко Космајаца и ускоро ће бити и ка Крушевцу и Чачку. Од Крушевца већ је изграђен канал за Ниш и Лесковац. Исто' тако и за Зајечар.

¹ Оригинаал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1927.

• Радивоје Јовановић-Брадоња

⁴ Види докуменат бр. 12.

..... С-Уворборски одред разбијен је од четника, жандарма и Немаца марта 1942 године.

Људства за јодред овамо има доста, само очекујемо да се канал изгради. Велики је терор, а и купљење за Бор, па су услови за прилив у одред одавде велики. Сем¹ тога и ситуација је одлична, па се диже борбеност народа.

Гледаћу да ти следећи пут пошаљем секције а и траже¹ну литературу. На Ослобођеној територији излази „Војно-политички преглед“ са одличним материјалом и новим искуствима из борбе. Тражили смо да нам пошалзу. Чим стигне, послаћу ти и то.

Добро би било, уколико имаш времена и могућности, да радиш и даље конкретно упутство за одреде. Мислим¹ да ће им бити оно корисно што си пре послаб. Све је пбслато свим одредима.

Налив перо послаћу ти други пут.

Шаљем ти јавке на које ће доћи човек од тебе код ам'ене; дан: 27.11. а резервни З.Ш. и 10.111. место: пред главним улазом у фабрику шећера Чукарица. Твој ће чекати. Биће јозначен у девој руци држи сељачку торбу у десној бич. Мој ће прићи и питаће га: „Да ли си дошао са колима или санкама“. Твој ће одговорити: „С бичем без кола“. Време два сата по подне, резерва 4. Он може да преноћи па да путујемо сутрадан, а ако може, мбжемо истога дана натраг. Поново ти наглашавам да кроз Космајски срез не смем проћи, јер 'ми је то родни крај и много сам тамо познат. То имај у виду приликом организовања м!ога пребацивања. Ако би овај канал био направљен и ако би био сигуран, за би се могао и њим пребацивати. Али, на сваки начин ти спреми и кола. Ипак је пријатније колима.

Следећи пут писаћу ти опширније о стању у свим¹ одредима.

Другарски пјоздрав

Миле⁵

⁵ Мома Марковић

БР. 19

ГГГ/ГГМО СВЕТОЗАРА ВУКМАНОВИЋА-ТЕМПА ОД 11
ЈБРУАРА 1943 ГОД. СЕКРЕТАРУ ПОКРАЈИНСКОГ
КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ О ФОРМИРАЊУ ПРВОГ
ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА¹

11 фебр. 1943 г.од.
Положај¹

Друже Мих² —

Још увијек се налазим на терену. Био сам на терену
Кукавичког одреда где се био пребацио из Јабланичког
одреда са руководиоцима војним и политичким. Са њима сам
радио несметано 3 дана. Одржао сам смотру и велики говор
борцима. Затим парт. савјетовање које је трајало читав
дан до дубоко у ноћ. Формиран је ОК и ерески Комитети
Лесковачки и Јабланички. Одржани су састанци са свим
тим новоформираним руководством која прелазе на терен.
Формиран је штаб одреда (ТрНавац,³ Милош,⁴ Максим⁵ и
Село⁶) и штабови Кукавичког и Јабланичког батаљона. —
Одржан састанак са војним и политичким руководиоцима из
оба батаљона и одреда по одређени конкретни задаци и план
рада. Закључено је да се престане са дефанзивом и пређе
у офанзиву. Предвиђано формирање бригаде. Указано на
такмичење свих крајева ко ће први формирати бригаду и
чија ће се звати „Прва српска бригада“. Расположење на-
рода одлично. Другови лаворе да морају они формирати
„Прву бригаду“. Огроман је значај ове моје посјете. Јастре-
бачки није присуствовао али је тамо отишао Милисав⁷ да
формиран срески комитет тогашки штаб трећег батаљона.

Четврти дан отпочела је офанзива недићеваца (преко
1000 војника). Наши су дочекали недићевце који су насту-
пали из 6 праваца и после једнодневне битке потпуно
разбили офанзиву. Погинуло је око 30 а рањено преко 40
војника. Погинуо један недићевски официр. Наши заробили један

бр 578? ^{РИГИНАЛ, ПИСАН РУКОМ} налази се у архиви ЦК СКС под

² Владоје Нешковић

³ Димитрије Писковић

⁴ Милош Манојловић

⁵ Радован Ковачевић, народни херој, погинуо марта 1943 год.
на Радану у борби с Вугарима.

⁶ Радош Јовановић

⁷ Недељко Каранчић

лаки митраљез и пушака. Посљедице ове побједице су огромне. Међутим како смо дознали да се Бугари коцентришу и Нијемци ми смо *измакн-и* из Кукавице на јабланички терен; гдје се и данас налазимо. Успут смо извели неке акције и; убили 5 жандара и заплијенили читаву архиву среског одреда СДС и пушке и муницију са убијених. Ја сам се морао Мовући јер веза не постоји са Васом® а тамо су потЈере. Сада смо предузели поновно да се повежемо из 2 правца. МислимО да ћемо успјети. Ја сам се одвојио од одреда'јер' се очекује нова офанзива бугарско-њемачко-чсЉичка. Морам код наших да дођем ускоро, Можда кроз 20 дана имаћемо бригаду на овом терену.

Поздрав
Ј19

БР. 16

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 12 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. СВИМ ПАРТИЗАНСКИМ НОП ОДРЕДИМА У СРБИЈИ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕДМНИЦА¹

СВИМА ШТАБОВИМА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА СРБИЈЕ

20 I 1943 г. отпочела је велика офанзива² уједињеног непријатеља Некаца, Италијана, усташа и четника Драже Михаиловића на нашу ослобођену територију у Западној Босни и Лици. У *свом дивљем бесу*, трпсћи страхбите губитке на Источном фронту и котрљајући се на запад, они бесомучно јуришају на наше острво слободе, они кидишу да униште нашу Народно-ослободилачку војску и изградњу срећније будућности нашег народу. За ову најновију велику офанзиву непријатељ је концентрисао велике снаге из свих крајева Југославије, снабдевене најмодернијим наоружањем. Из Србије је пребачен велики број Немаца, недићеваца и четника Драже Михаиловића који дивљачки наваљују на наше ослобођене крајеве.

Наша јуначка Народно-ослободилачка војска са нечувеним јунаштвом и беспримерним пожртвовањем одолева

⁸ Василије Смајовић

⁹ Светозар Вукмановић-Темпо

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4404.

² Односи се на Четврту непријатељску офанзиву.

овој непријатељској сјфанзиви и испуњава своју дужност пред својим народом.

Да би се помогло нашој херојској Народно-ослободилачкој војсци у успешној одбрани наших слободних крајева, да би се рањена фашистичка звер дотукла и да би се што пре извојевала слобода нашем поробљеном народу, а с обзиром на то да су непријатељски гарнизони у Србији јако ослабљени

НАРЕЂУЈЕМО

1. Да сви штабови народно-ослободилачких партизанских одреда одмах израде конкретан план за акције и све оружане јединице **одмах отпочну офанзиву.**

а) Да се уништавају непријатељски гарнизони, жандармериске станице и четничке банде,

б) слагалишта оружја, муниције и хране,

в) да се уништавају транспорти, разарају комуникације, друмови, железнице, мостови, телефонске и телеграфске везе и други објекти који служе окупатору,

г) да се уништавају све слуге окупатора, сви шпијуни и доушкивачи,

д) да се паралелно сва окупаторска власт.

2. Одмах Уобиласати све резерве у људству и материјалу, обезбедити наоружање за све борце, позивајући народ и све родољубе да се прикључе борби.

3. Уложити све снаге за остварење ових задатака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 II 1943

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА СРБИЈЕ

Политички комесар
Момчило М. Марковић

Командант
Радивоје Јовановић „Брадоња“

БР. 19

**ИЗВЕШТАЈ КОМАНДЕ РУДНИЧКЕ ЧЕТЕ ОД 13 ФЕБРУ-
АРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОД-
РЕДА О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА¹**

**ШТАБУ I ШУМАДИСКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ”**

*Извештај о раду Рудничке чете
у међувремену од 18 I до 14 II
43 год.*

У овом међувремену чета се кретала по следећем реду: Трудељ (2 дана); Варнице, Војковци, Трешњевица, Војкјовци, Босути (3 дана); Заграђа, Церова, Заграђа, Трудељ (2 дана); Босут, Вукосавци (2 дана) ... Трудељ, Угриновци, Славковица, Штавица, Козељ, Трудељ, Заграђа.

/ Војне акције

1) 30-1 ликвидирана су у Шилопају 2 четника Д. Михаиловића (подаци су предати другу Лабуду²) због извршења злочина, пљачке, терора и батинања над народом у овој околини. Пресуда је написана.

Овом акцијом заплењено је: 500 дин., 2 цемпера, 1 пар јвојничких цокула, 1 пар опанака, 3 пара чарапа, 2 сељачка гуња, 1 шајкача, 2 пара панталона, 1 војничка блуза, 1 опасач, 1 офанзивна бомба, 2 капе, 1 војнодржавни револвер са 5 метака, 1 буђелар и 1 блок за дисање,

2) 6-П у Вукосавцима је од једног бившег четника заилењена 1 пушка, 55 метака и дефанзивна бомба.

3) 9-П заплењено је за потребе Народноослободилачке борбе из општине у Славковици 30.600 дин., око 40 кг масти и нешто канцелариског материјала. Уништени најважнији спискови (национал. слокбе и сл.). Архива није запаљена. Исписане су народноослоб. пароле по читавој згради.

4) 10-П демолиране су станичне зграде, запаљене архиве и уништене скретнице у железн. станицама Кадина Лука и Бањани.

У железничкој станици Кадина Лука уништене су скретнице на 4 места, станична зграда је демолирана, запаљена најважнија архива и написане су пароле по читавој згради. Заплењено је нешто канцелариског материјала, 1 железничка бунда (готово нова), 2 фењера и 12 канти гаса.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СК.С под бр. 3790.

² Милорад Лабудовић-Лабуд

У железничкој станици Бањани скретнице су уништене на 5 места, станична зграда је потпуно дСмолирана, сав намештај и архива запаљени, исечене 2 телефонске бандере, полупани изолатори и исечене телефонске жице. Заплењено ^ешто канцелариског материјала, 1 француски кључ и чекић.

Канцелариски материјал из ових акција доставља се 'индиго нешпартана хартија, плаве коверте и коверте за Наковање, уПијаћа хартија и једна књига са чистим листовима), један део канцелариског материјала потребан за чету Остављен је (оловке, суме, нешто коверата и канцелариске хартије).

У обе ове акције заплењено је 6.500 дин.

Заплењено је санитетског материјала по следећем списку: *завоја* 14 ком., *Цз* кг вате, 10 м газе, 1/2 м — 18 цм туба лециопласта, јода 40 гр, алкохола '70 гр, 1 туба бор вазелина и 1 завој за гипсирање.

5) 11-П у Угриновцима је ликвидиран сељак Миловановић Миодраг зато што је оптужио код немачких власти једног сељака да издржава партизана (због чега је овај био убијен). Уопште се показао као народни издајник, петоколонаш, и као такав на захтев сељака стрељан је.*

6) У Трудељу је (по списку кога је предао друг Уча³) покз шано рдузимање оружја и ликвидација извесних четника. Ни једна није нађен код куће.

II Стање у чети

Здравствено стање је задовољавајуће. Било је 3 обољења од теже прехладе. Данас болесних нема — сем слушајева лакшег назеба.

Што се тиче одеће и обуће важи све што је речено другу Лабуду. Данас је хитно потребно 3 пара опанака.,

Лична хигијена је на висини. Чистоћа се одржава, з'а иаше прилике, врло добро. Не'достатак веша умногоме то стање ртежава.

Дисциплина у чети потпуно задовољавајућа. Морал другова на висини.

III Политички рад у чети и народу

• Политички рад у чети кретао се у обрађивању материјала⁴ и Р⁵ је Д|об|у|е⁶ - Нешто коикретно ново у овом погледу ле^п«П м ДузИмано - Припремљено је обрађивање извесних запис⁷ п ТОри|е ПарТМ⁸е и 'јзеферата' о условнма бољшеви-рећу^ рти⁹е - Поред тога у границама могућности при-^УЈ}Јсе^четне пр,иредбе са песмОм и свиртм за забаву. '

³ Слободан Крстић

Одржан је један четни састанак коме је присуствовао друг Лабуд. Расправљене су извесне замерке другова четном руководству и констатовано је да је чета, као колектив, кренула од прошлог састамка доста унапред. Ситније грешке другова нећемо износити — крупно није ништа примећено.

У наредбу се политички рад кретао, као и досада, у изношењу и објашњавању вести и политичке ситуације уз раскривање народних издајника и петоколонаша. Тачне податке б броју људи 'обухваћених овим' разговором немамо, али тај број није био мањи од 20 дневно (што износи за ово време око 500 људи).

Поред тога одржане су две конференције у Трудељу и у Босути (18 и 24 прошлог мес.) на којима је обухваћено око 40 људи.

Ове конференције су одржане са следећим дневним редом:

- 1) Поздрав, вести, политичка ситуација (Трамвајац⁴)
- 2) Врабац, лагарија, радио вести (Слободан,⁵ Веља,⁶ Добрица⁷)
- 3) Скеч (Устај Лазаре)
- 4) Песме (хор: партизанска, "Моровил, Јосе... и сл. као и поједине народне песме; Миша⁸ коло; народне песме)
- 5) Кола и нар. песме (виолина и гитара)

Сем тога 30-1. приликом ликвидације снага четника у Шилопају (одржана је нека врста збора са око 150 људи. Изнесене су вести, политичка ситуација и отпевано је неколико песама (Крцун⁹ — вести. Трамвајац — полит. ситуација).

13/11/43
Положај

Командир
Лика¹⁰
Политком¹
Трамвајад

⁴ Родољуб Станић

⁵ Слободан Маузер

⁶ Миодраг Ристић

⁷ Добрица Ковач

⁸ Михајло Гавриловић-Миша

⁹ Драгутин Павличић-Душко, погинуо као комесар батаљона, на Сремском фронту, крајем 1944 године.

¹⁰ Светолик Ђурђевић-Лика, погинуо 1943 год. у с. Шењу, Крагујевачки срез, у борби са четницима Драже Михаиловића.

БР. 19

ИЧВЕШТАЈ КОМАНДЕ ТРЕЋЕ ЧЕТЕ ПРВОГ ШУМАДИ- ГКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ" ОД 13 ФЕ- КРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О СТАЊУ У ЧЕТИ И Ш ЊЕНИМ АКЦИЈАМА¹

ШТАБУ I ШУМАДИСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ"

1. Бројно стање и акције 3 чете у времену од 1 ја-
нуара до 13 фебруара 1943 год.

На дан 13 фебруара 1943 год. бројно -стање чете је 21
друг. Наоружање чете је: 5 пушкомитраљеза, 16 пушака, 9
бомби. На сваки пушкомитраљез имамо по 180 метака, на
пушку по 60 метака. Оружје и муниција је у исправном
стању.

2. Акције и борбе: На дан 2 јануара 1943 г. чета је
била опкољена и нападнута у селу Влашки од стране одреда
Марисава Петровића² и жандара из Младеновца и Влашке.
Борбом је обруч разбијен и том приликом од милиције-сељака
отете су 2 пушке, 1 бомба, 1 пиштољ и 45 метака,
и ухваћен је претседник општине петоколонташ организатор
(овог напада, разурожан је и стрељан, убијен је 1 жандар.
Рањено: 1 жандар и 1 из милиције који је пуцао на чсту,
чета није имала губитака. Ноћу између 3 и 4 јануара 1943
г. приликом прелаза пруге између Ропочева и Раље наишла
је патрола (љотићеваца), испалено је неколико метака. Ре-
зултати нису познати. Чета није имала губитака.

Између 20 и 31 чета је била подељена у 3 групе, ради
ситних акција и прикупљања оружја на терену. О раду
ових група поднет је извештај штабу.

Ноћу између 10 и 11 фебруара 1943 г. чета је извршила 2
акције. 1 вод вршио је акцију у Угриновцима а 2 вод је
остао у Штавици, демолирао је станицу у Штавици и дигао
"РУГУ" на неколико места и оборио 19 бандера, запленено
4820 д., 1 ручну апотеку, нешто хартије за писање, 1 вод
је демолирао станицу у Угриновцима, скидао пругу и за-
пленио 4680 динара.

Сав новац је у заменика к-та одреда.³

Л' ДР^{дољазак} чових: у времену од '29 децембра 1942 г.
ДО 13 фебруара] 1943 г. у чету је дошло '6 нових друшва

бр. 1030^{РИГИНАЛ}, писан руком * ^алази се у архиви ЦК СКС под

¹ Ми^лтсав^Вл^ић^{150ТМ^6^0^11^} одред Марисава Петровића

од којих је један дезертирао после неколико дана. По *ода-*брењу заменика команданта од Једа пуштен је на једнодневно отсуство друг Луне,⁴ који се требао вратити у чету увече истог дана. Пошто је чета била нападнута и повукла се из села Влашке то је исти изгубио [везу] са четом. Шта је са њим непознато нам је. Из чете је отишло 3 друга у четворку код Попаја.⁵

4. *Здрмствет стање чете:* Од другова разболео се Посавац⁶ од слегабг црева на дан 22 јануара, налази се на боловању. Слабога су здравља Миша⁷ и Ђока⁸ политиком. Чистоћа се одржава колико је могуће.

5. *Материјалж стање чете:* 5 другова су са слабом обућом, 2 друга немају зимске капуте, остало је задовољавајуће. Нбвчани приходи следећи: од штаба 5.000 дин., изда-так је 1435 дин. Чета располаже сада са 4130 дин.

6. *Мораљко стање чете:* Морално стање чете је на великом ступњу.

7. *Политички рад:* Политичко усавршавање другова врши се по петоркама.

Литература која се добива детаљно се разради са друговима. Агитпр. је одржао 3 састанка. Чета је одржала 2 четна састанка у 1943 год., омладинци су покренули четне новине за које је већина другова показао велико интересовање.

Рад на терену са народом: врши се на опште задовољство. Народ је одушевљен према нама и пружа нам Дobar одмор и храну по могућству, где сад постоји могућност сакупљају се неколико људи и са њима одржавају конференције.

8. *Разно:* Велики недостатак у политичком раду настаје услед недостатка вести. Народ од нас тражи истините вести са фронтова а ми их ни сами немамо. У погледу четне интендантуре јоко прикупљања разне спреме уложио је много труда друг Коста.⁹ За издавање четних новина уложили су много труда друлови Коста и Миша.

Из војне обуке је друг Лала¹⁰ одржао 5 предавања, поред појединачних обавештавања другова о постављеним питањима. Борци су у војној обуци довољно обучени.

⁴ Владоје Ристић-Луне, погинуо од четника и жандарма; јануара 1943 год. у селу Шепшину (Грочански срез).

⁵ Миодраг Николић

⁶ Живота Маринковић-Посавац

⁷ Вељко Бркић-Миша

⁸ Љубивоје Гајић-Ђока, народни херој, земљорадник из Малог Пожаревца, погинуо од жандарма у свом селу 21 фебруара 1944 год. као претседник Окружног НО одбора за Младеновачки округ.

⁹ Редакција није могла установити о коме се ради.

¹⁰ Илија Јовановић-Лала

9. Долазак бораца у чету. 29 децембра дошао је Ратко¹¹ и Милош¹² што је дезертирао, дошли су по препоруци Миливоја.¹³ Из С. м.¹⁴ 7 јануара дошао је у чету Тома, теренац-омладинац.¹⁵ 31 дошао је друг Драга¹⁶ по препоруци Кице.¹⁷ 1 фебруара дошли су Ђ, Чеда¹⁸ преп.[оручен] од Радована.¹⁹ 6 фебруара дошао и друг Станко²⁰ из Београда по препоруци Јуре²¹ и Драже.²²

На дан 9 фебруара чета извршила 2 акције на 2 рудника у селу Славковици и запленила 50 кила динамита, 500 каписла* и 6 котура фитиља

Политком,
Бока

Командир,
Аца²³

¹¹ Редакција није могла установити његово право име и презиме.

¹² Редакција није могла установити његово право име и презиме.

¹³ Миливоје Павловић-Чича

¹⁴ Младеновачки рдрч

¹⁵ Живота Ивановић, погинуо у лето 1943 год. као комесар чете Космајског НОП одреда у борби са четницима код Селевца, Јасенички срез.

¹⁶ Драга Стојковић, погинуо 31 јула 1943 год. као заменик командира чете Космајског НОП одреда у борби са љотићевцима код Кусадка (Младеновац).

¹⁷ Божидарка Дамјановић

¹⁸ Милутин Ранковић

¹⁹ Радован Грујић из с. Даросава (сада с. Партизани)

²⁰ Дејан Поповић

²¹ Јуре Сарић

²² Дража Марковић

²³ Аца-Џезвар, лимарски радник из Београда, погинуо априла 1943 год. као командир чете у с. Лисовићу, Космајски срез, у борби са љотићевцима и Немцима. Редакција није могла установити његово право презиме.

БР. 41

**ПОЗИВ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13
ФЕБРУАРА 1943 ГОД. БИВШИМ ПАРТИЗАНИМА ОДРЕ-
ДА ДА ПОНОВО СТУПЕ У НОВ¹**

ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“
13-11-1943 г.
ГТоложај

**СВИМА БИВШИМ ПАРТИЗАНИМА НАШЕГ
ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДРЕДА**

Позивамо све оне другове, који су припадали нашем одреду, а који се данас из било којих разлога налазе ван његових редова, да се у року од два дана по пријему Мога позива¹ пријаве Штабу наше јединице кбја оперише на дотичном терену, ради давања изјашњења зашто се сада не налазе у редовима нашег одреда, чију су команду добровољно примили.

Сви они који се до сада нису показали као издајници наше ослободилачке борбе обавезни су ступити у наш одред у року од два дана по пријему овог позива.

Све случајеве издаје Штаб ће узети у разматрање иTM кажњаваће их онако како се иначе кажњавају одговарајући случајеви издаје.

Обзиром да се у наш одред ступало и с^упа добровољно, обзиром на то да де наш одред једини коју на територији води Народно-ослободилачку борбу, сваки случај неодазивања овоме позиву сматраће се дезертерством из (наше Народно-ослободилачке борбе и повлачиће за собом Одговарајућу казну, која ће се извршити чим прилике буду то дозволиле.

Веза са Штабом чете биће иста ова којом се и овај позив буде добио.

Позив ће се предавати на потпис.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Тина²

(М.П.)

Командант

Ж. Поповић³

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4468.

⁴ Вогољуб Стојановић

^a Жика Поповић

БР. 20

ИЧКОЛ ИЗ ПИСМА КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. КОМЕ-
ГАРУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ОБНАВ-
ЉБАЊУ СУВОБОРСКОГ НОП ОДРЕДА¹

15-11-43

За Мому²

Драги друже,

Примио сам твоје писмо од 11-П-;1943 године].³

Предузео сам потребне припреме за стварање Сувоб.
[орског] одреда. У том циљу поручио сам друговима Одре-
ђеним за команду Сувоб. одреда да се пребаце до мене.
Не мислим никако да се тај одред створи смањивањем сада-
шњег бројног стања овога одреда, пошто би то било веома
штетно за овај крај где постоји доста услова за мобили-
зацију. Надам се да ће он бити створен од мобилисаних
и да ће их бити довољно док се они друшви пребаце догде.

Овај одред изводи сада акције по *плану* који треба да
оствари у највећој мери постављене задатке.

Ситуација на терену Шумадије и Западне Србије таква
је да је могућ и веома потребан рад одреда. Нарочито због
р'ада Драже Михаиловића кога сада није тешко умртвити и
са нашим мањим јединицама. Штета је што то раније није
урађено а могло је.

Долазак другова из Сувоб.[ора] пао би баш у време
твог доласка. Ја ћу их у сваком случају задржати и док
ти не дођеш. Сматрам да је то потребно.

Пишеш ми да ћеш ми послати материјал од Врхбног
штаба. Ја док сам на овој дужности нисам ништа добио
од материјала који је Врх."штаб слао Гл. штабу. Ако је тај
материјал уопште долазио онда га свег треба послати. *Мени
је познато само писмо Врх. штаба Гл. штабу од 14-ХН-42.4

Добио сам извештај од друга Павла⁵ да је канал са вама
успостављен. Требало би да поставите и стварање резервног
и то одмах. Избацивање људи из Б.е треба уредити тако да

бр. 2525^{РИГИНАЛ, ПИСАН РУКОМ}, налази се у архиви ЦК СКС под

² Мома Марковић

Види док. бр. 14.

Редакција не раеположе овим писмом.

Душан Петровић-Шане, секретар ОК КПЈ за Аранђеловац
Вероватно Веоград

долазе онда и у оноликом броју како се одавде постављ%, тј. кад се и колико може примити.

Прихватање зависи од оружја и муниције са којима располажемо. То нам се за будуће јачање одреда поставља као врло важан проблем, јер може настати време кад ћемо имати бораца а не оружја. Зато сматрам за потребно да иапоменем да у том смислу треба издати наређење организ. Млад.[еновац] да најактивније ради пошто на томе терену има огромна количина оружја и муниције у народу. То разуме се треба поставити и свим организацијама.

Ми ћемо одавде такође захтевати од другова из Млад.[еновца] да раде на овоме и утврдити остале појединости. Моја је намера да се терени, а нарочито кад се одреди ојачају, покрију мрежом тројки како ради овог задатка тако и ради масе других ситних задатака. Оне тројке које смо овде створили показале су одличне резултате.

Другови из ОК Ар.[анђеловац] тврде да могу да приме већи број људи и да их разместе по терену до момента кад могу бити наоружани. Треба слати само оне људе који су физички потпуно способни да издрже напоре борбе. Ако се не буде тако радило створиће се врло брзо при одреду тежак баласт болесника и рањеника који ће страшно да утиче на рад и морјал. Тако исто стоји ствар и у погледу другарица у садашњем периоду.

Треба да решиш питање наше технике.

Твој долазак биће организован тако како си поставио¹.

Друг. поздраа

Слободан⁷

⁷ Радивоје Јовановић-Брадоња

БР. 41

МИКЕШТАЈ КОМАНДЕ СТИШКЕ ЧЕТЕ ПОЖАРЕВАЧКОГ
И ПП ОДРЕДА ОД 15 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПО-
ЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА О ИЗВЕДЕНИМ
АКЦИЈАМА¹

15-П- [1943]²

Драги друповИ,

Ваше писмо од 10-П- примили смо. У њему вас позивате на заједнички састанак с тим да се кренемо по пријему вашег писма. Ми смо намеравали да побјемо 12 али и да истовремено успут извршимо акције у Берању, БараМа и Касидолу. Међутим није могао да се настави пут, јер су другови били превише уморни тако да смо једва стигли до Клепетуше. Зато смо одложили пут до сутра дана. 13-ог смо затекли ваше писмо које нам јавља да се у селу налазе Љотићевци и да се састанак одлаже.

Наша група извела је низ успешних акција: Наша атентаторска двојка 11-П- ликвидирала је омерзеног председника општине Батуше и немачког шпијуна Драг. Милорадовића. Тај председник је путовао колима за Петровац на неку конференцију коју је заказао немачки капетан. Наша двојка у цивилу дочекала га је и убила из револвера. Председник је покушао да одгурне револвер, а кочијаш је ошинуо коња. Наши другови су скочили на кола и довршили га. Због такве ситуације другови су потрошили нешто више муниције. Заплењено је: пар опанака, чакшире, цепни сат и 70 дин. у новцу и других еитница (перорез, оловка, 2 марамице...) На леђима ликвидираног стављене су објаве са натписом да ће исто тако проћи сви председници који извршавају наређења окупатора и сви шпијуни. У колима били присутни председници из СелакОвца и Лучице, али их наши другови нису познавали и пустили да оду.

10-Ц- Главнина групе упала је у први мрак у Смољинац, запалила општинску архиву и демолирала зграду, излепила по селу плакате са нашим паролама и одржала збор сеља-

¹ Ригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1642/7-9.

² Оригиналу је изостављена година, но, према акцијама чете гол » У документу региструју, вероватно да је од фебруара 1943

цима који су се налазили у то време у кафанама. Приликом паљења архиве и дрвеног намештаја које се паљење морало вршити унутра у згради, запалила се цела зграда. Ђељаци су одбијали да је га-се говојрећи: „Нека је, нек изшр^ пустиња! Ту су нас батинали!" Ми смо се такође сложили да је оставимо да изгори. У општини је заилењено 52.880 динара општинског новца, 2 пресе и канцелариског материјала.

Збору је присуствовало 150—200 људи. Тумачена је политичка ситуација, раскринкаван Дража Михаиловић и избегличка влада у Лондону. а популарисано Антифашистичко веће. Клицало се Црвеној армији, партизанској војсци и другу Титу. После збора подељени прогласи Антифаш. већа и I конгреса омаДадине. Народ се грабио за наш материјал, сви би хтели да га имају и прочитају. На збору су говорили другови Рођа³ И Славко.⁴

По селу су излепљене плакате са паролама против фашизма, против општинских управа, против реквизиције хране, против Драже, Недића и др., за Црвену армију, друга Тита, друга Ж. Поповића. Излепљени су и прогласи Антифаш. већа.

По плану требало је да се после Ове акције сакупи оружје које се налази у селу. Потрага у 4—5 кућа показала је незнатне резултате; нађене су 2 скривене пушке, једна руска са 1 метком и једна без кундака, српска, и један револвер „црногорски" са 2 метка.

На плакатама је подвлачено да је ово последња опомена општинарима и да ћемо други пут стрељати свакога кога нађемо да ради по rareђењу окупатора од пандура до председника.

12/II дем^олиране су општине у Берању, Барама и Касидолу. Заплењено је 47.140 'дШн. у новцу, око 470 дин. у маркама таксеним, много канцелариског материјала, 1 литар гаса, 25 кг кромпира, 2 кг пасуља сакупљених за С.Д. стражу. Свуда су запаљене архиве, излепљене плакате са паролама и забрана општинарима. У Берању је држан збор пред 40 сељака где се тумачила пол. ситуација. Сељацима који су се затекли у Барама у општини такође је тумачена пол. ситуација.

Исте ноћи стрељан је у Барама бивши председник Воја Стојадиновић, љотићевац и шпијун, који је отерао у логор

³ Драгослав Марковић, комесар Стишке чете, рањен и заробљен априла 1943 год. у с. Смољинцу (Пожаревачки срез) и стрељан у јуну исте године у Пожаревцу.

⁴ Славко Николић-Корчагин, погинуо 17 фебруара 1943 год. у с. Сиракову (Пожаревачки срез) у борби против Немаца.

о бивших партизана, он је као опуномоћеник на 5 општина
чд сегање репе присиљавао народ да сеје репу. То је биа
човек кога је народ у том селу јако мрзео.

У овим акцијама при спаљивању архива и намештаја
наоод ће постављао питања, шта да се ради са краљевим сли-
кама. Ми смо издвојили те слике и пбнетде давали да их
сељаци склоне.

14/П заплена је општинска зграда са архивом и на-
мештајем у Малом Црнићу. У селу је било 50—70 жандарма
КОИ се нису учинили живи ни онда, када смо ради знака
за повлачење испалили 3 метка. Око села имали смо стражу
од цивила те је, ради брзине извођења акције морао да им
се да знак за повлачење пуцањем. У згради је било више)
од 5000 кила цемента организације Тот⁵ за израду жичане
железнице Бор—Костолац. Сав овај цемеит постао је не-
уиотребљив. Заплена је у општини нешто коверата. Бла-
гајну јНисмо отварали јер смо били обавештени да у каси има
врло мало новаца, то је због брзиНе акције, и због тога одлу-
чили смо да не тражимо благајника. По селу су излеплеНе
плакате са нашим' парблама и забраном за рад оПштинарима
под претњом' стрељања. — Читава акција трајала је укупно
15—20 минута.

Ове наше акције имале су снажан одјек. Сви општинари
су се ускелебали. У селима где још нисмо извели ове акције
општинари тотово не долазе у обзир. Народ свуда одобрава
ову акцију, у селу друга Корчагина⁶ омладинци би хтели да
сами запале њихову „пустињу". Ова последња акција у М.
Црнићу има већи значај, јер показује већу дрскост и смелост
наших другова, показује да жандармерија није у стању да
држи под својом контролом чак ни ону општину где се и
сама налази, да није у стању да присили на послушност
општинарени у таквом једном мбсту, а камоли широм терена.
Ова акција, као и низ ранијих, показује како се све више
руши и распада окупаторска власт. Ова акција позитивно
дејствује и на Наше борце, јер подиже борбеност и даје по-
лета за смелпје акције.

Бројно стање људства: 405 људи⁷ од тога један на бо-
ловању. Један треба вечерас да дође (то је 406-ти). Пре
неколико дана дошла су нам¹ 3 омладинца који су радили у
достојцу и који су већ учествовали у акцијама.

» с т м ^ Радна служба — организација за јавне радове
' Р е с л о ј Р њ а н и (Пожаревачки срез)
дакција није могла да утврди бројно стање чете

Оружје и муниција: узели смо онај пушкомитраљез и 392 рафала. Имамо 394 пушке белгиске, остало су српске. За српске пушке сваки има више од 449 метака.

Морал, борбеност и дисциплина: у порасту су откако смо повећали број акција. Наређење друга Тита за офанзиву сви другови су дочекали радосно и са одобравањем.

Како је група постала већа то сад редовно избацујемо патролу као обезбеђење при покрету. Одред се издржава углавном из народа.

Још од наше акције у Трњанима па све до данас уопште нема никакве реакције непријатељских снага на наше акције. Углавном непријатељ баца своје снаге против дражиноваца. У Божевцу је било 300 љотићеваца који су похапсили доста сељака који су помагали дражиновце, код неких су нађене пушке. Жандарми које су Дражини били разоружали и примили у своје редове па су их љотићевци одробили, показали су еве људе код којих су били на стану и каже су знали као чланове Дражине организације. Жандарми су и према дражиновцима показали исти став као и према нама.

Дражиновци су, како се чује, покупили бивше партизане из Шапине и одвели их са собом.

Жандарма има само у Црњићу на нашем терену и то њих 50—70.

Око Триброда, Царевца и по Пеку кретала се група дражиноваца са Прицом,⁸ Војом Трибрђанином⁹ и Крстом.¹⁰

Одржали смо, као што сте већ видели, два збора и једну конференцију приликом наших акција, зборови су имали снажног одјека нарочито је расправљано ... питање Драже Мих.[аиловића] — Опача се велико расположење народа за наш материјал. Људи су се просто отимали о наше летке и прогласе. — Овуда смо по селима лепили велике плакате са петокраком звездом и нашим паролама. О овом тексту смо већ писали.

Хигијен: Обавештени смо да се у 2 села појавио пегавцац. Ради тога већ сутра организоваћемо парење и понављаћемо то иарење 1—2 пута месечно.

Финансије: Укупан приход од 16-ХП-1942 до 12-11-1943 износи 136.220 дин. Укупан расход 3422 дин., од тога новца

⁸ Командант Рамске четничке бригаде

⁹ Командант Звишке четничке бригаде, ухваћен 1945 год. и осуђен од стране народног суда на смрт због издаје и злочина.

¹⁰ Крста Рончевић, командант Голубачке четничке бригаде, ухваћен у Веограду крајем октобра 1944 год. и стрељан као народни непријатељ.

предали смо друговима из позадииске организације 118.020, нама у групи остало је 14.778 дИн.

Пишнички рад у чети је у последње време мало мањи ради великог умора од покрета који су били прилично тешки последњих дана.

В;Ојнички рад свео се на непосредно исправљање и критиковање погрешака на практичном посЈју.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

Рођа[и] Матори¹¹

БР. 22

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДЕ МОРАВСКЕ ЧЕТЕ ОД 16 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. НГГАБУ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА О НЕМАЧКОМ ПЛАНУ ЗА ОФАНЗИВУ ПРОТИВ ПОЖАРЕВАЧКОГ ОДРЕДА¹

Драги другови,

Јуче смо направили заседу измсђу Топонице и Крављег Дола нас десет а једну петорку са "Владом² послали смо на наш терен ради неких акција. Сачекали смо немачки луксузни аутомобил са командантом немачке војске у нашем округу и још три Немца.³ Аутомобил смо запалили а Немце смо пострелили. Запленили смо једну пушку, машингевер, три револвера, три пара чизама и још неке ситне ства^зи. Запленили смо акт-ташну са мапама и неким наређењима. Мапе су значајне јер је у њима обележен распоред свих непријатељских снага. Из мапа и наређења види се како су Немци требали да пођу, 16 ов. м' из Пожаревца, Петровца, Кучева и Лапова дротив моравске партизанске групе. Акција је била у 9 час. пре подне. Извршили смо по^дзет ка Крављем Долу и Шљивовцу затим смо завили за Томиславац па поред Точка дошли смо до Тићевца и Врбнице — савим на супротну страну. Немци су одмах са великим сна-

¹¹ Милисав Средојевић, командир Стишке чете. погинуо у с. Си-ракову 17 фебруара 1943 год. у борби против Немаца.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1642/8—9.

Власта Павловић, командир Стишке чете, рањен и заробљен од четника и љотићеваца априла 1943 год. у с. Брежану (Пожаревачки срез), а затим стрељан.

Односи се на ликвидацију немачког команданта у Пожаревачком округу пуковника Хензела и његове пратње.

гама упали у Крављи До, Топоницу, Вел. Село, Врбницу, Тићевац, Томиславац, Пољану и за друго место не знамо. Народ је из тих села побегао по пољу. Они су палили неке куће, убили неке људе и хватали их. Пуцало се за све стране. Стадно су бацали ракетле. Ми смо били у обручу али смо стално маневрисали до мрака, на нас нису наишли а када је пао мрак ми смо се сместили у Дугачково место.⁴ Због такве ситуације нисмо били у могућности да напишем опширне извештаје. То ћемо урадити идућом везом. Страшно смо изнурени али радосни због успеха. Ово вам пишем и шаљем не нашем везом већ на овај начин рачунајући да ћете пре добити, а истовремено гледам да сачувамо по сваку цену све мапе и наређења јер се из њих врло лепо може уочити немачка тактика против партизана.

16-11-43
П о л о ж а ј

Друг. поздрав
Суви⁵

БР. 23

ИЗВЕШТАЈ КОМЕСАРА СТРИШКЕ ЧЕТЕ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТЕ У С. СИРАКОВУ¹

ИЗВЕШТАЈ ШТАБУ НОПО „В. ДУГОШЕВИЋ" О СУКОБУ У СИРАКОВУ 17-Н 943 Г.

Драги другови,

Заседа Хензелу² и почетак навале непријатеља затекли су нас у селу Бабунског.³ Одатле смо слали курира за везу са вама, која се није одржала Нашом грешком. Увече 16/11 Одржали смо састанак са другом из цивилне организације⁴ ради консултовања о ситуацији на тер-ену и да бисмо преко њих послали вама извештај. На томе састанку још

⁴ Грњани (Пожаревачки срез)

⁵ Сима Симић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3906.

² Пуковник Хензел, командант 734 гренадирског пука, убијен је 15 фебруара 1943 год. на друму између Пожаревца и Петровца код с. Топонице од једне десетине Моравске чете Пожаревачког НОП сдрема.

³ Село Набрђе (Пожаревачки срез)

⁴ Божа Димитријевић, секретар ОК КПЈ за Пожаревац, народни херој, опкољен од органа Специјалне полиције у с. Петки, Пожаревачки срез, августа 1944 год., извршио самоубиство.

Драги Зргови,

Јуче смо најбољи заслужили између Новомислених кроз
востанак наоу десети а једну Бистрицу са Владом осамом.
смо на нама тирин радни ниско живица. Са овима смо на-
малим измешани аутомобила са командантом нешто
важно у нашој амбулати и још три Немца. Аутомобила
смо забавили а Немце смо посматрали. Заједнички смо
једну тирину, машиничког, три револвера, три чарџе
ма и још неке ствари са собом. Заједнички смо ишли са
нашом тим професиона. Мање су зналаје јер је у
наша објекти ратније стале петријански сила. Из
наша и шарфема види се како су Немци извршили у
16. 11. мес. из Гомсаровца, Петријанца, Бугево и Лавча
преније маровеле партизанске групе. Живља је она у
33. 11. је важи. Извршили смо покушај на Краљеву Вољу и
Чукови, а затим смо забили за Гомиславу, а из ове
и брели смо до Гителу и Врдице - савит на сиротину брину.
Наши су били и Великим силама још у Краљеву Вољу,
Бил Сав, Врдицу, Гителу, Гомиславу, Гомиславу, Гомиславу и
за још нешто не знамо. Карпу је из ове ове важи
ако могу. Они су велики ниског, удан ниско живица и
што важи и. Гителу се на ове ствари. Стари су Јоуан
решиће. Ми смо били у одржи ама он ствари
немајури са у крају, на ове ниско живица а
је као јер и ми смо се спосили у Јоуаново мери.
Две важи са ове, ми смо били у покушају да
нашом силама ниско живица. По Ама униси

знали детаљи !0 офанзиви непријатеља и о *опсежно-*
⁰⁶ читавог потхвата. Сматрали смо да све дотадање акције
 нрппи^атеља претставља[ју] само *мере* репресалија које би
 ^-хватите вероватно, и села где смо се ми налазили. Нисмо
 пачунали да ће допрети до линије Берање—Баре—Смољи-
 Г—Касидол Пре саста!нка ми смо имали план да у селу
 гуседном од Бабунског зауставимо воз и сручимо га у реку,
 пашоафивши пругу; на станици је било још 40—50 вагона,
 које би могли прикључити композицији. Но на саветовању
 утврдити смо да је боље да се п^јавимо негде даље у Рам-
 ском срезу да бисмо одвратили пажњу непријатеља који је
 сву жестину управио на најближу околину Пожаревца. Могли
 смо да изведемо акције у Сиракову на воз, или бар да у!
 Мајиловцу одржимо збор и да ликвидирамо општину. Било
 је најважније отићи што пре из угрожених села и појавити се
 што скорије у рамским селима. Да бисмо обезбедили изво-
 ђење било моје од ових акција било је потребно да преко
 људи прикупимо податке. Предложена су два села у која
 смо могли да одем!о, једно од њих било је Пећаница, а друго,
 као крајња мОгућност Баре. Ми смо иза^рали ово друго,
 јер смо одатле могли да обезбедим!о људе за прикупљање
 пбдатака.

Главна слабост рукОводства наше групе била је у томе,
 што смо потцењивали снагу репријатеља у датом моменту
 и нисмо очекивали напад, иако смо акцијам!а усталасали
 терен. Од Немаца нисмо очекивали напад; изузев репре-
 салија због Хензела; жајндарма није било на терену; љоти-
 ћевци (МарИсав)⁵ налазили су се у Божевцу. На наше акције
 у Барама, Берању и Касидолу!, а исто тако и у М. Црнићу,
 рчекивали смо реакцију једино љогићеваца из Бара, али
 како је већ пуна *4 дана прошло од акције у Барама, то
 смо мислили да смо д од њих обезбеђеНи. — Ова наша
 основна слабост^ била „је корен свим! даљим погрешкама и
 несналажењима. Ради тога нисмо, према закључку на са-
 станку, пошли одмах из села, већ смо најпре одржали са-
 станак руководства чете где смо предлоге са састанка опу-
¹Доважили. Ради тога кад смо успут видели, око 3 сата
 УЈутру, колону аутомобилских фењера, нисмо правилно про-
 ценили ситуацију. Ми смо ово кретање непријатељских ка-
 миона сматрали као неко обично, за нас неважно кретање.
 ^личне покрете! смо раније у 2—3 маха посматрали на пе-
 тровачком друму. Отуда смо се задржали, у Барама. У кућу
 мо стигли око 4 сата ујутру, што значи, да смо код пра-

Нас^Ј ^аР^сав Петровић, командант Другог добровољачког (љоти-
 <ког) одреда

вилне продене' могли форсираним маршем да изађемо из зоне опасности.

Око 6 сати пробудио нас је домаћин куће говорећи да су Немци блокирали село. Кућа је била с краја села, тако, да нисмо могли нас 17 да останемо у њој. Извлачили смо се према Берању и успут дочули од сељака да су Немци већ стигли косом врло близу куће где смо ми "били. Кад смо стигли на другу ивицу села одјекнула су два пуцања, што је вероватно био знак за почетак цетреса. Пребацили смо се преко потока и пошли испод Берања. Ишли смо виоградима и поред багрема. Од Стига опажали смо групице по 2—3 Немца. Отада смо се брже кретали, у повлачењу била је црта извесне' паничности. Та паничност огледала се у томе што смо ишли без патроле журећи напред.

Преко косе нисмо могли да пређемо, јер је било очигледно да су блокирали целу косу која затвара Стиг. Требало је да се дочепамо рујпа и "јаруга иза Сирлајкова. И слон жилги смо се с тим да се иде кроз село. То је могло да нам да извесног заклона, док прелаз преко косе која је на врху потпуно чиста, без икаквог заклона, изгледао је мање умесан.

Код крајњих кућа сираковачких питали смо сељаке да ли има какве војске у селу — они нису могли да нам дају обавештења, јер нису знали шта се у центру дешава. Кад смо стигли до цркве од које се Спуста блага коса према потоку и прузи, намеравао сам да затражим да се заустави колона да мало осмотримо терен, али је друг Славко⁶ са њимима већ силазио низ косу. Тако сам одустао од одлуке. Наједном, кад смо били при крају косе, која се завршавала укопаним сокачетом, и кад је друг Славко већ завио улево неко од др)шва повикао је: „Другови, Немци!“ Одмах затим чуло се из сокачета „Халт-стој!“ и опалила је пушка. Бочно од правца којим смо се кретали био је пушкомитраљез, тамо да смо били ухваћени у унакрсну ватру. По" свему изгледа да нас је напала на том месту мања група, вероватно тројка, која нас је опазила на 30-ак метара десно сокачетом. Она се распоредила, тако да је пушкомитраљез Напао наш бок, а остала двојица су притрчала близу оном месту где је колона заламала. На месту смо полегали само Дас 5 (Дугачки,⁷ Корчагин,⁸ Омладинац, Мића⁹ из Костолца и Ја¹⁰) док је остатак колоне продоужио даље. Дугачки и Корчагин погинули су од првих метака. Они Немци који

⁶ Славко Поповић, заменик командира Стишке чете

⁷ Светислав Урошевић

⁸ Славко Николић

⁹ Стојан Миладиновић

¹⁰ Драгослав Марковић

били у сокачету иобегли су у куће и иза зиданих ограда свремена на време пудали. Већа ватра Отворила се тамо(је)отишло чело. Ускоро био сам рањен. Пошто сам бацио бомбу, покушао сам да одредим где су наши, али је било немогуће придружити им се. Остало је једино да покушамо са извлачењем. Прошавши прву етапу повлачења, позивао сам у два маха Ом'ладинца и Мићу да се пребацују али су они о"дбијали говорећи да не смеју. Ја сам наставио онда да се сам извлачим. Ту се нисам снашао јер нисам смео да дозволим да они иропадно због своје плашљивости и несналажења: требало је да им оштрије наредим да се извлаче, да их приморам на то.

Закључци: Друг Матори,¹¹ као командир, читаво време био је пасиван. Требало је тада да ја предузнем мере, као један од руководиоца, да се ситуација поправи. Но моја слабост била је у томе што сам •војнички доста слабо стајао. Мени је ово била стварно прва озбиљнија борба за 20 месеци ратовања! Раније сам увек стицајем прилика био ван окршаја (у Градишту на обезбеђењу, у Шапину ван положаја, у Топоници даље од прве линије, итд.). Отуда је морало да прође извесно време док сам' завладао најпре самим собом, па сам тек онда био у стању да узмем команду над тројком преживелих и то комаћду са пуно слабости. Мени је тада, кад су прве пушке плануле прва мисао била — заклон за себе, место да буде — група, другови, њихово руковођење. Ту сигурност постигаО сам отприлике пошто сам рањен. Али неискуство је оставило последице.

Читава група за време свога живота имала је мали радијус акције. То је била стварност, ^ада смо ми имали пред очима потребу иреласка у Рам и у више махова)/зимали у разматрање.

Губици: 8 мртвих, 1 рањен. Проверити податке о Милету¹² из М. Црнића за кога се чује да је рањен а не погинуо. Погијнули су Матори, Дугачки, Славко, Груја, Корчагин, Омладинац, Мића из Костолца, и вероватно "Миле. Рањен Је Рођа.¹³ У наоружању: 9 пушака (де'вета је била резервна), 4 револвера, 10—12 бомби, четна библиотека, архива и ма-Јеријал. Од свих друшва који су преживели није било ни-Једног дезертера.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поедрав

Рођа

" Милисав Средојевић
" Миле Милојевић
Драгослав Марковић

**ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 20 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. КОМАН-
ДАНТУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О АКЦИ-
ЈАМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ У ТОКУ
ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹**

20-11-43

Слободану²

Драги друже,

Примио сам твоје писмо од 11-11-43.

Мислим да ће пребацивање једне чете ка Суворору Олакшати да се тамо створи одред. Ако ти мислиш да и без тога одред може брзо да никне, онда не мораш послати чету, само води рачуна да морамкз брзо радити. Прошло је прилично дуго времена како у читавој Центр.[алној] и За* пад.Јмој] Србији имамо свегаЈрдаН одред, I шум. који спада међу слабије одреде у читавој Србији, а требаб би да буде најјачи.

Одреди у Ј.з. Србији³ јачају. Лесковачки одред формирао је три батаљона, а поставили су за задатак да у "најскарије време створе I српску бригаду. Пре неколико дана имали су сукоб са већим снагама непријатеља, било је само Недићевих жандарма око 1000. Наши су их разбили. Имају Велике губитке. Наши су добили велики плен. Између осталог и један лаки митраљез.

Пожаревачки рдред исто има успешних акција. 16-П концентрисало се у Пож.[аревцу] 5—6000 Немца. Блокирали су терен и пошли у потеру за нашим. Пре почетка тог напада наши су "15-П на путу између М. Црнића и Топонице у заседи дочекали један немачки аутомобил и нобили посаду. Прегледом је утврђен идентитет побцјених: пуковник Хензел, командант оперативне зоне у Србији, 2 официра и шофер. Из докумената која су **КОД НИХ** нађена утврђено је да је требало 16-П да отпочне немачка офанзива против наших рд Пожаревца, Жагубице, Свилајнца и Лапова. У наређењима је писало да се мора претрести свако село и сваки салаш и похапсити сви мушкајзци. "На картама које су нађене код њих уцртане су зоне које држе Дражини у Ист. Србији а црвеним кругом које држе наши.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2624.

² Радивоје Јовановић-Брадоња

³ Треба да стоји у Јужној Србији.

Моравска че-та успела је да се срећно извуче из обруча,
рамска чета је примила борбу и разбијена.

Сада тамо влада велики терор. Попаљена су села Топоница Крављи До и Сираково. Одведено је много мушкаца како из села тако и из вароши. Немци и даље претресали терен и одводе све мушко изнад 15 год. У Београду, је стрељано 400 наших због погибије ових бандита.

Крушевачки одред има успешних акција.

Свугде нема прилива, али није онакав какав би требао да буде данас. Другови ће учинити све да се из Б⁴ шаљу радници за одред. Погибијом друга Ђуре⁶ прекинута је веза са каналом. Предузимамо хитне мере за успостављање везе. У Б[еограду] је велико расположење за одлазак у одред, нарочито данас како због ситуације на фронту, тако и због купљења на присилне радове. Велика је штета што не постоји бар мало ослобођене територије, па би народ сам налазио одреде. Не треба да нас плаши немање оружја, јер јаки одреди ће обезбедити од непријатеља довољно оружја.

Није рђаво ни трОке организовати, али је тежиште данас стварати војску. То су директиве Врх. штаба.

Од Врх. штаба није ништа писмено долазило, већ је скоро овуда пролазио један члан Врх. шт.⁶ и ја сам био са њим. Углавном директива је: офајнзива, "јачање одреда, стварање војске.

Из Србије се и даље пребацују велике снаге Непријатеља за Босну. Видиш из Сл. Југ.⁷ да се наши одлично држе.

Шаљем ти „Наредбу Гл. штаба“, коју сам израдио на бази наредбе Врх. штаба преко Сл. Југосл. Достави је I шум.⁸ Ја сам послао свим "осталим одредима..

Војне књиге су набављене. Добићеш ускоро.

Шаљем ти налив перо. Бољег нема.

О свему осталом кад се видимо.

Очекујем долазак кола.

Друг. поздр.

М.⁹

П.С. Требаш поставити да се пруга стално руши, нарочито главна и ужичка, јер се снаге из Србије стално претовару Вишеграду. Из Ваљева и Западне Србије се

* Београд

1943 го^л /³1? *¹, "артм⁰¹¹¹¹ радник у Београду, погинуо у јануару е^оРби с агентама београдске полиције.

^ветозар Вукмановић-Темпо
^адио-станица „Слободна Југославија“

⁹ мГа ^рГвиГ Н о П одр6д

⁶ Зборник том X, књ 5

пребацују снаге за Босну, и зато је потребно са одредом мало крстари и по Западној Србији, да би се непријатељ збунио и задржао. То би омело непријатеља, јер он углавном баиа снаге на југ према Вишеграду, да би задржали нашу офанзиву на сектору Прозор—Имотски према Сарајеву. Наше појављивање у Округу ваљевском пореметило би планове непријатеља.

У Ваљевоу је похапшено оио 30 и доведено у Бгд. Највише радника из Вистада.

БР. 25

ИЗВЕШТАЈ НЕДЕЉКА КАРАИЧИЋА ОД 27 ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ФОРМИРАЊУ ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА И ЊЕГОВОЈ ПРВОЈ БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТНИКА, ЖАНДАРМА И БУГАРА¹

27-И-43 г.

П.К.

Драги другови,

Доласком друга Александра² пар. ор. је кренула у многом на боље.

Одржано је партиско саветовање на Кукавици, Кукавичког и Јабланичког одреда, на коме је претресен прошли и будући рад. Ја сам дао реферат о прошлом, а Александар о будућем раду, састанак је скоро у потпуности успео, састанак је држан 6 и 7-И-43 г. а 8 смо радили са руководиоцима, исте вечери смо дознали да непријатељ спрема Напад и 9 ујутру, под заштитом мрака, избацили смо се у планину, борба је почела ујутру у 8 час., у 9 часова непријатељ се појавио са пет разних страна, све колоне су се кретале у правцу једне тачке, ми смо га дочекали на свим местима где се је он кретао, непријатељ Де био врло енергичан и јуришао је ио неколико пута, но захваљујући нашој ђештини и борбености он је био тучен и око четири сата поподне се повукао са бојишта, остави[вши] — мртвих — рањених,³ у борби је заплењљо неколико пушака и један хо-

¹ Оригинал, писан мастилом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2674.

² Светозар Вукмановић-Темпо

³ У оригиналу је изостављен број мртвих и рањених непријатељских војника.

ландски лаки митраљез, а један је заплењен дан раније. Наше жртве 2 лакше рањена, један у мали прст руке а атти само на врату кроз кожу. Ми би постигли боље резултате да нам није било друга Александра, што смо морали и пазимо и да му дамо обезбеђење и тако је нешто мало више од половине наших снага учествовало у борби. Но углавном непријатељ је био тако тучен, да је говорио да смо ми добили појачање у падобрзнцима. И све њихове гарнизонске посаде испод Кукавице и Радана биле су, у припремном стању три дана и тако су ноћу спавали у заседама на снегу. Исте ноћи ми смо се пребацили на Јабланички терен.

После три дана дошле су потере у којима су учествовали Бугари и недићевци, *но* само су Бугари командовали са потером. Њихова потера није нам нанела никаквих губитака.

Извршено је формирање Јужноморавског одреда, а који сачињавају три батаљона:

- 1) за команданта одреда дошао је друг Писковић Димитрије, металски радник „Трнавац“
- 2) његов заменик Манојловић Милош, југословенски подофицир „Милан“
- 3) *политтши* комесар Ковачевић Радован⁴, студент филофије „Максим“
- 4) заменик свршени агроном „Сеља“⁵
- 5) начелник штаба Павловић Ратко „Ћићко“⁶
- 6) обавештајни официр¹

Штаб I батаљона

- 1) командант Љубић Стојан⁷, приватни намештеник „Столе“
- 2) заменик
- 3) политички комесар Крстић Светозар, адвокат „Тоза“
- 4) заменик Костадиновић Милорад, студентправа „Ненад“
- 5) ађутант

Штаб II батаљона

- 1) командант Ристић Воја, по занимању банкарчиновник

⁴ Народни херој, погинуо марта 1943 год. на Радану у борби против Бугара.

⁵ Радош Јовановић

⁶ Народни херој, погинуо 26 априла 1943 год. као командант АРУгог јужноморавског НОП одреда код с. Стрезимиловаца (Босиљградски срез) у борби против Бугара.

⁷ Народни херој, погинуо децембра 1943 год. као командант ДРУгог Јужноморавске НО бригаде у с. Косанчић (Јабланички срез) у борби против четника.

- 2) заменик
- 3) политички комесар Букилић Влајко⁸, поп „поп Мића"
- 4) заменик Антуновић Риста, ст. права „Баја"
- 5) ађутант

Штаб III батаљона

- 1) командант Михаиловић Тира,⁹ учитељ „Грујица"
- 2) заменик Новаковић,¹⁰ радник, партизан из Раваничког одреда¹¹ „Цуца"
- 3) политички комесар Стојановић Милош¹², жел. чинов. „Принцип"
- 4) заменик¹³ граф. радник „Светозар"
- 5) ађутант

У току ових дана извршиће се попуњавање упражњених места у штабу.

I батаљон има 2 чете

II > > 3 „

III „ „ 2 „

Ових дана вршили смо мобилизацију и то доста успешно, но успећемо да је потпуно извршимо.

Друг Александар је пребачен до Васе¹⁴ са доста добрим обезбеђењем, у путу¹⁵ је прошао добро, он се је нашао са Васом и Жинетом.

Александар је наредио да се пребаце на рад у Македонију следећи другови:

- 1) другарица „Саша"¹⁶ из Расинског одреда
- 2) друг Марко „Шпанац"¹⁷ из Сврљишког одреда
- 3) „ „Доктор"¹⁸, иначе медицинар и лекар Кукавичког одреда
- 4) „ Шотра Бранко, командир Рударске чете у Краљеву
- 5) „ „Ћићко" Павловић Ратко из Јабланичког одреда
- 6) „ „Баја" Антуновић Риста из Јабланичког одреда

⁸ Владимир Букилић, народни херој, погинуо марта 1944 год. као командант Друге јужноморавске НО бригаде на Белом Камену у борби против белогардејаца.

⁹ Кирил Михајловски

¹⁰ Миодраг Новаковић-Цуца

¹¹ Треба да стоји Раваничког НОП одреда.

¹² Погинуо августа 1944 год. као комесар Шеснаесте српске НО бригаде на Бољевцу у борби против четника и љотићеваца.

¹³ Жива Чиклован

¹⁴ Василије Смајовић

¹⁵ Душан Пуђа

¹⁶ Савета Јаворина

¹⁷ Елисије Поповски

¹⁸ Јован Цекић

- 7) друг Максим ЂуршиК¹⁹, бивши војвода, а сада из Јабланичког одреда
- „ „Балкански”²⁰, Бугарин из Јастребачког одреда
- 9) „ „Грујица” Михаиловић Ђира из Јастребачког одреда
- 10) „ „Вуја”²¹, командир Р/дар!ске чете, а сада из Јастребачког одреда
- 11) „ „Заре”²², финанс из Лесковца и курир за П.К. а сада из Јастребачког одреда
- 12) „ „Жине” који иде за секретара ОК Врањског комитета

Но како се осећа оскудица у добрим руководиоцима и на овоме терену, а с обзиром да се скоро сви стари иовлаче из одреда, ја сам на своју одговорност задржао друга Грујицу а који је доста нужан за топлички терен и факат је да ће тамо много више дати Него у Македони[ји] но исто тако задржао сам и друга Бају, који је преко потребан за пар.[тиску] ор.[ганизацију] у П батаљону, но исто тако добар пар. ор. и родом је са овог терена, где се одред почиње да омасовљава, но ви донесите коначну одлуку по њиховом питању да ли да се задрже или да иду?

Сви другови изузев Марка „Шпанца” и горе наиом’енутих двојице, отишли су.

Мени је саопштио друг Александар да сам кооптиран у П.К. и ставио ми у задагак да се пребацим преко Јастрепца на терен Нишког О.К. и да га формирам од Милована,²³ Новице²⁴ и Мирка Ракића.²⁵ Ја сам одмах кренуо и стигао на Јастребац. 17-П- нашао се са друговима и разговарао о претстојећим задацима који се пред њих постављају и 18-П т. г. у пола три наишли су Немци на наш логор, стража их је приметила и припуцала на њих, ми смо се повукли на положај, мала Јастребачка чета је избачена да обезбеђује наше повлачење. Немци су пошли право логору и ми их пустимо да дођу сасвим близу онда отворимо ватру на њиху бијемо им патролу, они су се развили и примили борбу, ми смо послали једну седморку да им зађе с леђа и да их нападне с бока, после борбе од пола сата ми смо ударили

¹⁹ Уместо њега у Црну Траву пребачен је Петко Вуковић.

²⁰ Трифун Трифунов

²¹ Владимир Вујовић

²² Динко Деновски

²³ Десимир Јововић

²⁴ Бракко Пауновић, погинуо априла. 1943 год. као члан ОК КПЈ за Зајечар код с. Добрујевца (Бољевачки срез) у борби против недићеваца.

²⁵ Милић Ракић-Мирко, народни херој, погинуо 19 фебруара 1943 год. на Великом Јастрепцу приликом напада једне немачке планинске јединице на логор Јастребачког НОП одреда.

у песму, сви у један глас викали смо Харков, Стаљинград! У томе тренутку код непријатеља је настало затишје, а одмах затим дошло је поНовио јуришање о'д стране непријатеља, докле се наша седморка пребацила и напала их са бока, код Непријатеља се чула паклбна вика, ми смо прешли у јуриш и натерамо их да отступе за 100 метара, непријатељ се држао упорно и борио се до последњег. Захваљујући јакој магли под којом се није видело даље од 10 метара непријатељ је успео да се извуче и да однесе са собом мртве и рањене, то је била њихова алписка јединица добро извежбана, при отступању су се служили са котрљањем као дрво, углавном ми смо их потукли и натерали у бекство ианевши им доста жртава, непроверено од сељака смо чули да је непријатељ (имао 4—6 мртвих и 5—6 рањених. Наши губици су 2 мртва и један рањен.

У тој борби је погинуо јуначки друг Мирко Ракић, приликом јуришања је викао чекдј швабо да видиш како бију Срби, и како се није користио са заклоном метак га је погодио усред чела и пао је на месту мртав²⁶ »о исто тако херојски је погинуо друг Вељко²⁶ приликом јуриша, а не користећи се са заклоном којих је у планини и на томе месту било доста. Ми смо им убили једног наредника код кога смо нашли неки дневник из кога смо видели да је био на Руском фронту.

Са том борбом и немањем везе са Озреном ја сам се морао да вратим натраг и да скоро ништа не урадим. На озренском терену погинула је група од 10 другова²¹ која се налазила у кући немог њиховог кума, а који их је затворио у свој подрум и довео непријатеља те их потукао, том приликом се свега 2 спасли а 10 их је погинуло, и тако су прекинуте везе са Озреном. Но у борби је погинуо и сам Озрен.²⁸ Мар'ко „Шпанац“ се спасао и није погинуо. Ја се сада налазим ца терену Лесковачког О.К. и чекам исправе да ми дођу са овере из града и путна објава, па да продужим пут, но колико ће то дуго бити ја не знам.

Александар ми је рекао да видим за "Нишки О.К. па према географским приликама да му одредим терен. Ја сметрам да њима припадне све "од Мораве до Књажевца, та значи Алексинац, Сокобања, па до Књажевца, ви ми одговорите по овом питању шта ви мислите.

²⁸ Редакција није могла да утврди право име и презиме погинулог партизана.

²⁷ Ради се о погибији 10 паргизана из Озренског НОП одреда почетком фебруара 1943 год. у с. Суботинцу недалеко од Алексинца. Види докуменат бр. 189.

²⁸ Момчило Поповић, народни херој

Год Зајечарски О.К. да припадне све од Књажевца до Тимока, но исто тако да се формира један одред од Сврљешког, Озренског и Зајечарског.

у томе случају Н.О.К. би остао без одреда, наине имао би да ради за Зајечарски одред.

Ја сам уиутио Новицу да се нађе са Милованом и да обезбеде место где би се могли састати и да ме обавесте. Ја сам размишљао о трећем члану О.К. и нисам могао да нађем никога наместо Мирка. Мислио сам на Стојана²⁹ (са Пасјаче, типографског радника, но он је нужен за средско руководство Добричког, Јастребачког, Прокупачког и Косаничког среза, секретар тога руководства биће Тадија³⁰ и он ће морати да напусти посао. ...

Извршена су формирања сва три среза, наине средског руководства и о томе ће вам Бата³¹ писати опширно. Углавном пар.[тиска] ор.[ганизација] ће да крене умногом на боже и моћи ће у потпуности одговорити своме задатку.

За дан-два састаће се цео О.К.³² и претрести сва питања. Ја ћу гледати да Им пружим сваку помоћ, у комитет улази за секретара 1) Бата, за штаб одреда долази 2) Сеља а који ће одговарати за вој. р.³³

по питању А.Ф.Ж. 3) Лојка^{34*}
НО одбора 4) Бошко³⁵
Скоја један омладинац³⁶

Углавном сви су упознати у сав рад О.К. наине по питању свих задатака на њиховом терену, изузев Бате, но и он се доста упознао.

С. Ф. С. Н!

С. д. п.
Милисав³⁷

²⁹ Србислав Андрејевић-Столе, секретар СК за Добрички и Прокупачки срез

³⁰ Тадија Поповић

³¹ Видоје Смилевски, секретар ОККПЈ за Лесковац

³² Окружни комитет КПЈ за Лесковац

³³ Војнички рад

³⁴ Радмила Обрадовић-Гојка

³⁵ Бошко Крстић

³⁶ Жива Чиклован

³⁷ Недељко Караичић

**ИЗВЕШТАЈ ЧАЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД ФЕБРУАРА
1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О АК-
ЦИЈАМА ОДРЕДА У ЉУБИЊКОМ СРЕЗУ ОД 15 ДЕЦЕМ-
БРА 1942 ГОД. ДО 17 ФЕБРУАРА 1943 ГОДИНЕ¹**

АКЦИЈЕ У СРЕЗУ ЉУБИЊКОМ

15-ХП-1942. Ухваћена патрола у селу Остри која је чувала сакупљену пш&шцу, затворена и одузето 3,5—4 то-вара пшенице.

25-ХП-942. Растерана патрола у Ста'нчићима.

26-ХП-942 г. Одузет шапирограф из Општине мојсињске.

23-1-1943 г. Ухјаћен један четник из Д. Горијевице и за-илењено од њега: 1 пушкомитраљез, 1 пушка (карабин), 4 шаржера за п. митраљез!, 40 метака, 3 опасача, 1 торбица и 1 завој.

24-1-1943. Рано ујутру били смо откривени у Д. Трепчи. Четници су кренули у пОтеру. Пушкарали смо се са њима с времена на време До пред саму наћ.

16-11-1943. У току ноћи опазили смо једну четничку батинашку банду која се кретала по селу и цремлаћивала по-једине партизане и њихове породице.

Она је била ухватила једног друга² и осудила га на смрт. У моменту кад је требала да га одведе мало подал-е од куће да би га убила, поставили смо јој заседу. ЧетирИ кетника су погинула и 2 тешко рањена. Заплење'но је: 3 пушке, 1 парабел. бугарски, 1 в. д. пиштољ,³ 1 штајер, 2 каме, 3 опасача, 1 чизме, 1 шињел, 1 бомба, 5 оквира за п. митраљез, 230 зрна пушчане муниције, 60 зрна за ма-шингевер. Од наших нико није рањен (нити погинуо. 17-11-1943 пет другова са једном другарицом били су опкољени у једној колиби у Остри. Другови су отворили ватру, расте-рали четнике и извукли се сви живи. Оружје је све изнето. Лакше је рањен друг Старец⁴ у руку од једног парчета бомбе.

¹ Оригинал, без потписа и датума, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9484.

² Драган Јовановић, погинуо 5 марта 1943 год. у борби против четника Д. Михаиловића у с. Остри, Трнавски срез.

³ Војно-државни пиштољ

⁴ Радомир Новаковић, погинуо 5 марта 1943 год. као командир Првог вода Чачанског НОП одреда у борби против четника у с. Остри, Љубићки срез.

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА АРЛНБЕ-
ЛОВАП ОД ФЕБРУАРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
МИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О АКЦИЈАМА ПРВОГ ШУМА-
ДИСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

22-11-43 год.2

Драги другови,

Наш одред је почео са живљим акцијама. За 22 дана од 1—22 фебруара изведене су ове акције:

од 1—5 фебруара: минерска четворка дигла је скретнице на желез. станицама у Штавици и Угриновцима, и попа лила архиве на поменутиим станицама и у Кривој Реци. Исто- временно ликвидирала је порезника у Бољковцима и 2 [четника из Гордићевог³ одреда из Козеља. — На станицама је за- плењено 23.000 дин., 1 пиштољ и пушка.

9-11 Прва и Трећа чета упале су у камени мајдан у Слав- ковици и заплениле су око 60 кг јексплозива, запалиле општинску архиву и заплениле 40 кг масти спремљене за Немце и 4000 дин.

10-П Прва и Трећа чета извршиле су акције на желез. прузи Лајковац—Г. Милановац. Уништена су сва постро- јења на жел. станицама: Кадина Лука, Штавица, Угриновци и Крива Река. Уједно су и зграде демолиране. Пруга је на 60 места порушена. Телефонске линије су све искидане. жице уклоњене и велики део бандера посечен. Заплењено је на станицама већа количина писаћег материјала, једна бунда и неколико фењера. У Трудељу приликом повратка ликвидираи је један дражиновац, који је пријављивао пар- тизане.

17-П извршен је напад на жанд. станицу у Шаторњи. Зграда је од јаког материјала. а прозори зазидани и изгра- ђене на њима пушкарнице. Два зида од зграде смо пору- шили минама. Жандарми се нису предали. После трочаоовне борбе повукли смо се. Жандарми су сутрадан побегли за Аранђеловац. Исте ноћи је запаљена општинска архива у

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3812.

² Овај извештај није могао бити написан 22 фебруара јер се у њему помињу акције које су изведене 24 и 25 фебруара. Вероватно Да је писан крајем фебруара 1943 године.

³ Драгослав Ивановић-Гордић, војвода качерских четника Косте Пећанца, 1942 год. прешао у добровољце (љотићевце), ујесен Исте године ухваћен од четника ДМ код Лазаревца и ликвидираи.

варошиди Д. Шаторња, демолирана пошта, пресечене телефонске линије на линији Д. Шаторња—Топола и заплењена је општинска архива Г. Шаторњачке општине.

18-П запаљена је општинска архива у Општини дарменовачкој. У истом селу запаљена је радионица буради организације Тот. Том приликом изгорело је око 500 буради и велики број летава за бурад. Том приликом заплењена је у магацинима те организације велика резерва брашна и кукуруза. Сељаци су све то разнели. Партизани су задржали за себе: 500 кг пшеничног брашна, 200 кг сува меса, 15 кг масти, 15 кг шећера, 20 пари опанака, 20 кц дувана-ибра, извесну количину саламе, 1 кола и 4 вола, 19-11 ликвидирао је управник тог предузећа, Жагар, на Руднику у шум'и и запаљене су све канцеларије у згради предузећа. Заплењено је неколико чаршава, 10 кг шећера, 10 кг масти и пар одела. (О јовом Жагару писаћемб вам још.)

21-1Г Нападнута је Белаћовица, среско место Среза качерског, демолирана је пореска управа, срески суд, рпштина и среско начелство и сва је архива попаљена. Ликвидирао је жанд. капетан и још 4 петоколониша и заплењено је 50.000 дин., 1 пар одела и 1 штајер. ЖаНд. станица сва је минирана и демолирана. "Жандарми се нису предали, јер су били утврђени.

20-П порушена су постројења на рудницима: Орашац и Мисача. Заплењено је више кајишева са машнама и 60 кг карбита. Узгред је ликвидирао и један петоколониша.

21-П напала је иста чета на жанд. станицу у Мисачи. Жандарми су били утврђени и поред минирања зграде нису се предали. Одмах сутрадан побегли су за Аранђеловац. У Овој акцији погинуо је један наш друг. То је уједно и Једина жртва кроз ове акције. У фебруару месецу, од 1—20-ог, наша једна четворка попала је "је више општина и ликвидирала је среског начелника Среза лепеничког.

Акције позадинских чета:

9-11 посечене су тел. бандере и уклоњена жица са 16 бандера у Копљару.

10-П посечено је 30—40 бандера и порушена жел. пруга Бања—Копљаре.

10-П посечене су две бандере и електрични вод, који снабдева струјом: Аранђеловац, Краг., Краљево и Јагодину. Аранђеловац је био два дана без осветлења. Сечење је извршено у самом Аранђеловцу.

20-П посечено је око 100 бандер^ на линији Даросава—Венчане—Сопот.

20-П гтосечене су бандере на лннијн Белосавци—Топола.

На територији Качерског, Орашачког, Опленачког и Копубарског среза жайд. станица по селима више нема, били су приморани услед наших напада да се повуку у Тополу, Аранђеловац, Лазаревац и Даросаву.

И код нас су стигла наређења о мобилизацији младића оођених од 1917—1923 год. *Године старости нису^ свуда исто тецизиране*. Поводом тога издајемо летак са објашњењем и позивом омладицима да саботирају ту Недићеву мобилизацију и да ступају у наш одред. Друго у вези са тим приступамо затварању свих општина на нашем терену да би на тај начин онемогућили ту Недићеву акцију.

Напред смо вам напоменули да ћемо вам још нешто писати о Жагару, управнику предузећа, које је израђивало бурад за Немце на Руднику. Приликом његове ликвидације дознали смо да је тај Жагар био повезан са штабом равнопораца и да су неке њега дражиновци снабдевани са животним намирницама, оделом и об'ћом'.

За два-три дана наше две чете пребацују се за Гружу, где се осећа приличан утицај дражиноваца.

24-11 једна наша чета упала је у рудник угља у Рудовцима и тамо је запленила 600 кг динамнта. Сав је тај експлозив склоњен на сигурном месту.

25-П једна чета извршила је напад на жанд. станицу у Венчану, после кратке борбе жандарми су се предали. Заплењено је 30 пушака крагујевчанки, 1 лаки митраљез и доста муниције, неколико пари одела и обуће.

Исте ноћи друга чета напала је љотићевце у Барошевцу, Срез колубарски. Њих је било око 60. Акција се завршила без успеха, јер су били солидно утврђени. У тој борби наш одред и Партија претрпели су велики губитак — погинуо нам је командант одреда Милорад Лабудовић-„Лабуд“. Погинуо је ;Приликом пребацивања од групе до групе. Његовом погибијом наш одред је изгубио најбољег вбјног руководиоца, наша Партија..

⁴ Докуменат недовршен и без потписа

**ПОЗИВ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА „ВЕЉ-
КО ДУГОШЕВИЋ” ОД 1 МАРТА 1943 ГОД. ЧЕТНИЦИМА
БИВШЕГ УЈЕВАЧКОГ ОДРЕДА ДА СЕ ПОНОВО ВРАТЕ
У ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД¹**

СВИМ ОНИМ ЧЕТНИЦИМА БИВШЕГ УЈЕВАЧКОГ ЧЕТ-
НИЧКОГ ОДРЕДА КОЈИ ДО ДАНАС ОСТАШЕ ВЕРНИ
СИНОВИ СВОГА НАРОДА

Обраћамо се вама, друговима својим по оружју из лета и јјесени 1941 год., вама који сте са нама ослобађали Велико Градиште, који сте са нама тукли "Немце код Кличевца, издајнике нашег народа код Берања, који сте са нама ослобађали, бранили народ нашег округа. У тим и таквим борбама, како у читавој Србији тако и у нашем округу, искивало се иаше борбено јединство које је било сигурна гаранција наше ђобеде. Али је то јединство било трн у оку окупатору и проклетих издајника нашег народа Недића, Љотића, Пећанца и других. Они су настојали да разбију наш борбени савез. За тај свој разбојнички посао придобили су четничке вође по читавој Србији, који за Јудине сребрњаке продадоше свој народ крвавом окупатору. И вас су издали за новац и положаје Цвејић,² Живојин,³ Јова,⁴ Глумац⁵ и други. Крв'ници српског народа хтели су вас употребити за целате свог оопственог народа. Један део четника примио се те срамне улоге, коју сте ви — поштени четници, са гнушањем одбили. Уз помоћ свих тих издајника окупатору је успело да поново окупира великим делом већ ослобођену Србију⁶, окупатор је успео да поново окупира наш округ. бд тада до данас окупатор и издајници извршише безброј хапшења, пљачкања, паљевина, интернирања, силовања, стрељања и клања. Тиме су хтели угушити бојзбу нашег народа за своју слободу,

¹ Оригинал, писан руком, налази се у авхизи ЦК СКС под бр. 4383.

² Општински деловођа из с. Макца (Рамски срез), организатор четника Косте Пећанца и Драже Михаиловића у свом крају. Ухваћен је крајем 1943 год. од стране наших позадинских радника и стрељан.

³ Четнички војвода из Средњева (Рамски срез)

⁴ Заменик четничког војводе Пљешковића, који је крајем 1942 год. приступио Синиши Оцокољићу, команданту Млавског четничког корпуса.

⁵ Четовођа код војводе Пљешковића, убијен крајем 1941 год. од четника.

Под врло тешким условима ми смо се и даље борили а свој народ. Део партизанских снага прешао је у Босну, потигао народ Босне на устанак, створио велику ослободилачку војску, коју никада непријатељ не може уништити. Нз01 је пришао велики део поштених четника, који је, исто као и ви, био издан и продан од својих вођа. Ми смо остали верни ослободилачкој борби свога народа, остали смо верни савезници братске нам Црвене армије и савезника Енглеске и Америке.

Црвена армија, данас, незадрживом снагом наставља своју велику офанзиву. Она је одбила фашистичке хорде од Стаљинграда и одбацила их преко 800 км према Кијеву. Притом је ослободила велики број села и градова, између којих Краснодар, Ворошиловск, Ворошиловград, Ростов, Курск, Харков, Великије Луки и друге. Она је тако разбила фашисте на јужном фронту да се они неће моћи више средити. Велика офанзива Црвене армије наставља се све већом жестином и коначни слом хитлеризма је јако близу.

По угледу на херојску Црвену армију наше ослободилачке дивизије у Босни воде жестоке борбе против надмоћног непријатеља, који покушава да нас сада уништи. Али ће наше ослободилачке дивизије под мудрим рукођодством нашег Врховног штаба и Врховног команданта друга Тита одбити и ту офанзиву уједињених непријатеља.

Ми помажемо борбу наших дивизија, ми уништавамо окупаторске војнике и његове плаћене слуге, ми штитићемо народну имовину. Ми ћемо ту борбу још више поштриити и водићемо је до коначног уништења окупатора и његових слугу — издајника свих врста.

Али ми позивамо и вас, своје старе другове из борби: **остављајте мотике и нлугове, лаћајте се пушака, дрилазите нашим четама да поново тучемо кржаве окупаторе и њихове плаћене слуге, да штитимо и ослобађамо наш напаћени народ! Са нама, другови, да завршимо борбу коју смо заједнички започели!**

Живела Народно-ослободилачка војска!

Живео Врховни командант друг Тито!

Живели наши савезници Совјетска Русија, Енглеска и Америка!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

1-111-1943 год.

Положај

Политички комесар

Тина⁶

(М.П.)

Командант

Ж. Поповић

⁶ Богољуб Стојановић

БР. 41

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА КРАГУ-
ЈЕВАЦ ОД 12 МАРТА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПЉАЧКИ И ТЕРОРУ НЕПРИЈА-
ТЕЉСКИХ ЈЕДИНИЦА У КРАГУЈЕВАЧКОМ ОКРУГУ¹**

12-111-43

ПК-у

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 2-Ш-1943 г. Овога пута шаљемо вам нешто вести са терена, а поставили смо свим СК да нас редовно извештавају о свему што се дешава у појединим срезовима.

После саопштења кбје је издао наш штаб² у вези са радом општинских управа (један примерак вам¹ шаљемо) у Иеколико срезова су попаљене општинске архиве. Народ поздравља ову акцију и тражи да се пале архиве, онемогући рад општина и општинских управа.

Сада су почеле мање групе Немаца у пратњи жандарма да иду по селима, врше претресе и отимају све што нађу; од хране по кућама. Хитлерови "бандити и њихове см¹ге жандарми врше пљачку и за „свој грош" односе све шта; им се допадне, а највише страда од њих ракија коју ждери; до бесвести. Хране¹ се обично кокошкама, сувим месом и мрсом поред осталог. Само у селу Стојнику, Орашачки срез; Иљачкали су 7 дана, долазили изјутра а увече се враћали у Аранђеловац. Више пута с¹- наређивали да им се носи вечера у сам Аранђеловац. Народ крије што може по потоцима " јаругама, а петоколонаши одају жандармима места и људ који су храну сакрили.

Терор се на нашем терену појачава. "Хапсе старе партизане, родитеље и пријатеље партизана и све оне који су прошли кроз затворе и логоре. Насилно одводе људе за руднике и СДС и то у све већем броју. Од општинских управа тражени су спискови људи рођених од 1913 и 1923 г. и то хитно. Пошто увиђају слабост општинских управа у спровођењу њихових наређења, долазе Немци или Бугари, као и жандарми у хајку на људе. У Трнави. Опленачки срез, одвели су 15 сељака, а '15 код куће нису нашли — побегли су. Из појединих села крагујевачког кр'аја одведено

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2633.

² Штаб Првог шумадског НОП одреда

по 50—60 људи. У Крагујевцу је стрељао 20 таоца због огибије среског начелника из Раче, Батрића Зечевића. У Коагујевцу терор бесни. Свакога дана жандарми блокирају квартове, хапсе и батинају народ. Немци их само предводе и охрабрују- ав овај терор има за циљ да што више заплаши масе да се не би одупирале приликом одвођења на рад у руднике и у Немачку.

Страхиња Јањић³, бивши претседник Крагујевца, формирао је неко јуришно одељење које има главни задатак да хапси, батина, пљачка и убија српски наррд. Стрељање таоца такође врши ова банда заједно са Немцима. Њихов дивљачки поглавица познат је и по томе што "је, осим крви коју је пролио, силовао и заразио на стотине девојака и жена по затворима, логорима и селима по "Србији. Ова животиња данас носи и униформу немачких бандита.

У Срезу колубарском непрекидне потере, хапшења, палевине. Видећемо како ће наша млада парт. орг.[анизација] овога среза издржати овај удар. Људи беже од кућа у одред. Детале о стању у овом срезу као и у Качерском послаћемо чим добијемо.

После сваких наших акција нарОд бежи и не чека непријатеља код кућа, али се још увек само појединци одлучују да пођу у одред. Непријатељ је почео и ноћу да блокира и претреса села и прави заседе.

После напада нашег одреда на жанд. станицу у Чумићу, Краг.[ујевачки] срез, 5 села је кажњено са 1 милион динара укупно и то: Чумић са 500.000 ди'н., Светлић, В. Шењ, Котража и Пајазитово са по 100.000 дин. и да кулуком и реквизицијом сељаци саграде у року од три месеца модерну жанд. станицу са бункерима.

Дража Михаиловић иреко својих официра и четника спроводи у Грузи велики" терор. ТТоубијли су у том срезу око 15 сељака, од ко"јих пре неки дан и 1 старца од 65 година. У селу Драчи, Срез грузански, после једне борбе са четницима Драже Михаиловића, заробљено је 6 четника¹⁰Д стране СДС. -Приликом њиховог спровођења кроз Крагујевац органи СДС објашњавали су својим познаницима Да -нису знали да су то Дражини четници, већ су мислили Да су партизани, иначе не би пуцали. Ови четници су открили Гестапоу људе у Срезу грузанском мод којих су се „крили", те је због тога од стране Немаца стрељано 50 сељака.

³ Руководио је четничким одредом наоружаним од Немаца. У Јесен 1944 год. емигрирао је у иностранство.

Цре 15 дана ухраћен је један партизан у једној кући, који је припадао нашем одреду, у селу Мисачи, Срез орашачки, 'од стране СДС, који је провалио више људи. Детаљне податке послаћемо касније, јер се тамо налази један члан нашег ОК.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ОК. КРАГ. [УЈЕВАЦ] ;

12 марта 1943 г.

БР. 30

**ПОЗДРАВ ПАРТИЗАНА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ" ОД 18 МАРТА 1943 ГОД. БОРЦИМА
И РУКОВОДИОЦИМА ОСЛОБОЂЕНЕ ТЕРИТОРИЈЕ
У БОСНИ¹**

**ДРУГОВИМА БОРЦИМА ОСЛОБОЂЕНЕ ТЕРИТОРИЈЕ У
БОСНИ**

Другови,

Ми [и] народ нашег округа знамо за ваше славне бојеве и херојске подвиге у борби за одбрану наше ослобођене територије. Народ овога краја са дивљењем и поносом гледа на [вас. И ми смо поносни да смо заједно са вама изборили нашу ослобођену територију. На њу непријатељ баца све своје расположиве снаге и сав издајнички олош, почев од Павелићевих усташа па до Дражиних четника да би је понова поробио. Али ми не дамо наше слободно острво и са своје стране вам шаљемо пламене борбене поздраве и завет да ћемо и ми извршаваги наређења нашег Врховног команданта друга Тита; наше борбене снаге у сталном су порасту и ми предузимамо одлучну офанзиву на непријатеља и ми ћемо са вама и целим нашим слободољубивим народом не само одбранити ослобођену територију, већ и коначно протерати крваве окупаторе и уништити плаћене сл}те — издајнике нашег народа.

Живело јединство свих народа Југославије у борби за слободу!

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3832.

ЖКивео наш Врховни штаб!
ЖКивео наш Врховни командант друг Тито!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Партизани Н.О.П.О-а „Вељко Дугошевић" за Округ Пожаревац са своје смотре одржане 18-Ш-1943 г.

БР. 31

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 19 МАРТА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИШТВУ
КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ О МЕРАМА ПРОТИВ НЕПРИЈА-
ТЕЉСКОГ ТЕРОРА И ШПИЈУНАЖЕ НА ТЕРЕНУ БЕО-
ГРАДСКОГ ОКРУГА¹**

19-111-43.

О.П. МЛ.²

Драги другови,

Главни проблем који вам се сада намеће јесте' онемогућити непријатеља који појачава потере и блокаде, да вам нанесе ударе. Сазнали смо да су пре неколико дана блокирали цео Косм.[ајски] срез, детаљно претресали сва села и хапсили Многе сељаке и одводили за Б.³ Поред тога је 16-Ш- увече возом отишла беогр. агентска експедиција у неко село код Мал.[ог] Пожаревца. Пошло је 150 агената и 300 жандарма-полиц^јаца, добро Иаоружани, блокирали су село и вршили детаљан претрес. Али су се вратили без резултата. Те и друге чињенице јасно показују да непријатељ појачава терор¹, потере и блокаде и да' почиње организовано офанзиву против нас и по селима. Наглашавамо да су ове садашње потере много опасније, јер иако је да примене доследно зверске методе београдске главњаче и на села. Масовно хапшење сељака из Беогр. округа и дохођеше у Б., мучење и изнуђивање признања да би створили провалу и врбовање за провокаторе и шпијуне то су садашњи методи којима непријатељ покушава да нас онемогући у селима.

Ради свега тога и ви са своје стране морате предузети најопсежније противмере безбедности. Морате појачати буљност и оружану безбедност, појачати обавештајну службу,

6 </®Ригинал> писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под 2570.

² Окружно повереништво КПЈ за Младеновац
Београд

⁸ Зборник том I, књ. 5

пазити на кретање непријатеља и њихових шпијуна. Не дозволити непријатељу да вас изненади ни дању ни ноћу. Што више бораца послати у одред, који ће на вашем терену сузбијати и чистити реакцију и разбијати све планове непријатеља. Тако исто све угрожене људе (било са које стране) одмах без одлагања треба слати у одред ако нису нужни за нозадински рад као илегалци-теренци. Нарочито када непријатељ похапси неке активисте у селу, онда је за све остале који би могли бити угрожени, нужен одлазак у одред. Даље добро пазите на оне који се пуштају из затвора и логора, изолујте их од сваког рада док се не провери њихово држање, јер ће непријатељ по сваку цену покушати да од неких од таквих створи провокаторе и шпијуне. То је непријатељ досада практиковао по градовима.

Организовани отиор свих наших снага, појачана мобилизација бораца за одреде, појачане акције, изненадно и стално ударати по непријатељу истовремено ћа разним странама, ето то су нужне противмере да би онемогућили намере непријатеља.

Ми смо послали и другу групу "(14 о. м.) за одред од 4 друга, али због блокаде у Косм. ср. и прекида везе на каналу — љод првог пункта према вама, они већ неколико дана чекају На првом пункту. Настојте одмах да их преузмете и пребаците даље (Вуку⁴ у одред). Ми ћемо наставити слање људи чим нам ви јавите или водич да је веза успостављена и да је опет све у реду. Доред тога сазнали смо да је водич (кога сте нам као погодног препоручили) угрожен и компромитоваћ и он сам каже да под тим околностима не може даље да обавља иоверену му дужност, јер су га тражили а познају га сељаци. Испитајте све . то, прбнађите бољег и полоднијег водича и одмах нас о свему рбавестите, а дотле ћемо м'и одржавати везу са досадашњим водичем.

Ухапшен је Милија Никчевић из Косм.[ајд], који се изгледа слабо држи. Иначе овамо масовно доводе сељаке из Београдског округа.

Шаљемо материјал.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
п. к.

⁴ Мома Марковић, комесар Главног штаба НОВ и ПО Србије, налазио се тада на терену Првог шумадиског НОП одреда.

БР. 32

ТИСМО ОКРУЖНОГ ПОВЕРЕНИШТВА КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ ОД 30 МАРТА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА О ПОТРЕБИ ИЗВОЂЕЊА АКЦИЈА НА ТЕРИТОРИЈИ КОСМАЈА¹

30-Ш-943 г.

ШТАБУ ОДРЕДА

Драги другови,

Чета² је поново дошла на наш терен, али кажу нам да по наређењу мора да се кроз краће време поново удаљи. Минери такође, већ кроз неколико дана требају натраг.

Ми мислимо да би неопходно било стално или бар¹ дуже бављење чете на нашем терену; такође минерске и ликвидаторске тројке 'Одн.[осно] петорке. Овако ретке акције, које се изводе с времена на време¹ не користе много. Погребан би био читав низ акција, тако да се осети присуство партизан^а зана стално. Има срезова где-више од шдину дана није било никаквих акција; а има читав низ веома важних, и политички и војнички, акција.

Пр'ошлог пута је дошло са четом ТО другова. То су све сељаци, а детаљније карактеристике о њима послаће'мо вам цакнадно. До јуче се чети прикључило још 3 другова са нашег терена. Такође сељаци. Податке о њима даћемо вам идући пут.

Како је са другарицама? Примају! ли се оне у одред? Сад чујемо да се примају, мада знамо да се раније нису, према вашој одлуци, примале. Ми имамо извештај број другарица које би требали упутити у одред. Одговорите нам како стоји са тим.

Друг. пбздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

О. П. МЛАДЕНОВАЦ

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3784.

² Односи се на Космајску чету Првог шумадишког НОП одреда, која је дошла на терен Младеновачког и Космајског среза.

**ИЗЈАВА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ЧАЧАНСКОГ НОП
ОДРЕДА ОД МАРТА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО СРБИЈЕ О УЗРОЦИМА РАСФОРМИРАЊА ЧАЧАН-
СКОГ НОП ОДРЕДА У ОКТОБРУ 1942 ГОД. И РАЗБИЈА-
ЊУ ОБНОВЉЕНОГ ОДРЕДА У МАРТУ 1943 ГОД. У С.
ОСТРИ¹**

ЧАЧАНСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД
„ДРАГИША МИШОВИЋ“

ГЛАВНОМ ШТАБУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Драги друшви.

Моја изјава по питању расформирања одреда, што ме је руководило да гласам за распуштање на саветовању штаба са ОК октобра 1942 год.

1. Слаб одзив људства на мобилизацију, као и слаб квалитет новомобилисаног људства и њихова склоност за дезертирањем.

2. Готово никакви изгледи за мобилизацију новог људства под тадањим условима, јер народ је био још под уггиском нашег пораза, како смо прошли у зиму 1941 год.

3. Непријатељ је био добро организоваН, четничке банде биле су јаке, целОкупан управни и полициски апарат у Чачку био је у четничким рукама, с'наге окупатора такође су биле јаке као и везе између жандарма, четника и Немца, тако да је непријатељ на нашу Појаву могао да крене целе експедиције прбтив нас.

4. Врло рђаве теренске прилике, моје је мишљење било, да се тако слаб одред под ондашњим условима није могао одржати преко зиме, јер процењујући квалитет и борбену способност људства при првом озбиљном сукобу, одред би био разбијен и то би имало тежак одраз за нову мобилизацију под повољним условима; а и без тога, нагло дезертирање људства довело би до тога да се одред распадне сам по себи, што би имало још тежих последица. Ето то су мотиви који су ме руководили те сам био за распуштање одреда.

Друг командант² је био за распуштање одреда.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4455.

² Раденко Мандић

Друг зам. команданта³ је био за распуштање одреда.

Друг заменик политкома⁴ је био неопредељен.

Драги другови, када смо формирали одред 18 фебруара 1943 год., након неколико дана. долази до пада ОК⁵-а где непријатељу падају драгоцени подаци. Из прогласа одреда, из писама и ухваћеног материјала сазнаје број људи и наоружање у одреду, увидео је да је одред још мали, да је јако у зачетку, почео је систематско чишћење наших другова у позадини да им Онемогући даљу мобилизацију, и отпочиње са јаким¹ потерама за нама. У томе смо имали више сукоба са четницима Драже Михаиловића који су били главни организатори потера. Ми смо и даље поставили што бржу мобилизацију нових људи за јачање одреда. Ми смо са одредом се пребацивали сваки други дан из среза у срез. Пошто шума још није била озеленела, то нисмо могли бити у Јелици, пошто су јаке четничке банде Војводе Јанковића крстариле Јелицом, ми смо једино предањивали у шумам& и колибама по пољу. Али је и то од стране чобаНа брзо било компромитовано тако да су четници почели да пале пољске колибе. 4 марта у. ноћ м'и смо пошли да се пребацимо из Среза трнавског у Срез љубићки. На Морави, услед великих тешкоћа око прелаза, ми смо се доста задржали; тако да смб у зору стигли у село Остру, Срез љуб.[ићки]. Друг зам. команданта Радиша Поштић и водник I вода Радомир Новаковић⁶ су предложили да има ту један врло поштен човек који је четник, али да 'је крио Радомира Новаковића кад је овај био илегалац. Ми смо сместили људе да легну. Када је изјутра дошао газда штале, ми смо са њим разговарали, рекли смо му да "ћемо ту да будемо само док се смркне, а за то време он и кућани да пазе, ако нешто приметите да нас одмах извести. Он је казао да ће он ићи на орање. а да ће његови пазити. Штала је била на тако чистом терену да ми Нисмо могли поставити стражу, једино смо могли осматрати кроз једну рупу са једне стране. Кад је било неколико минута пред дванаест, ми смо приметили да се пребацују наоружа'ни људи у правцу штале и хватајуј положај. Ми смб одмах почели да испадамо и кренемо у једном правцу где до првог заклона од 25 друг., колико нас

³ Радиша Поштић, погинуо 5 марта 1943 год. у борби са четницима ДМ и жандармима у с. Остри, Љубићки срез.

⁴ Мирољуб Нешковић, погинуо 21 јануара 1943 год. у борби са четницима ДМ у с. Јабланица, Таковски срез.

⁵ Мисли се на заробљавање четири члана ОК КПЈ за Чачак у с. Вапи, Трнавски срез, марта 1943 године.

⁶ Погинуо 5 марта 1943 год. као командир Првог вода у борби са четницима ДМ и жандармима у с. Остри, Љубићки срез.

је било. погине П⁷ и 3 рањ. Рањенике понесемо са собом! где су нас го'ниле потере до у ноћ. Газда штале нас је пријавио жандармима и четничком команданту батаљона, тако да су од 7 до 12 ч. организовали љ/дство. По исказу четника било их је око 300 људи. Поред изгинулих изгубили смо 2 аутомата, 10 пушака, 5 пиштоља, 500 метака, 30 бомби. Од преосталих 11 другова у једном ноћном сукобу изгубио се 1 друг,⁸ 2 рањеника смо сместили,⁹ остало је нас 7 другова.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Радован Јовановић¹⁰

⁷ Уствари погинуло је 14 другова и то:

- 1) Радиша Поштић, члан КПЈ, из Горијевице, ЈБубићки срез
- 2) Радомир Новаковић, члан КПЈ
- 3) Гвозден Пауновић, политички радник на терену, члан КПЈ, из Доње Трпче
- 4) Милан Пауновић, из Доње Трпче
- 5) Бладан Шићевић, члан КПЈ, из Кулиноваца
- 6) Светозар Бабовић, из Трнавe
- 7) Саво Савић, водник Другог вода, из Вапе
- 8) Драган Јовановић, ковач из Мрчајеваца
- 9) Васо Јовичић, из Кулиноваца
- 10) Радоје Живковић-Кирзвац, из Трнавe
- 11) Драган Топаловић, члан КПЈ, из Прeљине
- 12) Михаило Павловић-Цига, пекарски радник из Горијевице
- 13) Вукадин Белић, члан КПЈ, из Остре
- 14) Боба Милетић, члан КПЈ, из Чачка

⁸ Крстомир Лишанчић из Атенице, ЈБубићки срез

⁹ Добросав Пауновић и Матија Лишанчић, изведен из логора на Бањици и стрељан у Јајинцима у лето 1943 године.

¹⁰ Радован Јовановић-Васо, народни херој, погинуо фебруара 1944 год. као члан ОК КПЈ за Чачак од четника ДМ у с. ЈБутовници, Таковски срез.

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕ-
ПА ОД МАРТА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА¹**

25 фебруара једва чета² I шум. 'лар. осл. парт. одреда Милан Благојевић" напала је на жандармериску станицу V Венчанима. На позив на предају одговорили су да хоће да се боре до краја и осули су ватру. Само што тај њихов отпор није трајао један минут. Наши минери, који су постали мајстори свога посла за час су од куће направили гомилу цигала одакле је допирала кукњава и узвици „Предајемо се, предајемо се“; из гомиле цигала извучен је један мртав милиционар, један теже рањен жандар и неколико контузованих. Свима је указана лекарска помоћ.

Плен је био следећи: 30 пушака, 1 лаки митраљез, доста муниције, 15 ћебади, 30 кг масти. Заробљени жандар« су пуштени својим кућама.

Исте ноћи I 'чета нашег одреда напала је на љотићевце у Барошевцу. У огорченој борби која је трајала више од једног сата наши (су нанели знатне губитке. На нашој страни погинуо је храбро друг Милорад Лабудовић „Лабуд“, командант нашег одреда.

27 фебруара нападнута је жандармериска станица у Рогачи. Жандари су били примораћи да се предају да се није десио један случај. Усред борбе на нас је отворена ватра са леђа тако да су се наши морали повући. Доцније смо сазнали да су то били четници Драже Михаиловића под командом познатог бандита Свете Ракића.³

У току последњих двадесет дана партизанске диверзионе групе попалиле су општинске архиве широм целе Шумадије. Поред писаћег материјала л новца у мнбгим' општинама заплећене су извесне количине животних намирница кбје су биле спремљбне ра окупатора.

¹ У оригиналу није назначено ко пише' овај извештај и коме се Доставља. Такође недостаје и датум. Из документа се може закључити да је ово извештај штаба Првог шумадишког НОП одреда од марта 1943 год. упућен Главном штабу НОВ и ПО Србије. Оригинал, без Потписа, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4587.

² Космајска чета

³ Командант Космајске четничке бригаде, ухваћен 1943 год. од Иемаца, али се ништа не зна о његовој даљој судбини. Верује се да је ликвидиран.

5 марта Једна раша мин^арска десетина порушила је скретнице на 6 доеста у Влашком Пољу. Исечено телефонских жица око 60 комада. Станица демолирана. Заплењено 17000 дин.

12 марта једна Наша чета⁴ је упала у Гроцку. Заробили два милиционара, два жандара теже ранили, а једног убили. Ми нисмо имали губитака.

13 марта у селу Шљивовцу недалеко од Крагујевца ћапали су једну нашу чету⁵ жандари и Бугар«. Непријатељ¹ је покушао да направи обруч око наших. Наши су направили јуриш, разбили обруч и убили 7 жандара. На нашој страни два рањена од којих је један заробљен.

15 марта четници Драже Михаиловића и жандари су покушали да се привуку до куће где ^е логоровала I четај нашег одреда. Наши -су благовремено приметили и после борбе која је трајала читав сат успели да их најуре.

БР. 35

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 2 АПРИЛА 1943 ГОД. СВЕТОЗАРУ ВУКМАНОВИЋУ-ТЕМПУ, ЧЛАНУ ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ, О ПОТРЕБИ ВОЈНЕ САРАДЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУЖНЕ СРБИЈЕ И МАКЕДОНИЈЕ¹

2-1У-43

Александру⁸

Драги друже,

Примили смо твоје писмо од 21-П-43³ и још једно исто! тако кратко, а остала која си послао пре тога нисмо примили јер су, изгледа, пррпала са куриром.

Сматрамо да ће ^длере крје си предузео много користити јер се већ сада осећају добре последице. Ми ћемо те мере^а Цодупирати и извршавање контролисати, а и сами наставити у том правцу. Мислимо да ће брзо бити слободне тер[иторије] уколико се активизирају другови у Мак[едонији] и на Космету, нарочито сада ови последњи када наши нади[З] ирема северо-западу из Херцеговине¹. Наша уска сарадња и контакт су неопходни. Мислимо да треба да повучеш

⁴ Космајска чета

Уствари нападнуте су две чете Првог шумадиског НОП одреда.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2535.

² Светозар Вукмановић-Темпо

³ Редакција не располаже овим писмом.

одлуку о пребацивању Баје⁴ и Грујице⁵ на тај терен. То траже другови са тер. ОК Л.[есковац], то и ми сматрамо нужним. Прво, слаби се тер. ОК Л., јер је погинуо у међувремену друг Максим⁶ и друг Ракић,⁷ а друго не можемо⁸ формирати ОК[Ниш] док не повучемо још кога са тер. ОК Л. у питању је митава Ист.[очна] Срб.[ија] Слажемо се са г⁹овлачењем осталих и мислимо да је довољно и њихово пребацивање, да се [ојача та] крај а да се не ослабе остали.

Наши одреди у Шум.[адији] су се учетворостручили. Формиран је и Суворорски. Обухваћене су и суседне тер. Очекујем⁰ нови пораст у тој области. Одреди су много активнији. Од 1-1\Л43 до 24-1У-43⁸ сваког дана по три композиције воза пребацују ее из Босне преко Вишеграда, Краљева и Кос. Митровице за југ, кажу за Грчку. То се пребацује из Босне 717 немачка пешадиска дивизија, око 7000 фашиста, 2500 коња и другог материјал[а.] У Прилужје стижу ноћу око 12 сати и настављају даље преко Косова, за Македонију. Ви би' могли више да искористите ово пребацивање нет ми јер преко ваше тер.[иторије] иду ноћу.

Шаљемо ти шифру за писање конспиративних ствари. Из Заг.[реба] за сада ништа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав од нас свију⁹

⁴ Риста Антуновић

⁵ Кирил Михајловски

⁶ Радован Ковачевић

⁷ Милић Ракић-Мирко

⁸ Вероватно од 1—24 марта 1943 године

⁹ Покрајински комитет КПЈ за Србију.

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ
ОД 3 АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП
ОДРЕДА О НЕКИМ СЛАБОСТИМА ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА
ЗА ВРЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ¹**

3-1У-1943 г.

Раде и Тина²

Драги друцови,

Вршљање Љотићевих банди по нашем крају мало је смањено. Обавештени смо да главнина овог одреда који је код нас починио овај покор одлази. Остаје само извештај. део ради даљег одржавања „реда“ и страха у народу. Ужурбанано се постављају општ. управе, заводе патроле, маса наших људи је стрељана и маса њихових кућа спаљена. Ми смо у овом љотићевском налету много изгубили, али смо још више научили. Не треба само да буде да ми из сваке офанзиве непријатеља много научимо, а у следећој опет претрпимо велике жртве, јер оно што смо раније научили не искористимо да би себе и људство обезбедили, а непријатељу нанели губитке.

Анализирајући ситуацију у вези са задњим догађајима морамо рећи следеће: непријатељ је врло паметно радио. Он нас је пустио да се поведемо за ситним песима наших чета, да се разлабавимо, да занемаримо конспирацију, да попустимо у дисциплини, да нам будност не буде на висини. Он је за то време систематски спремао ударац. И кад га је извршио, ми смо претрпели тешке губитке. Знатан број кадрова је пао у руке непријатељу а чете се нису могле нигде појавити, напротив дошле су у ситуацији да буду уништене. Надмоћ непријатеља била је очигледна и сурова истина, а паника у народу могла је да доведе до тога да и остали део наших кадрова настрада.

Истина, маса палих другова. можемо слободно рећи сви, *палт* су само услед тога што су злочиначки и самовољно кршили директиву Партије да се обезбеде и да се склоне. Трик непријатеља, да најпре шета селима, свира, пије и весели се, завео их је. Појавили су се код својих кућа и они који су прво били избегли. И непријатељ их је изненада покупио и кратким поступком свршио с њима: грозно дучење

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3853.

² Жика Поповић и Богољуб Стојановић

пади признања и стрељање. За држање свих палих још не знамо, али по свему изгледа да је углавном било добро. Д'и то судимо по даљним поступцима непријатеља, јер не предузима оно што би могао, да је добио признања и да су другови одавали. Ово Све и не мора да буде тачно, може непријатељ да причека, прати, купи доказе и да покуша да доврши почето чишћење. Али до сада ми смо могли овако да закључимо.

Међутим, хоћемо да се задржимо на једној чињеници која није ни мало похвална по нас и због које треба озбиљно да се забринемо сви скупа. Поготову се пред вас тај проблем ставља као врло важан: то је да још од прошле године се понављају случајеви слабог држања партизана, случајеви крупног одавања и проказивања. То је доказ слабог морала партизана, што је најжалост наша велика срамота. Чокалија,³ Бомбаш,⁴ онај из Црнића,⁵ Биса који је радио са партизанима — све су то сурови примери како наши борци не би требали да се држе и како не смеју да се држе. А да не говоримо о Печкој чети, о Пилоту⁶ и Јосталима који остављају оружје и тако разоружани беже пред непријатељем. — Из обавештења које имамо видимо да је онај партизан из Црнића вођен од села до села где су боравили и показивао је куће и људе који су их примали и помагали. Бомбаш и Чокалија шта су радили — знате и сами. — У народ је ушао страشان страх, пред нама се не отварају врата, људи дрхте да их не одамо, жене плачу из гласа и моле да им изиђемо из куће. Све је то резултат издавања. Док! напротив, о држању напр. једног Милована⁷ или омладинца Воје⁸ из Смољинца свуд се говори и са иверењем се гледа на такве људе. Партизан из Црнића не само да је одавао имена људи, већ је описивао куће, ако не би знао имена. То је другови страшно по нас. — О овом проблему ћете ви разговарати на вашем састанку и најхитније предузети мере да се једном стане на пут оваквој појави. Ситуација јесте тешка, али упркос свим потерама, упркос разним другим проблемима који по четама чекају на решење и сређење, овај проблем вам се ставља у први план, и решавајући се ове слабости, решиће се наш одред многих Других.

³ Драги Костић

⁴ Михаило Стојадиновић

⁵ Ивап Стевић

* Миленко Карлица, комесар Печке чете, погинуо маја 1943 год.

У с. Раброву, Рамски срез.

⁷ Милован Ракић

⁸ Воја Вујић

Други проблеи јесте питање конспирације и дисциплине. Наше чете нису ни мало пазиле да се не примети где бораве, да се домаћин не компромитује. Оне су широко ц лежерно улазиле и излазиле, свраћале свуд, па и по 17—18 одједном у једну кућу, везивале једне домаћине с другима, проваљивале пред разним људима наше другове са^терена, а и често руководство је проваљивало пред свим партизанима те теренце. Ово је дошло из непридржавања наређења Штаба, и уопште лабавог одношења чета према добијеним наређењима. То је и случај са боравком' у селима која су и "сувише компромитована (Раброво, Трњани итд.) и у селима "у која им је забрањено да иду. Све ово има тешке последице при свакој такој ситуацији. Људи су деконспирисани и плаше се, а могу и да нападају непријатељу у руке. Истовремено то изванредно отежава Јад нашим друговима на терену. — А о непоковању наређењу да се ирошири радијус кретања чета — већ смо доста говорили и раније.

Треће је да се наше чете лако опијају успесима макар и ситним и да брзо заспу На ловорикама. Кршење овог светог Стаљииновог правила многе нас жртве стало. Заједно са већим делом теренаца, партизани су приликом наших задњих успеха овде показали велику незрелост. Примера има маса и већ смо раније говорили о њима. Сад ово поново подвлачимо, јер се сад јосећају грубе последице тога. Правила партизанске борбе: опрезност, будност, увек спремност да се дочек!а непријатељ и нападне, да се његове снаге не потцењују, да се рат води лукаво, герилски — та правила нису постала својствена нашим партизанивш, нису се са њима саживели. Зато се дешава да при сваком налету непријатеља ми будемо изненађени, мбрамо да сакривамо партизане и да трпимо како се без оружја извлаче из обруча — место да они неуморно, и баш тада, наставе са акцијама, да покажемо непријатељу да нас не може заплашити ни зауставити, да нећемо као пацови да се завлачимо у рупе и сакривамо. Утолико треба више истаћи Моравску чету, која је досад једина овде чинила изузетак и партизански се кретала и борила.

То су наше запаске, другови, поводом наших чета и најновијих догађаја. — Што се тиче Штаба, сматрамо да је свему овоме, да би овако слабо било, много допринело и (нерешено питање вашег стана. Упркос наших досадашњих дискусија поводом тога, ми се опет дотичемо тог питања. Лутати од чете до чете као стална тројка, не моћи се усталити (негде, ако није потребно сви, бар један од чланова Штаба ц тако руководити — то много омета правилан рад.

Ви немате и не можете имати преглед ситуације, не можете пратити развој ситуације и, живећи с њим, решавати његове проблеме, и постављати нове. Ми знамо, другови, да сте и сами ово сурово осетили у задње време и да сте већ стали на једино правилно гледиште — да се прекине са тим коначно, да не би Гл. шт.⁹ морао да нам' указује на ту велику слабост. Увидити наше пропусте и одмах их исправљати — то је одлика комуниста. "Ми смо уверени да ћете убудуће и конспирацију вашег стана боље да чувате, да не би сваш пад неких друлова вас натерао да излазите и рстајете необезбеђени. Друг Тина зна кјако смо ми то чинили (кад смо себи узимали сталне станове и како то постављамо увек.

Кад будете и сами извршили анализу задњих догађаја и извукли закључке и искуства — пишите о томе и нама и Гл. шт. да бисмо сви скупа имали после јединствена ста-новишта и користили сва искуства. Исто тако нам пишите шта све предузимате у погледу јачања одреда.

Ми бисмо хтели да вам само унапред скрене'мо пажњу на неколико ствари, да бисте и о њима одмах дискутовали и рдлучили шта треба. Нама су сад многи другови са терена иопадали, многи терени нам остају очишћени и са дашданим везама и разбијеним организованим радом. Не-правилно де да се и даље настави са оним старим, да партизани треба да имају иоле утрт пут и постављене везе од стране позадинаца, да би у неки крај продирали. Ми то (иорамо сад више но икад исправити. Чета је баш та која ће крчити пут организованом раду, јер ће се људи са оружјем лакше и брже пробијати и кршити страх у народу. Најбољи доказ да то тако треба и може да буде јесте Симина јчета¹⁰ моја је отишла на терен где ми нисмо имали ама баш ништа, а где су Горњачани били почели да хватају иорен. Да'нас је тамо наша организација добро пробила. А и задњих дана ми смо морали да помоћу друга Р.¹¹, који је са пушком, улазимо у извесне станове. Другачије гледају уди на оружане људе но на цивиле. Зато наше чете без обзира на даље'намере и акције непријатеља, без обзира на ранија и садања упоришта на терену, морају одмах да изиђу из ранијих уских кругова кретања и места која су скроз компромитована и да се баце даље и шире, у делове терена који су добре базе, где се нисмо појављивали, и где треба разбијати колебљивост маса. Тамо нека се учвршћују.

⁹ Главни штаб НОВ и ПО Србије

¹⁰ Моравска чета

¹¹ Драгослав Марковић-Рођа

А што се тиче 1-15, 1-16 и 1-31, крајње је време да престану да бораве тамо. То не искључује извршавање акција тамо, и то пошто те акције постану опште али боравак забранити. Терен ка XIII и XIII-16, о коме смо већ говорили, треба да што пре постане наша база.

Акције тек сад морају широко да заталасају народ. То није само да би се видело да смо ту и да разбијамо страх народа и повећавамо и враћамо поверење у нас, већ и ради дизања морала код партизана. Сав олош, шљам и издајнички елементи сад су испливали као сметина површину. Све то треба наше чете да сад униште, да освете пале жртве, да казне издајнике и да покажу народу да ми не спавамо и кад ћутимо. А нарочито повести рачуна о овој мобилизацији за присилан рад.

У вези са овим поставља се пред вас поново питање мобилизације нових људи. Народ пишти под терором, бежи пред непријатељем и тражи нашу заштиту. У борбу све више хоће да иде. *Ми морамо притти*, и не само да те људе прихватимо и спасавамо, већ и да остварујемо идеју народног устанка. Треба да се види да терор непријатеља није одвојио народ од нас, већ да баш напротив наш одред расте, ми бивамо јачи. Проблем оружја не смемо више постављати као досад. Морамо га, другови, решити онако како каже друг Тито: оружја има доста код непријатеља!

Предлажемо вам да што пре издате саопштење поводом свих последњих догађаја и терора непријатеља. Саопштење нека буде кратко, са конкретним материјалом, додацима и именима стрељаних, поплаћених кућа итд. Макар да наша техн.[ика] и (не могла да га ради, чека [га] све чете и другОви са терена добију у рукопису, нека [га] прећисују сами и разносе што прс терсиом. Осврните се да то како непријатељ систематски ради на нашем уништењу: после офанзиве Иемаца и купљења људи дошли су жандарми и Дириис са љотићевцима, па сад ова хајка љотићеваца опет, па за њима М!Обилизација итд. — Ускоро ћемо и ми издати наш летак поводом овога, па би добро било да ви пре тога већ издате, да не буде истовремено.

Другови са терена Мораве пишу да је тамо страховито отежана ситуација и знатно укочен рад услед одласка Власте¹² отуд. Од свуд су скоро избачени и Власи само траже Власту. Низашта друпо неће да чују. Ми верујемо да сте ви знали да је то тако, да Власту не бисте ни повлачили отуд, сад, пак, нужно је да се он тамо врати, што је и правилно, да човек који се истакне у свом крају и остане!

¹² Влада Павловић

тамо. Р^ођ^а Ј^е С^ко^ро здрав и моћи ће у чету, чиме би питање Рам.[ске] чете било умногом решено! Штета је да је Варда^{ац}¹³ погинуо, јер би могао да буде командир. Овако ћете ^{и м а т и} што пре да решите питање новог кома^ндира (м'огуће Весића,¹⁴ или др.) који би са Рођом средио чету. — Што! се тиче Мораве и Ресаве, ми очекујемо свуд прилив па и тамо, па ће и бити онако најбоље како сте већ поставили, да' буду одвојене. Само бисмо мП предложили да Миланче¹⁵ не буде командир, већ као претставник Штаба ћри тим четама, и да буде уз обе.

Што се тиче вашег садашњег стана и обезбеђења ми смо вам задњи пут кратко писали како стоји ситуација у, 1-31. Тамо је сад преоптерећено. Ми бисмо вам предложили да се тамо некако одржавате, док видимо даљи развој догађаја, нарочито у вези са вестима о погибији 2 Немца и спаљеном аутомобилу код Пож.[аревца] Ми очекујемо да баш то место и њему најближа буду овим' ј'ако угрожека, иа смо и сами много забринути. А поред тога, доста се широко прича о кретању неких другова (Боре)¹⁶ по томе месту.

Потребно је да друговима у Б.¹⁷ што пре пошаљемо податке о злочинима љотићеваца код нас. Зато одмах чим поставите везе са четама, сакупите те податке. А у међувремену сами што више сакупите, тражећи од свих познаника и рођака податке, имена, године, итд. Све нам то што пре пошаљите.

Услед ових свих изванредних промена код нас, извесно време још, могуће за недељу дана, не м'ожемо имати везу са Гл. шт. и П.К. Ви догте 'припрмите извештаје, а мИ ћемо на све начине настојати да везу успоставимо.

Из обавештења досад добијених знамо ово: да су из Смољинца стрељали, после страшног батинања и мучења, Милована Ракића, столара, жену и ћерку Живка Родиного,¹⁸ и неког младића Воју који је био умешан раније у ону акцију партизана у Смољ..[инцу]¹⁹ кад су узета "јаја. Мика четник и његов отац отерани су у лопор, а неки Слава и јрш неки су пуштени. Из Набрђа су стрељали неког Данета (Александар Ивановић) и његову жену а ћерку са дететом

¹³ Радомир Савић

¹⁴ Погинуо у Бискупљу, Пожаревачки срез, маја 1943 године.

¹⁵ Милан Благојевић

¹⁶ Бошко Вребалов, народни херој, ухваћен од четника ДМ ЗУла 1943 год. у с. Раброву и стрељан у с. Царевцу, Рамски срез.

¹⁷ Београд

¹⁸ Погинуо маја 1943 год у с. Бискупљу, Пожаревачки срез.

¹⁹ Односи се на акцију коју су извели позадински радници из •"Тожаревачког среза са Стишком четом децембра 1942 године.

пустили. Многи су накнадно похапшени. Из Трњана стрељано је 5 људи међу којима и Торла²⁰ ковач; спаљена је кућа неког партизана²¹ кбји је био на боловању и кад су дошли, успео да побегне. И оца су му одвели. Исто је спаљена кућа Тисина²² и сва породица сем оца одведена. Не знамо шта је с њима. Из Касидола и 'Бара има масе ухапшених а и доста стрељаних. У М.[алом] Црн[ићу] запалене 3 куће и стрељано 2 а и онај партизан²³ који је издавао. Из других села исто има, али немамо тачне податке. Ви нам их пошаљите.

Војска²⁴ је отишл§ из Ђратинца, где су ова пребијања и стрељања вршена. Говори се да главнина иде у Зап. Србију. Ако су ове Немце убили наши, оида ми очекујем!о да ови гадови поново јур'ну на нас и да ие иду. "Водите и сами рачуна о томе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски доздрав
ОК

БР. 37

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 4 АПРИЛА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА ПОЖАРЕВАЦ О ЗАДАЦИМА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП
ОДРЕДА У ВЕЗИ ПОЈАЧАНЕ БОРБЕ ПРОТИВ
НЕПРИЈАТЕЉА¹**

4-1У-43.

ОК П

Драги друшви,

- Примили смо ваш извештај од 20-Ш-43.²

Прилив бораца у одред о коме говорите је најзначајнија појава којој сада морате посветити пуну пажњу. Ваш одред има крупних недостатака, који му ометају правилан рад. Те недостатке сте и ви уочили, то је отсуство сигурније

²⁰ Воја Цветковић

²¹ Иван Траиловић, убијен априла 1943 год. од стране партизана као ликвидатор и издајник НОП.

²² Светислав Урошевић

²³ Божидар Михајловић-Илић

²⁴ Српска државна стража и Добровољачки одред (љотићевци)

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2558.

² Редакција не располаже овим извештајем.

базе на планинама, учлауреност Рамске и Печке нете ;са ским акционим радијусом, услед чега одред и не делује " ао јединствена снага, већ је расцепкан И не влада читавом територијом. Услед тога настају сметње за омасовљење дпеда и пружају се повољне прилике непријатељу за наг пад на наше снаге. Аш Је Доскора и било потрСбе да одред буде тако распоређен на територији вашег ОК, сада је такво стање директно штетно. Ми смб вам већ били поставили задатак да ваш одред продире на планинске терене. Разуме се да пре свега треба ликвидирати са зачуруношћу Рамске и Печке чете, повећати акциони радијус до тог степена да све чете прелазе на све терене, а не да су везане само за једну и то још уску територију. Одред мора често да се скупља и извршује заједничке акције, на свим теренима, и треба тежити да што пре одред буде као целина заједно са штабом', а да се од целине одвајају поједине чете и водови и шаљу са одређеним задацима на одређена места. Непријатељске „офанзиве" и блокаде морате разбијати не растурањем одреда у чете и водове и њиховим разбијањем на петорке и тројке већ противакцијама и вештим маневрирањем по вашој, и суседним територијама.

Имајте у виду, другови, да су се партизански одреди у Шумадији и на југу учетворостручили и да стално расту. Концентрације непријатеља су свуда велике, али одреди сами осигуравају себи повољне базе, активно дочекују непријатеља и вешто м'аневрирају. Имајте у виду и то да непријатељ сада баца своје банде на Дрину,³ што ће спречити непријатеља да даље довлачи нове снаге на наш терен, али што вам налаже да и ви будете активнији, да искористите тај моменат и задате непријатељу јаке ударце.

Једном речи морате направити крупан корак напред, морате створити *прави одред, праву, њародну војску*, а не окретати се око неколико десетина недовољно повезаних и активних бораца. Садашњи прилив у одред не само да морате још и увећати већ вам он треба да да потстрека да што пре ликвидирате све слабости одреда. Свакога ко је стособан да носи -пушку Или врши ма какав посао у одреду, а Иоштен је, треба га примити, тако и те омладнице, за које кажете да их има доста али нису за одред, а не кажете зашто. Године не спречавају никога да уђе у одред, ако

³ У марту 1943 год. неке четничке јединице из Србије биле су Упућене на Дрину са задатком да спрече прелазак наших дивизија У Санџак и Србију. Упркос томе, Прва и Друга пролетерска дивизија^{3и} за форсирале су реку Дрину и пребациле се у рејон Пљеваља.

нема других препрека. Исто и са женама. Морате доћи у контакт и мобилисати за одред „обвезнике“⁴ из Костолца.

Главни штаб ће послати ^упутства одреду, преко тер. [ит^орије] суседног ОК,⁶ али ви настојте да се све горе речено одмах оствари. Стално вам пишемо да појачате будност. Ви, међутим, одвојени сте од наших снага, немате стана, нашли сте стан код неког чија блиска прошлост не даје гаранције нити улива поверења. Боље, другови, да сви Одмах идете у одред и да отуда руководите радом парт.[иске] орг. него да тако беспомоћно паднете непријатељу у руке! Схватате ли то? Београдски Цолициски пси Нису у Пож.[ар^евцу] да хапсе месно поверенство или кога другог, већ да дођу до вас. Тамо се налази и РадаН Грујичић,⁶ који се заузимао за ону Слобода'нку,⁷ са вашег терена', сећате ли се?

Пошаљите нам све што сте запазили код друга Андре®! за време његовог бављења на вашем тејзену, без икаквог! устручавања. већ по комунистички, по' дужности. Зашто! другарица Мира⁹ није саопштила партији неке поступке! друга А.¹⁰ према њој? .

Искази 31491217.11661Н5¹¹ су тачни. Да би се уверили-; иогледајте му предео рамена лопатице и видите да ли има| један ожиљак, стар око 4 год., из шп. рата. Ваша запа-1 жања о његовој партијности су тачна, није живео животом; јединице. Не долази у обзир за парт.[ијски] рад у позадиниј> већ га треба одредити за рад у одреду, сада у 'Моравско-: ресавској чети, за десетара или слично. "Јављајте нам како' се показује. Остаје код вас све док га не тражимо ми или= Гл. штаб, а дужности ћете му одреТјИвати по томе како- се! показује и сналази. Нека му помо^ну друпови у одреду да се што пре упозна са праксом п... и одреда. Реците му:

⁴ Овде се мисли на припаднике „Националне службе“ који су радили у Коетолачком руднику.

⁵ Окружно повереништво КПЈ за Младеновац

⁶ Побегло у иностранство октобра 1944 год. где се и данас налази.

⁷ Слободанка Стефановић, инструктор ОК КПЈ за Пожаревац. ; Ухваћена је 1942 год. и пред полицијом је имала издајничко држање. Као издајник и непријатељ КПЈ стрељана је новембра 1944 год.; од стране партизана.

⁸ Андрија Хабуш, инструктор ПК КПЈ за Србију, погинуо као члан ОК КПЈ за Ваљево у јесен 1943 године, у с. Б. Црква код Крупња.

⁹ Вера Милетић, члан ОК КПЈ за Пожаревац. Ухваћена 1943 год. 1 и у затвору је имала слабо држање. Стрељана је од Немаца у току 3 1944 године. •

¹⁰ Андрија Хабуш

¹¹ Редакција није могла да утврди на кога се ово односи.

а он позове брата и све оне који желе, а он их познаје, да дођу у одред на исти начин као и он. Само ако он нема више те могућности и ако каже како да дођемо до њефве другарице и брата, могли би ми да их пошаљемб.

Имамо случајева да полиција из Београда шаље провокаторе, изврбоване на полицији и издајнике у наше одреде. Зато нам пишите о сваком ко дође из Београ, узимајте од свих детаљне личне и парт. биографије, да ли су били хапшени и пуштани, или били за хапшење.

Шта је са „Хензеловом групом“¹², јееу ли јјош на вашем терену?

Ако нису, у Ком правцу су [ојтишли?

Шаљемо вам проглас о „тот.[алној] моб.“[илизацији] ГЈоорађујте га, умножите га и што шире растуриите. Послали сте цигарете, ми смо примили само не знамо коме су намењене, можда друг...

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
пк

Пошаљите нам новца колико можете.¹³

БР. 38

ПИСМО ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА „ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“ ОД 5 АПРИЛА 1943 ГОД. КОМАНДАМА ЧЕТА О СЛАБОСТИМА ЊИХОВИХ ЈЕДИНИЦА ЗА ВРЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ У ПОЖАРЕВАЧКОМ ОКРУГУ¹

ЧЕТИИМ ШТАБОВИМА НОПО-а „В. ДУГОШЕВИЋ“

Драги другови,

Непријатељска, сморо двомесечна, офанзива ва наш одред за сада је прошла. Иако без потпуних извештаја, у стању смо да дамо осврт на ту офанзиву, њезин замах, циљ и резултате, као и наше мере, слабости и др. По овог пута чинимо да би свим четним руководствомима указали на сла-

¹² Мисли се на немачке јединице из 734 гренадирског пука, који се учествовао у офанзиви против Пожаревачког НОП одреда од фебруара до 15 марта 1943 године.

¹³ У оригиналу ова реченица дописана је мастилом.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под

бости које се појављују у нашем од^еду, а које^{сви} морамо енергично сузбијати.

Прилична активност јединица наших одреда за време минуле зиме задала је непријатељу доста осетве „УД^це, а што је по њега још опаснује, припремљени су за то време услови за нови пораст борбе, повраћена је вера народа у нас и у успех наше борбе. Напореда са порастом наших акција, расло је и расположење народа за борбу. У тим акцијама ми смо уништили мали број окупаторских војника и њихових плаћеника, али смо му непрестано отежавали плачку, коју је он настојао провести.

У својој акцији разбијања општинских власти, ми смо Их успели разбити на већем делу цашег округа, и тиме на том¹ делу округа паралисали о^паторску власт.

За то време је на Источном "фронту Ц.[рвена] А.[рмија] брзо напредовала, окупатору је тамо требало војника. Ослобођена територија у Босни брзо се ширила и окупатори су морали послати на НОБ велики број својих, Љотићевих, Недићевих, усташких и "Драже Михаиловића банди. Услед несташнице људства, која се код окупатора све више осећа, он није могао да реагује после сваке наше акције. На терен су понекад полазили жандарми, а често је навраћао И један „добровољачки"² одред, али сам⁰ на терев Моравског и Ресавског среза, где оперишу наше најактивније чете.³

После тих неоспорних, али ситних успеха итаквог реповања непријатеља, завладала је код неких наших другова Љопијеност од успеха. Конспирација логоровања и покрета јако опада, нарочито код наше Печке и Рамскечете. Наши другови заборављају да је конспирација наш првк и један од најсигурнијих грехова. Уз то наши другови откривају наше теренске руководиоце и раднике у позадиаским организацијама и то не само пред партизанима, него и пред обичним људима код којих само логорују. На тај начин довели су наше другове позадинце у ситуацију да их може провалити сваки партизан (а наши партизани нжалост још увек проваљују) и многи други цивили који иеи^{сств}УУ'У У позадинском раду. Партизани причају о разним Јомаћинима где су логоровали, четна руководства причају разне ствари конспиративне природе пред партизанима и цшнлима који то не треба да чују, партизани се дању без пот^бе шетају по селима.

² Други добровољачки (љотићевски) одред Марисава Петровића

³ Овде се ради о једној чети — Моравској, а не овише партизанских чета.

Будност, та наша одлика, која треба да он-емогући непријатеља да нас изненади, такође опада. Непријатељ за партизанае раскомоћене, иако су били обавештени да се непријатељ налази у близини (случај Печке чете код Мустапића) или их затиче небудне и необезбеђене иако су обавештени да ће непријатељ доћи у село (случај Печке чете у Макцима).⁵

Кретање чете се врши на уском терену свога реона, што не одговара покрету герилске јединице. Такво кретање омогућава непријатељу да иако брзо уђе у траг и да нас успешно напада.

Дисциплина унутар чета (неких — не свих) опада, уместо да јача. Исто тако и четни штабови лабаво и недисциплиновано се односе према нашим наређењима. Ми смо на време упозорили на све те слабости и настојали смо отклонити их. Али код наших четних рзководилаца није било довољно иотребног разумевања за то. "Ми смо најстроже забрањивали кретање чета по уском терену и наређивали да се чете имају кретати по читавом свом реону. Нарочито је скретана пажња на то да се избегавају компромитована места, као што су Раброво, Смбљинац, Набрђе и Трња'ни. Ова места су и даље компромитована и угрожавају се забрањује кретање и АоТ-оровање по тим местима што не искључује извођење општих акција (разбијање општ. управа, сеоских стража и сл.) и у тим местима; ми смо наређивали да се узме оштар курс према општ. управама, али се то ни до данас свутде није учинило. Наређивали смо да се стално сачекују окупаторски војници и уништавају, даље, да се уништавају поједине четничке групе које се по терену крећу, али се и то наређење није извршавало.

Док су се наше чете лабавиле, непријатељ је систематски прикупљао податке о нама, нашем кретању, о нашим пријатељима и позадинским радницима. И чим су му снаге постале слободне бацио их је на нас. Он је са великим снагама кренуо. прво на терене наших најактивнијих чета. Предузео је опште чишћење. Правио је обухвате да би нас кшколио и уништио. Уствари није му успело да уништи Ии једну нашу чету. Али му је успело да нам зада у по-

⁴ Односи се на напад љотићеваца из Другог добровољачког Дреда на Печку чету фебруара 1943 године.

⁵ У с. Макцима (код гробља) на месту где је заказан збор Печке чете за 16 март увече, љотићевци су, претходно обавештени од својшијуна, из заседе отворили ватру на чету. Том приликом ра- је командир чете, а неколико бораца је дезертирало.

четку офанзиве осетнији ударац у Сиракову 17-II,⁶ кад смо изгубили 8 другова и III у Раброву⁷ када му је успело, захваљујући небудности и недисциплинованости наших другова, да опколи скоро целу чету где смо изгубили 3 друга. Не би се могло рећи да се наше чете добро снашле, па им зато непријатељ није нанео теже ударце. Неке наше чете су ишле тако да их је непријатељ могао лако уништити. Усто оне су се за време непријатељске офанзиве само скривале, уместо да збуњују непријатеља појављивањем са акцијама на разним странама тако му показати да нам не може доскочити. У овоме су неколико досада одговориле само Моравска и Ресавска чета, док су остале чете биле пасивне, чак су и лако изводиле акције изостале.

За време ове офанзиве јасно су се испојиле све наше слабости, које могу скоро да нас коштају ако их брзо не отстранимо.

Једна од наших већих слабости јесте слаб борбени морал, који још увек постоји код неких другова. Најбољи докази томе су: случај Бомбаша,⁸ бившег поткомандира Печке чете, који се без ичег предао непријатељу, а после и издавао што је знао, случај друга Чокалије⁹ који је скрио пушку у једну, а у другу се колибу сам скрио и тако пао непријатељу у руке, кога је и своју пушку проказао, случај Осмог,¹⁰ бивши жандарм који је већ више месеци у редовима партизана, који се добровољно предао непријатељу и њему све издавао, чак је и своје командир у правно замку. Новопридошли партизан Јаки,¹¹ из М. Црнића, предао се сам Немцима и под батнама причао све што је знао (кад је непријатељ од њега све дознао стрељао га је). То су срамни примери који мајају наше име и углед у народу и који нам наносе огромне штете. Такав став према борби је скроз издајнички и њега морамо најстроже судити. Ако се такви примери приме у четама одмах их најстрожије казните, а ако буде умазо у непр. редове стићи ће га наша казна доцније.

Овове се једном увек мора стати на пут, а да би се то што успешније и бже постигло мора се ојачати поли-

⁶ Мисли се на разбијање и делимично уништење Стишке чете првих дана немачке офанзиве против Пожаревачког НОП одреда. Види док. бр. 23.

⁷ Пре напада у с. Машима, истог дана, љотићевци су опколили Печку чету у с. Раброву и су убили једног, а ухватили два борца.

⁸ Михаило Стојадиновић

⁹ Драги Костић

¹⁰ Душан Пестровић

¹¹ Иван Стевић

ки рад у чети — проучавањем текућег материјала Н.О. борбе (Глас, саопштења, вести, Билте'н, Формација парт. одреда, нарочито део „Морал'не особине" и друге лите-оатуре), ^а Да се васпитавању партизана о држању парти-зана пр'ед народним непријатељем поклони највећа дажња. Штабови чета ће нас о томе у својим извештајима редовно обавештавати.

Дух војске која се стално повлачи, још увек постоји код неких другова, па и код руководећих. Једна патрола Печке чете оставила је оружје да би се „извукла" из обруча, дајући, на тај начин, непријатељу могућност да је уништи без" сопствених губитака. То никако не сме да буде дух партиз. а нарочито даиас, кад постбје услови да борбу развијамо до народног устанка, и кад садањи кадар треба да буде језгро око кога "ће се ншрод окупљати.

При својој офанзиви непријатељ је свуда ужурбано успостављао општ. управе. Он је добро увидео и оценио да без тих управа, које смо ми већим' делом били растз-фили, не може успешно да спроводи своју власт, наређења и пљачку. Лош је увидео да је народ ову нашу меру према општ. (властима) управама примио врло радо, па се бојао да му масе не измакну испод контроле и стога је употребио сва средства за поновћо успостављање општ. управа. Да би некако заштитио и охрабрио те управе он је завео систем таоца и сеоске страже, за сада без оружја. Те су страже већег састава и Додељене на десетине и водове, водници су обично попови и учитељи и др. Те страже имају за дужност да чувају улаз у села, патролирање кроз села и да врше контролу станова и броја чланова породица. Ако би ово стање и даље остало непријатељ би учврстио своју власт, појачао шпијунажу, пљачку и терор¹. С друге стране нама би било јако отежано кретање, извођење акција, обавештајна служба и снабдевање.

Да би му све ово онемогућили и паралисали његову Намеру ц циљ наређује се: **растурање свих општинских упра и сеоских стража и то одмах**, док се још нису учврстиле. Ово се растурање не сме и не може спроводити лабаво као Досада и не само на уском т^рену, већ на читавом реону ^{ко}ји је једна чета добила као свој акциони пречник. Расту-Раше се има вршити једнОвремено на *више* места свога Р&она. Сеоским стражама објашњавати да оне не смеју вр-Шити те дужности, јер тиме цомажу окупатора и његове слуге, и ако продуже даље вршење те дужности сматраће се ^{Из}дајцима те ће подлећи казни, коју примењујемо према Иародним издајцима. У поновљеним случајевима, после опо-

мене, прићи примени казних мера, тј. ликвидирању истакнутих вођа тих стража.

Где год се укаже прилика одржати збор и народу тумачити нашу борбу. Збор држати када је цела чета на окупу, која ће вршити осигурање збора (страже на крајевима се"л%).

Задњих дана непријатељ енергично врши мобилизацију за принудан рад. Ово се мора спречити по сваку цену. А да би се то што успешније извело чета мора 'бити јако покретљива, тј. да се свуда *гкзјављује*, држи зборове и позива најрод да не иде на принудан рад за окупатора, већ да ступа у одред. Многи не би ишли на тај рад али немају куда јер у многим Местима не чују за партизана и њихове акције, јер се у њиховим Местима и не појављују. Од сада свака чета мора стално да крстари... Јодређеним тереном *не\ задржавајући >се у јед>иом жесту више од 1—2 дана.*

У народу се осећа вреће и огромно незадовољство услед глади, пљачке и оштрог терора који непријатељ безобзирно спр!оводи. Услед тога ми имам!о већ зната« прилив нових снага, а сви знаци говоре да ће бити још већи и поред страха који влада услед масовног терора. Ваља настојати за што ширу мобилизацију народних маса за *борбу*, јер и спољна и у!нутрашња ситуација води ка томе курсу — курсу нар. устанка. Сад је мрменат кад треба чинити одлучан преокрет, узети ситуацију у своје руке. Ми то не смемо Пропустити, ми морам!о "бити спремни да догађајима дајемо форму и садржину, а не да дозволимо да нас они носе.

Са повећаним с'нагама, са побољшањем временских прилика, м'и ћем!о прећи и у веће нападе на окупатора, његове плаћене слуге и четничке баце Драже Мих:[аиловића] И са садањим снагама ми смо могли и можемо задавати осетне ударце свиМ тим бандама. Али ми то досада Нисмо изводили како је могло и како је требало да се изводи. Било је у томе Много пропусга и *слабостн, слабог одношења* према Наређењу, што бар није било активности, није било довољно борбености и мржње према непријатељу, није било самоницијативе, није [се] довољно примењивао герилски начин напада и борбе, није било ни довољно будности. Тако се дешавало да у скоро свима сукобима, моји су били случајни, ми смо више трпели губитке.

Више пута је наређивано да се стално кидају све комуникације и везе које служе 'непријатељу. Али су се и према томе наређењу неке наше јединице лабаво односиле. што се убудуће више неће трпети.

Исто тако *наје*Нерикније *спречавати* Дирисову, *поли-*
*ију*¹² *ђа отима храну од народа.*

Треба стално прикупљати резервно оружје и другу опрему, које је потребно за друпове који стално придолазе. Уколико оружја за нове другове и не буде, мора се *отимати* од непријатеља, као што је то чињено у почетку формирања одреда.

Стварати резерве у храни, њих добро смештати, и то тако да чета може лако доћи до ње[^] Резерве трошити у крајњим случајевима. О стању резерви редовно подносите извештај.

Свака партизанска чета мора да Има са собо[^]: ашовчић, секирицу, маказе, клешта и тестерицу (која се склапа)! Ови мали алати свакодневно требају Једној герилској јединици. Наше чете су дужне да прибаве себи ове алатке. Ако тестерицу не можете набавити онда нас обавестите да је ми набавимо.

Од наше активности, од брзине и еластичности, од одлучности при отклањању поменутих слабости и постављених задатака зависи даљи ток Нар. ослоб. борбе у нашем крају. Зато за остварење горњих задатака треба уложити све снаге.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУЈ

5-1У-43 г.
Положај

Политком
Тина¹³

Командант
Ж. Поповић

¹² Специјални одреди Српске државне страже који су вршили Реквизицију у селима Пожаревачког округа.
Еогољуб Стојановић

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
8 АПРИЛА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР-
БИЈЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ ПРОТИВ
ОДРЕДА¹**

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБ. ВОЈСКЕ И ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА СРБИЈЕ

Положај

Драги другови,

Због изванредних прилика које су на нашем терену владале нисмо вам могли слати редовно извештаје. Овог пута вам шаљемо наш први, мада непотпун, извештај после офанзиве² непријатеља на паш одред и нашу позадину.

У своме задњем извештају писали смо вам о томе да непријатељ код нас држи велике снаге, које су стално активне. Ту своју офанзиву непријатељ је засада завршио. Главнина његових снага које су оперисале на нашем терену пребачене су, веле, за Краљево. На терену нашег округа остала су само два одреда, од шест, колико их је за време офанзиве било. Кажу да ће се они поделити и распоредити по терену. Колики је број ових одреда то, до овог момента³ још не знамо. Поред њих налазе се по среским местима и у И. Црнићу распоређени „Немци“. Ни њихово бројно стање не знамо. Ови „Немци“ већином су чешког и пољског порекла. Официри су им Немци. О борбености „добровољаца“ Вам не можемо нешто сигурно рећи, јер наше јединице нису са њима имале ни један такав сукоб да би се могла при томе видети њихова борбеност. Наша је оцена да су код неких јединица борбеност и морал осредњи, а код неких нижи од просечнога. Што се тиче борбености и морала код окупаторских војника оцењујемо га, да је испод осредњег.

Како је ову своју офанзиву непријатељ, по свему судећи, завршио, то ћемо вас овог пута упознати са начином непријатељског наступа на нас. По запленим документима пуковника Хензела³ њихова је офанзива требала започети

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2933.

² Односи се на офанзиву немачких јединица против Пожаревачког НОП одреда, која је почела половином фебруара 1943 године. На ову офанзиву наставља се офанзива добровољачких и жан-дармерских јединица.

³ Види док. бр. 23, индекс 2.

16-11-43 г. ујутру. Међутим наша акција је тај план променила и њихова је акција почела 15-11-43 г. по подне. Великим обухватом терена надали су се прикљештити и уништити наше снаге, које оперишу на терену Ресавско-мопавског среза. Да би то постигао непријатељ је ставио у покрет велике своје снаге. Његов удар није био управљен само на оружане снаге нашег одреда, већ и на нашу позадину. У свом првом налету није му успело задати нашој оружаној снази никакав ударац. Али је зато оштар терор осетно погодио нашу позадину. После таквог терора народ се углавном почео скривати од непријатеља, нарочито мушкарци.

17-11-43 г. непријатељ (Немци) рано блокира блок села: Баре, Берање, Касидол и Сираково, којом ириликком је тешко иастрадала Рођина чета⁴ (изгубили смо осам другова). Захваљујући небудности и недисциплинованости четног јзукводства чета је била захваћена Овим обухватом. Као што смо ђам већ јавили у Сиракову је спаљено неколико кућа и стрељано неколико људи.

После овог обухвата Немци нису више полазили у потере. Али се број љотићеваца увећао. Пошто завршава потере на ресавско-моравском терену, концентрише снаге у Кучеву, Петровцу, Каменову, Рановцу и врши потере и чинићења терена између Млаве и Пека до линије Рашанац—Рабр'ово. Овог пута су „шњени" Горњачани.⁵ По обавештењима са кбјима располажемо љотићевци тамо нису хапсили нити куће палили. До сукоба нигде није дошло, јер Горњачани имају Наређење да не иуцају у Немце и љотићевце. Обавештени смо да је за време крстарења љотићеваца по овоме терену, који је иначе центар Горњачана, Настала прилична демСрализација код њиховог људства, од кога је доста велики брбј похватаН, а неки су бежећи бацали пушке и крили се. Тако Воја ТриброђаниН⁶ после офанзиве има 60—70 људи, пре је имао 110—120. Горњачки одреди су исто тако ослабљени. Само из Рановца их је отерано 7 од 8 колико их је код Горњачана било. Њихове снаге нису преполовљене али су засад скоро преполовљене. Похвату Горњачани спроведени су за Пожаревац.

Пошто је тако претресао тај терен концентрисао је снаге у Мајда'нпеку (Русе белогардејце), Кучеву и Мишљеиовцу. На удару је била долина Пека. И при овим налетима непријатељ чини велике обухвате. Хапси широко.

⁴ Стишка чета Пожаревачког НОП одреда

⁶ Четници Млавског четничког корпуса, чија је база била Маастир Горњак.

⁰ Командант Звишке четничке бригаде

Најзад долази у Стиг и у Доњу Млаву.

Непријатељ је изводио ове операције са великим снагама. Кад У један реон дође он инсталира штаб и највећи број снага у једном месту и у 'околна 3—4 места по је/;ну своју чету (Главни штаб у, СмОљинцу, чете у М. Црнићу, Салаковц/ и М. Градишту). Кад ее овако распореди онда чете или имају посебне реоне делања или полазе у обухвате појединих терена. Употребљавају разне трикове. Нека места Претресају данас па се сутра пбиова врате, опколе и претресају, или т'о чине тек после 2—3 дана; негде пак уђу и седе неколико дана, не претр^есају и не хапсе и то чине тек после неколико даНа; негде пак промашира кроз село уз песму и музику и кад из њега изађе развија се, блокира и претреса, негде то чини уз пуцање по сокацима да би Изазвао да се из склоништа искаче. Ухапшене одмах жестоко туче да би брзо изнудио иризнање и одмах даље хапси, туче итд. За време Док на тере(ну оиерише забрањује кретање из места у место да се не премосе обавештења о његово^ кретању, тактици итд.

За време офанзиве неиријатељ је похапсио на стотине људи, жена и омладинаца. Велики број, је отеран за логор. Велики број је пострелян, највише мушкараца. Велики број ухапшених страховито је премлаћиван (стругали су им цеванице, пекли им табане, изломљене вилице и зуби су мал'те не редовна појава код ухапшених).

Задњх дана стрељан је већи број ухапшених у Пожаревцу, а 2-IV- стрељано је око 29 људи и жена у Братинцу. Ми још немамо потпујних извештаја о терору, чим будемо добили послаћемо вам.,

Услед тако масовног терора народ 'је јако застрашен, нар'очитоу реонима где је тај терор био спровођен. То отбјава логоровање, обавештавање и енабдевање наших чета, јер се народ теже усуђује да нам помаже;, то јјош више зато што су неколико ухваћених партизана проказивали широко наше пријатеље.

Шта смО све извукли из ове офанзиве видите из писма⁷ нашим четним штабовима.

Мобилизацију за принудан рад непр. стално настоји провести. Траже да иду на преглед сви мушкарци од 21—48 год. Највећи број их иде на те прегледе.

Непријатељ настоји узети задње зрно од народа. Стално [иду Дириоове комисије, ндчињене од Немаца. Свака кућа је дужна дати "1 кокош и 10 јаја, узимају кукуфуз. И због тога је огеран велики број људи у >логоре.

⁷ Види док. бр. 38.

III

^е можемо вам овог пута послати извештај о бројном стању и наоружању наших чета.

Ових дана "(3а време офанзиве) формирана је Ресавска чета, тиме се број наших чета повећао за 1.

О стању мбрала људства не можемо вам овог пута опширније писати, али се доста види и у писму четног руководства.

Рањени политком Рамске чете⁸ већ ће моћи у чету. У овој офанзиви лакше је рањер' и друг Дамњан⁹ из Печке чете.

Све је ово непотпуно због тога што су нам везе са четама покидане. Ми смо њих одржавали преко другова позадинаца, па су нам са хапшењем ових те везе покидане^{1/}. Са Печком четом смо већ поставили везу и овог момента полазимо к њима. Са Рамском смо на путу да везу поставимо. Настојаћемо да што пре поставимо везе и са Моравском" и Ресавском четом, са којом такође немамо везе. Наше ће се везе од сада одржавати преко наших курира партизана. Тако ће нам непр. теже моћи да овамо покида везе, кад је наша помоћ најпотребнија четама.

IV

За ово време било је неких акција истина мањих, спаљена су 2 камиона и убијено неколико нем. војника недалеко од Пожаревца и још неких али ми немамо извештаје. Једна наша патрола при сусрету са четницима Крсте Рончевића ранила је 1 и убила двојицу. Ми ћемо јодмах обићи све наше чете а претрешћемо стечена искуства, учврстићемо руководства и поставићемо задатке.

Настојаћемо да ојачамо и активизирамо нац:у Печку чету која има највише могућности да напада на горњачке банде. Ових дана тражимо за себе базу у томе крају, па ће нам боравак тамо омогућити да борбу са тим бандама вјачамо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

8-1У-43 г.

Положај

п
Политком
Тина¹⁰

Другарски поздрав

Штаб НОПО-а „В. Д."
командант
Ж. Поповић

⁸ Драгослав Марковић-Рођа

⁹ Велимир Дамјановић, заробљен фебруара 1944 год. као командир чете од четника Воје Триброђанина у засеоку Врело код Ку-Чева; после неколико дана је стрељан.

¹⁰ Вогољуб Стојановић

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ, КОМИТЕГА КПЈ ЗА АРАНЂЕВ
ЛОВАЦ ОД 9 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
МИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ОФАНЗИВИ НЕПРИЈАТЕЛ-
СКИХ ЈЕДИНИЦА ПРОТИВ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ ПОТ-
ОДРЕДА И ЗЛОЧИНИМА ЧЕТНИКА НАД ПРИСТАЛИЦА-
МА НОП У ШУМАДИЈИ¹**

9-IV-1943 год.

Драги другови,

Ових дана почела је офанзива непријатеља на једном делу нашег терена. Концентрација непријатељских снага углавном је извршена у Срезу качерском. Са овим снагама отприлике располажу: 450 Немаца, 100 љотићеваца и око 100 жандарма. Поред њих је стигла и једна „бригада“ дражиноваца, која броји око 100—200 људи. Такозвајна „Тарковска бригада“. Одакле је она дошла још се не зна тачно, али се претпоставља, што је врло вероватно, да је пребачена из ужичког краја. Тврди се чак да се то пребацивање извршило железницом.

Дакле, то би отприлике биле непријатељске снаге сконцентрисане у Срезу качерском у потери за нама. Једна наша чета Ових дана налазила се тамо и за то време имала је неколико борби са жандармима, љотићевцима и дражиновцима. У тим борбама ми смо изгубили 5 другова и тројица су лакше рањена. Непријатељ је само у једној борби, приликом заседе коју су им наши приредили, изгубио око 10 мртвих, а има и рањених. И у другим борбама непријатељ је имао губитака само се не зна тачан број. Иначе, сви они (одреда пљачкају, батинају и тероришу народ. Дражиновци су најгори. Пре него што је дошло до концентрације непријат. снага, појавиле су се у Качерском срезу и у једном делу Орашачког две-три „тројке“ дражиноваца. Оне су заклале неколико наших симпатизера, а међу њима и оне за које су мислили да су наши људи. Одмах затим појавила се и њихова бригада. Задатак је бригаде, како смо обавештени, „да чисти Шумадију од комуниста“. Клања која су извршиле њих Ове „тројке“ и злочиначко поступање њихове бригаде према народу, много су допринели томе да се народ на делу увери ко су то дражиновци. Они нечувена зверства чине и могло би се рећи да у томе превазилазе љотићевце.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2635.

у село Заграђу довели су из села Церове оца, жену, и побили их пред општивом ради тога што су били чпавка Никића и Адама Никића. Неки су побегли, а онц чапретили ако се не врате да ће им куће попалити. Иначе, Жобзирну иљачку. Исто онако, како су то чинили Пемнчеви четници у зиму 41—42 год. Без питања кољу људима стоку, истачу ракију, краду и певају о Дражи Михаиловићу.

Шаљемо вам посебан извештај² о зверствима која су починили дражиновци.

Од последњег извештаја упућеног вама, одред нам се повећао за 20—25 људи. Многи чекају да листа гора. Нарочито офанзива наших ка Дрини³ оживљава расположење народа за борбу. Као што видите нема још масовног приступања људи за одред.

Приступили смо хитним мерама за обезбеђење кадрова на терену од евентуалне јаче реакције. У томе правцу градиммо склоништа, појачавамо конспирацију, већу будност при кретању итд.

Потребно је, другови, да нас снабдете са већим бројем матрица, јер поред наших потреба, ми смо приморани да моментално задовољавамо потребе Ваљевчана и Таковчана. Друго, ми смо добавили из Краг.[у'јевца] један велики гештетнер, који ће потпуно да задовољава наше потребе, па и моменталне потребе наших суседа, само је мало неисправан. Зато ћемо вам послати тај део да Гнам га поправите.

Павле⁴

³ Одно КЦИ:1а Не располаже овим извештајем.
НОВЈ посттр^{И^0}Се« °Фанзиву јединица Главне оперативне групе
⁴ Д^шан П четника ДМ на Неретви марта 1943 године.

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЧАЧАК ОД 10 АПРИЛА 1943 ГОД. ПАКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ЧЕТНИЧКОМ ТЕРОРУ У
ЧАЧАНСКОМ ОКРУГУ¹

10-IV-1943

За Вука²

Драги друже,

2) Чета

Било је ступило у чету 95143621458 људи. Један је иступио, јер неће да подноси напоре, мада се крије. Иначе је непогодаи тип, мада не непријатељски. Једног емо задржали за курирску дужност, иначе је слабог здравља. Тамо сада има 32621194 људи од* којих 6243—511194 способних бораца.³ Јединица је прокрстарила терен ради мобилизације, и то ради прикупљања другова који се крију. Два члана партије и једног старог партизана није успела да пронађе, један стари партизан крије се али је одбио да ступи у чету.

Услови за даљу мобилизацију су доста тешки. Писао сам вам да дражинрвци господаре тереном. Све општинске управе су под њиховом командом. Жандарми су такође под њиховом командом. Сада су усоставили везе и са Немцима. За то имамо проверених доказа: 1) Командант I равногорског корпуса Норучијик Вучковић⁴ размимоишао се са својим замеником Топаловићем⁵ баш по том питању. Наиме, Вучковић је за сарадњу с Немцима против партизана, а Топаловић се против тога изјаснио. Вучковић је прекома,ндова!о Топаловића ба Босну и лишио чина. Кад је Топаловић креиуо за Бобну, Вучковић је послао за њим' сврје људе да га убију, али је Топаловић утекао у непознатом' правцу и сакрцо се. 2) ГТо причању сељака Немци су камионом отерали четницима муницију у Трешњевицу 8 о. м. 3) Курир команданта II бригаде I равногорског корпуса потпоручника Кљајића⁶ сваки дан почев од 5 о. м. одлази слободно у

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.² Мома Марковић³ Редакција није могла да дешифрује бројно егање чете Чачанског НОП одреда.⁴ Звонимир Вучковић, после ослобођења Југославије поберао у иностранство.⁵ Драгомир Топаловић, налази се у емиграцији. Ј⁶ Крста Кљајић, убијен као одметник 1946 године. 1

ПуО Милановац, 4) Да'нас, 10 о. м., протеран је чезом у Гор. Милановац један рањени четник за болницу у Гор. Милановцу-

Писао сам Вам да се дражиновци окупљају и спремају казнену експедицију" за Качер и Шум!адију. То се пока- з'ало као тачно. Скупили су обе бригаде 4 о. м. у селима Јђутовници и Шилопају. Поред добровољних четника у броју јод 120 бораца насилно је мобилисано око 200 сељака, међу којима знатан број чине бивши партизани. Огромна већина ових присилно мобилисаних сељака непријатељски су распо- ложени према дражиновцима, али иду с њима јер се плаше да ће! их дражиновци убити и куће запалити, као и побити породице) (како то дражиновци прете). (Зато мислим да у случају заробљавања треба спровести истрагу и утврдити ко је присилно мобилисаН и такве пуштати, а све друге немилосрдно стрељати.) Док нису успоставили сарадњу с Немцима, дражиновци су били бедно наоружани. Напр. бри- гада Кљајића има 4 пушкомитраљеза — збројовкеи 1 „Шошу", пушке већином ископане из земље, на пушкомитраљез по 250—300 метака а на пушку 15—30 метака просечно. Маса коју дражиновци воде деморалисана 'је. Већина је пијана сваки дан. У сељачким кућама где предане, покраду све из! куће од сатова до чарапа. Батинају за најмању ситницу сељаке. Сваком прете: „заклаћемо те", „кућу ћемо ти за- палити", „добићеш 25" итд. Кад упадну у куће другова који умакну њиховом ножу и ступе у чету, разнесу све из куће, батинају цородице.

Тербр жандарма и Немаца тако рећи не осеља се. Али терор дражиноваца превазилази сваку меру. Подивљала ба'нда кољиврата сатерала. је непојмљив страх у кости и ку- ражним људима. Ето, тај страх је огромна препрека за мобилизацију нових бораца. Борски ру^ник постао је уточни- ште за многе и многе кбјима прети опасност за главу од Дражиноваца. У страху од терорисања породица од стране дражиноваца људи се још тешко одлучују да ступе у чету. Велики брбј људи се крија и не спава код кућа, али баш такви, са којима смо ступили у везу, плаше се да приступе У страху од репресалија дражиноваца против породица.

5 о. м. у селу Церову обе бригаде дражиноваца са при- ?илно мобилисаним напали су на једну чету I шумад. одреда. ^артизани су избегли борбу. Али -не зјна се како, ваљда уј ^ојединачном пушкарању, партизани су убили наредника По- ^овића из Такова, команданта једног батаљона, иначе позна- крволока. За губитке иартизана нисмо сазнали. Наш Урир који је био са четом¹ иартизана вратио се жив и не-

⁸ Зборник том I, књ. 5

ктЈовређен. — Истогдана дражиновци су убили сељака Вујицу "Лодоровића из села Церова, његову жену и сина од "20 год. и Чеду Штуловића, ковача из Дерова, старог 50 год, Тра" жили су да убију још 2 сељака. Дражиновски кољиврати ртишли су за Заграђу, Рудник, Јарменовце. — Имајте у виду да су у сарадњи с Немцима и недићевцима и луотц-ћевцима.

У селу Дружетићу четници поручника Унковића⁷ пронашли су Вору,⁸ лекара, партизана Сувоборског одреда, који је био рањен. Како сазнајемо убили су га.

Материјал који си ми обећао послати нисам још добио. Молим те, подејствуј да што пре стигне'.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
Милутин⁹

П.С. Неколикоречи о оном што сам напред пропустио: За овај терен потребно је да имамо једну јачу чету, која би стално оперисада на терену. Изнео сам услове за мобилизацију. Из изложеног се види да се у кратком временском размаку не би могло очекивати да се од људства са Овог терена створи јака чета. Мобилизацију нових бораца могу појачати само акције. А снага садашње-наше чете мала је за крупније акцију у овдашњим' условима борбе. Зато је нужно да се ова чета појача са људством из I шум. одр. Акције ће, сигуран сам, убрзати мобилизацију нових бораца. Друг⁹ Борко,¹⁰ полип. ком'. чете, ће опширније: изложити потребу да се чета лојача, кад се са ва!ма састане,

Молим те, да ако је икако могуће учините све да се бројно што је могуће више ојача ова чета. Мишљења сам да ће се ова чета/кад ојача и ступи у акцију, брзо бројно појачати. Ово треба што пре учинити да би се што већи број људи привукао у чету, те да не оду у Бор.[ски] рудник« Иначе сваки дан масе људи одлазе присилно за Борски рудник. Интересује ме, ако знаш, куда ли шаљу оволико људство.

Друг. поздр,
Милутин

⁷ Чета Унковић, командант Прве таковске четничке бригаде, повукао се са четницима за Босну 1945 год. и отада се за њега ништа не зна.

⁸ Бора Мигровић, лекар из Краљева, није тада убијен, жив је и данас.

⁹ Милош Миша

¹⁰ Константин Лукић

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕ-
ТА ОД 12 АПРИЛА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА АРАНЂЕЛОВАЦ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА¹

ИЗВЕШТАЈ О АКЦИЈАМА

28-III- Демолирана железничка станица,² покидана пруга на четири места и запаљена општинска архива и ликвидирана три петоколониша.

29-III- Запаљена општина у Брајковцу.³

2-IУ- Једна 'наша чета⁴ била нападнута у селу Церови од стране четника Драже Михаиловића потпомбгнутих од жандара и Љотићеваца. После двочасовне борбе наши су убили једног наредника и једног радника. Два друга су погинула.

3-IУ- Трећа чета⁵ нашег одреда напала је на жандармериску станицу у Азањи. Поги-нуР 1 жандар: и више рањено.

6-IУ- Јаче снаге жандара, Немаца и Љотићеваца по^у-шале су концентричним нападом да опмоле "једну нашу чету.⁶ Наши су борци снажним јуришем разбили непријатељске снаге и да их, иако су биле бројно надмјбћније, натерају у панично бекство. У шесточасовној борби наши побили око 12 бандита и много више (18) ранили. Ми смо имали три мртва и два лакше рањена.

10-IV- Наше две чете⁷ водиле су, борбу јизмеђу Венчана и Даросаве са Немцима, Љотићевцима^а и четницима Драже Михаиловића. У борби која је трајала више од два сата убијен(о је 3 Немца, 2 рањенб, 10' жандара убијено и много више рањено. Један дрзжиновац убијен. Истога дана наша једна чета⁸ разбила је у Рогачи групу жандара и четника Драже Михаиловића.

У овом међувремену наше диверзионе групе спалиле су општине у Белосавцима, Маскару и Копљарима. Дигле пругу У Кривој Реци и Клењу демолиравши жел.[езничке] станице.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1919.

² Акцију је извела Рудничка чета на железничкоз станици Да- • росава.

³ Сувоборска чета Првог шумадиског НОП одреда

⁴ Рудничка чета Првог шумадиског НОП одреда

⁸ Акцију је извела Космајска чета.

; ⁶ Кзсмајска чета Првог шумадиског НОП одреда

⁷ Космајска и Рудничка чета

⁸ Рудничка чета

У селу Војковцима и Јарменовцима дражиновци су држали говоре о потреби рада општина и излажењу у сусрет захтевима окупатора.

Драги другови,

шаљем вам извештај о акцијама. Ситуација неодређена. Изгледа да се реакција мало емањила, мада еу снаге исте.

Шта има ново тамо? Милосав⁹ ће свршити текуће ствари са вама.

Друг Вук¹⁰ је рекао да можемо тражити воваца од ОК¹¹ колико хоћемо јер има каже 300.000. Ако је тако онда нам пошаљите 200.000 д«н.

С. Ф. — С. Н.!

12-1У-942¹²

Положај

Друг. поз.

Уча¹³

БР. 43

ИЗВОД ИЗ ПИСМА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИГЕТА КИЈ ЗА СРБИЈУ ОД 18 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ЗАДАЦИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ¹

18-1У-1943

Вуку²

¹ Драги друже,

Примили смо твој извештај од 6 IV¹¹.

Слажемо се са одлукама које си донео за даљи рад ОК-а Ваљ.[ево]

У вези са ОК-ом Ар.[анђеловац], ми им лишемо укратко углавном о извлачењу одреда од окружавања и упућујемо их да у споразуму са тобом предузму све потребне мере за очување одреда и обезбеђење кадрова. Ми мислимо да ће штере дуже трајати и да су оне у вези са јачањем¹ наших снага и приближавањем ослободилачких бригада. У читавој

⁸ Милосав Влајић

¹⁰ Мома Марковић

¹¹ Окружни комитет КПЈ за Аранђеловац

¹² Треба да етоји 1943 године.

¹⁵ Слободан Крстић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се архиви ЦК СКС под бр. 2479.

² Мома Марковић

Гобији примећује се повећање немачких гарнизона. У Топли-и има око 30.000 самјо немачких војника. Према Ужиду Цребацују СДС, а из пож.[аревачког] краја Љотићевце у Јјумадију.

Сазнали смо да је у Космају настрадала једна чета и је погинуо командант Милосав.³ Очекујемо детал^ан извештај. То нас сили да вам¹ поставимо задатак да рДмах **пужите** помоћ и средите одред, да га Новучете ка ваљевском терену (јер мислимо да је тамо мањи притисак **непријатеља**) и да Одатле вршите упаде у околне територије. **Тиме** би збунили непријатеља, растеретили терен Шумадије и омогућили поново повратак одреда на свој терен.

За нас је у садашњој ситуацији најважније да одржимо садашње наше снаге и да тиме вежем^о један део непријатељских снага, које се у Србији повећавају (обзиром на општу ситуацију на Балкану).

Али и ми и ти морамО да мислимо куда ће се упутити бригаде и како ћемо што пре и што сигурније доћи у везу са Врховним штабом. Ми смо имали у виду наше нребацивање (или некога од Нас) на Јастребац и да ту учвретимО< батаљон пја да пођемо преко Копаоника у сусрет бригаама. Али сада се тамо концентришу велике снаге непријатеља и то нас онемОгућује.

Слажемо се са одлуком за Гојка.⁴

Што се тиче Кос.[маја], м^и још немамо са њима директну везу. Јавили смо им црошли пут да шаљу ону жену док не нађу бољу личност. Ухватили смо везу са водичем.

Повезивање непријатеља и антипартистких елемената са |ашим, пунктом и каналом је страшна ствар и чуди нас како се је то могло догодити. Вероватно да се је већ тиме делимично користио непријатељ. Ти знаш још од раније да се Непријатељ хвалио да има у рукама неки наш канал к)Оји иде према Ужицу.

Док се не среди и не провери сигурност канала, не м^ожемо слати људе.

Испитајте, ако м-оже да се створи нови канал преКо Тамнаве. Постави тај задатак Ваљевцима — па бисмо слали људе — али морате обезбедити и доброг водича.

Не знамо шта је са Вукс.? А за Осм. сазнајемо да је оио у чети у Косм.[ају] и да је после разбијања исте отишао

³ Мисли се на Милосава Влајића који није погинуо у овој борби.

⁴ **Ђорђе Јовановић-Јарац, убијен из четничке заседе јула 1943 год. у селу Слатини, Космајски срез.**

у Београд и тамо ухваћен и у бекству убијен. Вукс. треба послати даље од Косм¹, иапр. на ваљ.[евски] терен.

Са Кш.⁵ смО дошли V везу, али само са њиховим¹ ку. риром. Он је изгубио са њима везу, јер је Будни⁶ (с ки[^] је он био у везиј п¹огинуо у граду у вези са провокацијоу неких Бугара око преузимања оружја.

Слична провокација бугарских војника изазвала је пад друшва у Н.⁷ Зато и ви са "бугарским војницима у вези са •услугама морате бити јако опрезни.

Овде у месту изгледа да ће^гмо нешто направити, али је питање изоловања шпијуна и провокато¹За м¹ного теже решити него што см⁵ раније претпостављали.

Пошто нам ти не можеш никога отуда послати, морамо гледати .мотућност са друге страће.

Очекујемо везу са Зем.[уном] и пребацивање Пере.⁸

Са Пож.[аревцем¹] немамо још везе. 'Сазнајемо за п¹о-Новно стрељање 40 у Пож.[аревцу] Чује се о акцијама. Сада тамо има Маће домаћих неиријатељских снага.

Не би се сложили да баш сада иде^ш на косм¹.[ајски] терен, отуд треба и друге компромитоване повлачити, већ иди тамо где се најсигурније осећаш, а ако је цотребно, дођи и овам[^]о.

Ускоро ће изаћи нови ^Глас." и црвомајски летак са потписом само ПК-а.

Шаљемо ти препис полициске окружице⁹ коју су делили у Нишу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ПК [КПЈ ЗА СРБИЈУ]

⁵ Крушевац

⁶ Глигорије Диклић, члан ОК КПЈ за Крушевац, погинуо у борби с бугарском полицијом у Крушевцу.

⁷ Мисли се на откривање МК КПЈ за Ниш од стране бугарске полиције фебруара 1943 године.

⁸ Патар Стамболић

⁹ Односи се на једну фалсификовану партиску окружницу^{сз} потписом Мирка Живановића, шефа Специјалне полиције у Нишу која је растурана по Србији у циљу пропаганде против КПЈ и НГМ '.

БР. 63

ИНТЕНДАНТА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП
ИЗВЕШТАЈ, МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ" ОД 23 АПРИЛА 1943
ОДРЕДА ОДРЕДА О МАТЕРИЈАЛНОМ СТАЊУ
ГОД. ШТАБ ОДРЕДА¹

ИНТЕНДАНТ ШУМАД. НАР. ОСЛОБ. ПАР. ОДРЕДА
"МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ"
Положај 23 априла 1943 год.
Извештај

ШТАБ ОДРЕДА ШУМАД. НАР. ОСЛОБ. ПАР. ОДРЕДА М.Б.

Положај

1) у вези директива Полит. ком. Глав. ш. за Србију² изградио сам 2 склоништа за смештај резервног материјала, муниције и ружја.

2) Издао Иисмено упутство четним интендантима за начин рада по четама.

3) Плен рд четири вола (Жагар)³ заклато месо углавном пјтрошио за потребе одреда а коже се спремају за израду опанака. Остали део плена — опанци гумењаци, брашно 6 цаква по 50 кг, свињско месо око 20 кг, 15 кг шећера утршено за Иотребе одреда. Остало у резерви 50 кг брашна, исто тако утрошен је и заилењени дуван од исте фирме.

4) У лопштини Босути, приликом паљења архиве, запленио 250 кг пасуља од кога је утрошено око 50 кг.

5) Од штаба сам примио у готову 48.000 дин. од тога за штављење кожа издао 28.500. Куповина дувана и остале потребе одреда 17.470 у готову, остало 2.530 дин.

6) Остали материјал одреда, уколико постоји, није ми предан на чување односно смештај.

7) Везу са окружним и среским нар. ослоб. одборима нисам добио.

8) Стање одела и обуће бораца није ми иззнато пошто нисам добио извештај од интенданата чета.

9) Приметио сам да нови борци, нарочито из Београда, слабо обучени и обувени — и са мало веша. — Дружину да није то сугерирано од другова из Београда.⁴

Бр. 143 оригинал, писан РУКом, налази се у архиви ЦК СКС под

® Мома Марковић

стђано Ван Жагар, као немачко-четнички шпијун ликвидан од
на Ртизана.
'Односи се на чланове ПК КПЈ за Србију.

Потребно би било у овом погледу скренути друповима пажњу — нарочито што се тиче веша и обуће.

10) Осећа се велики недостатак чарапа па је потребно повеести поновно скупљање по селима.

11) Потребно је да се што пре утврди стање одредског; материјала и уколико га лостоји, да га преузем на руковање.

Др.[угарски] поздрав

С. Ф. — С. Н.!

Интендант
Стојан⁵

БР. 45

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ ПОВЕРЕНИШТВА КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ ОД 25 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕГУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ТЕРОРУ НА ТЕРИТОРИЈИ ПОВЕРЕНИШТВА И АКЦИЈАМА КОСМАЈСКЕ ЧЕТЕ¹

25-IV-1943

П.К-у

Драги другови,

И овога пута одговарамо вам преко другова из О.К-а Крагуј.[евац], јер због сталних хапшења, која још увек¹ Јрају, нисмо у могућности да себи обезб[^]димо друлога курира. Другарица² која је једном била дошла на везу, приликом масовног терора и хапшења у своме селз[^], била је ухапшена и ст[^]заховито претучена. Држала се примерно. Мада рна није много компромИтована (хапшење је било врлО широко; она није из села терана нигде) ипдк не долази у ббзир за тај посао, јер је потпуно Несп^ообна за кретање. Има изгледа да ћемо питање курира ускоро[^] решити.

Ситуација код наеJe у знаку сталног терора и хапшења. Добровољачки одред Марисава Петровића, жандарми, већи број Немаца а понекад и извесВе снаге Бугара врше сталне претресе, хапшења и ту>ор по читавом нашем терену. —

⁵ Милан Дракулић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2738.

² Биса Симић, учитељица у В. Крсни, заклана од четника ДМ крајем 1943 год. у Младеновцу. Била је члан Окружног одбора АФЖ за Младеновачки округ.

Хапшења, иако су прилично масовна и трају већ дуже време, нису много погодила нашу организацију. Сем једне другарице³ — партијке из в. Младеновца, која се издајнички држи, пала су нам још² чл. Парт.[ије] (1 из 46153919421339⁴ који се сјајно држао и који је сада пуштен и 1 из 49591914173272⁵ чије је држање прилично слабо и који је сада у логору). Такође нам је рањен још један чл. П.[артије] из 49591914173272⁶ при покушају бекства и ухваћен. Остали наш кадар у Ср.[езу] млад.[еновачком] избегао је удар непријатеља јер се држао директиве о обазривости, коју смо им ми дали (неспавање код кућа и крајња обазривост при долазку кући). Тако сада имамо већи број илегалца за позадински рад а и један мали број за одред пошто се маса симпатизера држи колебљиво и један за другим се предају непријатељу (ту њихову колебљивост изазива углавном тактика непријатеља да после малог критичког пушта већину људи).

У Косм. срезу цео нам је један друг. — чл. П[артије] — илегалца из Дучине 3712367755419⁷ — пошто је био, пружајући отпор, рањен. Ухапшено је и десетак симпатизера из Дуч.[ине] У Раниловцу је због борбе између наше чете и непријатеља у којој је убијено 4 Немца (на Жутом Оглавку — између Ранил.[овића] и Венчана), похапшено око 150 људи, кбји су протерани у Краг. и према непровереним обавештењима стрељани. У самом селу су обешена 2 мушкарца. Запаљен је велики број кућа и сада и приликом предаје једиог, издајника — партизана. А поврх свега дошло је и бомбардовање из авиона при чему је изгинуло око 50 људи (митраљирањем). Не само на нашој територији већ и на читавом овом делу Србије ово село спада у ред најкрвавије терорисаних села Србије. Село је било масовно наше — главна база за задржавање наших чета.

У Јасеничком срезу у Азањи је похапшено око 50 људи, наших симпатизера, 3 наша најбоља човека у селу су стрељана. У читавом Јасе[ничком] срезу једино Азања је била тешко погођена. То је реакција непријатеља због неуспелог напада на жанд. ст. у Азањи којом приликом су погинула 2 жандарма. После те акције биле су пову-

³ Сирва Вартабедијан, бивши члан МК КПЈ за Младеновац, која је после хватања интернирана у Немачку где је и умрла.

⁴ Редакција није могла да установи на кога се ово односи.

⁵ С. Граница у Космајском срезу

⁶ Рака Јовановић из села Границе, при покушају бекства рањен и ухваћен од љотићеваца, а касније стрељан.

⁷ Милорад Ивковић, ухваћен од СДС, одведен у логор на Бањици и стрељан у Јајинцима.

чене све жанд. ст. у срезу да би их рдмах потом поново успоставили са већим бројем снага.

У Гроч.[анском] срезу хапшења се продужују. У М. Пож.[аревцу] ухапшен нам је друг „Црња“⁸ и -његов отац (брат и отац друга Радивоја,⁹ који је погинуо у Болечу), који су били илегалци а били су свратили кући. Друг Црња је требао да буде к'анд.[идат] и да ради по питању омл. у срезу. У Бр'естовику су другови из ср. пОв.[ереништва] наишли ноћу на добровољ. патрОлу И убили 1 водника и 1 добровољца. После тога као реакција наступило је хапшење у том селу.

Сва ова реакција непријатеља није успела у свом основном циљу: застрашивању људи и спречавању одласка народа у партизане. Народ уопште није застрашен (изузев Раниловића и села где је терор¹ употребио најцрње методе) и свакодневно редови наших чета проширују се новим борцима (већином^ сељацима). Так'о је Грбч. чета у последње време, јако нарасла и прилив у чету стално је велики. Пре четири дана чета <је бррјала 621316181311797417593972¹⁰ бораца. Пошто је чета прилично велика створени су услови да се креће и по дану и о'ни су у последње време одржали неколико врло успешних зборова по дану: у Бадљевици (Под.[унавски'] срез), Селевцу (Јасен.[ички]); М. Орашју и Биновцу (Подунав.). 23 ов. м. предвече чета је на тромеђи М. Орашје, Биновац и Друговац дочекала у заседи непријатељску колону. Према још непровереним вестима непријатељ је имао мртвих: 5 Немаца, 8 добровољаца и 15 жандарма а већи број. их је рањен. Свима је одузето ружје, одело и остали прибор¹. На нашој. страни није било губитака. Ово су још непроверени подаци.

Космајска чета је била нападнута у Лисовићу (Косм. [ајски] срез) од добровољаца: и"Немаца у јачини од 500—600 војника. Боравак чете био је пријављен непријатељу и четно рувдводство је о томе било на време' обавештено али није то схватило за озбиљно. Борба је трајала око два и

⁸ Милојко Стевановић-Црња

⁹ Радивоје Стевановић-Јаран, погинуо у с. Болечу од жандарма у пролеће 1943 год. као члан Среског комитета КПЈ за Грочански срез.

¹⁰ Ову шифру Редакција није могла да дешифрира.

оо сата. Ми смо изгубили: 9 мртвих¹¹ (1 другарица), 2 рањена ухваћена и 1 другарица. Непријатељ је имар 4 кола џртвих (међу њима заменик Марисава 'Петровића) и неколико камиона рањених.

Сва ова хапшења и претреси пореметили су у приличној мери нормалан рад, јер су нам' везе са срезовима нејзедовне и несигурне. Због тога и немамо тачне податке о ситуацији и новостима код нас.

Ми смо свим силама настдјали да те везе средимо и у томе смо успели, тако да ћемб већ идући пут послати детаљан извештад о свему.

Друг Вук¹² је стигао на нашу територију још пре 10 дана. У вези са њеровим доласком је и сређивање стања у целокупном нашем раду до сада.

По питању одреда сагласили смо се да се 'формира засебан Космајски одред. Штаб одреда би изгледао овако: командант друг Срба¹³ (досадањи секр. ср. пов. подунав.), зам'. ком. друг Милосав¹⁴ (досадањи вршилац дужности ком. I шум. одреда), политком Одред друг Тока Јарац¹⁵ и зам'. политкома другарица Кика.¹⁶ Слањем једног дела друрова са терена у одред питање¹ четних руководства биће повољно решено. Ми ее надамо да ће се по питању учвршћивања одреда на овај начин много урадити. Стварањем самосталног одреда успећемо да, оживљавањем акција у нашем округу, појачамо мобилизацју маса за одред.

¹¹ Редакција је успела да дозна имена другова који су погинули:

- 1 Абрлич Стјепан-Стева, народни херој, погинуо као комесар чете.
- 2 Аца-Цезвар, лимарски радник из Београда, погинуо као командир чете.
- 3 Воја' Борђевић, радник из Смедерева, погинуо као заменик командира чете.
- 4 Коста, интендант чете (Редакција није могла да утврди његово презиме.)
- 5 Рашко Јоковић, сељак из с. Бање код Аранђеловца.

¹² Мома Марковић

¹³ Иван Стефановић, народни херој, металски радник из Смедерева, умро 1948 године.

¹⁴ Милосав Влајић

¹⁵ Борђе Јовановић

¹⁶ Божидарка Дамјановић

Сређивање наше парт. организације је у току. То питање поставили смо као основну ствар за наш будући рад. Већ је одржано неколико састанака ср. пов.[ереништава] а остали састанци су заказани. Извршена је реорганизација ср. П10в.[ереништава] и при томе смо се трудили да извршимо правилну расподелу руководећег кадра према потребама рада у сваком срезу, као и да доведемо у склад потребе одреда и позадинске парт. организ. Читав тај рад је у току и у идућем извештају ћемо вас детаљно известити о свему.

Другови из Посавине и Космаја нас извештавају да су због реакције прекинули канал за извесно време. Ми ћемо предузети мере да канал што пре проради.

Веза са Пож.[аревцем] још није успостављена због тешке ситуације у Пож. окр.[угу] што спречава другове да се гаовежу са нама, јер смо ми са ваше стране¹ све обезбедили.

Друг Јуре¹⁷ је скрпо потпуно прездравио. Рана је у почетку изгледала много опаснија него што уствари јесте. Мало му је само поврњено једно плућно крило али се већ сасвим дооро осећа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЈДругарски Иоздрав
О.К. ЗА МЛАД.

БР. 46

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ ПОВЕРЕНИШТВА КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ ОД 1 МАЈА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА АРАНЂЕЛОВАЦ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА ГРОЧАНСКЕ ЧЕТЕ¹

1 мај 1943 г.

Драги другови,

1) Као што смо вам у последњем писму јавили реакција је у нашем округу још увек врло активна, нарочито после неколико сукоба, које су имале наше чете са добровољцима, Немцима и жандармима. Непријатељ крстари по целом терену и врши претресе. То њихово кретање и реакција најјачи су у Гроч.[анском] срезу, нарочито после борби о ко-

¹⁷ Јуре Сарић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2739.

1-јима смо вам прошли пут писали, немајући тачне податке о појединостима. Овога пута шаљемо вам тачнија обавештења о свим тим борбама. Наиме, прва борба је вођена! 23-IV између Друповда и М. Орашја у којој су се наши борди² херојски понели. Успели су да Из бррбе са над-[^]оћним непријатељем изађу без иједног губитка, уништивши 17 непријатељ. војника (4 Немца и 13 жандара), међу којима (неМачког команданта из Колара, Ханса, који је пре био у М. П|ож.[аревцу] и познат је по злу. ЗарОбљен је жив и кукавички се држао при стрељању, молећи за живот. 4 Немца су тешко рањена и цаши их нису пострељали, јер су рни говорили како их је командант натерао у борбу. За-[^]плењено је 10 немач. пушака, 15 жандармских, неколико револвера, 8 сатова, одела и обуће. Пре но што је дошло[^] до борбе, наши су окупили 30—40 сељака из Друговца, који су били очевидци борбе. Успех наших партизана имао је великог одјека у читавом крају, где се партизани нису досад појављивали. У тој борби се нарочито истакао један наш пушкомитраљецац, кбји је на 1.500 метара убио једнога Немца. После ове борбе наши су се повукли према Грочанском срезу и '25-1У" опет се сукобили изме_ђу Умчара и Камендола са љотићевцима. Наши³ су били опкољени на једном брду, али имајући одличан положај успели су опет без иједног губитка да се повуку наневши непријатељу велике губитке у људству. Немамо тачне податке о томе, али се твори ља су љотић.[евци] изгубили 50 људи. Тачио је то да су из Дубоке одредили 17 кола да им вуку мртве и рањене. Одатле су се наши повукли према 'ђуринцима пред претресом терена, а и због недостатка муниције. У Кокорином [Потоку] између Ђурин.[аца] и М. Пожаревца 26-1[^]- наишли су на жандарм. заседу и ту су изгубили 2 друла (Крајишника⁴ и брацу Дамјановића⁵), а Остали су успели, после краће борбе у којој су жандарми имали 3 мртва, да се извуку.

Поред свих ових успеха у чети су се појавили извесни колебљивци — који су дезертирала (њих 10 на броју).

² Борци Грочанске чете Првог шумадског НОП одреда

³ Грочанска чета Првог шумадског НОП одреда

⁴ Студент права из Бање Луке, одакле је дошао у Србију као избеглица. Погинуо као заменик командира чете. У одреду познат само под именом Крајишник, те због тога Редакција није могла установити његово право име и презиме.

⁵ Велимир Дамјановић-Браца

Активност дражиноваца у нашем округу, којима се налазе на челу Лазовић⁶ и Света Ракић,⁷ врло је слаба. Изузев леиљења провокаторских плаката у којима износе имена наших људи и једног елучаја у Кораћици, где је једна њихова „црна тројка“ премлатила једног нашег човека, они се с⁸Мро и не осећају. Они се налазе у расулу и деморалисани. Раздор, свађе око плена, новца, о престиж. Тако је Лазовић ранио једног свог наредника, познатог петоколониша Милиноја Јовановића из Барајева. Они су се брОјчано били ојачали и достигли број од око 50 људи. Сада се то све порастурало, разбежало. Укупно их има око њих 15 са 7 пушкомитраљеца. Са њим се креће и посавски војвода Зека.⁸

2) У прошлом извештају смо вам¹ јавили да је село Раниловић у Косм.[ајском] срезу било бомбардовано и митраљирао. Међутим та вест се пкзказала као нетачна. Истина је сам) то да су Немци при улазу у село цуцали на сељаке шји су бежали испред њих. Похапшено је 150 сељака из трга села.

3) Друг који је одшворан за канал јавља нам да је канал прекинут због реакције у Космају, која је настала п!деле борбе у Лисов.[ићу] Ситуација се сада поправља и канал може понова да функционише само је потребно да се обезбеди нови канал ггреко кога ће другови ићи у новом правцу како нам¹ је то саопштио друг "Вук."⁹

5) Прошли пут смо вас обавестили да је друг „Штајер“¹⁰ пуштен, но то није тачно.,

6) Друг Вук нам је каза'о да имате упутства за писање извештаја. Молимо вас да нам пошашете један примерак.

7).Добили смо 58 ирим. првомајског, летка и 15 наредби врх. команданта друга СтаљинаЈ

Другар¹. п'оздрав

С. Ф. — С. Н.!

О.к! ЗА МЛАД¹¹

⁶ Капетан Живан Лазовић, командант Смедеревског корпуса четника ДМ, погинуо фебруара 1945 године.

⁷ Света Ракић, командант Космајске четничке бригаде, ухваћен од Немаца и интерниран у Немачку.

⁸ Сласоје Дрењанин-Зека, кафеџија из Обреновца, војвода посавских четника ДМ, ухваћен 1946 год. и осуђен на смрт од народног суда.

⁹ Мома Марковић

¹⁰ Будимир Б. Дамјановић из с. Ковачевца, Космајски срез

¹¹ Окружно повреништво КПЈ За Младеновац

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕ-
ДА ОД 2 МАЈА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О БОРБАМА ОДРЕДА У МАРТУ И АПРИЛУ 1943
ГОДИНЕ¹**

27-П извршен је напад на жандармериску станицу у Вогачи.² Нанад није успео због тога што су наше јединице биле нападнуте са леђа од стране четника Д. Михаиловића.

У међувремену јод 1—10-Ш запаљене су готово све општинске архиве у срезovima Качерском, Космајском и делови[ма] Грочанског, Младенов[ачког], Орашачког среза.

5-Ш. Чета је демолирала жел. станицу, уништила скрет. [ницу] на железн. станици Влашка и запалила општинску архиву у истој.

7-Ш. Запаљена је општ. архива у Шилопбју и плен у житу, кромииру и пасуљу раздељен цароду.

11-Ш. Извршен је напад на жандар. станицу Грцка.³ У борби нисмо имали губитака а непријатељ је имао след. губит.: 1 наред. погинуо а два поднар¹. теже рањени, два милиционера разоружана — уништено је око 20 телеф. бандера на друму Београд—Грцка—Смедерево.

13-Ш. Чета је запалила опш.[тинске] архиве у Брестовику—Камендолу. Плен 60.000 дин.

28-Ш. Дем^олирана је станична згр^ада у Даросави⁴ и уништена скретница.

29-Ш. Запаљена општина у Брајковцу.⁵

13-Ш. Једна чета је имала борбу са Немцима и Бугарима у Шљивовцу.⁶ Борба је трајала неколико сати. Ми смо имали 1 теже рањеног и 1 заробљеног тешко рањеног. Непријатељски губици непознати.

15-Ш. Чета је била нападнута у Коњуши од стране жандарма и четника Држ. Мих. Имали смр 1 теже а 1 лакше рањеног друга. Борба је трајала око 2 сата. Непријатељски губици непознати.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4557.

² Акцију је извела Космајска чета Првог шумадиског НОП одреда.

³ Напад је вршила Грочанска чета са групом активиста и позадинаца у Грочанском срезу.

⁴ Види док. бр. 42, индекс 2. •

⁵ Акцију је извела Суворовска чета Првог шумадиског НОП одреда.

⁶ Борбу је водила Рудничка чета Првог шумадиског НОП одреда.

28-Ш. Запаљена општ. архива у Ђелосавцима и Маскару.⁷

2-1У. Једна наша чета је водила борбу у Дерови⁸ са жандармима и четн. Д. Михаилов. У борби која је Трајала Око 2 ч. изгубили смо 1 друга а непријатељ је изгубио 1 мртвог и 1 рањеног.

6-IV'. Једна наша чета је у шесточасовној борби у Босути⁹ разбила бројно јачег непријатеља и нанела му знатне губитке (12 мртвих и већи број рањених према непровереним! подацима). Ми смо имали 3 мртва и 2 лакше рањена.

3-1У. Извршен је напад на жандармер. станицу у Азањи¹⁰, том приликом је 1 жандарм убијен и више их је рањено. Ми нисмо имали губитака.

10-1У. Одред је водио борбу у Венчанима и Даросави¹¹ са четницима Д. М., жандармима и Немцима, у вишечасовној борби убијена <су 3 Немца, 1 теже и више лакше рањено, а такође је погинуло око 10 жандарма (број рањених је већи). Ликвидиран је један заробљени четник Д. М. — који је раније био у Љотићевим одредима.

30-Ш. Разрушене скретнице у Клењу.

7-IV. Демолирана железн. станица у Копљарима и запаљ. општинска архива.

12-1У. Једна наша чета је разбијена у "Лиоовићима",¹² имали смо што погинулих што заробљених према непотпуним подацима 14 другова. Губици непријатеља су непознати. *Командир чете* добровољ. одреда је убијен.

Истог дана смо разјурили знатне непријатељске снаге у Рогачи.

17-1У. У ноћној борби у Трудељу једна наша чета¹³ је разјурила јаке снаге Немаца и дофовољаца којом приликом је убијен 1 Немац а 1 теже рањен. Убијен је и 1 добровољац. Остали губици непознати. Ми смо имали 1 мртвог друга.

18.1У*. [У] трОчасовној, борби са бројно неколико пута јачим непријатељем (бандама"Д. М., Немцима и жандармима) у Ивановцима нанесени су непријатељу знатни губици (непроверени): 2 убијена Немца, више четника^убијено ИЗањено.

21-IV". Запаљена општина у Калањевцима.

⁷ Обе акције извршила је Космајска чета.

⁸ Рудничка чета

⁹ Види док. бр. 42, инд. 8.

¹⁰ Космајска чета

¹¹ Рудничка и Космајска чета

¹² Ради се о потпуном уништењу Космајске чете, а не само 14 бораца како стоји у документу.

¹³ Рудничка чета

28-1VI Разјурене су четничке јединице у Љубичеву — I мртав, остали губици непознати.

29-IV. У борби у Сврачковцима непријатељ је имао губитака мрји нису могли да буду тачно утврђени. Борба је трајала око 2 ч. Чета је била вападна од четника Д. М.

30-[1^]. У Руднику је чета имала борбу (која је трајала око 1 ч. са жандармима и четницима Д. М., у овј борби имали смо 2 рањена. Губици непријатеља непознати.

1-У. Једна чета имала [је] борбу са жандармима у Трепњици — имали смо 2 мртва и 2 рањена. Губици непријатеља непознати.

У овај извештај нису ушле акције Грочанске чете у међувр. од 10-1У до данас због тога што са овом четом ни до данас није могла да буде ухваћена веза.

У свим досадашњим борбама, сем борбе у Лисовићу, показало се да је морал непријатељских јединица далеко испод нашег.

Губици у борбама које смо ми имали дошли су услед последице неискуства у борбама новопримљених другова. Овај недостатак међутим стално се поправља врјном обуком која се спроводи по четама.

Сем тога и Јзуководећи кадар¹ стиче све више искуства и Знања тако да ће се и ситније грешке у командовању четама стално смањивати.

Полит. рад. У четима се политички рад спроводи углавном кроз прерађивање материјала који је стизао и преко предавања о најважнијим моментима у данашњој борби. У 3 чете имамо организовану агитпроп групу преко које се спроводи овај рад. Културно-просветне секције Грочанске и Рудничке чете одржале су неколико састанака са забавним програмом. У свим четама покренуте су и раде четне новине.

На дан 2 маја одржана је свечана прослава са целим одредом. Овој прослави присуствовао је и Суворборски одред.

Будући рад: 2 маја извршена је реорганизација одреда. Због оснивања новог Космајског одреда сви борци са тога терена одлазе из Одрада. У саставу Одреда остаје 76 друг. Од тога 10 бораца одлазе за Суворбор. одр.

Одред ће убудуће дејствовати подељен у две чете: Качерску и Рудничку.

Засада је предвиђено од акције продирање у реоне око Рудника, уништење Дражиних банди и уништење железничке и телефонске везе на целом терену. Детаљан план рада

биће израђен на првом састанку Штаба Одр. Исто важи и за план политичког рада у Одреду.

О свему овоме поднећемо детаљан извештај¹⁵ У ов. год.

- Положај 2 — У[4\$

Драги друже,

Овај извештај можеш да употпуниш а нарочито о политичком раду — што ја нисам имао времена да објасним а 'Никаких детаљних података нема.

У свему осталом важи оно што смо се договорили при растанку.

Друг. лоз.¹⁴

С. Ф. — С. Н.!

БР. 48

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДЕ МОРАВСКЕ ЧЕТЕ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 4 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О АКЦИЈАМА ЧЕТЕ И СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ МОРАВСКОГ СРЕЗА¹

4-У-1943 г.

Извештај

Драги другови, овим извештајем извештавамо вас < стању наше чете и о расиреду и бројном стању непријатеља који се налази у нашој оперативној зони — Свилајнац. У Свилајнцу има Немаца у јачини једног вода (око тридесет), а жандара — пољска стража, има их свега 70 — седамдесет. У Великом Лаолу има Немаца. Што се тиче Свилајнца ту је стално брбјно стање, али с времена на време долазе, па се у том случају дешава да их има више. Док у свим осталим местима непријатељска снага долазе у мањим и већим формацијама као потерна одељења, тојест као казнене експедиције, или за прикупљање хране. Што се тиче за В. Лаоле тачно бројно стање немамо, само знам да Немци у њему стално станују. Тактика непријатеља. Непријатељ сада се служи поред старе тактике која се састоји маскирањем ширел терена и постављањем заседа. Непријатељ врши постављање заседа на следећи начин, на-

¹⁴ Потпис у оригиналу нечитак.

¹ Оригинал, писа-н руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3947.

Пример овако: непријатељ дође у неко село и прикупља преко својих шпијуна податке, а уједно помбћу њих непријатељ умирује мештане да се не плаше њихј док преко читаве ноћи постављзју заседе на свим раскрсницама и свим местима за која, они претпостављају да ми пролазимо, сем тога и на свим улазима у села и на свим мостовима, као прелазима и путањама. За време постављања заседа непријатељ забрани свако кретање после шест часова. Оваквом' хактиком нарочито се служе љотићевци, недићевци и Српска стража; сем овакве примењене тактике, они врше блокаду местимичну на ужем простору, само на сумњивим местима, као групе салаша, усамљених колиба и кућа. Блокаду изводе хако што са мањим групама, петоркама и тројкама, заузму све надвишавајуће тачке, а док на "блокираном делу шаљу мања одељења која врше детаљан претрес. Дражиновци оперишу својим такозваним црниМ тројкама. Активност љотићеваца надмашује све остале петоколонашке групе на терену; дражиновци ништа активнији од њих. Њихов рад састоји се у прикупљању хране за њих. У селима Орешковици, Вошановцу, Дубинцу они храну прикупљају тајно, ноћу. Морал нових недићеваца врло је слаб, код дражиноваца је очајан, док код Немаца и љотићеваца морал"је Добар.

Бројно стање и наоружање наше чете. Наша чета Има укупно у чети са руководством¹ 52,32,12,52,72,31,72,24,15, 25,72,52,12,18, са ведромењ. наоружањем, односно са једном малом променом, цисмо оставили у резерву 25,72,52,15,18, п.м., од свих бораца двоје су на боловању док један је Отсутан из чете. Оба два болесна болују од 32,72,18,72,21,15, 74,18,72, болести, болест је хронична. Болесници се зову 25,38,32,12,18,74,72,52,12, док партизани који ције у чети он сеизгубио на једном терену као извиђач. Имамо 74,72,14,12,15, револвера и 14,13,15,18,12,72,23,14, бомби и на сваког борца по 74,72,14,13,52,72,23,72,14, метака. За револвере имамо укупно 11,72,52,72,23,72,14, метака. У резерви имамо 23,72, 52,12,65, пушака, 25,72,52,12,18, п.м., 52,72,32,72,14, оквира са муницијом, имамо неке апарате војне радио-бежичне телеграф-фије; морал и 'борбеност на довољној висини² Хигијена. Одржавање чистоће веша и тела није довољно али ми смо предузели мере за парење одела као и за парење веша и чистоћу уопште. Откако смо почели са извођењем војне обуке наша група еваким даном волнички се осинообљава. Обавештајна елужба никаква. Обавештавамо се преко 'својих пријатеља. Исхрана: ми се за сада храНимо од народа,

² Редакција није могла да дешифрује ове шифре.

мада је у народу сваки дан мање хране, те за храну сада је мало теже. Становање исто.

Акције откако смо се састали, па на даље, ми смо углавном изводили акције у духу директиве. Ми смо углавном од 17.IV.43 г. — 15.IV. т. г. извели неке ситне акције. Сечене су тел. жице између Кушијева, Петровца, Жабара. У Брзоходу 3.IV.43. уништена општина и архива, заплешено нешто пис.[аћег] матер.[ијала] и кошшија јаја која су скупљена за окупатора. У истом селу ухваћен је недићевац Милутин Стокић, који је стрељајн, он је био на дужности у Београду. Плен 1 пар одела, оружје није имао, и ранац. У село Врбницу—Пород^н—Кушијево—Витежево—Орешковица—Добрње—Вошановац—Топоницу — у поменутиим селима лепљене су наше пароле. А на брду Панково уништене су 4 банде 31.IV.43. г. У Орешковици 29.IV.43 г. заплешено око 100 кг кром'пира и јаја намењена окупатору. 22.IV.43. г. у Жабарима стрељан је горњачки шпијун др Григорије Иковић. На дан 2.IV.43 г. једна „наша петорка извела је акцију на немачке камионе између Салаковца и Пожаревца. Том приликом запаљена су три камиона од којих два су сагорела док један се угасио — сем тога један Немац (фашиста) убијен је. Плен у тој акцији један ре-солвер, м. 42, кал, '2 мм са футролом, један опасач и три ћебета, једна капа. Ови камиони возили су националне обвезнике који су радили у организацији Тот.³ Како је акција изведена ми смо се сместили у колибу у непоередној близини иута, и за време од два дана ми смо сазнали када они предвече пролазе, и са једном петорком Миланче,⁴ Шумски⁵, Дуле, Пинтер⁶ и Милоје.⁷ Националцима⁸ смо наредили да иде сваки својој кући. Они су рекли хвала 'браћо. Немац је хтео да пуца али је предухитрен мецима из машингевера. Акција је доста добро успела с обзиром да је на брзину извршена, „било је и пропуста. „Например пропуст ле што нисмо скинули одела и цокуле, тај пропуст је учињен због тога што смо м'драли акцију брзо да изведемо услед непосредне близине непријатељских снага као и располагања добрим путевима, жел. пругом и добрим превозним средствима. Другови, после нашег растајка ми смо нашу групу

³ Немачка радна служба — организација за јавне радове

⁴ Милан Благојевић-Миланче

⁵ Александар Петровић, погинуо маја 1943 год. код с. Бошњака, Моравски срез, у борби против жандарма.

⁶ Станимир Трајковић

⁷ Милоје Јовановић-Ресавац, погинуо 1943 год. код Раброва, Рамски срез.

⁸ Припадници националне службе

поделили на два дела, ми смо ту поделу извршили да би обухватили шири терен и да би се лакше исхрањивали. Тих дана када смо ми иашу групу "формирали у две, недићевци су вршили офаизиву. Уствари они су отпочели од Свилајнца детаљни претрес. Све наше фамилије хапшене су и саслушаване, и сви наши симпатизери хапшени су, неки од њих пуштени су а неки отерани на принудни рад или у лагер. Кушиљево—Породин, Жабари, Четереже, Сибница, Полатна, Миријево.⁹ На терену наведених села они су извршили детаљни претрес, претрес су извели са стрељачким стројем у ширини од неколико километара, и напред су ишли сељаци са мотикама, вилама и секирама. Између сељака на сваких сто метара био је по један војник. Стрељачки строј војнички ишао је на отстојању 1 км. Десило нам се неколико случајева дезертерства. Дезертирала су Два нова. Случај са групом која је била под руководством Сувога¹⁰ и Косте.¹¹ -22.Ш.43. г. наша група приметила је једну горњачку тројку и хтели су, имали су намеру, да примећену тројку заробе, међутим у гоњењу поменуте тројке наша патрола пошто је приметила да у једној колиби било је њих више, односно, када су Горњачани који су били ту у једној колиби почели да беже Љотићевци који су били у Врбници чули су пуцањ наше патроле они су одмах изашли на терен. Љотићевци када су пошли на терен наишли су на Горњачане и отворили ватру на њих. Наша група решила, пошто је чула ватру имала намеру да изврши покрет. При том покрету троје су отишли у правцу непријатеља и један се предао на терену, један је ухваћен исто на терену, док дедан је отишао у Пожаревац и предао се. Укупно четворо су дезертирали. Сви дезертери учинили су страшну издају, одали су све људе код којих емо одлазили, ухапшен је велики број људи, пронађене су многе ствари као и огромна количина масти, жита, ћебади и одела.

Још су ухваћена два партизана од којих један је био на лечењу, а један изгубио везу, односно када је са једном иатрблом био у селу он је остао код куће те је ухваћен. Руководство при томе покрету, односно, није се довољно снашло. Десило се да је група отишла у три правца, у том

⁹ У оригиналу су речи Жабари, Четереже и Сибница написани преко других речи које се не могу прочитати.

¹⁰ Сима Симић

¹¹ Павле Андрејевић, погинуо на Космају 1944 године, у борби против четника Д. Михаиловића.

случају претила опасност групи да буде уништена с обзиром да се у њој налази неколико нових партизана. Из друге групе дезертирао је један без оружја. Приликом овог случаја ми смо изгубили 5 пушака и око 250 метака као **ИЈ** друге ситне ствари. Овим случајем, дезертирањем и проказивањем, народ се је доста запланљо.

Другарски поздрав
Миланче

БР. 49

**ИЗВОД ИЗ ПИСМА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА СРБИЈУ ОД 6 МАЈА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕ-
САРУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ФОРМИ-
РАЊУ УДАРНИХ БАТАЉОНА И БРИГАДЕ У
ШУМАДИЈИ¹**

6 V 1943 '

Вуку²

Драги друже,

Примили смо твоја писма од 25 и 26 IV 1943 г.

Писали смо ти прошлог пута о стварању Косм.Гајског] Јодреда. То, што смо ти писали, ми смо сада развили у одређен став по питању подизања партизанских јединица на виши стз'пањ. Ради се о стварању Нар¹. осл. војске, батаљона и бригада. Ми смо заједно са тобом и Т.³ ддшли ДО таквих закључака још зимус. Сматрамо да "је баш сада моменат да се то оствари, у овом случају у Шумадији.

Узети курс на стварање батаљона и бригаде у Шумадији означава преокрет у нашем раду, што захтева ревизију и усклађивање томе циљу свих политичких, војних и јорганизационих питања нашега рада. Тако, сада морамо разликовати одреде и покретну вбјску (батаљони, бригада). Стварање покретне војске значи излажење из уских оквира Досадашњег војног рада окружних парт. организација, а излажење из тих оквира значи, *политички* — нов полет Нар. осл. покрета, *војнички* — ослањати се на силу, а не на скривање, разбијати непријатеља, а не избегавати борбу, *Мобилизационо* — омогућити широки прилив народа у борбу,

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 248.

² Мома Марковић

³ Светозар Вукмановић-Гемпо

*орган*Шизационо, партиски и војнички — ослободити окружне комитете руковођења партијом у војсци и штабовима војних јединица, пренети ту улогу директно на ПК и Гл. штаб (али не ослободити их и бриге око снабдевања и, у прво време, обавештајне службе), а ОК-има оставити пол. руководство њиховом територијом и политичку помоћ *одредима* еа њихове територије.

Који су. разлози за стварање бригаде у Шумадији? У првом реду борбени полет народа и видни *прилив* у одреде. Друго, немогућност да одреди, тј. партизанске јединице, *везане* за један терен развијају тај полет и омогуће прилив нових маса, јер им та везаност не дозвољава да имају дуги акциони радијуо, јер¹ иМ не омогућава изабирање повољних терена, јер их гони на дефанзиву, јер штабовЦ одреда не могу имати ту прегледност ситуације на осталим теренима и могућност брзих одлука, као тто то све имају - бригада и батаљони.' Треће, снаге непријатеља разбацане по читавој Србији, њихова релативна малобројност ц низак морал омогућују да са нашим' већим сконцентрисаним снагама очистимо извесне терене, неопходне за даљи полет Народно-ослободилачке борбе, у првом реду — освајање масива Западне Србије. Разуме се да овоме иде у прилог^Г низ других повољних момената.

Противразлози би шворили о томе да ће бити тешкоћа и крвавих искустава, да ће бити љутих "бојева и све друга везано са почетком нечег новог, али они никако не би говорили да не треба етварати сада бригаду. А и само стварање бригаде је сазрело, има много услова, м'ноло искуства из 1941 г., 1942 г. и ове 1943 г., зато И није нешто „ново". Колики ће успех бити појава бригаде, не треба да цаглашавамо.

Стварање *бригаде* не значи ликвидирање *одреда*, то је јасно!- Одреди се мбрају стварати, а створени остати на својим теренима.

Према томе твој и Слободанов⁴ предлог о стварању Ко-смајског одреда ми овако постављаМо —

СтвориТи Коем.[ајски] одред, али *не* од четири чете већ Од 1 чете (20—30¹људи, па макар и од 10 људи!). Улога је одреда огромна била, јесте и биће. Тај одред треба да дејствује на територији ОП-а Мл. у формлцији која је по-Подна за тај терен. *Оетале три чете, као и све друге жобитисане борце уврстити у једи батаљон*, рецимо 1 батаљон

⁴ Радивоје Јовановић-Брадоња

(соји улази у састав *бриладе*, рецимо *Шумадиске* и мбји се неће кретати сам^о по терену ОП-а Мл. већ по *свим* теренима Србије (и изван, ако треба).

А како *створити* Бригаду (назив „ударна“ треба да одобри Врх. штаб). Од садашњег I шум. *одреда* одвојити 20—30 људи као *Шумад. одред*, а све остало — у *батаљон*, *рециши*, *II батаљон*. Та два батаљона, I и II *доволни* су за почетак Шумадиске бригаде! Ако Космајци скупе 100, а Шумадинци 100 бораца, добрих, одабраних. решених на све напоре и жртве, можемо бити и сувише задовољни постигнутим успехом. Сети се да је VI бригада⁵ имала зимус 250—300 људи, а колики јој је значај придавао Врх. штаб! Стварање бригаде је *Шрекратица* на боље, неоцењиво крупан успех! Изађимо једном из ускости, која нас дави! Разбијајте ускогрудост руководилаца са терена! Приступите одмах стварању од Космајаца *I батаљона* и Космајског одреда, а затим пребаците I батаљон на шумадиски терен, створите тамо *II батаљон* и Шумадиски одред, а затим скупите^{оба} батаљона и формирајте *Бригаду!*

Наравно да формирање батаљона и бригаде мора бити спровођено уз *интензивни политички рад* са партизанима; указујући им на значај и циљеве бригаде, истичући као питање части ступање у бригаду. Исто тако часно такмичење мора да се спроведе и у позадини за стварање батаљона и бригаде од најбољих људи. Само формирање бригаде треба свечано спровести, као народну свеч^{ност}, негде на планинама у Шумадији или Западној Србији.

Потпуно се слажемо с тобом да су војне јединице централно питање коме све снаге морају бити усмерене. Питање кадрова за бригаду и одреде морамо брзо и солидно решити. Не устежемо се да *најбоље партиске руководиоце* пошаљемо у војне јединице на политички и војни рад!

Да почнемо са бригадом.

... Решили смо да Слободан буде командант бригаде, уз досадашњу дужност, а ти пол. комесар /з све досадашње дужности! За Слободана смо чврсто убеђени да је то најисправније. За тебе нас брине само твоја физичка слабост, више него твоје можда делимично одвајање од досадашњих тослова!

⁵ Шеста источнбосанска НО бригада

Штаб, који предлагеш за Шумад. одред, сматрамо да треба да буде штаб II батаљона (Јеленић,⁶ Милан⁷), а некога из садашњег штаба ШуМад. одреда оставити у штабу *у Шумад. одреда*. Штаб, који предлагеш за "Косм. одред, сматрамо да треба да буде евентуално штаб I батаљона. Слажем! о се потпуно да Кика⁸ буде у штабу батаљона, без обзира на то што ће батаљон отићи са терена ОП-а Мл., јер је Јуре⁹ оздравио. Тешко би нам било да Павле,¹⁰ Јуре или Дража¹¹ оду на војну дужност, али нисмо далеко ни од такве одлуке! Зато, добро, добро промислите за сваког кога постављате на положај моманданта, командира, водника и десетара! Повуците теренце у одред! Партиска [орг.[анизација] је база, мотор, али сада морамо јачати војне јединице што ће са своје стране олакшати рад партиских организација.

Шаљемо ти два упутства о раду Партије у Нар. осл. војсци. Једно се заборавило, друго ниси имао прилике да простудир!аш.

Однос између војних јединица и ОК-а је јасан — ОК руководи штабом и партиском организацијом одреда са његовог терена, ОК нема никакве руководеће улоге у бригади или батаљонима када се налазе и на његовој територији. Бригада и батаљони, парт. орг. у њима су под директним руководством ПК-а, односно претставника ПК-а као што су штабови бригаде и батаљона (посредно и одреда) под руководством Главног штаба. Парт. орг. у бригади је независна (од ОК-а, као засебна партијска организација. А како се организује рад у батаљонима и четама, види у горе поменутих упутствима.

Који су први, непосредни задаци бригаде? Ми мислимо да је непосредни војни задатак бригаде — чишћење од непријатеља планинских масива Западне "Србије, а долитички разобличавање у првом реду, а онда ликвидирање четничких банди које тероришу и кољу народ, привлачење поштених

⁶ Милутин Јеленић из с. Трнаве, Опленачки срез, погинуо као рањеник од жандарма 15 маја 1943 год. у Каменару испод планине Венчац. Неколико преосталих рањеника успели су да дођу у село Јарменовци где су пронађени и побијени. Верује се да је неко од њих открио везу која је ишла преко Тихомира Комненовића из с. Војноваца.

⁷ Мирослав Јовановић-Трулеж, народни херој, погинуо у Пријеполу 4 децембра 1943 год. у борби против Немаца.

⁸ Божидарка Дамјановић

⁹ Јуре Сарић

¹⁰ Душан Петровић-Шане

¹¹ Дража Марковић

четника и заведених присталица Драже Михаиловића на страну Нар. осл. борбе.

Акциони радијус бригаде мора бити необично велик, но читавој Западној Србији, у првом реду, а онда по Шу-мадији. Не сме се дозволити да непријатељ навуче бригаду на тереи где би је уништио. Трсба се трудити да се бригада не раздваја на мање делове који би *независно* дело¹ вали, не сме се претворити у одред али, ако је неопходно — онда и то. Ми смо ти писали да би ми људе слали чак и у Босну, ако их ми овде не можемо одржати, но ниси одговорио и не видимо да си добио то писмо. Од такве нужне мере не треба се одрицати ни сада, сети се писма друга Тита! Наравно, штаб је одговоран за сваку одлуку, али када *треба*, онда примити и такву одлуку на себе!

Ми претпостављамо да ће бити великих тешкоћа за бригаду, а идрочито за извршење непосредног задатка. Ми знамо колико су крви пролили окупатори и издајници да нас ликвидирају у Западној Србији. Све ће им бити узалуд, ако нам успе да се опет тамо учврстим^о. То би било скоро равно устанку. А онда нас више не би отуд м^акли. Зато је огромна одговорност за руководиоце у бригади да је очувају, ојачају и повећају. Велика храброст, одважност, будност и умешност се траже од свих руководиоца бригаде,

Искуства из 1941 г. ће помоћи да решите све проблеме у вези са бригадом, као што је — исхрана, санитет, обавештајна служба итд. Важно је питање организовања одлива људи из одреда у бригаду. Поставите и то. Према потребама бригаде саобразите и формацију и делатност одреда. То би све било у вези са војним радом.

За партиски рад мислимо да се мора приступити у свим ОК-има стварању кратких 10—15-Дневних курсева, јер није довољно само подизати кадрове на одговорније положаје већ их треба и учити. Ми спремамо план тих курсева које смо мислили ми лично (Ти,¹² Јова,¹³ ја,¹⁴ Бранко¹⁵) да држимо по окрузима, али ипак мбраће да предузму то поједини члапови ОК-а. На курсеве узимати средње и месне партиске и скојевске руководиоце. Историју имамо. Сада ћемо умножити и Основе лењинизма, реферат о Партији имамо, израдићемо и неки реферат о конспирацији, будности и држању, тако да ће бити материјала и једнообразности у томе.

¹² Мома Марковић

¹³ Василије Буха

¹⁴ Благоје Нешковић

¹⁵ Драги Стаменковић

Ми смо у вези са Пером Ст.[амболићем] Треба да изврши контролу тамошње парт. орг. и да дође. Можете се надати Јови и Бранку око 20 ов. мее., а убрзо затим и Михаилу.¹⁶ Мислимо да би требало организовати, када сви дођемо тамо, једно саветовање руководиоца ОК-а П.[ожаревац], Кр.[агујевац], Мл.[аденовац], Ваљ.[ево] и Чач.[ак] — Партије и Скоја, као и војцо засебно. Затим би Михаило и Бр.[анко] ишли на југ и тамо исто остварили, То су наши планови.

Друга Црног¹⁷ — скојевца треба узети у ОП Мл. и за секретара ОК Скоја Мл.[аденовац] и да буде уз Јурета. ЈОн је са Поћићем¹⁸. Зрео је и много ће им користити у преношењу београдског искуства у будности и масовном раду. Ми имамо везе са Попићем¹. Шта мислиш да се ОП Мл. повиси на ОК?

Мисли (О томе како да се пребаце Јова и Бранко до тебе.

Са Пож. немамо везе. Покушај тамо, јер ми немамо могућности, дредложи нешто.

Од других ОК-а немамо ништа. Отишао је курир до Милисава.

Поставља се проблем да Зем.[ун] предамо Срему.²⁰ Видећемо с Пером,²¹ али нам изгледа умесно, у интересу је парт. (орг. и Нар. осл. борбе тамо и у Срему. Одржавали би техничке везе са њима. Поново ти скрећемо пажњу да у главњачи премлаћују сељаке из Космаја и Шумадије да праве провале и од њих шпијуне. Будност према ухапшенима « пуштенима мОра се повећати у селима.

Другарски поздрав
пк²²

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹⁶ Благоје Нешковић

¹⁷ Бора Дрензвац

¹⁸ Милован Љубинковић-Попић, погинуо као секретар СК Посавског среза од четничке заседе у с. Борку, у лето 1943 године.

¹⁹ Недељко Караичић

²⁰ Земунски срез са градом Земуном био је партиски везан за ПК КПЈ за Србију све до јесени 1943 године.

²¹ Петар Стамболић

²² Покрајински комитет Комунистичке партије Југославије за Србију

БР. 63

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 7 МАЈА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИШТВУ КПЈ
ЗА МЛАДЕНОВАЦ О СТВАРАЊУ БАТАЉОНА И ОДРЕ-
ДА НА КОСМАЈУ¹

7 V 1943

ОП МЛ.

Драги другови,

Добили смо ваш извештај од 25 IV 1943.

1) Шаљемо вам упутства за рад партије у војсци. Ова упутства морате добро ви прорадити, а затим да их не дајете у руке појединих чланова партије већ да их ви са среским руководиоцима прорађујете, а онп са члановима Партије. Нарочито их треба прорадити и спровести у одреду.

Војно питање у односу на ваш терен овако се мора поставити и спровести. Створити *одред*, али мањи (20—30 људи) који ће бити на вашим теренима и руковођен од вас. Али то није све. Тежиште је у стварању батаљона рд људи са нашег терена одвојено од одреда. Тај батаљон не би остајао на нашем терену већ би са другим батаљонима дејствовао на свим теренима Србије. На овај начин би се омогућила широка мобилизација² нарбда у партизанске јединице, јер људи Ие би били везани за одред који је пак везан за једну територију, јер одред не може да обезбеди очување већег броја људи од удара кбје нам може наносити непријатељ са својим садашњим снагама.

Значи, отворати и одред и батаљон.

О свему томе ће вам ^ти детаљне Инструкције друг Вук.г

Наглашавамо да морате дати најбоље руководиоце и теренце за политичко и војно руководство у одреду, а нарочито батаљону. Не сме се слабити Ј>ад парт. орг., зато на место руководиоца, каде шаљете у одред и батаљон, подижите нове проверене. Али те нове руководиоце морате и учити, а то ћете постићи преко *кратких курсева* у чему ћемо вам и ми помоћи. Ми мислимо да би и друга Тошу³ требало послати у батаљон.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2574.

² Мома Марковић

³ Димитрије Вељковић

•Г"

2) Друга Црног⁴ (омладинца), који је еа Попићем,⁵ уведите у ОП.⁶ Он треба да буде секретар ОК-а Смоја. Једно време треба да је стално уз друга Јурета⁷ да би се цаучио раду на селу. Друг Црни ће вам много користи, јер има искуства у организованом масовном раду и будности.

3) Јесте ли добили писма која смо вам слали цреко друга Попића?

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
пк⁸

БР. 51

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЛЕСКОВАЦ ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
СРБИЈУ ОД 9 МАЈА 1943 ГОД. О БОРБАМА СА
БУГАРИМА¹**

9-У-1943

ПК-у КПЈ ЗА СРБИЈУ

Драги другови.

Кнт II JM НОПО Ратко Павловић „Шпанац“ погинуо је код Стрезиминоваца. У том боју рањена су два к-дира, Гнестало је до 20-так бораца.. Нешто се одвојило и загубило, а постоји опасност да су неки и заробљени. Одред је избегао веће губитке, пребацио се на бабички терен. ОК² је одлучио да им¹ пошаље (за извесно време) зам'еника к-нта нашег одреда,³ који ће имати за задатак да окупи, учврсти и морално ојача одред, да у заједници уса ОК Вр.[ање] и Штабом II JM одреда подигне војнички к-дире и зам. к-нта II JM одреда, да избегне уништење и распад одреда од потера Бугара, маневришући по терену. ОК је

⁴ Бора Дреновац

⁵ Милован Љубинковић-Попић

⁶ Окружно повереништво КПЈ за Младеновац

⁷ Јуре Сарих

⁸ Покрајински комитет КПЈ за Србију

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2707.

² Окружни комитет ПКЈ за Лесковац

³ Милош Манојловић

уверен да ће наш друг рдговорити тим задацима иако је тек прездравио запаљење плућа.

К¹нт нашег одреда⁴ је сада болестан, има процес на плућима.

На тај начин, наш одред има само једног члана ОК-Д, Р.[исту] Антуновића, кога тражи ОК Вр![ање] Будући да он врло добро познаје овај терен (родом из Јабланице), да врањски терен Не прзнаје уопште, да је зам. политкома¹ II бат. такође оболио од запаљења плућа, да Привременр немамо штаб одреда, то је његов останак при "ОК Л.[есковац] неопходаи.

На Кук.[авици] (I бат.) била је акција „чишћења" терена, трајала је 5 дШа и престала без ^резултата. Учество-јвало је до 800 недићеваца. Једна чета I бат. упућена је преко садање границе ради акција, како би привукла пажњу Бугара који гоне Вр![ањски] одред.

На Јастрепцу (III бат.) рдвијала се 4 дана потеря Бугара у јачини до Једне дивизије и недићеваца. Недићевци су иретрпели од једне лаше мање јединице (18 бораца) знатне губитке (прек!о 20 мртвих и више десетина рањених), док наши борци нису имали никаквих губитака. Од буг. потера настрадао је само један партизан приликом иовлачења. Код Бугара било је више рањених, те су се повукли. Дознајемо да је за ову потеру повучена војска из Круш.[евца], Краљева, Ниша, Прокупља и др. гарнизона, а 800 недићеваца је Дошло са „чишћења" Кукавице. О развоју ове потери јавићемо. У Јабл.[аници] (II бат.) није било пртера. Бугари су блокирали неколико села у низини и чистили терен око пруге. Разлог томе Је: дизање пруге у ваздух од стране партизана, чишћење шпијуна, паљење архива, све у селима равнице.

На Озрен ЈОШ није отишла наша чета⁵ због потеря на Јастр.[епцу]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
ОК Л.⁶

⁴ Димитрије Писковић-Трнавац

⁵ По наређењу Главног штаба НОВ и ПО Србије крајем маја пребачена је у Тимок једна чета из састава Јасгребачког НОП батаљона са задатком да помогне тамошњим нашим јединицама у извођењу акција.

⁶ Окружни комитет КПЈ за Лесковац

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10
МАЈА 1943 ГОД. КОМАНДИ ДРУГЕ КОСМАЈСКЕ ЧЕТЕ
ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ДИВЕРЗАНТСКИХ АКЦИЈА НА
КОМУНИКАЦИЈЕ¹**

**КОМАНДИРУ² И ПОЛИТКОМЕСАРУ³
2. КОСМАЈСКЕ ЧЕТЕ***

Ваша два писма послата по четном куриру нисмо примили, јер их он није оставио на везу као што је било наређено, већ их је он предао лично штапском куриру. Убудуће нека се извршава као што је наређено.

Командиру и политкомесару 2 косм. чете

Највећује се

1. Да са четом, а у току ове недеље, изврши акције на прузи: уништење скретница, станичних постројења, саме зграде, спаљивање вагона који су паркирани у станици, као и свег осталог саобраћајног материјала који служи непријатељу. Запленили све што нама може да послужи а припада непријатељу. Не ограничити се само на делимичне акције (напр. разорити скретнице или демолирати телег. и телеф. постројења) већ задатак извршити у целини. — Командир и политкомесар оцениће на основу обавештења на којој прузи, на којој станици и у које ће време извршити акцију.

2. Да се у току ове недеље нападне воз са непријатељским трупима у циљу уништавања њелове живе снаге. Са Ми утврдите на основу обавештења време и место. — Ова акција је значајнија од оне под бр. 1.

3. Нападати свуда и увек непријатеља у покрету и у том циљу постављати му друмске заседе.

4. Сместа упутити партизана који нису у саставу ваше чете, а који су вам придодати 6 ов. м. — Са њима нека неизоставно пође и друг Ранко.⁵

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3775.

² Милан Живковић

³ Лазар Љубоја

⁴ Шестог маја 1943 год. у шуми Маковици код Ковачевца, Космајски срез, формиран је Космајски НОП одред од преосталих бораца Космајског одреда који је био разбијен фебруара 1942 год. код с. Венчана, затим од Космајске чете из састава Шумадиског одреда и новодошлих бораца са терена.

⁵ Јанко Врабић-Ранко, санитарски референт чете, погинуо у борби са Немцима 4 децембра 1943 год. у Пријеполу.

5. Поред овога изричито наређеног вршити и остале акције за које сами оцените да их треба извести, а увек у циљу да се непријатељу нанесу што већи губици.

Уколико не би по истеку ове недеље добили наређења Наставити у истом смислу.

Послати неизоставно курира на везу у ноћ између среде и четвртка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар, (М.П.)
Ђорђе Јовановић

Заменик команданта,
Влајић Милосав

БР. 53

**ПИСМО ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 15 МАЈА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
КРАГУЈЕВАЦ О ПРЕБАЦИВАЊУ РУДНИЧКЕ ЧЕТЕ У
ГРУЖАНСКИ СРЕЗ¹**

Ш. I. Ш. Н.О.П. ОДРЕДА

М.Б.

' ' 15.У.1943

Положај

ИЗВЕШТАЈ

Драги другови,

У вези приложене цедуље друга Уче² шаљем Вам еледећи извештај:

1) Рудничка чета са другом Учом отишла је са оне стране Рудника пошто се овде нагомилала велика реакција, па је пребацивање чета у другом правцу било доста тешко.

Чета је упућена у другом правцу ради тога да се снаге реакције што више развуку по терену да би на тај начин постале мање ефикасне. Чета остаје на овом задатку 5 дана. Друг Уча отишао је са четом зато што је *стање* у *чети такво* да је његово присуство потребно.

2) Формирање тројки из ове чете по мишљењу друга У.[чеј је доста тешко, уколико ове тродке треба да буду ударне, онда би могли задовољити само друтови из руко^в^одства чете, зато он ово питање одлаже до састанка чета.

3) Што се тиче саме реакције према подацима које смо добили на територији овога среза има их око 600 — без

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3811.

² Слободан Крстић

-нага у Аранђеловцу. Ове су снаге под командом п.пуковника Станковића. Према изјави једног заробљеног жандарма треба да остану на терену до 21. \Л43, данас су вршили претрес села и митраљирали забране. Изгледа да немају куражи да залазе у веће шуме, наоружане просечно. Пребацују се камионима доста обазриво, успут пуцају и на сељаке. Што се тиче репресалија оне се састоје из хапшења наших људи и паљења кућа.

У Босути је обешен воденичар чича Микајло. Видина кућа је запаљена (ово ће Вам детаљно објаснити курир).

У Јарменовцима је запаљена кућа друга Уче. Сељаци су доста заплашени — али непријатељске репресалије још више потенцирају мржњу према њима.

4) Рудничка чета је углавном добро обучена, за који дан биће решено и питање обуће.

Уколико имате могућности проверите шта је са обућом¹ у Бањи и то преко друга Рашка.³ Обућа из Бање треба углавном да се да Ваљевцима,⁴ уколико се и ви са тим слажете.

5) Јавите колико обуће и веша треба за другове са терена да би се знали равнати.

6) Од неколицине сељака сазнали смо да су дражиновци добили наређење да нас не нападају — имате ли по овом⁵ што конкретније?

7) Једна група рањеника коју је водио друг Степа⁵ (Француз) изгледа да је настрадала.

8) Ако има каквих вести пошаљите их. Извештај ће курир допунити усмено. ¹ ,

Другарски поздрав

С. Ф. С. Н.!

Стодан⁶

Наставак

16.У.43

1) Данас после подне жандарми су напустили ова села и отишли према Тополи. Јучер¹ су на Орловцу убили 2 и 2 ухватили жива партизана из групе рањеника, то <у они рањеници које је водио Степа (Француз) и који су изгледа сви настрадали.

³ Рашко Јоковић, из с. Бање код Аранђеловца, погинуо почетком априла 1943 год. као пушкомитраљезац у борби са четницима ДМ и СДС у с. Лисовићу, Космајски срез.

⁴ Борцима Ваљевског НОП одреда

⁵ Стеван Симоновић-Француз

⁶ Милан Дракулић

Двојица рањеника што су ухваћени живи према опису сељака су Каменко⁷ и Чича,⁸ они су јуче одмах стрељани у Јарменовцима а пре тога страшно мучени. Они су открили цункт у Војковцима чичу Тихомира,⁹ који је такође стрељан. Данас су у селу Ман.[ојловцима] саслушавани неки сељаци и одмах пуштени.

2) Рудничка чета напала је на Руднику групу жандарма и четника и растерала их — детаљних података немамо.

3) Број жандарма који је био у Гуришевцима износио је око 120.

Друг. поз.

С. Ф. С. Н.!

Стојан

БР. 54

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 15 МАЈА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИШТВУ
КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ О СЛАБОСТИМА И ГРЕШКАМА
ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ НА ТЕРЕНУ И У ОДРЕДУ³**

15 V 1943

ОП МЛ.

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 1 маја 1943.

Из вашег извештаја видимо да ви потцењујете опасност од дражиноваца на вашем терену. Ако су они заиста тако слаби као што ви процењујете, зашто онда не ликвидирате банде Лазовића и Ракића које су спале на десетак разбојника? Зашто им дозвољавате да и најмању активност и растурање провокаторских летака? Зашто их не уништите у корену? Ми не видимо шта сте ви све учинили да их заиста политички и војнички не само потиснете већ и уништите. Решењу тога питања треба прићи хитно и озбиљно, јер занемаривање значи компликовање ваше ситуације. У случају придоласка нових дражиноваца са околних терена на ваш терен они би се учврстили и ојачали осталу реакцију.

⁷ Редакција није могла установити на кога се односи.

⁸ Милутин Јеленић

⁹ Тихомир Комненовић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2575.

у вези са крстарењем мањих непријатељских снага по селима — као потерна одељења — добро је правити им заседе, али не само заседе од бораца из одреда, већ се зато мора унапред припремити и мобилисати читав партиски актив на позадинском раду и чим чују да се непријатељ приближује неком селу, одмах му направити заседу од активиста из позадине, а о непријатељским снагама и његовом! кретању одмах обавестити првенствено активисте из околних села да и они исто предузму. Разумљиво је да ће и одред одмах обавестити, ако се налази одмах у близини. Тиме ће се непријатељ не само збунити, мислећи да свуда где наиђе има много партизана, већ ће му се поред нанетих губитака онемогућити да шета како хоће и куда хоће.

Узрок дезертирању неких партизана морате тражити првенствено у недовољном политичком раду са њима пре него' што су ступили у одред. Исто тако при примању људи у одред, морате им предочити све и нагласити им да се неће трпети дезертерство'.

Добро је што сте почели одржавати конференције и зборове са народом — продужите тако. Али исто тако неопходно је појачати политичко-васпитни рад и подизање самих чланова партије и ближних активиста.

Ми добијамо утисак да чак неки руководећи активисти не проучавају довољно чак ни најосновније директиве и материјале. Јер како би се друкчије могло схватити случај да се рањеним у борби фашистима поклања живот само зато што су изјавили (слагали) да су их на силу у борбу новели. А ти наши добродушни другови, који су им* поверовали, као да нису стотину пута чули и читали да треба уништавати фашисте на свако¹ кораку. Зар се у томе конкретном случају не види да је то несхватање, неусвајање и искривљавање партиске линије, и *ти* по најосновнијем ћитању у садашњој борби које мора да "је раз}"мљиво сваком Поштенем човеку. Ето, другови, томе ироблему морате поклонити много више пажње и контролисати активисте како спроводе партиску директиву.

Пошаљите нам детаљан извештај о стању парт. орг., не само бројно стање и секторе рада већ и социјални састав кадрова, чланова и кандидата. Поред тога посебно нам доставите тачна, права имена (шифровано) чланова ОК и среских руководства партије и Скоја и њихове карактеристике.

Морамо да вам скренемо пажњу да питању канала не Лосвећујете довољну бригу и озбиљност. Раније је канал био деконспирисан. Људи који су служили као пунктови и водичи нису били сасвим изоловани и нисте их довољно

контролисали, већ сте им на тај начин омогућили да они без вашег знања држе дивље везе и прихваћају људе за одред о којима ми ништа не знамо. Тако је и непријатељу омогућено не само да сазна за канал већ и да продре до њега. Та немариост је за највећу осуду. Ми се ослањамо на вас и зато са правом можемо тражити да тај проблем најозбиљније схватите и приступите успешно његовом решењу. Будност, конспирација, сигурност, изолованост људи који раде на каналу, морају бити ван сваке сумње. Очекујемо да у договору са ОК Краг.[ујевац] што пре осигурате нови и Много бољи канал, како би могли слати људе за одред.

Такође морате што пре пронаћи курира преко кога ћете имати с нама директну везу.

Шаљемо вам упутства о писању извештаја и остали материјал.

О „Шпанцу“² питајте друга Вука.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ПК⁴

БР. 55

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЛЕСКОВАЦ ОД 20 МАЈА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ОФАНЗИВИ БУГАРА,
ЧЕТНИКА И НЕДИЋЕВАЦА У ТОПЛИЦИ И ЈАБЛАНИЦИ¹**

20-V-1943

ПК-у КПЈ ЗА СРБИЈУ,

Драги другови.

На нашем терећу, задњих дана, одиграли су се следећи догађаји:

а) „Сукоб“ Дражиних четника са К. Пећанцем. Негде на Копаонику Дражина банда изненада је напала штаб К. Пећанца. „Заробљен“ је Костин син. К. Пећ.[анац] је прво изјавио да су га напали Дражини четници, али се потом „Исправио“ и рекао да су то били партизани који су га напали. Циљ ове игре је у томе да Дража „потпуно компро-

² Ратко Прегел-Тојо, шпански добровољац (инжењер), погинуо у борби са Немцима 4 децембра 1943 год. у Пријеполу.

³ Мома Марковић

⁴ Покрајински комитет КПЈ за Србију

¹ Оригинал, писан руком; налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2708.

литованог Косту хоће да „уништи“, да тим путем у Косту разочаране четнике привуче у своје редове.

" б) Мобилизација ранијих четника из одреда Кимића, Милорада Перовића и Саве Миловановића од стране данас јединог четничког (Дражиног) руководиоца С. Миловановића. Та се мобилизација врши из четничког краја Јабланице: Тулара, Реткоцера (према Подујеву и Приштини) али одзив је веома слаб. Тако, у жељи да организују омладину у реткоцеру, сазвали су збор. На тај збор није дошао ни једног виђеног сељака. Неколико четника је упућено његовој кући да га ухвате и доведу на збор. Овај, видевши их, побеже пут обилжње шуме, четници за њим припуцају. НАТО се омладинац поврати у кућу, зграби своју пушку и више пута се препуцавао. Сељаци села се узбуне и читав збор¹ се растури. Четници С. Мил.[овановића] отишли су овај пут без успеха.

в) У сарадњи са окр. начел. пуков. Ђурићем ова банда С. Мил.[овановића] у јачини од 46 бораца (са официрима — 3 машингевера, 7 пушкомитраљеза) пошла је пут равнице — у Пусту Реку. Они су у неким селима позивали неке наше активисте на разговор¹, говорећи да их зове овај или онај руководиоца. Тако је С. Мил.[овановић] звао неке активисте, или у име Б. Крстића, чл. ОК-а, овде врло познатог активисте, или у име секр. ОК-а² (партиско име — проваљено или преко одреда или преко Петровца где има Дражиних агената). У неким селима су се издавали за партизане са Кук.[авице] или Јастр.[епца] и на ТЗЈ начин обманули групу сељака у селу Бојнику која се враћала са конференције. Повели су је — 7-орО њих. Из два друга села повели су још 3 активиста, једног члана наше Партије а двојицу чланова НОО-а. Двојицу су стрељали, четворицу заклали, једног (члана КПЈ) повели у непознатом правцу, док су им тројица побегла у спроводу.

Глао о појави Дражине банде пронео се као муња. Јављено је II батаљону, те се он одмах упутио у потеру за бандом, док је СК Јабл.[анице] организовао заседе са око 40 бораца и 2 пушкомитраљеза, како би их дочекали и уништили. Али наша обавештајна служба је потпуно зајатила. Ми их нисмо пронашли. Читав арсенал најконтрадикторнијих, често пута врло паничних и петоколонашких вести, то је била најозбиљнија сметња нашем батаљону и месним борцима. СК Т.[оплице] је такође био мобилисао борце (до 25) са оружјем да их дочека на Пасјачи. Но ни тамо није дошло до контакта са непријатељем.

² Секретар Окружног комитета КПЈ за Лесковац Видоје Смилевски

г) Потера „јур>ишног“ батаљона недићеваца на I бат. на Кук.[авици] није успела. О томе смо вам јавили. Тај батаљон је пребачен изненада и брзо на наш III бат. на Мали Јастребац. Једна чета овог батаљона била је до ногу потучена. Заробљено је 16 недићеваца једним вештим обухватом. При спровођењу ових заробљеника напала је друга чета недићеваца. Заробљени недићевци су покушали бег, али су нашим митраљезом покошени. У даљој борби убијено је још 4—6 војника, међу њима 1 официр, рањено више десетина војника. Остатак је побегао у потпуном раулу. Рачуна се да је избачено из строја прско 60 недићеваца. Многи се нису јавили до данас својој команди. Заплењено 16 пушака, 1 холандски митраљез и нешто муниције. Наши борци нису имали губитака. Сутрадан Бугари, у јачини до 1 дивизије (из Краљева, Крушевца, Ћуприје, Ниша, Прокупља, Житног Потока, Куршумлије, Леск. и Лебана) пошли су на Јастребац. Успут срели су два прездравела борца³ који су се пели на планину да би ушли у састав чете и убили их. Једну јединицу Бугара дочекали су наши борци, убили 1 а ранили више њих. Бугари су разбијени и побегли. Чета се извукла. Друга чета је такође дошла у сукоб са Бугарима. Истрошивши муницију у дводневној борби, наши борци су ипак извели храбар јуриш бомбама и ножем. Ту су јуришали и пушкомитраљесци са празним оквирима. Тако је погинуо један наш борац⁴ — кандидат Партије. Бугари су узмакли и побегли. Овде су се херојски понели наши чланови Партије. Они су са песмом и бомбом јурили у Бугаре и разбили их. Они су показали пример јунаштва осталим партизанима. ОК КПЈ [за Лесковац] ое поноси њима и њихов пример биће похваљен у свим јединицама нашег одреда.

Обе чете су вештим маневром избегле заојфужење. После 3 дана потера Бугари су се повукли у своје гарнизоне без икаквог успеха.

Један буг. официр је изјавио у Прокупљу: „Они су нападали као звериње“.

Недићевци: „Они су као птице долетели са разних страна а ми нисмо знали ко нас бије“.

Народ велича наше јуначке партизане.

Окр. начелник Ђурић са око још 60 војних (окупаторских) и цивилних лица под заштитом од око 5.000 буг.

³ Миодраг Лазих, курир Јастребачког НОП батаљона и Иван Словенад, чије право име и презиме редакција није могла да сазна.

⁴ Ранђел Стефановић, пушкомитраљезац Малојастребачке чете

гарских] војника пошли су на Радан (II бат.), посели су гребене V циљу да униште партизана и изврше реконструкцију борбе од 13 марта 1943 год. (о којој јавља „Глас“ — 3—4). У препуцавању наших патрола убијено је 2, а рањено 4 Бутарина. Погинуо је један наш друг, члан Партије. Батаљон је избегао заокружење, а потера се вратила.

У исто време, наш I бат. на садањој граници ликвидирао је једну буг. patrolу (2 војника), а једна наша заседа убила немачку тројку. Ради тога на Кук.[авицу] је пошла војска, још непознате снаге. Лесковац и друмови ка њему су блокирани, претреси и хапшења у граду и на путевима.

Ови догађаји показују колико су окупатори осетљиви на сваку нашу појаву и акцију, показују да само великим снагама могу ићи на наше батаљоне, показују да нису у стању да једновремено покрију цео терен. Досадашњи успеси V маневрисању и избегавању обруча показују вештину наших командира и командата али још више истичу потребу још веће опрезности, још већег напора на овладавању ове војне вештине. Део вашег писма од 20/4 — о потреби обузности и вештине маневрисања прорадили смо, а пренећемо га преко свог члана у Штабу одреда и на наше војне руководиоце.

Наше јединице нису борбене јединице. Не воде акције. Оне још организују и извршавају акције на шпијунима, али оне пролазе крај читавог низа других објеката, акција. Задњих дана једна јединица је запалила архиву и запленила неке ствари, а сутрадан, дознавши да је бивши претседник Јопштине имао сакривену маст "(од реквизиције), поново је пошла и — запленила маст — 110 кг. Сарбраћај (п. и телегр.), саботалска, није предмет акција наших јединица. Морамо учинити да се јединице упознају на свом сектору са свим оним објектима који могу бити предмет акција, да израђују план и изврше акцију.

Акције после борбе на Радану 13/3 1943:

Поред напред наведених акција I батаљона наводимо још и следеће: ликвидација 9 шпијуна, међу њима један Дражиновац из Криве Главе наименован за команданта батаљона Дражине војске. Једна наша patrolа упућена на пругу пресрела је бугарску patrolу. Рањен је I буг. војник, а Дуж пруге од Грделице до Леск.[овца] непријатељ је свучио пуцао. Чете овог бат. су држале низ зборових и конфе-

ренија у сектору четника — према Оруглици: Барје, Ла-линовац, Тумба, Мировце, Поповац, Игриште, Врановце, Црквица и у селима где није никад долазио партизан — близу пруге — Зољево и Тулово. Једна чета, упућена иза границе у истом циљу, морала се вратити пре времена због велике реакције Бугара с ону страну границе.

II бат. је ликвидирао 25 шпијуна, међу којима Милош Вучелић и син му, убице нашег борца на спавању. Убице су из Добре Воде. Претседници Оранске и Доњобријанске општине, 3 брата Радовића из Магаша код којих је нађена „Званична белешка“ издата од Бугара да их нико не сме спречавати у вршењу овог (шпијунског) посла. Једна група разрушила је пругу. Акција изведена у ноћи, воз је изостао. Прекид саобраћаја кратак.

Овај батаљон ишао је пут Куршумлије, у некада Костина села: Арбанашка, Власа, Широке Њиве, Јабучево, Крушевица и Пестиш где је држао зборове и конференције.

III бат. ликвидирао је 13 шпијуна. Чете овог батаљона су пол. радиле у правцу Мораве и Копаоника.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
о к

БР. 63

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП
ОДРЕДА ОД 20 МАЈА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ
И ПО СРБИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ НА
ТЕРЕНУ И ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА ОДРЕДА У МАРТУ
И АПРИЛУ 1943 ГОДИНЕ¹**

Ш Т А Б

ц ЈУЖН.МОРАВСКОГ НАР-ОСЛ. ОДРЕДА
20 маја 1943 год.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Положај

Достављамо Вам извештај стања нашег одреда за месеце март—април 1943 шдине.

I. Бројно стање окупатора: бугарске војске 3000 војника распоређених у два већа гарнизона (Врање, Пирот), дуж границе и железничке пруге, и у осам мањих посада од 20—200 војника; затим бугарска полиција од 750 полицајаца распоређених у 16 станица у броју од 12—120 људи. Дражиних четника има на бабичком терену а на Козјаку — грунице које немају дубљег корена у народу. На терену Бабичка Гора — Запање и Власотинце има 210 Недићевих жандара и 120 граничара. За време потера после наших извршених акција — окупатор поред ових еталних снага довлачи појачања из Скопља и Софије.

Окупатор је *добро* организоваи, недовољно ис^сан у борби, располаже са радио-станицама, добро наоружан, добро снабдевен — слабог морала у борби.

Социјални састав — махом сиротиња.

На сваку нашу акцију врше потере и гоњења при нашем откривању. Бугарска полиција као највернији ослонац цара Бориса не ужива нарочите симпатије бугарске војске.

Према народу врше зверства и терор — стрељања, паљење домова, силовања девојака и жена, масовно батинање и пљачкање народа, а од партизанских породица узимају сву покретну имовину. На терену Власотинца, Бабичке Горе и Запања и на Козјаку (на који још нисмо продрли) има организованих групица четника Драже Михаиловића, које не

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4509.

располажу искусним руководиоцима и добрим наоружањем а и слабог су морала — али те групе живе и раде у потпуној сагласности са Недићевим апаратом, отуда је могућност њихове егзистенције.

II. Политичка свест народа — уопште узевши слаба; Иационална свест није увек на свима местима на довољној висини нарочито изнад Сурдулице према југословенско-бугарској граници. У Народно-ослободилачкој борби није учествовао до сада, осим малог броја из Црне Траве и бабичког терена.

Економско стање народа — махом сиромашни печалбари сем оних који живе у долини Мораве.

Редовно узимање реквизиције и пљачкање народа, нарочито при потерама за партизанима.

Народ пријатељски расположен према нама али јако заплашен терором окупатора и редовно нас јавља окупатору, нарочито тамб где политички нисмо продрли.

Народ мрзи окупатора као и његове слуге, али застрашен терором не даје никаквог отпора па чак дозвољава да се мобилише у бугарску војску.

Окупатор је почео масовно да одводи у Интернацију грађанска лица на тај начин што блокира по неколико села, изда наређење, да се сви мушкарци у одређеном року од 2—5 дана морају удаљити било у руднике или у стару Бугарску, а после тог рока кога нађе, стреља га. И поред нашег објашњења и позивања у борбу, народ се масовно одазива наређењима окупатора.

III. Терен више планински, висине до 2000 м, делимично пошумљен, испресецан мањим али дубоким рекама и котдинама са једном железничком пругом Ниш—Скопље. Путеви обични, сем неколико друмова, који вежу већа места. Планински терен ређе насељен а привреда примитивна. Не види се никаквог пораста привреде сем активирања неколико рудника о којима окупатор нарочито води рачуна и тежи да их очува (специјално рудник мОлибденске руде Мачкатицу и фабрику за испирање исте руде у Белом Пољу код Сурдулице) коју је окупатор утврдио бункерима и оградио електричним жицама.

За летње акције терен погодан јер је таква конфигурација да непријатељ не може лако да изврши блокирање наших јединица на терену.

IV. Бројно стање: 11,12,51 2431 4341 61 31 11 31 12; наоружање пушкомитраљеза: 35 31,61,91,83 91 31 5489; машингевера: 67 97 61 27 77; остало пушке.²

² Редакција није могла да дешифрује шифре о бројном стању јединица одреда и њиховом наоружању.

ЈБудство доброг морала, списак похваљених доставља се V прилогу, стрељан партизан Драгољуб ради 'утаје 10.060 лв.

СоциЈални састав — сељаци печалбари — неколико радника и неколико интелектуалаца.

Војнички недовољно увежбани и неискусни, политички степен недовољан. Обавештајна служба организована преко обавештача чета (партизана) и мањег броја савезника којима је кретање из села наређењима окупатора забрањено, тако да је обавештајна служба одреда ових дана сведена на наше патроле и осматраче.

Везе одржавамо са I јужно-моравским НОП одредом.

Интендантуру немамо организовану а одред се снабдева од народа и пленом од окупатора.

Организован политички и војнички рад у одреду почео је од дана формирања штаба одреда.

V. Терен нашег одреда простире се од Суве Планине и Бабичке Горе на југ између Ј. Мораве и бивше југословенско-бугарске границе до извора реке Пчиње и планине Козјака. До 1 марта 43 год. одред је имао две чете а у току месеца марта и априла одред је нарастао у 24 31 43 66 41 34 чете од којих је формиран један батаљон од 61 93 97 чете и то на терену Бабичке Горе између Власине и Мораве на југ до Сурдулице и Владичиног Хана, а 1 батаљон (49 31 55 27) од Владичиног Хана и Сурдулице до извора Пчиње а III батаљон од Суве Планине и Пирота до реке Власине. Наш досадашњи план био је овладавање тереном — омасовљење одреда и војничке акције против окупаторске живе снаге, комуникација и рудника.

Од формирања штаба одреда имали смо следеће акције:

7 марта 1943 г. наш одред у јачини 3 чете напао је рудник угља „Ракиту“ на бившој југосл.-бугарској граници и у брзом налету освојио дирекцију рудника, убио 2 стражара док се остала посада разбегла; запленио 4 пушке, 2 револвера, 120 кг експлозива са машином за електрично паљење, 20 кг ђона, 50 кг шећера, 20 пари опанака. Наш одред није имао губитака.

17 марта I батаљон срушио је мост на прузи Ниш—Сиопље код Прибоја, пошто је претходно ликвидирао непријатељску посаду. Саобраћај на тој прузи био је прекинут за 10 дана.

9 априла исти батаљон у сукобу са бугарском полицијом код села Крива Феја убио је 3 полицајца д. 4 ранио. После тога непријатељ се повукао. 10 априла наш други батаљон напао је у први мрак Бугаре јачине 130 полицајаца и војника у селу Црвени Брег, разбио непријатеља у једночасовној

борби и натерао га у бекство. Непријатељ је имао 16 мртвих и рањених међу којима и један капетан. Батаљон је запленио 3 пушке, 6 бомби, око 400 пушчаних и 120 машингеверских метака, 24 ђебета, вечеру непријатеља као и други материјал. Истога дана III батаљон у сукобу са буг. пшицијом код села Јабуковика после краће борбе нанео је непријатељу губитке 2 мртва и 1 рањеног и повукао се без губитака.

18 априла једна наша десетина II бат. наишла је у селу Гаре на бугарског кмета и његовог пратиоца полицајца, одвела их и стрељала. Непријатељ је после те акције запалио цело село, стрељао 8 људи, а све остало становништво интернирао у стару Бугарску.

25 априла ноћу у 11,30 часова наш одред извршио је напад на непријатељску посаду Општине црнотравске у јачини од 70 полицајаца и неколико војника. Борба је трајала 2,30 часа. Црну Траву нисмо освојили Јер нисмо успели да изненадим'o непријатеља који се утврдио у две зграде од тврдог материјала тако да је једна другу бранила. Непријатељ је имао 13 мртвих и 9 рањених. Такође 4 бугарска агента стрељали смо. На нашој страни имали смо 3 теже рањена (од којих су двојица после неколико дана подлегли ранама) а трећи је и. комесар чете и 6 лако рањених међу којима су два командира. Запленили смо 8 пушака, 1 машингевер, 10 бомби, 5 револвера, 600 п. метака, нешто ђебади и одела.

После борбе }/ Црној Трави повукли смо се на висораван Црквена Плана где нас је непријатељ дочекао у зору, који је био у току ноћи радио-станицом извештен од нападнутог у општини и после краће борбе разбили смо непријатеља кбји >е имао 2 мртва и 1 рањеног док ми нисмо имали губитака. -Запосели смо непријатељске положаје који су били удешени за борбу још из прошлог светског рата, са циљем да сачекамо непријатељске снаге које се буду ућутиле за нама. На положајима смо остали до 14 часова, а у међувремену непријатељ је пошао на нас из 5 праваца али није смео да се упусти у борбу све док му није стигла у помоћ авијација — 4 борбена авиона који су митраљирали и бомбардовали наше положаје. Услед ступања у борбу непријатељских авиона били смо принуђени да напустимо положаје, изманевришемо непријатељски концентричан напад што нам је и пошло за руком. У 18 часова једна наша чета сукобила се са четом бугарске војске. Борба је трајала 1,15 час. Борба је била врло оштра и упорна на растојању од 30—80 метара у шуми. У овој борби погинуо је херојскоМ' смрћу командант одреда *Рагко Павловић-Ђућко* учесник у

хипанском рату. Других жртава на нашој страни није било. Непријатељ је имао 8 мртвих и 22 рањена. Резултат борбе V Црној Трави и сутрадан је: непријатељски губици 23 мртва, 32 рањена и 4 шпијуна стрељана; наши губици: 3 мртва, 6 лако и 1 теже рањен и 1 заробљен друг од непријатеља. Овом борбом задали смо страх непријатељу, натерали га да напусти неколико база и да се концентрише у веће посаде на терену II батаљона. У борби морал наших чета био је на висини. Наш будући план рада јесте омовљење одреда и иродирање на југ (ка планини Козјаку) где још нисмо овладали тереном, упоредо уништавајући непр. живу силу и рушећи његове комуникације, руднике и друго.

VI. Будући да је у овој борби погинуо командант одреда Ратко Павловић а да се у одреду не налази ниједан од другова који би успешно могао да обавља дужност команданта одреда — то смо се обратили шабу I јужно-моравског одреда да нам пружи помоћ у команданту — бар привремено. Штаб I ј.м. одреда изашао нам је у сусрет и послао нам привремено заменика команданта друга Милоша Манојловића.

Наш одред је млад и једини на бугарској територији а стално је у нарастању те се питање Команданта озбиљно поставља. Поред изложеног а по наређењу члана Врховног штаба друга Александра,³ под руководством овога одреда имају се формирати и оспособити кумановски и неки бугарски одреди.

Ми, непотпуни штаб, предлажемо да нам за команданта одредите друга Милоша Манојловића утолико пре јер није неопходан I-ме јужно-моравском одреду, будући да он има и доброг команданта и добре команданте батаљона.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Владимир Вујовић (М.П.)

Командант

Милош Манојловић

³ Односи се на Светозара Вукмановића - Темпа, члана VШ НОВ и ПОЈ.

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЛЕСКОВАЦ ОД 27 МАЈА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О АКЦИЈАМА БУГАРА И
НЕДИЋЕВАЦА У ТОПЛИЦИ И ЈАБЛАНИЦИ¹**

27-5-1943

ПК-у КПЈ ЗА СРБИЈУ,

Драги другови,

1. На терену Тоилице (Добрич), Пасјаче, Видојевице и Јабланице одвија се већ 10 дана бугарско-недићевска акција „чишћења“ терена. Терен Кукавице није обухваћен овом потером, а такође ни Јастребац. Наш II батаљон се иа време потпуно непримећен извукао из обруча.

Ова потеря показује највиши степен планомерности свих досадашњих акција ове врсте на овом терену. До четири батаљона Бугара и око 800 Недићевих војника посели су преко ноћи иутеве за Косаницу—Копаоник, за Јастребац и Кукавицу, па је после тога настало сужавање прстена око планине Радан. Свака шума и поток били су претресени у стрељачком низу, у виду чешља. Али, да је и остао наш батаљон у обручу, лако се је могло пробити јер густина стрељачког низа није била велика, јер квалитет бораца (Бугара и недићеваца) није најбољи: то су војници који су доживели неколико пута ударце од наших батаљона и неуспеле потере на свим теренима нашег, одреда за последњих 3 месеца.

Чињеница, да нису једновремено покрили и терен Кукавице доказује бројчану слабост непријатеља, који је принуђен да држи привезане своје снаге и на другим теренима услед делатности наших одреда на њима.

Ликвидација немачке тројке на Кукавици, убиство шефа агената Круља усред ноћи у Лесковцу, запленивање 25 кг вуне на Пасјачи, спремљене за окупатора (о III батаљону немамо данас података) с једне стране, нормалан рад партиске и скојевске организације ван обруча потере, с друге стране, доказ су да од раније тенденције распуштања (одреда и разбијања рада у позадини ције остало ни трага.

Отсуство панике код сељака, бежање пред потером, обезбеђење села од стране сељака по ноћи и дану (на Кукавици сељаци беже са стоком и храном) доказ је да је и V расположењу код народа наступила видна промена.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2709.

Ми смо друга Манојловића² послали да би, између осталог, заједно са ОК,³ оспособио војне' руководиоце све до 'положаја к-нта одреда, да им укаже на једног изврсног војника, друга Петка,⁴ кога смо им такође послали раније, кога су везали не дајући му да се развија и васпита. Они су га поставили за зам. командира чете.

Тај посао друг је имао да заврши за 20-так дана. После кога времена, молили смо ОК Вр.[ање] да нам га поврате. Међутим, друг Манојловић је још задржан. Морамо истакнути, да би евентуално задржавање Манојловића имало следеће последице за I јужно-мор. одред: 1) штаба одреда више не би било. Политкома још немамо, после погибије Рад. Ковачевића,⁵ к-нт друг Трнавац⁶ је болестан на плућима и често одсуствује; 2) друг Манојловић је војни руководиоца израстао на терену Јабланице, Кукавице и Пасјаче. Он уистину одлично познаје ову терен и не једанпут је извукао одред из опкољења. Његова популарност код наших бораца је велика, они имају неограничену веру у његову војничку спремност. Али још нешто више, близу 50% становништва нашег округа је црногорске националности који га необично воле и поштују као земљака. Истина, друг Трнавац је такође популаран, али погибијом Ратка Павловића и одласком М. Манојловића из нашег одреда дало би се маха тенденцији расприривања супротности између Дрногораца и домородца, тенденцији која је већ добрим делом разбијена.

С другарским поздравом
ОК⁷

² Милош Манојловић

³ Окружни комитет КПЈ за Врање

⁴ Петко Вуковић, умро 1947 год. као мајор ЈА.

⁵ Радован Ковачевић-Максим

⁶ Димитрије Писковић

⁷ Окружни комитет КПЈ за Лесковац

БР. 63

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27
МАЈА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИШТВУ КПЈ ЗД
МЛАДЕНОВАЦ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА У МАЈУ
1943 ГОДИНЕ¹

27 мај 43

О.П МЛ.²

Драги друпови,

Данас баш добисмо извештад о делатности и изведеним акцијама прве чете од дана њбног формирања 11-V. Акције I чете су следеће: 12-U наша чета је поставила заседу на станици Шепшин—Дражањ да би сачекала воз. У међувремену је наишла немачка патрола на нашу заседу и заседа је отворила на њих ватру из пушака. Пушкомитраљез није хтео да ради. Погинуло је неколико Немаца (3) а неколико је рањено. Само од једног Немца је заплена ратна спрема, пошто су остали Немци ухватили заседу и отворили ватру на наше. Наши су се повукли поневши једног рањеног друга у ногу. 15-U чета је поставила заседу на друму (интернац.), између Врчина и Рушња и сачекала један камион, Мислећи да су Немци. Отворена је ватра, 1 цивил је погинуо и неколико је рањено, пошто су то били цивили, који су вукли за Б.[еоград] кромПир, пасуљ, Јабукe и неку ракију. У камиону је био и један мотор. Камион је припадао Немцима и чета га је запалила. 16-U на станици Ресник чета је дигла у ваздух скретницу. Немци, који су били у станици, дали су сигнал долазећем возу и он је стао пре него што је наишао на скретницу. Немци су отворили ватру на наше и они су се повукли. Саобраћај је обустављен 12 ч. 20-V у Вранићу једна наша десетина пошла је да ликвидира 1 петоколонуша — дражиновца. У његовој штали је била Дражина конференција. Отворила се борба која је дуго трајала. Многo дражиноваца је изгинуло а ми смо изгубили командира друга Ћосу,³ који је херојски погинуо. Када се борба утишала Ћоса је пошао унутра да им покупи оружје. Један од дражиноваца, који је био жив, опали неколико метака и убије га. Пошто се већ свањивало наши су морали да се повуку. 21-V друг Мића⁴ им је предао

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС.

² Округно повереништво КПЈ за Младеновац

³ Голубан Пауновић-Ћоса

⁴ Милован Љубинковић

Једног шпијуна у В. Борку, кога су наши ликвидирали. (од њега заплењено 2.500 дин. 24-У у близини Раље код Поповића на интернационалном друму наши су у заседи **сачекали** један луксузни ауто, једног, петоколонаша, који је путовао из Грчке. У њему су били цивили, који су чим је отворена ватра зауставили ауто и побегли. Ауто је западен и том приликом је заплењено: 2 кг шећ.[ера], 10 кг пиринча, 10.000 цигарета, 1 кг бонбона, 1 кг разних слаткиша, 2 кг дувана у листу, 3 кг зејтина, 8 кг ал'ве, 2 пара ципела, 8 кошуља, 4 гаће, 8 пари чарапа, 3 марамнице, 3 пешкира, 2 прибора за бријање, 2 кожне ташне.

Стање у чети добро; морал доста висок; дисциплина добра. Чета броји 25 другова. Попић-Мића је предао 5 нових са свога терена у чету а и дезертери врчински су се поново вратили у чету. Наоружање 2 п.мит.[раљеза] и 21 пушка.

Наместо друга Ћосе, дужност командира врши до садањи зам. командира Вуја⁵ (Азањац).

11 чета: прикупљена 3 п.мит., 700 мет. (17-У), 17-У неуспела заседа због грешке зам. ком. Воје⁶ који је заустављао Немце; 23-У напад на Водањ, запаљена станица и заплењено 80 л гаса (60 подељено сељацима), 12.730 дин., ручна апотека; 25-У заседа код Границе — непријатељ није наишао; 26-У сакупљене бомбе (13), муниција (6000). Чета броји 23 друга са 5 и.мит. и 18 пушака.

Пол.[итички] рад. Формирали агитпроп и извршена подела рада, одржан четни састанак (изношени недостаци борца у погледу: конспирације, односа према руководству, псовки, недавање женидбе партиз. и дозволе пића); омл. конф. (омл. у Н.О.Б-и, чланакиз „Гласа" са конгреса А.Ф.О.Ј. — совјетска омл., чланак „КомсомОл у рату", циљеви Н.О.Б.); реферат о спољ. и унутр. ситуацији, одржано предавање „О ранама и лечењу рана".

с. Ф. — с. н.!

За Штаб одреда
зам. п. к. **Кика**⁷

⁵ Душан Поповић-Вуја, погинуо неорећним случајем маја 1944 год. као командант Космајског НОП одреда у Маковици код Ковачевца.

⁷ Воја Ђорђевић
Божидарка Дамјановић

**ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
МАЈА 1943 ГОД. О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА ПАРТИЗАН-
СКИХ ЈЕДИНИЦА У СРБИЈИ ОД 7 МАРТА ДО 14 МАЈА
1943 ГОДИНЕ¹**

// јужно-моравски одред²

7 марта 1943 г. три чете овог одреда напале су рудник угља Ракиту и у брзом налету освојили дирекцију рудника, убили 2 стражара, док се остала посада разбежала.

Акције видети у извештају Штаба II јужно-мор. Н.О. одреда од 20 маја.

/ јужно-моравски одред

Почетком маја Малојастребачка чета 3 бат. I моравског³ сукобила се са јуришним батаљоном љотићеваца. У борби заробљено 16 вештим обухватом. При спровођењу заробљеника нашу чету напала је 2 група љотићеваца. Заробљеници су покушали бекство али су их наши митраљезом покосили. У овој борби убијено је више љотићеваца, а међу њима и један официр.

Избачено је из естроја око 60 непр. војника. Остатак се разбежао. Запљено је 16 пушка, 1 п.Митраљез и нешто муниције. Ми Нисмо имали губитака.

Сутрадан, Бугари у јачини једне дивизије пошли су на Јастребац. Једну јединицу Бугара дочекали су наши борци и разбили и натерали у бекство. Друга јединица, после дводневне борбе потиенула је Бугаре и натерала их у бекство. Нападнута је ж.андармериска] станица у селу Облацини. Убијено је више жандара.

I бат. I моравског одреда ликвидирао је једну бугарску патролу и 3 Немца. Исти батаљон ликвидирао је неколико народних издајника. Поред тога одржао је низ зборована и конференција у селима.

II бат. овог одреда је разрушио пругу Лесковац—Ниш, убио 25 четника и шпијуна. Изазван је краћи прекид саобраћаја. Једна група наших партизана убила је усред Ленковца шефа тајне полиције, крвника српског народа Круља.

¹ Оригинал, без потписа, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4472.

² У оригиналу није назначен датум писања извештаја, као и то коме се доставља. Вероватно је овај извештај писао Главни штаб НОВ, и ПО Србије Врховном штабу НОВ и ПОЈ, крајем маја 1943 године.

³ Први јужноморавски НОП одред

У мају велике снаге Бугара и Недићевих жандара вршили су безуспешне потере' на наше јединице. Народ је испод ових банди бежао и склањао стоку и храну у шуму.

18 маја једна мања једница II бат. напала је транспортни воз с бугарским трупима код села Белотинца на јрузи Ниш—Лесковац. Убијено је 4 а рањено 6 "непр. војника.

22 маја убијен је на друму Пр.⁴ — Ниш једна фашистички војник.

22 маја нападнута је и разоружана жанд. станица у Житорађи.

Расински П.Н.О. одред

У току марта борци овог одреда истребили су 17 непр. војника—љотићеваца и четника. На прузи Трстеник—Крушевац 17 марта заустављен је мешовити воз и убијена 2 жандара, заплењено и подељено народу 2 вагона кукуруза спремљеног за окупатора.

3 априла заплењен нем.[ачки] камион који је превозио реквирирану храну од народа и заробљен шофер љотићевац.

11-IV пресечена тел. веза између Бруса и Крушевца.

24-IV демолирана је жел.[езничка] станица у Дедини. Заплењено 150 кг кромпира и 70 кг шећера. 2 маја демолирана жел.[езничка] станица у Кошевима и пресечена тел.[ефонска] веза Трстеник—Крушевац. Заустављен воз и локомотива пуштена под пуном паром' у Крушевац где је изазвала судар и разбила још 2 локомотиве и 5 вагона.

5-V пресечена тел.[ефонска] веза на путу Александровац—Крушевац на неколико места.

6-V демолирана ж. станица Читлук.

Све ове акције изазвале и прекиде саобраћаја.

3 маја у селу Наупару вођена борба са Љотићевим бандама. Убијено је 6 љотићеваца. Наш 1 лакше рањен.

У току марта и априла одред је стално спречавао реквизицију, коју је вршио окупатор и одржао низ пол. конференција.

Код села Омашнице 16 апр. наши борци сукобили су се са четничким бандама Драже Михаиловића. Погинуло је 7 четника. Ми нисмо имали губитака.

Шумски И.О. одред

Упркос огромних снага које непријатељ баца против одреда одред је успео да изведе више акција. Само од

⁴ Прокупље.

32/а до 24/У⁵ преко 3000 непр. војника нападали су на наш одред.

Космајст одред

На прузи Бгд—Ниш 13 маја у ноћ запаљена је зграда и уништени уређаји жел.[езничке] станице Кусадак. Уништене су 4 скретнице. Саобраћај је био прекинут 13 часова.

21 априла Гроч. чета одржала је 4 успела збора у селима.

Код Малог Орашја чета је дочекала у заседи непр'.[ијатељску] колону. Непријатељ је имао мртвих: 5 Немца, 8 љотићеваца и 15 жандарма. Заплењено 28 пушака, нешто муниције и друге ратне спреме. Међу убијенима је и немачки командант Ханс.

10 априла Косм.[ајска] чета је у двочаоовној борби са Немцима и љотићевцима у јачини 500—600, убила преко 20 фашиста. Том приликом погицуо је и заменик злогласног Љотићевца, крволока Марисава Петровића.

2 априла наша чета водила је борбу против удружеИих снага љотићеваца, жандара и Дражиних банди и убила више непр. војника. Међу њима и Дражиног команданта батаљона крвника Поповића. Ми смо имали 2 мртва.

26 априла између Ђуринаца и М. Пожаревца убијена су 3 жандарма.

25 априла 1 чета косм. одреда водила је борбу између Умчара и Камендола са љотићевцима. Убијено је неколико фашиста.

14-У Наиад на железн. станицу Кусадак, уништена су сва станична постројења а жел.[езничкај] станица запаљена, све 4 скретнице уништеНе и пруга покварена. Саобраћај је био покварен 13 сати.

' Вероватво од 22 агрила до 14 маја 1943 године

БР. 63

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ВАЉЕВСКОГ НОП ОДРЕДА КРА-
ЈЕМ МАЈА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР-
БИЈЕ О НАПАДУ НА ЛАЗАРЕВАЦ¹

...
13-У-1943 ГОД -Ваљевски нар. О.П.О. „Жикица Јова-
новић" и Качерска чета II шумадиског Н.О.П.О.² „Милан
Благојевић" извршили су препад на Лазаревац. ПлаВ за
напад је био следећи: 1 чета В.Н.О.П.О. је имала за задатак
да покида скретнице На железничкој станици, спали ста-
ницу и магацин, покида телефонске везе са Лајковцем и
Аранђеловцем, ликвидира познатог петоколонаша, кафецију
Стефановића-, „Шпиртуљу" и ликвидира гестаповца др Јо-
вића, реквизирајући од њега санитетски материјал и остало;
затим да постави заседу на улазу у варош од Лајковца И
Вреоца, а једну тројку с пушкомитраљезом да прида Ка-
черској чети за напад На жанд. станицу. Чета је извршила
све задатке изузимајући још две ликвидације, што није
стигла.

2 чета В.[аљевског] Н.О.П.О. је имала да изврши са 2
тројке две ликвидације, а са два п.[ушко] митр.[аљеза]
да напада на жанд.[армериску] касарну са запада и југа.
Чета је извршила добијене задатке делимично, јер се није
продрло у касарну, а ликвидирана су 2 жанд.[арма], запле-
љене 2 пушке са муницијом, нешто обуће, одела и веша.

Качерска чета I шумад.[иског] Н.О.П.О. „Милан Благо-
јевић" нападала је жанд.[армериску] касарну са југоистока,
поставивши придодати п.[ушко] митр.[аљез] са источне стра-
не. Остали део својих снага је распоредила за напад на
ср.[еско] начелство, пор.[еску] ућраву, пошту и ликвида-
цију тројице петоколонаша. Чета је успела само да држи
ћод ватром ж.^андар^мериску] касарну, демолира пошту и
ликвидира жанд.[армериског] наредника водника Уљаревића,
Док су јој упад у ср.[еско] начелство онемогућиле снаге
непријатеља у еамом начелству, којих до тада тамо није
било према обавештењу друшва, а које су то вече тамо
пребачене (по изјави једног ухваћеног милиционера). Део
чете који је требао да изврши ликвидације петоколонаша
У дворишту поште наишао је на јак отпор из кућа, одакле
их је тукао један п.[ушко] митр.[аљез] и неколико пушака.

¹ Оригинал, коме недостају прве и последње стране, налази се
У архиви ЦК СКС под бр. 3744.

² Први шумадишки НОП одред

Том приликом тешко је рањен Један друг,³ који је ускоро ро.

^у Наши губици: 1 мртав и 1 рањен (лакше) у руку. а [аљевски] Н.О.П.О.- је имао 2 лакше рањена.

Потпунији успех онемогућио нам је распоред непр. гцјатељских] снага на више места, долазак ватре и из при- батних зграда, тако да је на улици било тешко кретати се и то под месечином и електричним осветљењем, које смо ^спели само делимично да паралишемо.

^ На крсту где се секу главне улице Лазаревца налази се тпафика, у којој се налазила око 1 десетина. жанд.[арма], а одакле се има чист преглед све четири улице и одакле је долазила до пуног изражаја њихова ватра.

НапаД смо вршили са снагама малим за овако развучено ^есто, али би са нешто већим Снагама и повољнијим усло- цма могло бити м'ного више успеха.

Сутрадан су Немци из Лајковца тукли топовима околНа <<ра варош је била затворена, враћали смо стоку и на- Лирнице које су понете за „Дирис“⁴ и дању пролазили кроз села. За нама !нико није пошао у потеру. Народ је <<аше другове одушевљено дочекивао кроз села, износио рану и долазио на разговоре.

16-У-1943 г. Ваљевски Н.О.П.О. и Качерска чета I шу- ^адиског Н.О.П.О. су порушили пругу на жел.[езничкој] •таници Латковић на прузи Лајковац—Чачак, спалили ста- деду, 2 магацпна и 2 вагона, исекли бандере и жице, „апленили преко 20 литара петролеума, 6000 дин., станични са нитет и још неких ситнијих потреба.

17-У-1943 год. је Качерска чета, у циљу помоћи пре- ^цивања Ваљ.[евског] Н.О.П.О. на свој терен прешла у јЗаљевску Колубару и тамо с Ваљевским О.[дредом] водила борбу против удружених недићеваца Ј љотићеваца и дражи- Јвоваца. 0 губицима непријатеља у тој ноћној борби не- 'амло података. Ми нисмо имали никаквих губитака.

¹ У времену од 3—24 маја 1943 г. Рудничка чета I шу- „ад.[иског] Н.О.П.О. се кретала у околини Рудника, ши- „ећи наш утицај ка Гружи и Такову, а у циљу разбијања лражњиваца !и потпуног нашег господарења на Руднику. цета се дању кретала по селима и вршила претресе. Ухва- ^на су 2 дражиновца из одреда Свете Радићевећа,⁵ одред «у 1^е У борби разбијен, а пао ндм је руку и један дражи- довад из Такова. Има података...

^^^Чредакција није могла установити који је друг погинуо.

⁴ Дирекција за исхрану

® Командант четничке бригаде и члан преког суда, после осло- ^ђења не зна се шта је било с њим.

БР. 61

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА од МАЈА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О АКЦИЈАМА У МАЈУ 1943 ГОДИНЕ¹

АКЦИЈЕ I ШУМАД.

Качерет чета

13-У заједно са Ваљ.[евским] одр.[едом] извршили упад у Лазаревац. Чета је држала под ватром жандарм. станицу, деМолирала пошту. Сутрадан су Немци топчићима из Лајковца тукли околна брда. Одред се кретао дању, враћали су стоку која је терана за „Дирис”.² Партизани су одлично примљени од народа који је износио храну и долазио на разговор.

16-У³ заједно са Ваљ.[евским] одр.[едом] уништена је скретница и запалили станичну зграду и 2 магацина у Латковићу на прузи Лајкбвац—Чачак. Уништена су 2 теретна вагона, исечено више телефоиских бандера.

17-У у Ваљевској Колубари вођена је борба са дражимовцима, љотићевцима и жандармима који су имали осетне губитке.

У Клоки (Срез опленачки).

25-У нападнут је и разбијен одред познатог крволока Лазовића који је претрпео тешке губитке.

Рудничка чета

5-У из заседе на друму Босуца—Белановица убијено је 8 озлоглашених жандарма.

11-У чета је упала у Страгаре, запалила општинску архиву, ликвидирала 1 жандарма, заплењено 50.000 Дин.

Крајем V растерана је група четничких разбојника. Четворица познатих крвника су ухваћена и ликвидирана.

23-У запаљена општинска архива у Влакчи и одржан збор са сељацима. Заплењена архива I батаљона Опленачког, корпуса.

26-У у борби са групом од 70 жандарма и 30 дражиноваца наши су разбили и једне и друге и нанели им неколико мртвих и доста рањених.³

28-У у борби са 100 жандарма и четника убијено је и рањено неколико непријатеља.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4433.

² Дирекција за исхрану
³ Борбу је водила Рудничка чета Првог шумадиског НОП одреда у с. Црићу код Рудника.

БР. 63

ИЗВОД 113 ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЛЕСКОВАЦ ОД 6 ЈУНА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА
ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА У МАЈУ 1943
ГОДИНЕ¹

6-6-1943

ПК-у КПЈ ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

На путу Леск.[овац]—Лебане у часу када су пролазила два члана СК-а Леск.[овац] наишла је колона недићеваца а 200 м испред на коњу поручник. Поручник је зауставио наше друшве са уиереним револвером и тражио од њих легитимације, а од сељака на оближњој њиви да претресу задржане. Сељаци су одбили да врше претрес, а сам официр није сматрао zgodним да силази с коња. Један друг друга — секр. СК-а, сељак, друг Миливоје,² прилазећи говорио је „немамо ништа, ето, видите цепове“ и хитрим скоком ухватио револвер и обе руке официра. Стисак је био као клештима. Други члан СК-а, радник Из Леск.[овца]³ мирно је извукао свој револвер и сручио 7 метака у тело официра. Официр* је пао и из свог револвера добио још 3 смртоносна метка. Одузета му је пушка, 2 бомбе, револвер¹ и ташна са документима. Чувши пуцњаву колона недићеваца (нешто преко стотину) полегла је по путу и тамо лежећи остала један сат. За то време наши другови су били на планини.

Једна заседа I батаљона⁴ на садањој граници, на пл. Кукавици, дочекала је буг. патролу и убила старшију⁵ и 2 војника.

Али друга једна заседа Ностављена на излазу једног села у коме је плачкало 9 Немаца, напустила је положај После преклињања и кукњаве сељака из истог, села. Овај случај ћемо такође извидети.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦС СКС под бр. 2710.

² Милан Ковачевић

³ Милош Јовановић

⁴ Први (Кукавички) НОП батаљон

⁵ Подофицирски чин у бугарској војсци — одговара чину старијег водника у ЈНА.

Пошто се потера повукла из Јабланице, наши батаљони т и П, пребацили су се са Кук.[авице] и у једном селу Пу"сте Реке, у недељу, заједно са народом провели дан. Омладина села предала је поклоне борцима и говорила о својој рецесијности да помогне своје младе борце, свој фронт. Батаљони су у узорном маршу у колони простих редова дошли до школе, праћени омладином и старијим из села. Настало је право народно славље до пред вече.

I чета III бат. постављала је заседе наоружаним државинским бандама. На једну заседу наишло је 25 четника, од којих је 1 убијен а 2 рањена.

II чета је одређена за Озрен. На путу за Озрен одржала је више конференција у селима Булатовац, Речица, Пашинац и др. Дању је прошла кроз Рибарску Бању. Извау Бање имала је сукоб са 30 Дразиних четника. Четници су разјурени носећи собом неколико рањених. Наша чета нема губитака.

III чета је послала 18-М943 петорку да нападне транснортни роз Бугара код Белотинца. Убијено је 4, а рањено тешко 6 буг. војника.

22 маја једна десетина извршила је напад на жанд. станицу у Облацини.⁶ Убијен је 1, а више жандарма рањено. Жандармима је стигло појачање: 20 коњаника и неколико камиона цешака. Борба се разбеснела. Наши борци су повукли Бугаре и жандарме у планину где је био остатак наше чете. Убрзо затим непријатељ је натеран у бекство. Погинуо је један наш борац, кандидат Партије.⁷

22 маја једна петорка на насипу Прокупље—Ниш напала је мотоцикл са 2 Немца. Један је убијен, други је побеглао са мотором, јер се пушкомитраљезу догодио застој.

Друга петорка је напала жанд. станицу у Житорађи и разјурила је.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ок/л.³

⁶ Напад је извршен на једну групу жандарма код с. Јут-Богдановца, Добрички срез, која је пошла из Облацине за Прокупље.

⁷ Борђе Савић-Милош, пушкомитраљезац Малојастребачке чете

⁸ Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Лесковац

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 10 ЈУНА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА О ФОРМИРАЊУ УДАРНОГ БАТАЉОНА У ОДРЕДУ*

Ко пише Главни штаб Нар. осл. в. и парт. одреда

за Србију

Одакле

Коме Штаб I Шумад. нар. осл. п. Одреда Где Положај. и

О. Бр. сл. датум 10-У1-1943 год. час мин

Карта размере 1:—

Примили смо ваше извештаје од 2-У,² 21-V,³ 30-У,⁴ 1-У1 и 5-У1⁵ са прилозима.

Коистатовали смо да је офанзивност и активност одреда порасла и да је одред скоро у сваком погледу напредовао. Мислимо такође да је одред забележио знатне успехе у погледу продирања на нове терене а што је нарочито важно све озбиљније учвршћивање у реону Рудника и Груже. Исто тако од већег је значаја појачана борба. вашег одреда против дражиновада — као и очување чета вашег одреда испод ударца депр. офанзиве.

Но мислимо да одред није дао од себе онолико колико су то етварни услови омогућавали. Да се одред још увек више руководи тактиком скривања него ли тактиком тражења борбе. Ми данас имамо посла са необично деморалисаним Иепријбтељем почев од окупатора па до свих група слугу. Највећа грешка је да се при таквом стању још увек спроводи тактика избегавања борбе.

То значи не користити у пуној мери услове које пружа једна ситуација, не користити се slabим моментима и slabим странама код непријатеља. Ви још увек много патите од тактике тога одреда из периода дефанзиве.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4561.

² Види док. бр. 47.

³ Редакција не располаже са овим документом.

⁴ Види док. бр. 61.

⁵ Редакција не располаже са документима од 1 и 5 јуна 1943 године.

Проучите много темељније целокупну ситуацију на терену а нарочито *неприятелја*. На основу тога Кете доћи до оакључка о могућностима интензивнијег војничког и политичког рада.

Услови како за кретање, биваковање, тј. одмор и за борбу су сада друкчији и траже нове ^форме рада. Ако је потребна конспирација она се не може данас остварити деобом чете на петорке и свака петорка у кућу, већ само предањивањем у једној кући, колиби или шуми. Развити систем извиђања на месту, односно обезбеђења, да се не Дешавају изненађења. Пребацити дежиште на акције по дану. Вршиш и дневне покрете јер се и њима вешто изведеним непријатељу може остварити огромно изненађење. Нарочито на терену где не стојимо политички добр'o није препоручљиво проводити цео дан у једном месту а нарочито у кућама. Проучите боље непријатељску тактику која базира на дневним кретањима па ћете видети какви се све услови пружају. Не дозволите да вас шаблони савладају.

Дражиновци су знатно активни на вашем теренз^⁶. Мора ге бити рдлучнији у борби против њих и немилосрдно их чистити. Ни најмање се не устручавајте да их дању нападате. Они су скоро недирани од вас вршљалн по извесним деловима терена.

Немилордно чистите пету колону.

Чудновато да се јаче не осећате сада кад је непријатељ већ повукао своје снаге са ваше територнје?

Страшно и жалосно је што је страдао толики број људи а нарочито рањеника.⁶ Овај штаб не може се са тим помирити. Не може се олако схватити живОт и једног јединог друга.

Тај штаб нека поведе детаљну истрагу и нека нам на бази те истраге поднесе изјашњење ио том случају.

Истовремено вам јављамо да је друг Баџак⁷ погинуо пре месец дана, друг Мића⁸ „Словенац“ такође је погинуо као командир I чете Косм. одреда у борби на Тресији — Док друг Врчинац још није оздравио.

Овај штаб ће приступити формирању Шумадиске б>и-гаде од бораца I шумад. и Космајског рдрода. Као први корак биће стварање једног самосталног батаљона. За тај

⁶ Односи се на рашенике из Првог шумадиског и Космајског НОП одреда које су четници и жандарми ухватили и убили у току маја 1943 год. за време њихове офанзиве у Шумадији. Тада је уби-Зено или ухваћено 8 партизанских бораца.

⁷ Редакција није могла установити на кога се односи.

⁸ Иван Захред, народни херој

батаљон даће и то I шумадски одред 60 људи а Космајски 40 људи.

У обзир долазе војнички и политички најспособнији борци и најспособнији руководиоци. У томе смислу другови из позадине вршиће мобилизацију новог адрја за што ће они добити инструкције.

Командант тога батаљона биће друг Л. Спасојевић,⁹ заменик друг Милосав,¹⁰ политички комесар друг Миле¹¹ (Трулеж). Нека команда тога одреда одмах приступи формирању те групе јод 60 људи, подељене на две чете и нека тако тај део батаљона до доласка овдашњег дела оперише на тој територији 'под командом друга Луке (уз досадашњу дужност) и друга Милана.¹²

Извршити лекарски преглед бораца који долазе у обзир.

Снабдети их свим Цотребима.

Напомињемо: дшовчиће, чутурице, торбе, торбице за муницију, порције, кашике, електричне лампе, 12 пари сигдалних барјачића — бели и црвени — и то 6 пари одмах, алат и материјал 'за оправку одела и обуће, секције, војна литература, радио апарат и писаћа машина са шапирографом".

Припремити све административне књиге за батаљон и чете као и све остале потребе. Батаљон нека се појављује г дању у народу и због пропагандног значаја то јест подизања вере у наррду у нашу снагу. Задатак батаљона првенствено: уништавање Дражиних банди и чишћење терена од цегових шпијуна и осталих петоклонаша. И то немило-срдцо. Свакога оног који прокаже боравиште чете или батаљона или ма кога друга казнити смрћу.

21-VI у Ноћ и 24-VI у ноћ да дате везу на граничном¹ пункту овом делу батаљона са којим ће доћи и командант? овога штаба у циљу коначног формирања батаљона и ре-ијавања осталих питања вашег одреда. Ви ћете припремити место за ову сврху и ту довести тамошњи део батаљона.

Шаљемо вам следећу војну литературу:

- 1) Митраљеска егзерцирна правила
- 2) Настава гађања митраљезом и лаким митраљезом
- 3) Безард бус;ола
- 4) Правило „пушка Маузер М. 98 и М. 24"
- 5) Теорија гађања пешад. наоружањем
- 6) Блиска борба пешадије у нападу

⁹ Лука Спасојевић, народни херој, учитељ из с. Вабаића, Љи-срез, погинуо јуна 1943 год. у с. Брајковцу, Колубарски срез, у борби са четницима Драже Михаиловића.

¹⁰ Милосав Влајић

¹¹ Мирослав Јовановић.

¹² Мисли се на Мироелава Јовановића.

7) Упут за маскирање (извод).

Ви такође учините све од себе да дођете до што више војне литературе. Друг Лука поред проучавања ових правила нека направи и извод из митраљеских егзерцирних правила и Наставе гађања митраљезом и лаким митраљезом — за лакомитраљеско одељење батаљона које ће се формирати. — Предвидети најпошДнијег за вођу овог одељења и њему такође дати на проучавање. У обзир- долазе ова оруђа: митраљез (лаки), „максим" који се налази овама и лаки митраљези у вашем |одр'еду.

Не знамО из каквих разлога нам нисте послали те податке до којих сте дошли од дражиноваца. То учините најхитније.

Не знам'о због чега подносите заједнички извештај са Штабом Ваљ.[евског] Н.О. одреда?

Од Ваљеваца узмите два минера за батаљон а Дајте им друга два борца.

Поменути одлуку о фор'мир'ању бригаде држати у највећој тајности.

Шифра са тим рдредом: **шифтарско.**

Друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. ком.
Мома М. Марковић

За Главни штаб
Командант
Рад. И. Јовановић

БР. 64

**НАРЕДБА ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВОГ ЈУЖНО-
МОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ЈУНА 1943 ГОД. О ЗА-
БРАНИ РАДА ОПШТИНСКИХ УПРАВА¹**

НАРЕДБА БР. 10

Општинској управи у

Народно-ослободилачка борба ближи се своме победоносном завршетку све видније. Близу су дани када ће сваки пред народним судом имати да положи рачун за свој рад. Данас и пријатељи и непријатељи народа виде брзи слом Хитлера и његових помагача и ослобођење народа од крвавог терора хитлеризма.

Зато партизани као носиоци и руководиоци Народно-ослободилачке борбе неће од данас дозволити никоме више да некажњено ради за окупатора, а против интереса свога народа, јер никакви изговори на које се је досад кроз прсте гледало неће проћи од сада без најстроже казне.

У име народне борбе наређујемо вам¹ да:

1) Сав пропагандни материјал који примите од окупатора и власти у служби окупатора не делите народу, неск предајте штабу овог батаљона ради уништења.

2) Не смете извести окупаторску и власт његових слугу о одласку људства из ваше општиине у партизанске одреде, јер се непријатељи свете невиним породицама.

3) Да о свима наредбама од окупатора и његјоШх слугу — власти, које примите, најхитније известите¹ штаб овог батаљона.

4) О овој наредби не смете извести нама непријатељску власт.

10 јуна 1943 године

Положај

ШТАБ

III БАТАЉОНА ПРВОГ ЈУЖНО-МОРАВСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

¹ Оригинал, писан руком. налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4366.

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗД ЛЕСКОВАЦ ОД 14 ЈУНА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ
СИТУАЦИЈИ У ЈАБЛАНИЦИ И ТОПЛИЦИ¹

14-У1-1943

ПК-у КПЈ ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

1. Војно-политичка ситуација на терену нашег Округа је следећа:

Две успеле акције на иругу, код Дољевца и Пуковца,² у самбј близини Лесковца, којима су уништене две локомотиве (а трећом — неуспелом — раскинута пруга пред самим транспортним возом у дужини од само 20 см), изазвале су одмах сутрадан претрес Доње Јабланице од стране Бугара. Наше три петорке ускомешале су све оближње гарнизоне непријатеља, који је читав дан претресао шумарке и житна поља без успеха.

У Горњој Јабланици, ранијем маоовном¹ упорпшту четничких вођа Кимића,³ С. Миловајновића,⁴ Перовића⁵ и мајора Ђурића,⁶ један пук буг.[арске] војске 15 дана вршио је претресе ради оружја.

Недићевски гарнизолн у руднику Лесце¹ прешао је у село Бучумет, где има намеру да се настани (70 војника), и у низину, у село Косанчић, дошло је 35 жандарма. Близина жетве и пљачка летине разлог, је ових промена.

Оружане банде ранијих четничких вођа данас се групују око Дражиних руководилаца и „Команданата“. СК Т.⁷ нам јавља да је негде у Топлици одржан састанак Дражиних к-дира и к-ната, на којем су присуствовали делегати из Македоније и других делова земље.

¹ Оригинал, писан руком, нађзи се у архиви ЦК СКС под бр. 2711.

² Ове акције извеле су диверзантске групе Првог јужноморавског НОП одреда.

³ Мајор бивше југословенске војске, командант Горњоветерничког четничког одреда, крајем лета 1942 год. ухватили су га Немци и интернирали у Немачку.

⁴ Командант Реткоцерског четничког одреда, после ослобођења побегао у иностранство.

⁵ Четнички командант у Горњој Јабланици, 1942 год. интерниран је у Немачку где је и умро.

⁶ Радослав Ђурић

⁷ Срески комитет за Топлицу

У нашем округу дејствује мања банда (до 15) Нике Куштримовића,⁸ пљачка, уцењује и претњом мобилише сељаке; у Горњој Јабланици до 200 (већиНа је избеглица из Космета) око Медевца [и] Врапца; мајор Ђурић са сином К. Пећанца је у Трну, док је сам Коста П[ећднац] после састанка са једним итал.[ијанским] официром⁹ отишао са 20 четника у Соко Бању; Кесеровић⁹ је код Краљева у Гогчаници; на Коиаонику, у Брусу — Станковић са 70 људи; Драган и Војин Сотировић¹⁰ око Гргура и Спанца са око 30—40 људи; за Ибарску долину отишао је кап. Жика Марковић,¹¹ а кап. Стојановић оперише око Растелице са тројкама.

Они су развили ширјоку усмену и писмену агитацију. Одржавају монференције и зборове, на које силом довлаче сељаке. На понеким зборовима изводе игру „народног суда”. Десетак „порбтника” које вуку собом одлучују да ли ће који од рбдољуба бити стрељан, батинан или пуштен (Реткоцер—Оруглица—Туларе). Они шаљу екипе по селима, Ноћу, које лепе летке по кућама. Задњих дана издали су два летка, у Јабланици и Топлици. Први је потписан од „штаба за мобилизацију у Јабланици”. „Одлуком братске Русије о укидању Ком'интерНе задан је смртни ударац комунистима и партизанима код нас”, „по наређењу Врх. к-нде југ. војске сви иоумнисти у Југ. су трОцкисти” и завршава са „Смрт фаш. — елоб. народу”. Други летак је потписао ппук. Радојевић,¹² он је прозирнији, отвореније непријатељски према нашој. борби. Оба летка ћемо вам послати. На зборовима ирете да ће партизане уништити до јуна, а онда до јула, поворе да ће се борити против партизана „*на ако то Енгле-ска и забрани*”.

У Реткоцеру су убили једног симпатизера Н.О. борбе, у селу Бувцу стрељали су жену из села Обилића (П.[уста]

⁸ Погинуо у борби против Пете српске бригаде јануара 1944 год. код с. Сувог Дола (Јастребачки срез).

⁹ Командант Расинског четничког корпуса, после разбијања четника Д. Михаиловића маја 1943 год. на Сутјесци успео је да се пребаци у Западну Србију где је узшаћен. Бојни суд у Београду осудио га је на смрт стрељањем због ЗЛОЧина које је починио у току НОБ.

¹⁰ Браћа Сотировићи настојали су још 1941 год. да створе четничку организацију ДМ у Прокупачком срезу. Почетком 1942 год., за време офанзиве бугарске војске, Недићевих и Пећанчевих одреда против Топличког НОП одреда, користећи тежак положај НОП у овом крају, они су покушали да створе и учврсте организацију ДМ али у томе нису успели. Војин је једно време био командант Топличке четничке бригаде, док је Драган руководио агитацијом и пропагандом ВШ ДМ.

¹¹ Командант Другог косовског четничког корпуса, убијен у лето 1945 год. као одметник.

¹² Командант Топличког четничког корпуса, погинуо у лето 1944 год. у борби против јединица НОВ. Југославије.

река) „зашто ћеш ти из П.[усте] Реке овде“, у Тулару спалили су 2 куће, тукли жеице, а једну силовали.

Бивше четничке масе Горње Јабланице су у превирању. Оне говоре: ето, партизани су имали право. Из Бублице дошло нам је 10 бораца, а то село је дало рапије масу четника и војводу Душапа Бубличког,¹³ из Статовца долази нам један бив. четник и каже: судите ме, јер сам крив за ранија дела, отсада бићу ваш. Из села Голи Рид, Нова Топола, Крем-ен (око Лебана) дошла је делегација у Штаб нашег одреда да изрази своју солидарност са борбом наше војске, траже да им долазимо у села и говоримо о ситуацији (два друга су одржали две успеле конференције уз пуно одобравања бив. четника двају последњих села). Отпочели су са прикупљањем намирница и новца за наше борце.

У вези са променама у расположењу маса бив. четничких одреда, наредили смо да I и II бат. пођу у 15-то дневни демонстративни марш кроз Косаницу са циљем одржавања пол. зборована, а у случају нацласка на оружане банде Драже М. да их нападну и униште. Батаљони су само делимично извршили свој план. Епидемија дизентерије хара у крају изнад Куршумлије, те су се батаљони пред опасношћу заразе вратили. Али ипак њихов рад био је веома успео. У родном месту К. Лећанца — Механе одржана је успела конф. [конференција] на једној свадби (15 из Механе и 30 сватова из Раче), у Пролому оа 60, у Арбанашкој са 30, у Товрљане са 30, у Крушевици са 50 и у Рају са 40 сељака и сељанки. Пријем је био свуда топао и искрен. У Пролому говорио је један старац мештанин: „Бивши официри, који су се шминкали, коцкали и пили упропастили су земљу. Данас нам кажу да идемо са њима против свог народа, да пљачкамо и палимо. Видите ове, босе и голе по зими и данас, они се боре за 'фс не •ц>ажећи плате и пхвале“.

Наша база се све више шири. Правилним постављањем директива ПК-а ми ћемо још више постићи.

2) Из заплених Докумената код убијеног поручника Вучелића види се да непријатељ не зна бројно стање наших батаљона. Или га прецењује или потцењује. У сваком наређењу опште је: страх од бораца „они су лукави, имају доста аутоматског оружја, добри стрелци“. Даље, страх бд народа: „не веровати ником, све способне мушкарце водити собом, имају јатаке у свим селима а њихов број је велики. „Најбрижљивије се старати да се открију комуни-

¹³ Душан Јовановић-„војвода Бублички“, стрељан од Бугара 1942 године.

стичке организације у позадини", без икаквих детаљних' упутстава за тај рад.

План њиховог рада је дефектан, шаблонски. У неколико дупликата извештаја овог поручника — к-дира има жалбе — немам везе ни лево ни десно. Свака потеря има прву, другу и трећу фазу. Трећа је — уНиштење партизана. Имају прву и другз^ линију и резерву. Руководиоци потером су далеко. Санитет и благајна код к-нта. У Јабданици учествовао је- II бат. добровољаца са Нишком, Лесковачком и Прокупачком четом са око 1.000 бораца и 60 аутомата. Бугара 17 чета у II линији, а резерва је имала артил^ерију, Бројно стање није наведено.

Документа смо послали нашем Штабу ради поука.

5) Наш I јужномбр. одред броји преко 311192152761-333443395 бораца¹⁴ без чете на Озрену која ће се омасовити па повући у наш састав. У нашим магацинима има 1378358 тешка и око 66334231 холандских лаких митрал^еза, више ћушкомитраљеза и без повлачења пушака са терена могу се наоружати још до 24331333373395 бораца пушкама. Већих 11335333279619695179 нема.

Предлажемо да створимо бригаду. Наша 3 батаљона са Делом Расинаца,¹⁵ ако и не би дали нашу потпуну бригаду, јстворили би услове да она то убрзо постаНе. Али постоје и други разлози који би говорили у прилог брзог формирања бригаде.

а) Војни — стварањем бригаде, стварањем¹ једне груписане, не мале борбене снаге, омогућио би се прелаз у 'офанзиву, ону офанзиву коју нам наређује наш Врх. к-нт друг Тито — напад на гарнизоне итд.

Жетва је на прагу. Морамо је бранити и — одбранити чишћењем већих реона од десне обале Западне до леве обале Лужне Мораве све до Врања.

Појавом бригаде, њеним војни^ акцијама привезали би јаче снаге непријатеља за свој; терен. Данашње терене које држе наши батаљони и Расинци покрити 6958891925 2179-7686586958 (до 31111333213331 бораца).

Могли би ефикасније тући дражиновске оружане банде. Појачао би ое прилив у бригаду нових бораца.

б) Политички — активизирали би нове масе родољуба, ћодигли увереност у Нашу неисцрпину снагу с једне, још више би убрзали процес диференцирања у бившим чет-

¹⁴ Редакци^а није могла да дешифрује шифре о бројном стању и наоружању одреда.

¹⁵ Расински НОП одред

ничким масама с друге стране. И најзад, створили бисмо такмичење са II јужномор. НОП одредом и одредима Ко-смета, Озрена, Сврљига и даље у Србији.

Зашто би Расинци могли ући у бригаду? Њихов акциони радијус је Јастребац, а то је и нашег III батаљона. Терен нове бригаде протезао би се до Краљева на северу и Врања на југоистоку,¹ западно Ибар, источно Морава. Значи, обу-хвата терен Расинаца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ОК Л. [ЕСКОВАЦ]

БР. 66

ПИСМО ШТАБА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА „РАДЕ ЈО- ВАНОВИЋ” ОД 17 ЈУНА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ШУМА- ДИСКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ” О АКЦИ- ЈАМА КОСМАЈСКОГ ОДРЕДА КРАЈЕМ МАЈА И ПОЧЕТ- КОМ ЈУНА 1943 ГОДИНЕ¹

Ко пише Штаб Косм. Н.О.П.О. „Раде Јовановић” Одакле Положај

Коме Штабу I шум. Н.О.П.О. „Милан Благојевић” Где

0. Бр. датум 17-У1-43 год., час, мин.

Карта размере 1:

Драги другови,

Већ други пут вам Иише^о а од вас никако ништа не добијам^о. Мислимо да сте упознати са директи^{Вом} Гл. ш. о међусобном чврстом¹ одржавању веза суседних одреда и да по томе требате и да поступате. Нарочито је важно сада, када ви водите тако жестоке борбе са дражиновцима, да будемо упознати са детаљима и вашим искуствима из тих борби, како би нам то корисно послужило за борбу на нашем терену, где су те банде још само бедне групице. Света

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4530.

Ракић,² који је један од вођа тих банди, са једном групом од 20—30 четника задржава се највише на територији која разграничава наш и ваш округ (Венчане—Рашиловић—Сиб. [ница]—Бељина). Та банда би се свакако лако ликвидирала нашом међусобном сарадњом. Тако ми смо обавештени да сте ви заробили једног дражиновског курира, који вам је открио везе у Космају. Зашто нам то нисте одмах послали? Пошаљите нам бар сада одмах те податке као и све остало што знате о њима.

Једна чета³ нашег одреда водила је борбу у близини Смед. Паланке у селу Азањи борбу са Немцима и СДС. Према последњим подацима обавештени смо да је том приликом непријатељ имао око 20 мртвих и 11 рањених. Међу мртвима има око 6—10 Немаца и један хрватски поручник. Ми смо имали једног лакше рањеног. Та чета запалила је и уништила станицу Радинац, прву пре Смедеревом.

Друга једна чета⁴ водила је 3-VI борбу на Тресији. Непријатељ (СДС) је имао око 18 мртвих и масу рањених. Ми смо изгубили командира те чете д-р Мићу-Словенца⁵ и 2 врло лако рањена. Пре тога та чета напала је у једној штали дражиновце, који су држали конференцију у Вранићу (Посавина) и убила 3 а 1 рањила. Од тих рањених један је вођа посавских дражиновца Зека⁶ за кога се чује да је умро. Затим запалила је кампону и 1 мали луксузни немачки ауто, запленивши доста ствари и убивши једног дирисовца⁷ у кампону. У Реснику је такође и пруга разрушена, те је саобраћај био обустављен 12 ч. То су последње акције које је наш одред водио. Реакција на нашем терену више је но бедна. Дошло је докле да жандарми моле сељаке да ако виде партизана не јављају Немцима већ њима, како би били у могућности да избегну борбу. Догађало се више пута да иако су обавештени и пођу у потеру намерно избегавају место где се налазе партизани, плашећи се борби и ограничавају се на постављање засада око вароши.

По одобрењу Гл. шт. тражимо од вас да нам пошаљете половину експлозива којим располагете, пошто на нашем терену лежи срж свих комуникација, а не постоји

² Командант Космајске четничке бригаде, заробљен 1943 год. у Немачку.

³ Друга чета Космајског НОП одреда. Том приликом је уништен и један немачки транспортни воз.

⁴ Прва чета Космајског НОП одреда

⁵ Иван Захред, народни херој

⁶ Спасоје Дрењанин-Зека

⁷ Службеник дирекције за исхрану

могућност да га игде запленимо, пошто рудици добијају само за један дан. Ми би могли вама да пошаљемо неколико рафала са муницијом за холандски митраљез „сулундар“⁸ које смо запленили, пошто смо обавештени да ви имате хакав митраљез а ми га немамо.

Такође смо обавештени да имате велику количину првог завоја. Ми га уопште немамо па би стога требало да извршимо замену. Колико ви нама пошаљете првог завоја толико ћемо вам ми послати нашег. Наређење за ту замену добили смо од Гл. шт.¹.

Шаљемо вам неколико примерака вести као и писмо за Трамвајца⁸ рд Николе.⁹

С. Ф. — С. Н.!

За Штаб Одрета
зам. п. кома **Кика**¹⁰

П.С. По наређењу Гл. шт. пошаљите Иам одмах друга — партизана,¹¹ који је из Вел. Крсне.

БР. 67

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22 ЈУНА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА У МА- ЈУ 1943 ГОДИНЕ

ШТАБ
I. ЈУЖНОМОРАВСКОГ НАР.-ОСЛ.
ПАРТ. ОДРЕДА

22 јуна 1943 год.

Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Положај

Наш штаб Одрета у више махова достављао је извештај, о раду преко Крушевца вама. Како смо доцније обавештени ви нисте добили ниједан од тих извештаја те нисте имали преглед нашег рада. Ми такође нисмо од вас добили никакве директиве нити писма.

⁸ Родољуб Станић-Трамвајац

⁹ Владимир Петровић

¹⁰ Божидарка Дамјановић

¹¹ Остоја Чикић-Михајловић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4520.

Како сте; обавештени одред јима три батаљона, који су извели следеће акције: Први батаљон: Прва чета нападајући вештачку границу² преко плавине Куковице у једној борби са Бугарима убила је 3 војника. У другом сукобу убијено је 2 војника, наши нису имали губитака. Иста чета ликвидирала је два жандарма, као и неколико шпијуна. Друга чета у једном сукобу са Немцима убила је 3 Немца запленивши им оружје. Диверзиона десетина из заседе на прузи убила је 2 буг. војника, на прузи Лесковац—Врање, дигнута је шина код Ђорђевога, упали су у Лесковац где су ликвидирали шефа полиције озлоглашеног Круља. Код села Тодоровца убијен је Недићев поручник¹, запленивши му оружје. Ликвидирано је неколико озлоглашених шпијуна. Овај батаљон одржао је велики низ зборована у циљу обавештења народа.

Други батаљон: Имао је веома велику потеру од стране Бугара и недићеваца који су удружени снагама [нападали], која је трајала 1-2 дана. непријатељске снаге су биле до 15.000 војника. Потера је потпуно неуспела, не нашавши ниједног партизана отерали су много невиних људи у логор, и Опљачкавши читаво село. Повово су палили село Гајтан где су их партизани поново дочекали, убивши им војнике, Иако истом месту где се пре извесног времена водила велика борба са Бугарима.³ Друга мања потера, која је имала за задатак да решити борбу на Гајтану, је дочекана и разбијена. У овој борби је погинуло неколико Бугара. запленивши неколико буг. [арских] коња са артиљеријским грацима. Диверзиона десетина је изрешетала 2 машине и митраљирала воз са буг. [арским] војницима. Исекла телефонску везу Ниш—Житни Поток. Батаљон [је] одржао низ зборована на читавом терену. У једном маршу батаљон је прокрстарио кроз легло дражин⁴оваца Косаницу и у једном сукобу који су инсценирали дражиновци најурио их. Овај батаљон је очистио већи број најокорелијих шпијуна, ради којих је читав народ задовољан. На овом терену у једном препаду на село дражиновска банда под командом поручника Матића⁴ заклала је 5 невиних људи.

Трећи батаљон: Имао је такође две велике потере, једна Буг. а друга недићевци. Бројно стање Буг. у потери било је 15.000. На М. Јастрепцу III чета у сусрету са не-

² Мисли се на границу коју је Бугарска после окупације Југославије поставила између Србије и Бугарске.

³ Овде се мисли на борбу између Првог јужноморавског НОП одреда и једног бугарског пука у марту 1943 год. на Радану.

⁴ Погинуо у јулу 1943 год. код с. Ђуниса (Расински срез).

дићевском потером је потукла Нишки батаљон⁵ до ногу убивши 25 недићеваца, запленивши 20 пушака, један лаки митраљез, много муџиције, ствари итд. Ова борба је вођена у селу Девчи где је потера потпунр разбијена. Рста чета у једном сукобу у Морави код села Шурића са жандармима, убијен један жандарм, код нас је погинуо друг Реља.⁶ У селу Чести [у сукобу] са жандармима убијен је командир станице. У селу Лепаји у сукобу са жандармима чета је убила 1 жан. и 4 ранила, жандармима је дошла у помбћ буг.[арска] коњица као и 2 камиона војника, ле се развила борба, где је рањено неколико буг.[арских] војника, оштећен камион. На нашој страни је погинуо друг Милош. За време буг.[арске] потере [на] М.[аломј] Јас.[требцу] (III) чета приликом хребацивања за В.Гелики] Јас.[требац] саставила се са В. [елико] Јас.[требачком] (I) четом и у борби батаљон је потиснуо Буг., где је убијен један Бугарин. За време борбе Бугарима је дошло појачање, те је батаљон отступио имавши једног мртвог друга — Тошу.⁷ У овој борби је изгубљен један п.митраљез. На прузи Ниш—Лесковац сачекан је воз са буг.[арским] војницима и митраљиран, где је погинуло и рањено много буг. Војника. Између села Росице и Јаковља III чета је сачекала Дражине банде и убила 1 и 2 ранила.

На прузи Београд—Ниш дигнута је пруга. Иста чета напала је на жандармериску станицу Облачину, најуривши их у панично бекство а затим су се вратили под заштитом б.хц.[арске] војске. Чета је напала на жан. станицу Љуптен, најуривши жандарме, који се још нису вратили.

I чета (В.[елико] Јас.[требачка]) водила је борбу у селу Кашевару са Дражиним бандама убивши 1 и 1 ранила. Истога дана у борби са жандармушама убијен је 1 жандарм. У Жупи (Копаоник) чета је ухватила 4 Дражина бандита (курира) и ликвидирала их. У среском месту Блацу чета је упала и запленила 1200 кг шећера, испред очију 300 Буг.[ара] и 150 недићеваца.⁸ У сукобу са Немцима на путу Крушевац—Брус чета у заједници са 1 четом Расинаца убила је 15 Немаца, упалила 1 камион, запленила све оружје и спрему, док су други Немци у паничном страху побегли.

Овај батаљон је послао једну своју чету (II) на Озрен по наређењу П.К. Чета је до сада имала успеха. Срушила је

⁵ Батаљон Српске државне страже

⁶ Радомир Илић, борац Малојастребачке чете

⁷ Ранђел Стефановић

⁸ Ову акцију извела је једна ударна група из Великојастребачке чете под руководством народног хероја Обрада Лазовића.

велики рудиик код Алексинца и учинила милионску штету. ГХорушила извесне мостове, разоружала неке дражиновце. Батаљон је ликвидирао већи број најокорелијих шпијуна. Одржано је неколико зборова.

На терену овог одреда дражиновске банде уз помоћ Недића и окружних Иачелника, као и окупатора, хоће по сваку цену да продру на терен овог одреда," што им за сада не полази за руком. Дражиновци чине велика зверства, пале куће и убијају наше пријатеље, чине велика зверства. Окупатор на сваку акцију реагира оштро и масовно стреља. Недићевци одводе у логрр и пљачкају народ, сви овн у заједници чине све да сруше покрет у овом крају. Нарбд је заплашен.

Морал партизана у одреду је на достојној висини, здравствено стање је задовољавајуће. Одело и обућа доста слабо.

Штаб нашег одреда послао је заменика команданта Милоша Манојловића у II мбр. одред по погибији друга Ратка Павловћа „Ћићка" да овом одреду помогне при сређивању одреда, са ограниченим роком. Наш штаб одреда сада је Остао само на команданту и зам¹. п. комесара, то смо мишљења да се штаб треба у најскоријем времену попунити.

Наш штаб предлаже да ое пр'уга Београд—Оолун и Беог.[рад]—Софија стално узнемирава и рнемогућује за редован саобраћај, на тај начин што ће одреди из Србије рушити саобраћај до Ћуприје, а ваш одред већ руши од Ћуприје до II мојравског а овај даље на југ. Овб би умногом онемогућило окупаторске снаге у потери за нама. Исто тако предлажемо да се Расински одред споји са нашим у један одред као IV батаљон, с тим што би командант Расинског⁹ био вод нас начелник штаба одреда, пошто је он активни поручник.

Ово предлажемо ради тога што географски смо потпуно упућени један на другог, Док о'ни са Шумадиским одредом не могу имати војничке везе као са нама, јер конфигурација земљишта то не дозвољава. Ово би омогућило брзо форкирање једне бригаде, док је овако доеа теже. Радијус дејства био би између Јуж. и Зап. Мораве, Ибра, закључно до Врања, тј. II мор. одреда.

⁹ Драгослав Петровић-Горски

¹⁰ Бројно стање батаљона дато је у шифрама на крају документа које Редакција није могла да дешифрује.

¹¹ Трећи батаљон био је Јастребачки НО батаљон у чије бројно стање је урачуната и једна његова чета која је упућена на Озрен крајем маја 1943 године. У саставу ове чете била је и једна десетина бившег Озренског НОП одреда. Овде Штаб Првог јужноморавског НОП одреда мисли на ову чету кад каже „са Озренцима".

Наши батаљони броје I- другога, II- другога, III- другога.¹⁰ Прилив је доста слаб изузев у II батаљону.

Види доле:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. п. комесара

Рисхо Антуновић

(М.п.)

КомандаВт

Димитрије Писковић

I 12 21, 76, 25, 13, 33, 42, 33, 52

II 21 31 12 42 33 98. 76, 69. 13 33 42 33 31

III 21 31 12¹¹ (са Озренцима)

БР. 68

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЗАЈЕЧАР ОД 23 ЈУНА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ФОРМИРАЊУ ТИМОЧ-
КОГ НОП БАТАЉОНА¹**

23-У-43 г.²

П.К.з

Драги другови,

3. Због слабости [и војничке и политичке] а и неискуства то смо одред средили на овај начин и то на предлог самлога друга Милисава.⁴

Од ове три чете: Ј.,⁵ Т.⁸ и К.⁷ створили смо баталлон од три чете. Формирали смо батаљонско руководство — Штаб батаљона — од 7 чланова. Овако велики штаб је због тога јер смо сваком члану штаба дали и заменика да би се развијао; ушравр командаџт, комесар и секретар ПО су другови из Ј. а заменици су другови са нашег терена. Поред овога формиран су штабови чета. Батаљону су постављени задаци и одређен терен деловања. Баш јуче су

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4382.

² У оригиналу стоји 23 маја; највероватније да је овај извештај писан 23 јуна, јер је батаљон формиран средином месеца јуна 1943 године.

³ Покрајински комитет КПЈ за Србију

* Недељко Караичић

⁵ Јастребачка НОП чета

⁶ Тимочка НОП чета

⁷ Крајинска НОП чета

разбили једну Држ.[и'ну] банду од око 30 људи. Непријатељ има 1 мрвог и 1 заробљеног. Овај заробљеник је Гр_к и ми смо га убили. Сви другови имају полета и чврсто !верујемо у успех и омасовљење_јер< постоји много услова Напр.: на једпу везу требало је да нам дође 80 радника из Бора, али због провале дражиновци су похапсили те људе, нису нам дошли. Сада радимо на поновном успостављању везе. Морамо да подвучемо: услова има, оружја и муниције такође, само ми ако правилно радимго биће све.

БР. 69

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 28 ЈУНА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА ОДРЕДА У МАЈУ И ЈУНУ 1943 ГОДИНЕ¹

Извештај од 28 јуна 1943 г.

АКЦИЈЕ

Расински п. одред „М. Томић“

17 маја. Заплењено 100 кг вуне у селу Лепељевцу.

31 маја. Ухваћено и убијено у селу Шљивову (Жупа) 4 дражиновца (2 курира и 2 команданта села).

1 јуна. Борба у селу Стројинцима (Жупа) са СДС и у Разбојни 2 мртва и 4 рањена недићевца. Ми нисмо имали губитака. Акција изведена са једном четом Трпличана.²

4 јуна у с. Макршану убијена 2 дражиновца. Заплењено 200 кг кукуруза и 50 кг вуне.

9 јуна у сарадњи са Топличанима³ заплењено из ср. [еског] магацина Блаце 1200 кг шећера. Исти шећер: је сакупио ср. нач.[елник] за црну берзу. Половина од њиховог дела подељена народу.

10 јуна. Напад на драж.[иновце] у бучким колибама. 1 заробљен а остали разбијени. Заробљена штабска архива

¹ Оригинал, без потписа, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3825.

² Акцију у Стројинцима извела је Друга чета, док је у нападу н® Српску државну стражу у Разбојни поред ове чете учествовала и једна чета Јастребачког НОП одреда.

³ У овој акцији учествовала је једна петорка Великојастребачке чете са једном четом Расинског НОП одреда.

Прве рас.[инске] бригаде (Драж.), 1 машингевер са 400 метака, 2 пушке.

14 Јул. АкдиЈа на ирузи Бунис—Сталаћ. Минирана друга на 3 места. Саобраћај 'Обуостављен 36 сати. Тешко оштећен један вагон са нем. рањеницима. Отворена је брза паљба на исти непр.[ијатељски] транспорт из свих аут. Поматских] Јоружја. Нисмо мОгли да проверимо да ли је и колико непријатељ имао губитака. Нападнути Бугари који су траноторту дошли у помоћ. Разлупан рефлектор на буг. бункеру и рањена 3 Бугарина.

17 јуна. 1 и 3 чета у борби са дражИновцима и СДС у с.[елу]⁴... потукла је исте. Резултат борбе: 6 погинулих непр. војника и 3 рањена. Плен: 1 гх.митраљез збројовка и лаки холандски митр., 3 пушке и Неколико бомби. Ми смо изгубили командира 3 чете.

17 јул. Друга чета са 1 топл.[ичким] водом напала је у заседи Немце на путу Крушевац—Брус (с. Ђелије). Резултат ове борбе 13 погинулих Немаца и 9 рањених.

Плен: одговарајући број пушака и камиона. Исти Је запаљени. Доста ранчева, ћебади, шат. крила итд.

18 јул. Наш курир убио једног недићевца.

19 јул. При легитимисању наших курира приликом преласка Зап. Мораве, курири су убили из пиштоља 3 дражиновца, а притом¹ 1 наш "рањен и доцније га дражиновци заклали.

⁴ У оригиналу се није могао прочитати назив места где је вођена борба. Овде се ради о два борбама Прве и Треће чете Расинског НОП одреда. У првој, код села Буковче, разбијена је једна група жандарма и четника без сопствених губитака. У другој борби са истом непријатељском групом код села Сеземче погинуо је командир Треће чете Раде Бркић, учитељ.

БР. 70

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
29 ЈУНА 1943 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ
НОП ОДРЕДА ЗА СТВАРАЊЕ УДАРНИХ БАТАЉОНА¹**

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ЗА СРБИЈУ

29 јуна 1943 г.

Положај

ШТАБУ I ЈУЖНОМОРАВСКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

У вези са навдом одлуком да се на терену вашег одреда формира Н.О.П. бригада наређујемо вам следеће:

Од три батаљона: Кукавичког, Јабланичког и Јастребачког издвојићете 60—70% људства (руководилаца и бораца и формирати 2 ударна батаљона и то I бат. од бораца Кукавичког и дела Јабланичког бат. а II ударни батаљон од бораца Јастребачког и дела Јабл.[аничког] бат. У ударне батаљоне одабраћете добре борце и дисциплиноване и снабде-ти их са довољно аутоматског оружја. Штабове батаљона поставиће од најбољих војних и политичких руководилаца Штаб одреда.

Ударни батаљони остају под командом Штаба одреда и оперисаће на терену Одредa. Ударни бат. могу заједнички изводити акције, заједно се кретати, сарађивати са батаљонима Одредa но то није неопходно.

Стварање бригаде не треба схватити као расформирање Одредa. Од преосталог људства формираћете 3 батаљона:
• Кукавички, Јабланички и Јастребачки бат. под вашом командом а са задатком да се бјачају. Они ће оперисати на своме терену. Појава бригаде на ваше м терену створиће услове за њихово јачање, већи Политички утицај и успешнију борбу.

Разлика јизмеђу уд.[арних] бат. и ових других је у квалитету бораца, челичној дисциплини која влада у уд.[арним] бат., у наоружању и у већој покретљивости и невезаности за одређен терен.

Постављене вам задатке извршићете до 25 августа о. г.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4518.

Штаб одреда треба да се позабави питањем акција за муницију као и појачаним прикупљањем у народу.

Штаб треба да изради план за борбу за жетву: политички рад у народу да укрива жито, паљење вршалица преко којих окупатор¹ убира храну, помагање Народу да укрива храну, прикупљање резерви за нашу војску итд.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО [СРБИЈЕ]

БР. 71

ИЗВОД ИЗ ПИСМА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 30 ЈУНА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЛЕСКОВАЦ О ПРИПРЕМАМА ЗА СТВАРАЊЕ БРИГАДЕ И МЕРАМА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ РЕКВИЗИЦИЈЕ¹

о.к. л.

"30-VI-43-

Драги друг[ови]

Примили смо⁰ ваше писмо од 22-VI² и 20.000 дин. од С.К. Топл.з

У прилогу вам шаљемо писмо Гл. штаба штабу вашег одреда у вези са припремама за стварање ударне бригаде на вашем терену. Из вашег одреда ће се припремити 2 батаљона за бригаду а из Врањ.⁴ и Расин.[ског] по један тако да ће се крајем идућег месеца доласком претставника Гл. штаба и П.К. створити бригада и одредити штаб бригаде. Напомињемо да ће сви досадашњи одреди остати и даље на својим теренима али са умањеним бројем људства. Бригадом ће непосредно руководити Гл. штаб. Ради тога ваша је дужност да предузмете све да појачате бројно стање *вашег одреда* и да и поред издвајања људства за бригаду и даље одред остане чврст и јак. Поред појачане мобилизације за одред (нарочито повлачите раднике из града), развијте најширу активност за прикупљање оружја и муниције у народу и стварање повољних база за рањенике.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2591.

² Редакција не располаже овим документом.

³ Срески комитет који је обухватао делове Добричког, Прокупачког и Јастребачког среза.

⁴ Други јужноморавски НОП одред

Директиву о Милошу⁵ и Баји⁶ да раде на терену О.К. Вр.[ање] као што смо вам писали спроведите одмах без обзира на припреме за бригаду.

Шаљемо вам упитник о кадровима који ће вам служити као образац за саслушавање и испитивање биограф. парт. На основу тога упитника пошаљите нам карактеристике и ваше мишљење за све војне и политичке руководиоце на вашем терену почевши од чланова О.К.⁷ па закључно са свим среским¹ и одредским руководиоцима партије и Скоја. Имена шифрирајте.

Извршите све потребне припреме за спречавање непријатеља да опљачка жетву. Издајте о томе кратак летак. Мобилишите народ на отпор. Помозите му да крије жито. Поред учествовања одреда у тим акцијама треба стварати свугде ударне групе које ће кварити и спаљивати вршаће машине и понити окупаторске контролне органе при прегледању и отимању жетве.

Јавите нам где се налази и шта ради Жив. Јевтовић.⁸

Два омладинца које сте већ преузели за одред су симпатизери. Послаћемо вам још неколико људи. О њима ћемо вам послати накнадно карактеристике. Све који дођу од нас шаљите у Кук.[авички] или Јабл.[анички] бдред.

Јавите нам ко је испевао Песму о Бојнику?⁹

Штаб вашег одреда мора редовно бар једанпут месечно да подноси опширан извештај Гл. штабу износећи тачно извршене акције.

с. Ф. — С. Н.!

Другарски позд.

П.К. [К.П.Ј. ЗА СРБИЈУ]

Шаљемо писма: за Милицава,¹⁰ Милована,¹¹ за Штаб II јуж. мор. одр.[еда] и за Расински од.[ред].¹²

⁵ Милош Манојловић

⁶ Риста Антуновић

⁷ Окружни комитет КПЈ за Лесковац

⁸ Погинуо у борби са четницима на Пасјачи марта 1943 године.

⁹ Бугарски окупатор фебруара 1942 год. стрељао је у с. Бојнику Јабланички срез, око 350 људи, жена и деце. О Бојнику за време рата испевано је у народу неколико песама, које су певане широм читаве Лужне Србије.

¹⁰ Недељко Караичић

¹¹ Десимир Јововић

¹² У оригиналу допивно мастилом.

**ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 30 ЈУНА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ФОРМИРАЊУ
БАТАЉОНА У ПРВОМ ШУМАДИСКОМ НОП ОДРЕДУ¹**

Слободану²

30-VI-43.

Драги друже,

Обавештеи еам 'о погибији Милосава.³ Велики је то губитак за нас. Докле ће да се понављају ти ударци!

Ситуација овамо доста лоша. Хапшења и претреси терена. Маса народа је похапшена: у Ковачевцу око 100, у Азањи 40, у КрсНи 40, затим по Селевцу, Луњевцу и (многим селима су хапшења и претреси. По селима се налазе распоређени жандарми С.Д.С.

О Косм.[ајској] чети немам никаквих информација. Ова друга прилично је Нарасла, тако да ће се морати разбити у две чете. Има услова да се [да људство за други батаљон. Ако чете буду расле још бржим темпом, а реакција буде таква да су тешкоће за одржавање чете велике, дао сам директиву да се Новлаче према теби. Други батаљон моћи ћемо брзо да створим'о, само је питање руководећел кадра. Пр'осто не знаш кога за Команданта. Можда би Трулеж^ могао да буде командант овог другог батаљона а за пол. кома да узмем'о неког са терена. Што мислиш о томе, или имаш неки други предлог?

Формирање батаљона не би могло да се изврши овде, због ситуације. Зато чим се услови створ"е ја бих све људство послао тамо, а ти извршио формирање и другог батаљона, уколико ја не бих могао Доћи да то учинимо заједно,

Информације нити какво друш обавештење и вести не могу ти дати, јер сам мрхментадно без везе.

Знам само што се догађа у блиској околини у којој се крећем.

Не верујем да је еитуација тамо много боља. Али веће наше снаге тамб и погодност терена олакшавају умногоме @аш опстанак. Бојим се за тебе да ти се што не деси. Нужна је твоја помоћ батаљону, али ужасно би било да се у томе пође досадањом праксом. Знам да о томе не водиш до-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9417.

² Радивоје Јовановић

³ Милосав Влајић

⁴ Мирослав Јовановић

Вољно рачуна, а помисли само, шта би било да нам се још и то деси!

Пиши ми опширно о тамошњој ситуацији. Како изгледа батаљон? Веће акције тамо свакако ће реакцију овамо смањити, те у том елучају пружа се велика могућност активности овдашњих чета. Учиниће се све за њихово ојачање. У том смислу предузете су мере и оачено је кадрова добрих са терена. Ако би имало могућности да батаљон прође мало овим тереном, прилив би био још већи. То ће се морати учинити касније.

Чуо сам да су за вама отишле неке потере Немаца. Не знам колико је тачно, али да ће вас гонити, у то нема сумње. Зато је неопходан велики радијус кретања, изненадни ударци и добра обавештајна служба.

Са друговима из Б.⁵ немам везе моментално, а ни могућности да идем.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Друг. поздрав
Вук⁶

БР. 73

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД ЈУНА 1943 ГОД. ЦК КПЈ О ВОЈНО- ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ И СТАЊУ У НОП ОДРЕДИМА У СРБИЈИ¹

V. ОДРЕДИ

Главни штаб: Командант Брадоња,² комесар Ћора.³ У комбинацији су: капетан Марковић,⁴ бивши нач. шт. VI бриг. и командант Расинског одреда, коњ. пор. Драган Петровић⁵ „Горски“.

1). **Пожаревачки одред** „Вељко Дугошевић“. Командант Жика Петровић,⁶ учитељ из Пож., комесар Тина,⁷ студент,

⁵ Вероватно се односи на Београд

⁶ Мома Марковић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2476. Изостављени текст се односи на стање партиске организације на терену.

² Радивоје Јовановић

³ Мома Марковић

⁴ Предраг Марковић

⁵ Драгослав Петровић

⁶ Жика Поповић

⁷ Богољуб Стојановић

члан О.К.П. Има 75 бораца, 3 чете. Три пушкомитраљеза. (Сада је остало 50 бораца после губитака од офанзиве непријатеља.) Делује око Млаве и Мораве.

2). **Чачански одред.** Пролетос бројао 25 бораца, кре-чао се по Трнавском и ЉубићкоМ срезу. У једној борби изгубио 10 бораца. Командант Мандић,⁸ мет. радник из Чачка. Поред тога је формирана Таковска чета, на терену где се налази Минић.⁹

3). **Крајински одред.**¹⁰ Командант: Пега Костић,¹¹ професор, који је са групом бораца стално крстарио по свом терену. 70 бораца. Креће се од Зајечара до Дунава и Хо-мољских Планина.

4). У **Нишком округу** креће се одред од 40 бораца, састављен од остатака разбијеног Озренског, Сврљишког и Књажевачког.

Командант: Слободан.¹²

5). **Јужноморавски одред**,[^] • формиран фебруара 1943 године од 3 одреда: Кукавичког, Јабланичког и Јастребачког. Има 3 батаљона.

I бат. — Кукавички: 2 чете, 70 бораца.

II бат. — Јабланички: 3 чете, 120 бораца.

III бат. — Јастребачки: 3 чете, 100 бораца.

Наоружање: око 30 (тридесет) пушкомитраљеза.

Командант Димитрије Писковић, мет. радник.

6). **II Јужноморавски одред** ' (Врање): Делује на терену од Суве Планине између Јуж. Мораве и бивше југосл. границе до извора Пчиње и Козјак Планине.

Има 3 батаљона са 130 бораца.

Командант био Ратко Павловић „Панац", који је погинуо прошлог месеца код Стразимировца у борби са Бугарима. Заменио га Милош Манојловић, подофицир Југословейске војске.

Полком. Владимир Вујовић, инжењер¹ из Трепче. •

⁸ Раденко Мандић

⁹ Милош Минић

¹⁰ Половинозд јуна 1943 год. од Крајинске, Тимочке и једне чете Јастребачког НО батаљона формиран је Тимочки НО батаљон Зајечарско-тимочког НОП одреда „Миленко Брковић-Црни". Крајински НОП одред разбијен је ујесен 1941 год. и од тада уопште није обнављан.

¹¹ Погинуо као политички радник у позадини јула 1943 год. у с. Криви Вир, Бољевачки срез.

¹² Конрад Жилник, народни херој, погинуо почетком 1844 год. у Белопаланачком срезу у борби против четника Д. Михаиловића.

7). **Ваљевски одред:** ФорМиран на терену **Шумадиског** одреда и тешко се пробија на свој терен.

Бројно стање: 40 бораца.

Командант Миша Дудић.

Пол. ком. Андра Савчић.¹³

8). **Шумадиски одред.** Бројно стање 70 бораца, 3 **нете:** Рудничка, Качерска и ШЗ/младиска. Девет п.митраљеза.

Командант: Лука Спасојевић, учитељ.

9). **Космајски одред** (и он форМиран као и Ваљевски у по'моћ Шумадиског).

60 бораца, 2 чете.

Делује на свок терену све до Ресника (Београд).

Командант: „Срба”,¹⁴ металски радник, п. ком. Ђока Јарац.¹⁵

10). **Расински одред**, „Мирко Томић”.

2 чете, 80 бораца, седам п. митраљеза.

Командант Драган "Петровић-Горски, поручник; делује на северној страни Јастрепца и Копаоника према Западној и Јужној Морави. Наслања се на Јастребачки батаљон.

Већина наших одреда постоје још од 1941 г. Најрише се рбнављао Шумадиски, који је омогућио стварање Ваљевског и Космајског. За скоро две протекле године наши борци и дању и ноћу су у 'покрету, гоњени од свих непријатеља укључујући и дражиновце, али се увек главнина одржавала, што говори да народ воли и помаже наше борце.

Прошле године 'није з'опште било прилива у одред са села. Ове године, међутим', што је врло значајно, ступају у рдреду, не масовно, већ појединачно и у мањим групама. У овој години се удвостручило бројно стање људства скоро свих одреда а негде и учетворостручило. Ово говори да су наши борци издржали тешка пск\шен.а у 1942 г., да се очувао утицај. "наших одреда на народ, да нас народ више не помаже само материјално као прошле године већ да ступа у цаше редове у активну борбу.

Ово је карактеристично за читаву Србију.

За масовни прилив наилазиће се на тешкоће око снабдевања војске оружјем а нарочито муницијом и аутоматским

¹³ Адвокатски приправник из Ваљева, ухваћен у лето 1944 год. од четника и стрељан.

¹⁴ Иван Стефановић

¹⁵ Ђорђе Јовановић

оруђима. Мање борбе и тактика непријатеља да не вуче за собом комору не дозвољавају да се боље наоружамјо.

Мада наши борци имају искуства за партизанско ратовање, ипак су слабо војнички обучени. Пада у очи мали број активних официра у нашим одредима. Као и у парт. орг. тако и у одреду имали смо највише губитака због небудности и алкавости наших руководилаца.

Видећете колика је несразмера између наших и непријатељских снага и каквих тешкоћа преживљују наши одреди. Често се њихова сва активност своди на скривање. Ипак најмање страдају најактивнији одреди и најактивније чете (са најдужим акционим радијусом).

Велики је недостатак Космајског, Шумадиског, Ваљевског а нарочито Пожарсвачког одреда што је присиљен да живи и врди борбе у низини између густо поређаних села, што немају боље базе, планине, на којима се налазе дражиновци.

На југу је већ сасвим друга ситуација у том погледу.

Пада у очи да имамо одреда тамо где имамо парт. орг., а где не постоји парт. орг. нема ни одреда. Перспектива на стварање 2 бригаде, једна на југу, друга у Шумадији, укљониће и 'тај недостатак, тј. да има терен без одреда.

НЕМАЧКЕ ТРУПЕ КОЈЕ СУ У СРБИЈИ

(из заплењених докумената)

У Источн^ој Србији, у местима: Пожаревац, Петровац (на Млави), Кучево, Зајечар, Неготин, Боридруги налази се 704 пешадиска дивизија, која је дошла из *Грчке*. У њен састав улазе 1) 724 гренадирски пук, распоређен по местима — Пожаревац, Костолац, Ђириковац, 2) 734 гренадирски пук, распоређен по местима — Пожаревац, Петровац (на Млави), Кучево, Доњи Милановац, Мајданиек, Жагубица, Бор, Сип (на Дунаву), 3) II пук „РСК“, По местима Пожаревац, Доњи Милановац, Бор, Неготин, Сип, 4) артиљериски одељак 654 у месту Петровцу.

БРОЈНО СТАЊЕ 734 ГРЕНАД. ПУКА

Штаб пука — 7 официра, 17 подофицира, 58 војн.

I батаљон — 11 официра, 106 подофицира, 564 војн.

II батаљон — 13 официра, 103 подофицира, 543 војн.

III батаљон — 11 официра, 107 подофицира, 509 војн.

НЕМАЧКЕ ТРУПЕ КОЈЕ САДА ДОЛАЗЕ ИЗ БУГАРСКЕ

Од 4 IV до 15 IV 1943 дошло је из Бугарске око 28.000 немачких војника алИинских јединица. Кажу да су били на Кавказу. Доводе се и даље. Концентришу се и даље око Јужне и Западне Мораве и око Ибра.

Распоређени су овако: Куршумлија око 7.200, Прокупље око 2.000, Ниш 7.200, Краљево око 7.600, Крушевац 2.400, Сврљиг око 1.600.

Долазе са свом ратном спрем'ом, немачким железничким композицијама које (композиције) одмах по искрцавању трупа одмах одлазе за Вилах (УШасћ)

У Западној Србији — Шабац, Лозница, Ваљево, Ужице — постоје стални немачки гарнизони који се често мењају. Величина гарнизона достиже 2000—3000 људи.

Баш сада се из Босне (Вишеград) пребацује преко Ужица, Крајева и Кос. Митровице 717 пешадиска дивизија, са око 7.000 људи са свом спремом. Иду у правцу Македоније—Грчка.

Место Урошевац на Косову потпуно је испражњено од цивила, јер Немци утврђују Качаничку Клисуру.

Београдски немачки гарнизон стално се мења по броју. Тачан број непознат, али је последњих дана већи.

У Београду се виђају Руси обучени у немачке униформе. Има их неколико стотина и кажу да су из „добровољачког корпуса“ Власова, бивши „црвеноармејци“.

Италијанских и мађарских инвазивних трупа немд у Србији.

БУГАРОКТС ОКУПАЦИОНЕ ТРУПЕ У СРБИЈИ

Бугарских трупа има око 58.000. Углавном су у већим местима и уздуж железничких пруга, чувају саобраћајне објекте, али учествују и у потерама на партизане. Нумерација непозната. Брбјно етање и распоред по местима следећи: Параћин — око 1.200, Јатодина — око 240, Багрдан — око 240, Пожега — око 2.100, Овчарска Бања — око 50, Крушевац — око 2.700, Младеновац — око 1.100, Грделица — око 300, Лесковац — око 3.000, Куршумлија — око 2.200, Житорађа — око 150, Дољевац — око 3.700, Белољии — око 280, Сталаћ — око 1.700, Чачак — око 640, Бадњевац — око 240, Извор — око 150, Метовница — око 120, Криви Вир — око 150, Ћуприја — око 3.700, Бољевац — око 200, Ниш — 7.800, Рашка — око 4.600, Ужице — око 2.600, Бор — око 80, Кос. Митровица — око 2.100, Краљево — око 7.400, Крагујевац — око 6.100, Прокупље — око 4.000, свега — 57.740.

БЕЛОГАРИЈЕЈЦИ

Корпус — 6.000 (2.000 из Бугарске), командант Стејфон, начелник Борис Контирев.

4 пука. Сваки пук — 1 антитенк.[овску] батерију, тешке митраљезе и бацаче.

I пук (Зборовски) — Лозница — Крупањ. 2 чете Копаоник/козаки издвојени.

II пук (Шатилов) — Краљево.

III пук (Миршанов) — Пожаревац, Нетотин, Петровац, Бор (део батаљон).

IV пук непотпун, две чете у Београду и резерв. бат. (Пиљевић).

Шуц. пол. — 4 чете Београд, Шабац, Ваљево и Краљево. Оснивалац СС групенфирер Семјенов (Осијек), помоћ. лајтн. Еспер-Лавров.

Иедићевци (Српски државња стража), Добровољачки корпус (Љотићевци).

При претседништву владе налази се Нојно одељење које се дели на — 1) Српска државна стража, и 2) Добровољачки корпус. Војно одељење је непосредно потчињено Недићу. Командант Српске државне страже је генерал Јонић (брат министра просвете Јонића). Командант Добровољачког корпуса је инжињер. пуковник Мушицки, бивши краљичин ађутант. — При војном одељењу постојао је главни четнички штаб који је сада у ликвидацији. Коста Пећанца, његов командант, има свој. Горски штаб у планини Соколовици код Куршумлије. Са њим је вероватно и 200 до 300 наоружаних четника који му служе Као лична гарда. Однос његов према војном одељењу је чисто финансиско-административан, тј. формалан, јер четници К. Пећанца на терену немају никакву званичну активност (односи се на личну гарду).

Српска државна стража састоји се од 1) градске државне страже (која служи по граду) и 2) пољске државне страже (која служи по селима и варошицама).

Првих има око 5.000, а других око 12.000.

ДОВОЛЈАЧКИ КОРПУС САСТОЈИ СЕ ИЗ:

I добровољачког батаљона, командант Мићашевић, кап. I.

II Добровољачког батаљона, командант Марисав Петровић, кап. р. из Крагујевца.

III добровољачког батаљона, командант Душан Марковић, адв. из Срема, к. I кл. тј. резервни официр.

IV добровољачког батаљона, командант Лаутнер¹, Словенац, рез. официр!, сада је променио име и зове се Милош Војиновић.

Сви командианти предње наведених батаљона су *истакнути Љотићевци „зборници“*, познати још од пре рата.

V батаљон четнички, командант Вук Влаховић, кап. I класе, родом Црногорац.

У војном одељењу перманентно заседа

1. Штаб оперативног одељења, а сем тога отсека као важнији су

2. Личин отсек -I-

3. Материјални отсек. Штаб оперативног одељења руководи из Београда операцијама у Србији и даје према потреби наредбу батаљонима добровољачким за покрет, односно за промену места операција.

При Добровољачком корпусу постоји *оперативни штаб* који руководи непосредно операцијама на терену.

Јачина сваког добровољачког батаљона износи од 700—800 људи, тј. око 3.500—4.000 људи у свих 5 батаљона. Батаљони имају потпуно немачко наоружање, тј. пушке немачке, машингевере кратке и дугачке, Минобацаче, аутомобиле и остале потребштине. Немци непосредно дају све наоружање и то најмодерније.

Састав Добровољачког корпуса састоји се из одабраних Добровољаца из 12 добровољачких одреда (љотићеваца) и за њих није упућен по Србији никакав распис ради врбовања.

Добровољачки корпус толико улива поверење да ће га, наводно, [употребити] и против Драже Михаиловића. У том смислу су добровољци дали и своју шестомесечну обавезу.

По ликвидацији четничких одреда, када су многи четници отишли у шуму и када су од стране Немаца извршећа многобројна хапшења, приступљено је стварању четничког батаљона и тада су достављени расписи по Србији за врбовање четника. Формиране су две чете, а две још нису до данас.

У Добровољачком корпусу највећи је број сељака, затим интелектуалаца, па радника. У политичком погледу има највише љотићеваца, око 90%, а сви командни положаји су у њиховим рукама, било официрски, било подофицирски.

Пређашњи недићевци су сада уствари „Српска државна стража“ — несигурна, минирана — наводно — Дражиним људима. Као противтежа томе дошло је до стварања Добровољачког корпуса.

Четници Косте Пећаница више не постоје у Србији.-

ВОЈНА ОРГАНИЗАЦИЈА ДРАЖЕ МИХАШГОВИЋА У СРБИЈИ

Њима командују Дrajини „горски штабови Југословенске војске у отаџбини“.

Четници Драже Михаиловића су „илегални“ пред Немцима, а легални пред „Српском државном стражом“ и са њом сарађују против нас.

Они су распоређени овако:

у Источној Србији, где су најорганизованији, постоје два штаба — крајински и горњачки. Крајинским штабом командује мајор Пилетић. Ту има око 300 његових људи и живе по високим селима Хомоља.

Горњачки штаб (Манастир Горњак) командује пуковник Оцокољић. Има око 500 четника који крстаре у групама од по 30—50 људи. Те су групе распоређене овако:

1) Воја Триброђанин, чији су четници влашки Цигани-коритарџи. Он се креће тереном од Брњице на Дунаву преко Криваче, Ракове Баре, Турије, Каоне, Кучева, Кучајне, Буковске изнад Јасикова, преко Рудне Главе, Клокочевца, избија на Дунав испод Доњег Милановца.

2) Капетан Миодраг Јовановић на територији Среза жагубичког.

3) Капетан Крста Рончевић у Срезу (голубачком) и захвата један део Среза рамског око доњег утока реке Пека.

4) Капетан Богдан Прица је истурен више према Стигу и обухвата села Кобиље, Манастирицу, Рашанац, Старчево, Дубочку, Трновче, Каменово, Црљенац, Кулу, Божевац, Шапине, Смољинац, Батушу, М. Црниће.

5) Капетан Јагош је са једном групом испод Мајдан Кучајне и креће се око Кладурова, Мелнице, Брезовице, Петрже, Каоне и Кучајне.

6) „Думбус“ је у реону Рановца.

7) Угриновић је на терену Крвије, Добрње, Лопушника.

8) Вујичић око Чавдина, Шетоње, Табановца, Велико и Мало Лаоле и Бистрица.

9) Банковића реон је Ђуринац, Бусур, Златово, Близнак, Везићево и Буровац.

10) Ловрић је око Стамнице и Витовнице.

Сви ови Дражини четници нападају на партизана, а Горњачани и На симпатизере партизана, са Српском државном стражом сарађују, окупатора не дирају.

Морал им је слаб, наоружање југословенско, добили су и неколико пушкомицраљеза падобраном од Енглеца.

У осталим областима Србије војна организација Драже Михаиловића је слабија од оне у Источној Србији. У већем делу Србије она је на папиру, састоји се у прављењу мобилизационих спискова, у одређивању чета, батаљона и бригада.

Западна Србија — Шабац, Ваљево — постоји група око 120 четника Којом командује поручник Никола Калабић.

У Љубићком срезу постоји група од око 50 четника којом командује поручник Раковић, а у Драгачевском срезу

група од око 30 четника на челу са жандармериским официром Јанковићем.

На Копаонику се налази мајор Кесеровић са групом од око 300 четника. Мање групе постоје на Гочу.

У Расини постоји I расинска бригада од 12 људи, II расинска бригада од 40 људи и жупска бригада од око 160 људи.

У Јабланици и Топлици постоји Дражин штаб на челу са пуковником Радојевићем. Углавном праве мобилизационе спискове, сада немају већих снага, али су у стању да мобилишу део бивших четника Косте Пећанца.

ТЕРОР И ПРОПАГАНДА НЕПРИЈАТЕЉА, ДРЖАЊЕ НАРОДА

У овој години зверства Немаца, Бугара, полиције, „добровољаца“ (љотићеваца), Српске државне страже (жандари) и дражиноваца надмашују прошлогодишња. Стргљања, вешања, убиства мјгчењима и клања иаших чланова, партизана, њихових породица и најширих слојева народа праћена су пљачком и паљевином читавих села и појединих кућа. Зверства тих банди не могу да се одвоје једна од других, што не ураде једни то учине други.

Само неколико примери.

У Пожаревачком округу на наш одред траје непријатељска офанзива од 16 фебруара и сада се још наставља без прекида, то је читавих 5 месеци. Прво су почели Немци (724 и 734 гренадирски пукови, из Грчке) и белогардејци. Наши су им убили команданта-пуковника Хензела баш уочи офанзиве, заробили планове офанзиве и тако спасли одред. Резултат те офанзиве је био: 400 стрељаних другова из београдске главњаче и логора са Бањице (за „одмазду“ за Хензела), око 400 сељака и грађана из Пож. округа избјених у току офанзиве и стрељаних после тога, два села (Топоница) спаљена.

Затим долази офанзива два „добровољачка“ батаљона, око 1600 љотићеваца, на исту територију. Резултат: око 50 симпатизера сељака убијено, око 50 кућа спаљених и 200 људи одведено у логор. После тога долази офанзива жандара и полиције на исту раскрвављену територију. Сада нема масовног хапшења, већ на доставе, издаје, денунцијације, настаје провала у парт. орг. У овом налету смо изгубили 50% чланова партије, стрељано око 200 људи, запаљено око 20 кућа. За време ових офанзива непријатељи су осветљавали ноћу јаким рефлекторима Стиг и Мораву и важније пролазе. Служили су се разним лукавствима и цодлостима да ухвате не само наше активисте већ и друге људе. Или напр. Јабланица и Топлица. После акције нашег одреда на рудник

Леце попаљено је 125 кућа, 132 штале и 135 помоћних зграда у селу Гајтан, а народ је сав избегао са стоком и храном у планину. Затим офанзиве Бугара и недићеваца на Кукавицу, радан и Јастребац, 800 жандара и 1 дивизија Бугара, а сада су отпочели „чишћење“ низинских села Топлице и Јлбланице.

На терену О.К. Врање Бугари су запалили 1.200 кућа и убили 2.000 људи у току априла и маја.

Жандари су блокирали Заглавски срез, држали га блокираног два месеца (март—април), одвели око 800 људи у Ниш где су их мучили (тукли, пекли) да би одали партизане. Или напр. у Шумадији и Космају сам*о у току марта—априла—маја: у Дарбсави спалили 30 домова, стрељали 3 сељака.

У Венчанима спалили 7 домова, убили 20 људи, 200 у логор.

У Г. Трешњевици запалили 3 куће.

Из Умчара, Бегалице, Барајева, Дучине, Кораћице и др. масовно одводе сељаке за бергр'. главњачу где их мучењима убијају.

Почетком јуна стрељаНо 125 наших људи из Београдског округа и из логора, а затим још 400 из лопора са Бањице.

Сва ова зверства чине Немци, Бугари, полиција, љотићевци и жандари (који извршују смртне „Казне“ као и Немци).

О Дражи ћемо посебно говорИти.

У градОвима је страховит терор. Ко уђе у главњачу не знаће рз ње као поштен човек. ЈедиНо испитивање у главњачи је: кажи ко ти је „виша“ а ко „нижа“ веза, када и где иманј с њОм састанак, и туку док не убију човека. Тако су убијени скоро: Јанко Лисјак, жена Воје Вучковића, музичара, Мила Димић, глумица, и др. Главњача је пренела свој систем на читаву Србију, распоредили су крволоке по разним местима као шефове полиција, јер немају довољно места да саслушавају све људе Који се масовно хаисе, да би тако дошли до наше парт. орг. и одреда. Сваког ухапшеног без разлике.зашто је терећен, било да је функционер, обичан члан или симпатизер партије, постављају да бира: или да пребију и затим стрељају или да се прими „да са-Р^ађУЈ^е“ <с њима — да им буде шпијун. На тај начин су успели да изврбују све поменуте познате шпијуне и ирвокаторе — издајнике. С једне -стране секу главе, с друге лиферују провокаторе. Провокатори раде врло вешто: не денунцирају оне чији би пад одмах указао на њих, већ оне с којима њихови познаници и пријатељи имају ма какве политичке везе. Дражини команданти и војводе, као и актив-

не присталице шаљу полицији спискове свих људи које познају као комунсте или симпатизере, или обичне поштене грађане који неће с њима па их зато сматрају комунистима.

По градовима су непрестане ревизије станова, блокаде улица, претреси и слично.

У Београду праве „бункере“ по читавој вароши. Неки градови су ограђени бодљикавом жицом (Ниш, Шабац.)

Ове крвничке методе комбинују Немци свакодневно пропагандом преко „Новог времена“ и „Обнове“, свакодневним зборовима (на које се народ на силу доводи, као и многи говорници и предавачи) по градовима и селима. Једина тема њихове пропаганде је: борба противу бољшевизма—комуниста—партизана, а за мир, рад и ред, за „обнову мајке Србије“, за „спасавање српских глава“. 1941 године крволок Драги Јовановић је организовао „партизанску радио-станицу“ а 1942 године „партизанску радио-станицу Равна Гора“. Драги Јовановић је писао текст а крволок Стеван Штерић читао преко радија (говорили су у 9 чаоова увече на таласној дужини 42 метра). Даље, све улажу да натерају професоре Универзитета и гимназија да предају по жељи и наређењу Гестапоа, намећу им чисто полициске дужности. Универзитет уопште није радио, сада су одобрили професоре, углавном љотићевце, док други избрани саботирају и дају оставке. Организовали су послужитеље који ће бити наоружани, као неку универзитетску полицију и жандармерију, те вероватно намеравају од идуће године да почну рад Универзитета. У гимназијама заводе чисто полициски режим. Сталне теме су противу комуниста-партизана. Поставили су полицајце у виду професора за шпијунирање ђака. Пошто ђаци испишу пароле по клозетима, то се сваки ученик уписује у књигу када иде у клозет, а сада ће по један професор дежурати сакривен у самоме клозету да би ухватио ко пише пароле. Професори испитују ђаке и испуњавају картоне чак и о томе шта чита, ради и говори неки комшија учеников! Професори ипак пружају пасивни отпор томе, боје се и склањају од професора љотићеваца.

Ђаке (од 11 до 18 подина) и похапшене од полиције као скојевце или денунциране одводе у логор Смедеревске Паланке, где их „преваспитава“ гестаповац Милован Поповић и његова жена („тумачи“ деци Историју В.К.П (б). Тамо желе да створе децу шпијуне или да их стрељају.

Сва омладина се присилно одводи у „националну службу рада“ и одводи се на разне радове у Србији. У тим „радним јединицама“ им држе предавање четовође љотићеваца — активни официри и агенти.

За „обавезну радну службу“ за Борски рудник су ирисилно одвели неколико хиљада људи из Београда, док је из унутрашњости ишло теже.

„Централу за хумбр“ и „Ацино позориште“ за развијаше' културног, живота организује и плаћа Гестапо да би пропагирао Хитлерове лажи и клевете.

Економско стање нарбда је врло тешко. У Београду је кило пшеничног брашна 450 динара, кило кукуруза 350 данара, кило масти 2.000 динара, метар дрва 5.000 динара, и све то није ни могуће лако добити. Сељаци из Шумадије долазе у Београд и просе или моле да замене млеко за кукуруз. Наднице радника квалификованих су 100—150 динара дневно, а чиновничка просечно 3.000 динара месечно.

ника) под робијашким условима повећаним капацитетом, приватна металургиска предузећа и саобраћајне установе, штофаре, платнаре, фабрике обуће и одеће, док војно-државни заводи (Крагујевац, Обилићево, Ужице) не раде. Обалаца такорећи више нема. Све што ради, ради за Немце иекл.учиво.

Општинске, среске и окружне власти су организоване и функциоНишу (сем општинских чији рад спречавају наши одреди). Главни им је задатак: пљачка сељака, одвођење радништва у руднике у Немачку.

Од новембра 1942 године до данас водила се велика битка између нас и непријатеља око рада општина. Ми смо успели да обуставимо рад великог дела општина, чиме се пљачка сељака и „мобилизација“ за руднике у Немачку увелико спречила. Та је борба сада у току, те је ту и узрок силовитих. налета непријатеља на народ, јер се окупатор налази пред жетвом, нема органа за пљачку. жетве. Зато су присиљени да грубом пљачком одузимају жито и намирнице од сељака.

Сада Недић покушава да реорганизује Главни задружни Савез и Савез српских земљорадничких задруга. Распустили су досадашње управе и муче се да поетаве но^лве, али им иде тешко, јер поштеми људи одбијају да ступе у управу. Те задруге треба да буду најефикасније средство за Немце за исисивање сељака и угушење Н.О. борбе, јер би сваки сељак насилно био зачлањен у задруге и економски (преко монополских артикала) везан за њих.

Како народ гледа на свој положај и шта ради?

Да узмем^о за мерило одношење народа према нашим акцијама а и његов однос према партизанима.

Тамо где има рада наше партиске орг.[аНизације] и где се осећа деловање одреда нарбд гледа у партиза'нима спа-

сење, помаже их, храни, одева и скрива, и даје активно отпора свим плановима непријатеља, а где нема рада наших парт. орг. и одреда прилично мирно подноси читав терор и иљачку. Непрестани терор је заплашио народ у приличној мери. Они често моле наше партизане да не убијају Немце, да ће их „побити и све попалити“. У јеку најжешћег терора у Пожаревачком округу наши пријатељи су избацивали из својих кућа наше другове, негде их и проказивали. Када је попаљено село Гајтан и када су наши дошли у село сељаци су говорили: „Мичи се, зар није доста“, „Што сте почињели од нас“. Међутим неколико дана касније народ Пожаревачког округа је гледао са симпатијама на акције наших одреда који поред терора наставља да се бори и гледа у нама једини спас, а исти ти сељаци из Гајтана иочели су да говоре: „Сада нам цемају шта попалити, штета је што их (Бугаре и жандаре) нисмо сви дочекали, прошли би још грђе“. Шумадија и Космај страшно су Настрадали и страдају али су чврсто и непоколебљиво противу свих издајника а за партизане. У томе их није могла поколебати ни подла игра кољача-дражиноваца који усред кукњава сељака и сељанки дођу као шакали на згаришта и окривљују партизане за све што су учинили окупатори и издајници.

V ДРАЖИНОВЦИ, МИ И НАРОД

После губљења слободне територије у Србији сви Дражини четници легализовали су се пред Немцима као недићевци и Пећанчеви четници. Тада су недићевци били као „војска“, а четници су формално били под командом Косте Пећанца. „Илегални“ дражиновци су постојали у планинским пределима Хомоља и Копаоника, већином мање групе официра и подофицира. У току 1942 године Дража убацује своје људе на сва руководећа места четничких одреда Косте Пећанца и у Недићеву Сојску, тако до јуна—јула четници ИОПШО раде по упутствима Драже: четничка команда при „претседништву владе“ још формално постоји, док се Коста Пећанац повлачи. Завршна сцена суревњивости између Драже и Косте Пећанца се одиграва ових дана када су дражиновци напали и хтели да убију и самог Косту Пећанца на Околовици Пл. (Топлица). Јер у том крају Коста Пећанац има групу четника од 300 људи која иде са њим као лична пратња (то је све што има и у самој Топлици). Немци су држали четнике и Недићеву војску у току лета 1942 јер су се бојали оживљавања наших акција, али већ при крају лета, када су видели да ми нисмо у стању да масовније подигнемо народ у борбу, распустили су Недићеву војску и од одабраних из „војске“ и жандармерије створили Српску

државну стражу (која је сада поред добровољачких бата-
— љотићеваца једина униформисана војска састављена
од Срба). С.Д.С. носи зелене униформе, кокарду и енгле-
ске или хшандске пушке, са ограниченим бројем патрона.
Сви они су уствари предратна жандармерија. Концем лета
„почетком јесени Немци су почели са „замењивањем“ пушака
четничких што је уствари њихово разоружавање и расту-
рање. Похапсили су низ озлоглашених четничких војвода од
којих су неке одвели у логор (Гордић, Кимић и др.) а друге
пустили. У току зиме сви четнички одреди били су ликвидирани,
један део одведен у Немачку, други ступио у Српску
државну стражу, трећи су ушли у састав петог „добровољачког
батаљона“, четврти су „избегли“ у шуму и прикључили се
Дражиним официрима а највећи део се легализовао код својих кућа.

Тог момента дражиновци По читавој Србији Једновремено организују „црне тројке“ — кољаше како их иарод зове који отпочињу са клањем наших другова и симпатизера бивших партизана, њихових породица (очева, браће, сестара, мајки, ситне деце) и обичних поштених грађана који нису хтели да иду са дражиновцима. Са клањима су Ваставили у току ових 6 Месеци и настављају и даље. Најчешћа су: у Трстеничком¹ срезу, у „Хомољу, у Западној, Србији (Ваљево, Колубара), у Драгачеву, Пожешком, Ариљском и Ивањичком срезу, у Мачви, око Параћина и Алексинца, али покушавају и у другим деловима.

Од јануара 1943 године па до данас 0.[кружни] комитети нам јављају р „све већој активизацији дражиноваца“. Та активизација се изражава, поред клања, у крстарењу мањих (чешће), већих (ређе) група, од по 14 до 30 до 100—150, које се спуштају са Хомоља, Маљена, Повлена, Копаника и др. њихових база. Спуштање дражиноваца у низинска села је уперено против наших партизана и читавог народа. Дражиновци нападају на наше одреде, кољу наше симпатизере, пљачкају њихову имовину, пале им куће, јавно батинају сељаке.

Док су наше дивизије водиле борбу око Калиновика, дражиновци су „мобилисали“ око 700 сељака из Драгачева, Ивањице и Пожеге и упутили на наше јединице. Знамо да се од 700 мобилисаних вратило кући само 300 четника, који се више не дају „мобилисати“ ни по коју цену, нити враћају дражиновцима оружје.

У току маја, а нарочито од почетка јуна Дража је наредио својим бандама по читавој Србији да мобилишу сељаке и да их врде на Дрину, против наших дивизија. Мобилишу на силу, уз убиства и батинања, уз разне уцене

и превару. По градовима не видимо да врше а још мање да су успели неког да „мобилицу“.

Већ сада можемо са сигурношћу рећи да је Дражина мобилизација крахирала. Ево неколико примера, најтипичнијих.

Први: крајем маја су дражиновци позвали на збор нарочито мушку омладину, планинског села Горње Јабланице — Реткоцера, познатог од раније као чисто четничког. Сви су дошли на збор, на коме су требали да буду мобилисани, сем једног оmlадинца, сина имућнијег сељака, који је испред дражиноваца почео да бежи у шуму. Дражиновци су припуцали на њега, а он се врати кући, узме пушку и припуца на дражиновце. На то се читав „збор“ побуни против дражиноваца, „збор“ се растури и дражиновци оду без успеха.

Други: дражиновци „мобилицу“ око 100 оmlадинаца из Качерског среза, доведу их у Белановицу (пошто претходно немачки гарнизон оде за Горњи Милановац). Наш шумадски одред по ноћи опколи и упадне у Белановицу, Нападне око 100 Дражиних бандита, побије око десетак и остале разјури и ослободи „мобилицане“ сељаке који за време борбе између наших и дражиноваца нису хтели да помажу дражиновце.

Треће: из Расинског среза су Дражине „црне тројке“ одвеле по ноћи низ сељака на силу, водили су их чак до Голије, али су сељаци побегли својим кућама.

Исти је случај у Таковском срезу.

Тако активност дражиноваца у Србији може се свести: на пропагандни рад, клања, казнене експедиције, и „мобилицацију“ народа за борбу једино против наших јединица изван Србије.

Пропаганда им је врло слаба, али свуда где има дражиноваца издају летке, наређења и листове.

Садржина је чисто „антикомунистичка“ и великосрпска („Србија од Солуна до Арада, ТираНе и Сплита“). ГБихов лист „Видовдан“ говори само о покољу Хрвата, партизана и комуниста, а „Равна Гора“ напада С.С.С.Р. и свесловенски митинг и то горе него „Ново Време“. Држе и „зборове“, у почетку, по негде и сада, говоре како имају споразум са партизанима, негде да су се партизани ставили под команду Драже, „али, ето, ови у Србији су тврдоглави па неће“, или „ови у Србији су тврдоглави, њих је Стаљин осудио на смрт“ итд. Сада, уствари, свуда најжешће нападају, клеветама и лажима партизане и комунисте.

Клања су попримила страховите форме: отсеку главу и онда искасапе, или, у Качеру су сељаку МикИћу заболи нож у леђа, терали га испред себе уз свирку хармоникаша

и затим заклали, или, једног симпатизера из Пожаревца, заклали, извадили очи, распорили и црева обмотали око дрвета.

Њихове казне не експедиције и мобилизација су праћене свим тим зверствима, најобичнијом крађом и пљачком, пљачкама и батинањима. Уцењују богатије. Од једног сељака су тражили 100.000 дин. или сина.

Од априла ове године су почели са јавним денунцијацијама и сарадњом са Гестапоом¹ и Главњачом. Свуда где су слабији, без упоришта а где је окупаторска власт организована јавно истичу листе људи који су комунисти или сарадници партизана. Све Дrajине врјводе и команданти, напр. мајор¹ Пилетић, Оцокољић, Љуба Јовановић, Никола Калабић, шаљу такве спискове Гестапоу, а нарочито Параносу, шефу Специјалне полиције. По тим списковима Немци и полиција хапсе наше људе и све денунциране. Сарадња између дражиноваца и С.Д.С. је јавна. Они спавају у касарнама и жанд. станицама, „јер су ту сигурнији од партизана“. Сада већ и отворено (у Качеру и Такову) сарађују са Немцима и љотићевцима. У борбама против Шумадског парт. одреда у Качеру учествовали су: с једне стране Немци, с друге С.Д.С., с треће љотићевци а са четврте Дrajине равнгорске „бригаде“. Немци им јавно превозе оружје и муницију, прихватају Дrajине рањенике и возе у Горњи Милановац. Крволук Никола Калабић сарађује са љотићевцима из Ваљева (Матић). Немци и Недић уопште не реагују на убиства која чине дражиновци, док на сваку ликвидацију коју партизани изврше над дражиновцима Немци, С.Д.С и љотићевци жестоко реагују, хапсе мирне житеље села и градова, опорезују поједина села глобом од по 2,000.000 дин. за убиство неког претседника општине-дражиновца, итд. За разлику од прошле године у добром делу Србије дражиновци су разобличени као слуге Немаца, јер се народ сам уверио у оно што смо им ми говорили. Али тамо где је слаба парт. орг., где нема одреда, где се дражиновци цису разобличили не само на делу већ и на нашем пропагандом, народ није начисто ко је Дража Михаиловић.

Тако например, у Таковском срезу, где ми радимо од ове године, половина народа је уз нас, уз партизана, а половина се осећа присталицама Драже. Али и та Дrajина половина овако изгледа: 10% су задрти дражиновци, бандитске коловође, а 90% су колебљиве Дrajине присталице, које не иду „у ватру и воду“ за Дражом, који неће да се боре против нас, који одбијају Дrajину мобилизацију, који уз наш минимални рад и уз Дrajин терор могу отпасти (и

већ опадају) од Драже. У том селу Дража није политички разобличен, а такав је однос снага између нас и Драже.

По окрузима и срезовима овако, отприлике, изгледа однос између утицаја нас и Драже:

У Посавском, Космајском, Грочанском, Подунавском, Великоорашачком, Јасеничком, Младеновачком, Орашачком, Опленачком, Качерском, Колубарском (Лазаревац), у делу Лепеничког и Крагујевачког [срезај може се рећи да ми вршимо утицај и да су у'з нас, уз партизане, данас 80—90% народа, збиља још прилично пасивног.

Гружански срез је легло Дражиноваца за тај крај.

У Ваљевском округу највећи наш утицај је у Рађевини, док је у осталим срезовима као и у Таковском'. Исто је тако у Чачанском округу (сем Драгачева) и у Рачанско^а срезу (Б. Башта).

У Пожаревачком округу срезови Пожаревачки, део Млавског, Рамског и Доњи Звижд; из Крушевачког сви срезови сем Трстеничког и горњег дела Копаоничког; из Нишког Ражањски, Нишки, Сврљишки, Белопаланачки, Пиротски, Сокобањски, Заглавски; из Зајечарског Бољевачки, Јабучковачки, Салашки; из Лесковачког Лесковачки, Доња Јабланица, Прокупачки, Добрички, Моравски, у 60—70% за нас, а остало за Дражу.

Горњи Звижд, Пореч (Власи, Хомоље), Трстенички, Алексиначки, Драгачевски, Моравички, Ариљски, Левачки, Раванички, Пожешки су у већини за Дражу. Сада смо чули да у Ариљском, Пожешком и Моравичком' срезу дражиновци живе као /на „ослобођенОј територији", да су тамо побегли из Санцака.

Како је око самРг Ужица и у Мачви не знамо ни ми тачно, али смо чули да омладина иева самб партизанске песме.

У осталим (Горња Јабланица, Копаоник, Ресава, Обреновац, јужни део Врање, продиремо сада и наилазимо на добар пријем народа.

Бетрад и већина окружних места су засебно питање. Радништво, сиротиња, добар део средњег слоја је за нас, али терором и масовним стрељањима застрашени. Није могуће ући у неку варош и настанити се ни са „легалним" исправама, јер се пита од куда долазиш, исправе се проверавају у месту из кога си дошао и шта радиш, не дозвољавају настајење итд. Зато је рад дражиноваца по градовима неометан и врше га (пропагандом, „организовањем" у војне јединице за случај „када дође време") уз пуну подршку полиције и Гестапоа. Све ово нарочито важи за окружна места.

У Београду дражиновци „Организују“ чиновништво, трговце, богаташе и њихову децу, неке бивше политичаре, полицију, читаву пету колону и друге сличне, док до радног света уопште не долазе. Већина грађана се овако определила: под чијом сфером ће бити наша земља, под руском или енглеском и према томе се и опредељују. Зато и такве Дражине присталице данас су за Дражу а сутра већ нису, и обрнуто према развоју војних операција на Истоку и Енглеза. Народ мрзи дражиновце више него окупатора, не зове их друкче него „кољаша“ чак и у срезовима где раде шта хоће, као напр. у Трстеничком срезу. Једна старица из Шумадије овако говори свом унуку, кога дражиновци врбују: „Ђаволу душу да даш, у бунар да скочиш, али са дражиновцима немо да идеш.“

Питање остварења јединственог Н.О. фронта покушавали смо да решимо углавном преко *Богдановића*¹⁷ и *Рибникара*,¹⁸ али нисмо успели. Први се ни сам поколебао да пође к нама када му је Мих.¹⁹ дао рок да јасно одговори и одмах пође, изговарајући се на породицу, а они његови,²⁰ све остале „главешине“ чак међусобно шворе и против нас. Други нас је повезао са неким који су на речима за нас, али „породица их спречава“ да се активно боре. Сада смо чули да неки грађански политичари одржавају састанке, оријентишу се на „руску утицајну сферу“ и да би се нама разговарали. Покушаћемо и то. Иначе м’и то јединство бстварујемо одоздо.

Мих. је разговарао са *Рибнишром* да би створили веће²¹ за Србију у чије би претседништво ушао оН, *Богдановић* и још неки, а чији би пленум били илегалци, чланови Н.О.О., чланови ОК и из одреда. Мислили смо да га изабере на што демократскији начин, тј. да саставимо листу која би се читала на зборовима које приређују Наши одреди широм Србије и конференцијама које држе Н.О.О.-И, омладина и наши активисти. Ту кампању смо мислили да спроведемо у току 1—2 месеца али одлазак *Рибникара* к вама и одбијање

¹⁷ Душан Богдановић, адвокат из Смедеревске Паланке, стрељан као присталица НОП на Бањици, 1944 године.

¹⁸ Владислав Рибникар

¹⁹ Благоје Нешковић

²⁰ Односи се на неке руководиоце и истакнутије присталице Земљорадничке странке Драгољуба Јовановића.

²¹ Мисли се на Антифашистичко веће народног ослобођења Србије.

Богдановића и других довело је до тога да то одложимо. Мислимо да би на овај, мало необичан начин, могли збиља да формирамо веће за Србију.

С. Ф. — С. Н.!

Крајем јуна
1943 г.
Београд

Друг. издрав,
ПК²-
ЛЈих[аило]

БР. 74

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА НЕДЕЉКА КАРАИЧИЋА ОД
2 ЈУЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
СРБИЈУ О ФОРМИРАЊУ ТИМОЧКОГ НО БАТАЉОНА И
РУШЕЊУ АЛЕКСИНАЧКОГ РУДНИКА¹**

2-УП-43. г.

П.К. [КПЈ] ЗА С.[РБИЈУ]

Драги другови,

Формирали смо I батаљон Тимочког одреда са 13,21,46. чете, са по 81,21,52,16,71,72,13,14,51,16,81. људи, са 73,72, 81,21,65,16,71. пушкомитраљеза И доста муниције.² Ја сам понео са собом за Р.О.³ 37,17,99. пушкомитраљеза са 41,71,12,68. стотина метака, 73,72,81,14,61,46. пушкомитраљеза је понијела партија у позадину, пошто има доста п. мит. у одреду. Тамо има услова да се набави доста оружја и муниције. Све чете ће морати ићи скупа, да би се оспособиле војнички и политички. А да смо их оставили да саме чете оперишу свака за себе онда не бисмо много добили. Не бисмо их могли излечити од опортунистичке заразе, која није ни један наш одред у целој Србији захватила као »љих. Батаљон ће на свим теренима извести по једну озбиљну акц.[ију] и онда ће се поделити чете, свака ће поћи на свој терен¹.

²² Покрајински комитет Комунистичке партије Југославије за Србију
Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2676.

² Приликом формирања батаљон је имао у свом саставу три чете, од којих је свака бројала око 35 бораца.

³ Расински НОП одред

Досада су изведене две добре акције. Срушен је рудник Алексинац који је радио иуном паром за Немце; у њему је радило неколико стотина радника. Рудник је потпуно оне-способљен и то за пола године у најмању руку. Дигнуте су у ваздух и све зграде са целим постројењима и електрична центрада; сва окна су потпуно уништена. Наше храбре јединице⁴ су се привукле у току ноћи и морале да дане међу веома јаким непријатељским снагама. и то у самој средини у једном шумарку на 1000 метара од непријатељских снага и у току друге ноћи рано увече користећи се са вештином, пошли су са радницима у рудник⁴ који су ишли као смена, пришли су стражи и тако је разоружали. Рудник су чували Бугари и баш истог дана су га предали Немцима. Рудник се налази близу самбг Алексинца у коме има око 600 Немаца и неколико стотина Бугара. Када су почеле да пуцају мине недићевци су се разбежали а Немци и Бугари су пуцали до миле воље, али само из својих зграда у којима су седели, али нису смели ни да макну из зграда. Сутрадан када су видели где је одред данио, они су се сви запањили и нису могли да се начуде чуду. После те акције сваки дан претресају све околне шумарке. Друга акција је била Напад на Дражине банде, више села Јабланице у Радванској Реци у 13 сати по подне. Банде су на време приметиле и почеле да се извлаче, наши су Их засули ватром из пушкомитраљеза и пушака и тако их разбили не дајући им ни да опале метка, један је погинуо а доста их има рањених и то теже. Један је заробљен, заробљен је радио-апарат и неке друге ствари. Драживовци су се разбежали и тако смо после неколико дана наилазили на разбијене банде. Ова група од 25—30 зликоваца дојадиле је народу овога краја са својим злочинима и народу је лакнуло када је она разбијена⁴. Наша три храбра борца упала су усред дана и стрељали усред села познатог немачког шпијуна, претседника Јабланичке општине који је за време Косте Пећанца палио и жарио по селима као његов четовођа и за то време у самом селу Јабланице ухватио два наша друга и предао их Немцима. Када су расформирани четници К.П.⁵ он је побегао у Бољевац код Бугара и Немаца и отуда палио ижариоучитавом овом крају. У последње време почео је да се креће са дражинов[ским] бандама и они су му били

⁴ У акцији на рушењу рудника учествовала је само Јастребачка чета са Озренском десетином. Ова чета се по наређењу Главног штаба НОВ и ПО Србије крајем маја пребацила на десну обалу Лужне Мораве са задатком да помогне Зајечарско-тимочком НОП одреду у извођењу акција против непријатеља.

⁵ Коста Пећанац

цегова телесна гарда. Народ је ово са одушевљењем при-
ио а исто тако су одлетеле и на 'деоетине других шпијуна
окупатора, све то народ је са одушевљењем примио. А' Сви
окупаторски плаћени шпијуни чланови Дражиних црних
тројки виде да се и њима ближи час у коме ће морати
сдговарати за своја злодела пред народним судом и да се
ише не могу осећати сигурни па макар где то они били.
Сви окупаторски шпијуни отишли су код окупатора да их
т штити са својом војском, или под заштиту Дражиних
банди. Дражине црне тројке до скорог времена су се разми-
теле по Бољевачком, Тимочком, Заглавском и Крајинском
терену и убијају најбоље синове нашег народа. Они су
свуда вршили одмазду за стрељане окупаторске шпијуне
који су доста познати по злу нашем народу. Они су чак ишли
дотле па су клали српске родољубе који нису били Ни на-
рочито активни у Народно-ослободилачкој борби.

Они су вршили одмазду за оне, за које окупатор није
иогао да изврши одмазду. На целом овом терену народ само
шеда шта се то све ради и не може све да самоче себи
«бјасни. С.Д.С. иде и свуда говоре како су они „чичина“
војска Др.[аже] Ми.[хаиловића] а окупатор то чује и види
и ништа не предузима. То све је народу објашњено, да се
то све ради по окупаторовом налогу. Из тога се види очита
сарадња окупатора и Дражине војске као што се дало
јасно видети и у заједничкој сарадњи приликом потера
за нашим јединицама у којима учествују све могуће и не-
логуће војне групе.

Дражиновци свуда тврде како бни немају ништа против
партизана али су ово банде које они прошне по одобрењу
С . С .⁶ и Стаљина и да је С.С. и Стаљин (осудио на смрт
«ве „пар.[тизанске] банде“ и још наводе и то да су ово
троцкисти а С.С. је осудио све троцкисте...

С. Ф. С. Н.!

Д. П.
Милисав⁷

Вероватно Совјетски Савез
Недељко Караичић

БР. 75

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП
ОДРЕДА ОД 2 ЈУЛА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И
ПО СРБИЈЕ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА ОД 15 МАЈА ДО 24
ЈУНА 1943 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ

II. ЈУЖ. МОРАВСКОГ НАР.-ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА.

2 јула 1943 год.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Положај

I. Бројно стање непријатеља на нашем терену од прошлог нашег извештаја па до данас остало је непромењено, али смо натерали непријатеља да се концентрише у веће јединице од 100 па на више.

Дражиновце нисмо до сада успели да уништимо, јер су у сталном бекству од наших чета. На терену око Пчиње и Козјака има их до 60, а на бабичком терену до 50 под оружјем. И једни и други присиљавају народ да нас одаје окупатору. Не воде никакве акције — једино што се скривају — не иду заједно са окупатором у потере, али му дају обавештења.

II. Окупатор свакодневно одводи народ у интернацију — У руднике, а млађе мобилише у војску, врши терор и пљачку, но поред свега тога, народ је свакодневно храбрији, долази у одред и све боље нас прима.

III. Терен смо проширили на југ до планине Козјака. 27 маја штаб одреда пошао је са 3 чете на југ. Допрли смо до близу Прешева и Куманова. Са тим снагама остали смо на терену од Сурдулице до Куманова 20 дана. На четири места водили смо борбу са бугарском полицијом. Народ је био сретан да види српску војску која се бори против непријатеља и наноси му губитке, те нас је свуда добро примио.

У вези са овладавањем тереном извршили смо промену терена батаљона (чета). I батаљон има терен од Пирота —

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4436.

Суве Пл. и Бабишке Горе између реке Мораве и бивше југ.-бугарске границе на југ до Дрне Траве и Предејана; II батаљон има терен од Црне Траве и Предејана на југ до Коћурске планине, Св. Илије и Врања а III батаљон им'а терен од Коћурске пл. и Св. Илије на југ до Козјака и Прешева.

II и III батаљон (чета) остали су на свом терену. За 10 дана од нашег повратка имају прилив по четама а Извршили су низ успешних акција и одржали више масовних конференција.

IV. Одред броји 31 2341 927769 1633761893 са 7791 44 67 88 27 76 93 пушкомитраљеза; формација три батаљона. Морал наших бораца је на висини.

V. Од 15 маја до 24 Јуна 1943 шд. одред је извршио следеће акције:

18.V. I чета I батаљона убила је из заседе 2 дражиновца и 1 ранила, запленила 4 п. митр. оквира и 350 •метака.

19.V. Иста чета приликом рушења телеф.[онај општине Рупље убила бугар. телефонисту.

20.V. III чета (батаљон) напала је 8 полицајаца и 4 часника општине Стрелац. Убијена су 2 полицајца а један рањен. Запаљена општин. архива и разрушена мандра (млекара).

Плен: 7 пушака са 600 м., 3 револвера, више ћебади и одела; 100 кг качкаваља, 2 канте масти, 10 кг шећера, 30 кг сапуна и 14.300 лева.

31.V. Три чете нашег одреда водиле су једночасовну борбу са буг. полицијом изнад села Гор[њег] Романовца, Непријатељ је био разбијен.

6.VI. Једна наша десетина натерала је у бекство 40 полицајаца у селу Бербаци на реци Пчињи.

8.VI. Три чете нашег одреда водиле су двочасовну борбу изнад села Равна под Козјаком. Бугарска полиција од 120 људи натерана од наших бораца у паничном бекству бацала де пушке и опрему. Само захваљујући мраку и нашем нећознавању терена успела је да умакне. Непријатељ је имао једвог мртваг и тројицу рањених; на нашој страни лако рањен командант I бат. друг Петко.²

14.VI. Друга чета I бат. водила је борбу са бугарском сеоском милицијом на старој срсско-буг. граници на Бесној Кобили и натерала је у бекство.

16.VI. Исту чету напала је буг. полиција у селу Битврђи и у кратком окршају пушкомитраљезац је еа 16

² Петко Вуковић

метака убио двојицу а ранио једног полицајца а затим се повукао.

5.VI. Прва чета I бат. убила је буг. кмета и његову жену. Запалила општ. архиву, запленила 50 кг вуне а 600 кг вуне запалила јер је није могла понети и поделила сељацима 300 кг заплењеног кукуруза.

20.VI. Иста чета убила је из заседе на граници у селу Јастребац I бугарског војника (који је истог дана поцепао 7 српских шајкача) док је другог ранила у бекству. Плен — 2 пушке са муницијом и вој. опрема.

"23.VI. Једна десетина I чете I бат. у сарадњи са 5 бугарских партизана Напала је полицију у бугарском селу Главановци. Стрељали кмета и шумара док је полиција побегла. Разрушила је млекару. — Плен: 8 пушака са муницијом, 1 Немачки машингевер са 200 м., 2 револвера и нешто одеће. Бугарски сељаци одобравају ту акцију. Акција је извршена под командом бугарских другова.³

24.VI. Други батаљон (чета) извршио је провокацију на 60 буг. полицајаца у варошици Сурдулици, који су побегли, но наши нису заузели варош.

27.VI. Исти бат. извршио је акцију на општ. Рђавица и Корбевац и запленио 26 пушака разне система са 1200 метака, 3 писаће машине, пиштољ, доглед, нешто ћебади и одећа.

16.VI. Трећи бат. (чета) напао је општ. Св. Илија. Ухваћен шумар и благајник, разоружани и пуштени док су се полицајци разбежали.

Плен: 17 разних пушака са 200 метака, 3 револвера са 80 м., писаћа машина, нешто ћебади, одећа, сапуна, шећера и 25.033 лева.

20.VI. Исти бат. напао је општ. Трговиште. Полицајци су се раније разбежали јер су их дражиновци обавестили да ће наићи партизани.

Запаљена је архива и исписане пароле. Плен: 9 пушака са 300 метака, писаћа машина, радио апарат, сандук сапуна, 1 коњ и 77.265 лева, 70 Кг вуне и нешто гаса подељено Народу.

Одред је од 15 (маја до 25 јуна одржао на терену 32 шире конференције са народом и пострелјао 13 шпијуна чије је чишћење народ одобрио.

VI. У вези са нашим предлогом из прошлог извештаја, молимо Вас да хитно решите питање команданта нашег одреда.

³ Славчо Трнски

Друг Милош Маиојловић иривремено је био код нас, вратио се 20 јуна у свој одред.⁴

При пролазу друга Александра⁵ формираи је штаб тога одреда. За команданта је постављен друг Ћићко⁶ а за његовог заменика друг Синадин,⁷ рез. наредник — човек 48 год. стар, популаран у Црној Трави; храбар и одан покрету. То је давало изгледа да може да ее развије у војног руководиоца. Но показало се да он уопште не може руководити, нити се може развити у команданта иако му је Досада била посвећена пажња и од покојног Ћићка и Од стране Милоша и нас самих. Он је у одреду од почетка фебруара ов. г.

Код партизана нема ауторитета као командант јер досада није показао никакве војничке способности.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Полит. комесар
Владимир Вујовић

Зам. полит. комесара
Сава⁸

БР. 76

**ИЗВЕШТАЈ НЕДЕЉКА КАРАИЧИЋА ОД 6 ЈУЛА 1943
ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ
О АКЦИЈАМА РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

6-УН-43. г.

П. К. ЗА С.

Драги другови,

Ја сам се пребацио до Р.[асинског] одреда, нашао сам се са II њиховом четом и сутра ћу да кренеМ аа I и III ч. и тако ћу наћи цео штаб одреда Брицу² и Сељу.³ Они се

⁴ Први јужноморавски НОП одред

⁵ Светозар Вукмановић-Темпо

⁶ Ратко Павловић, народни херој

⁷ Синадин Миленовић, народни херој, погинуо 1943 .год. у борби против Бугара у с. Млачишту код Црне Траве.

⁸ Душан Пуђа

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2679.

² Борђе Матић

³ Драгослав Јовановић

налазе оба у одреду. У самом одреду има доста нездравих ствари.

Са позадином су коначно ликвидирали. И данас немају ништа организационог.

Јавите ми шта је било са „Батом“ Шпанцем* да ли може да се данас врати у партију? Он је данас доиста добар. Идући пут ћу вам по питању њега писати опширније.

Писао сам вам 2-УП опширно о ситуаци[ји] на терену 3.[ајечарског] О.К. А идући пут могу да допуним извесне ствари.

Пошто је незшдно да се видим са вама на овом терену то ће добро бити да се видимо ца терену ЈТ.⁵ код „Бате“⁶ пошто [је] тамо стан доста добро у позадини. Ви јавите ваше мишљење.

II ч. Р.Н.О.П.ОЛ „М. Т.“ је упала у Г. Степошу у ж.[андармериску] станицу у униформама^-немачким, разоружали жандарме, све их стрељали и запалили ж. станицу. Плена у оружју и муницији било доста, а *јисто тако* и у свему другом. 25-У1- II чета Р.[асинског] одреда **ЈИ** I ч. III б. Ј. М. О.⁸ на друму Крушевац—Александровац сачекали су немачке камионе, напали их, убили преко 15 Н.[емаца], запалили један камион и запленили доста оружја и муниције. За одмазду Немци су стрељали из Крушевца и околине око 500—600 људи, жена и деце, они су стрељали цео VIII разред из К.[рушевачке] гимназије.

С. Ф. — С. Н.!

д. п.
Милисав⁹

⁴ Радивоје Увалић

⁵ Лесковац

⁶ Видоје Смилевски

⁷ Друга чета Расинског НОП одреда „Мирко Томић“

⁸ Трећи батаљон Првог јужноморавског НОП одреда .

⁸ Недељко Караичић

БР. 77

**ПИСМО ШТАБА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА¹ ОД 9 ЈУЛА
1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ ОДРЕДА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВ-
НЕ ЗОНЕ НОВ И ПО ХРВАТСКЕ² О УЗАЈАМНОЈ ПОМО-
ЋИ И САРАДЊИ³**

Штаб Шумадиског одреда	Одакле	Положај
Коме Шт. Ш Од Ш Оп. 3 НОВ и ПО Хрватске		Где
О. Бр. сл. датум 9 јула 1943	14 час	мин

Карта размере 1:

**ШТАБУ Ш ОДРЕДА Ш ОПЕР. ЗОНЕ Н.О. ВОЈСКЕ И
ПАРТ. ОДРЕДА ХРВАТСКЕ**

Положај

Драги другови, после дужих напора најзад нам успева да наши штабови успоставе везу, која ће свакако бити обо-страно корисна. По наређењу Г. штаба за Србију нашем штабу је стављено у задатак да се повеже са штабовима свих суседних одреда и да се са њима споразуме како о координацији акција тако и о свему осталом што би се практично међу њима поставило. Свакако сте и ви од Гл. штаба за Хрватску добили исто или слично наређење.

Наш одред је прилично ослабљен, јер је преко половине евојих бораца — и то бољих — дао за I Србијанску бригаду.⁴ Такођер¹ смо за бригаду дали и више од половине аутоматског оружја — знатну количину муниције и остале ратне спреме. Међутим, баш сада су пред нас постављени тешки и неодложни задаци: одбрана жетве и ко-

¹ У оригиналу стоји Штаб Шумадиског НОП одреда.

² У оперативном погледу Срем је био везан за Трећу оперативну зону (Славонија) све до формирања Главног штаба НОВ и ПО Војводине јула 1943 године. Трећи одред је остао у Срему после пребацивања сремских јединица у Источну Босну новембра 1942 године. Овај одред је расформиран 2 јула 1943 год. после чега су створени Први и Други сремски НОП одред.

³ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3789.

⁴ Прва шумадишка НО бригада

дациона ликвидација дражиновских банди. Да би успешно извршили љуба ова значајна задатка нама недостаје доста, 0 у том погледу очекујемо од вас извесну помоћ, коју нам еи" према обавештењима о вама којим располажемо можете пружити.

Та помоћ са ваше стране састојала би се у следећем:

1. — *Помоћ у људству.* Ви обилујете у људима али оскудевате у оружју. Ми пак можемо да дођемо до оружја али" нам за сада недостаје живих снага. Јавите нам колико би људи могли да нам пошаљете и у ком року? Нама би било најзгодније да се они пребацују у десетинама, како би им ми блашвремено спремили оружје.

Хитно би нам било потребно 20—30 бораца, *искључиво Срба*, и то свакако не новајлија који би први пут код нас ступили у борбу.

2. — Ми за сада немамо рањеника, али их можемо сваког часа имати. Ми имамо лекара и одредски санитар али с обзиром на јаку реакцију на нашем терену немамо могућности за безбедно смештавање тежих рањеника. Пошто су код вас у овом погледу прилике неупоредиво повољније, ми би на територију вашег одреда пребацивали теже рањенике. — Одговорите нам да ли нам по овоме можете изићи у сусрет.

3. — Можемо ли код вас послати неколико другарица да сврше болничарски курс?

4. — Да ли нам можете, послати експлозива за рушење пруге, јер га више немамо а изгледи за набавку су минимални?

5. — Пошаљите нам све што можете од пропагандног материјала који је издат на слободној територији у Босни.

., Јавите нам у ком смислу очекујете помоћ од нас да ми ћемо вам одмах одговорити шта можемо да учинимо и то ћемо учинити одмах.

Предлажемо вам да организујемо редовну везу између наших штабова, и то *двапут* месечно. Курира би ми слали вама, јер седиште нашег штаба је веома променљиво. Одговорите нам шта о-томе мислите?

Један наш п. митраљез налази се на послузи у вашем одреду, о чему сведочи потврда коју сте ви издали другу Љуби Ранковићу. Молимо вас да нам овај п. митраљез одмах вратите јер сада оснивамо Посавску чету којој немамо да дамо аутоматско оружје.

Друг Фрања који се до сада налазио у вашој граничној чети налази се сада код нас. Молимо вас да дате свој иристанак да друг Фрања остане у нашем одреду.

Ако налазите да је потребно да неко од нашег штаба дође лично до вас ради утемељења сарадње — јавите. Ми сматрамо да би ово било корисно.

Свакако вам одговорите по истом куриру.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар одреда
За штаб Кос. одреда
Ђорђе Јовановић

БР. 78

ПИСМО КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 11 ЈУЛА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О ФОРМИРАЊУ БАТАЉОНА У ПРВОМ ШУМАДИСКОМ НОП ОДРЕДУ¹

Слободану²

11-УИ-43

Драги друже,

Једва се одржасмо у реакцији. Нисам успео ни курира да шаљем на везу са тобом. Сада се налазим¹ у бољој ситуацији, али немам везу са четама. Предузео сам мере да се са њима повежем. Услови су одлични за развој одреда. Да је овамо био батаљон прилив би био огроман.

Мислим да одмах створимо нов батаљон. Ти би могао доћи са борцима са овог терена, који се налазе у тамошњем батаљону, овамо па би одабирајући ново људство створили нови батаљон. Само је у питању командант. Ако не би Трулеж³ могао томе да (одговори, ја не знам ко ће.

Не знам ништа шта има тамо, сем оно за Аранђ[еловац]⁴ што сам у „Времену“ читао.

Овамо реакција још траје. Снаге непријатеља су прилично велике и распоређене по селима — углавиом Младеновачког среза.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2513.

² Радивоје Јовановић-Брадоња

³ Мирослав Јовановић

⁴ Мисли се на напад на Аранђеловац који су извршиле јединице Првог шумадиског НОП одреда крајем јуна 1943 године.

Пишем ти само најкраће — да ти се јавим и да успоставимо везу, јер нисам сигуран да ћеш ово писмо добити, пошто курир иде по прилично ровитом терену.

Следећи пут писаћу ти опширније о свему. Ноћ пада и не видим више да ти пишем.

Друг. поздр.

Вук⁵

БР. 79

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА КОМЕСАРА ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ЈУЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ОРГАНИЗАЦИОНОМ СТАЊУ У БАТАЉОНУ И ЊЕГОВИМ АКЦИЈАМА¹

16-УП-1943 год.

П. К.

Драги другови,

Шаљем петнаестоДневни извештај о раду нашег I батаљона Народно-ослободилачке војске Србије и стању партиске организације у њему.

I Батаљон Н.О.В.С.² формиран је на Букуљи 28-У1 1943 год. од 26 бораца Космајског и 70 бораца I Шумадиског одреда и Ваљевског одреда, од којих нису били сви присутни, тако да је бројно стање приликом формирања било 93 борца заједно са штабом и његовим помоћним делом. Припрема формирања извршена је у присуству друга Павла³ који је присуствовао организацији партиских ћелија при четама, као и формирању привремене партиске ћелије при штабу.

Стање партиске организације у Батаљону по четама приликом формирања било је следеће:

I Чета имала је партиску јединицу од 8 чланова Партије, од којих су двојица чланови од 1941 год., тројица од 1942 год. а остали од 1943 год. Осим друга Милета⁴ по-

⁵ Мома Марковић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 9409.

² Народноослободилачка војска Србије

³ Душан Петровић-Шане

⁴ Лаза Љубоја

литкома, који се видио одваја од осталих својим способностима, остали су млади партијци, неискусни и са недовољно знања, одлучности и воље да употребе све снаге у нашој борби. Али без обзира «а те недостатке ћелија има могућности да се развије да потпуно обухвати чигаву чету Ова јединица имала је 7 кандидата од којих су двоје слаби а остали добри.

II Чета имала је 9 чланова Партије од којих су двојица стари а остали млади и недовољно искусни и изграђени партијци. Друг Јова⁵ политком је такође један од најбољих другова у чети. Остали другови су 5 радника, 2 сељака и једна другарица радница. Јединица је састављена од другова који имају мало критизерски став а неколико су и недовољно храбри. Мислим да ће се ускоро ти недостаци изгубити улажењем у ту јединицу неколико другова са могућностима које би могле да поправе стање у јединици. Мислим да ће главни недостатак ове јединице бити излечен и појачаном контролом, тај недостатак се огледа у малој појави анархистичких поступака појединих чланова. Тај анархизам до извесне мере је неправилно усмерена храброст, коју нарочито испољавају баш другови са тим особинама. Кандидата има три.

III Чета имала је јединицу од 9 чланова Партије, од којих су двојица старији по годинама и олаби а остали Омладинци и врло добри. Ова чета је скоро цела омладинска. Немајући директиву за стварање чисто омладинске чете трудио сам се да је формирамо тако да буде лако могуће да је претворимо у чисто омладинску. То се сада и спроводи после разговора са другом одговорним по СКОЈ-у из П.К. Ова јединица имала је 5 кандидата.

При штабу је формирана привремена ћелија у коју је ушао командант друг Сувоборац,⁶ политком друг Милан,⁷ и ађутант друг Лала.⁸ Привременост ове јединице долази стога што ће попуњавањем команде доћи до формирања ћелије помоћног дела штаба у коју ће ући друг Лала.

Баталјон је од формирања до данас имао неколико тешких борби и неколико акција. Одмах по формирању 28-V*1-43 г. ноћу извршио је чишћење пегоколо-наца у Аранђеловцу. Ухваћено је и стрељано 10 петоколонаша и шпијуна Међу којима су најважнији били Бошњак (отац и син) и кћи Илије Михајловића Љубица. Запленили смо велику Количину материјала и новца а Бошњак нам је открио

⁵ Јово Роган

⁶ Милош Дудић

⁷ Мирослав Јовановић-Трулеж

⁸ Илија Јовановић-Лала

читаву шпијунску организацију у крају. Новца је заплењено 1.092.500, у материјалу 20 капа, 56 гуњева, 33 чакшира, 41 кошуља, 25 гаћа, 11 пар'и обуће, 8 цемпера, 2 сукње, 61 пешкир и 5 женских блуза што је употребљена за потребе батаљона. Осим тога скоро иста количина материјала предана је на чување I Шумадиском одреду, с тим да подмири и своје потребе. Новац је подељен: 300.000 за потребе Батаљона, 150.000 О.К. Чачак; — другу Слободану⁹ 20.000, О.К. Крагујевац 622.500 на чување за рачуц, Гл. штаба.

Акција је завршена у зору неузнемиравана од непријатеља којих је било 850 Немаца, око 100 жандарма и мало добровољаца. 29-У1-1943 непријатељ је око 6 часова ујутру прешао у напад на наше положаје на Букуљи захваљујући неспоразуму између командира I Чете и ордонанса; заседе које су требале да му збдају главне ударце повукле су се, што је непријатељ искористио да' дође I Чети с бока и зада ударац од кога су погинули друг Бели (Михајло Ивковић, учитељ из Рудника), »омаћдир I Чете који је отишао да поново постави заседе, друг Мика (Милорад Марковић, радник из Брестовика) и рањен и заробљен Таса (Живорад Дамјановић, књижевни помоћник из Карађорђева). Борба се затим пренела на унутрашњост Букуље а најжешћа је била за врх Букуље који су држали Немци а који смо ми после шест узастопних јуриша заузели и Немце' најурили. Борба се водила углавном' са Немцима. У јуришима су погинула још три друга: Берлић Звонко (Ђорђе), студент из Марибора, Јанковић Живорад (Спира), обалски радник из Врчина и Стојанче¹⁰ чије личне податке још немамо. Од погинулих другова чланови Партије су били: Бели, Мика и Стојанче, а Спира, Ђорђе и Таса били су кандидати. Рањени у тбј борби су Марић Петар (Јастреб), ђак из Бјеловара, лако, и друг Влада¹¹ (податке немамо) лакше. Спасени обојица. Изгубили су се: Милан¹² (Технолог) пошто му је друг који је одређен да га чува, Стојанче, погинуо, а био је и он рањен. Знамо дигурно да није пао јер смо му пратили траг до Вукосаваца, одатле се губи; затим друг Стева¹³ за кога немамо личне податке, као и Мића (Дрвени) за кога Неки од другова тврде да је рањен а други да је изашао из борбе. Било је још неколико одвојених група са којима

⁹ Радивоје Јовановић

¹⁰ Погинуо у борби са Немцима на Букуљи 28 јуна 1943 године. У одреду познат само под именом Стојанче.

¹¹ Влада Вишњић

¹² Столе Милановић

¹³ Стева Порубић

Смо успоставили везе и делом их већ прикључили. Непријатељ је имао 6 мртвих и већи број рањених Немаца, -0 жандармима немаУо података;, а према непотпуним подацима било их је 14 мртвих. И поред доста губитака ова борба била је од огромне важности по нас јер| смо натерали Немце у бекство и нанели им доста губитака, а што је нарочито важно одузели им храброст да улазе у шуме. Борба и акција имале су огромног одјека у Народу.

Поеле овога Батаљон је напао на рудник у Јунковцима, демолирао га и запалио и при том ликвидирао три петоколонаша. Заплењено је 25.310 дин., 10 пари обуће, нешто веша и ооталог материјала и сандук дувана. После акције батаљон је пошао дању и разбио четничку заседу у Миросаљцима. У току тога дана прошао је Ју|нковци, Миросаљци, Стрмбво и Пркосаву. Због радног дана зборови се ниеу м'огли одржати. У руднику заплењена апотека велике вредности.

Два дана касније 4-УП-43 год. запаљена је железничка станица и фабрика шамота Илије Михаиловића у Даросави. Заплењено 5.300 дин. и три кајиша. Истовремено су извршене ликвидације тр'ојице петоколонаша у истом селу.

7-УН-1943 год. Батаљон се кретао дању и у Крушевици одржао конферонцију са једним крајем села. Затим¹ је прошао кроз Трбушницу и увече стигао у Дудовицу |на вашар, где су Војници у друштву са народом играли и певали до 12 ч ноћу. Један Космајац дезертирао. 8-УП-43 од 12 часова напали смо Таковску четничку бригаду којој је Дошао у помоћ Руднички четнички Корпус по'д командом капетана Нинкбвића. Убијено је 24 четника Таковске бригаде и Нинковић ком'. корпуса тешко рањен, касније (непрбверено) умро. Ухваћена су три шпијуна дражиновска и стрељана после саслушања. Ми смб имали једнога друга рањеног лакше. Борба је трајала до 8 часова увече. Увече « за време вечере дезертирала два војника из Батаљона од којих један био и члан Партије. Води се истрага. Постоји могућност да су заспали.

10-У1Ј-43 имали смо покрет дању. Кроз село Трбушницу, Живковци до Гараша. У Живковцима смо имали борбу са љотићевцима у којој је погинуо друг Шарац а два друга лакше рањена.

Г2-УП-43 год. од 6 ч до 8 ч вођена борба са четницима без наших губитака. Ми смо заузели положај и четници су се повукли. Сигурни смо да је један непријатељ рањен! или погинуо.

13-У11-1943 год. стрељана два дражиновска шпијуна а трећи пуштен због малолетства. Три другарице враћене Шумадијском одреду због болести.

16-УП-1943 год. напали су нас Љотићевци близу села Сврачковца. У борби смо имали неколико отцепљених другова са којима сада хватамо везу а двојица су нам рањена. Љотићевци су имали 2 мртва и 6 рањених.

После свих ових борби и акција стање наше партиске организације у Батаљону стоји овако: I Чета има хелију која је изгубила 2 мртва, 1 прекомандованог Штабу (ушао у хелију помоћног дела Штаба), један због кукавичлука стављен под истрагу. Лично ми је мишљење је да ће бити да се поправи, али да би га примера ради требало искључити с прваом повратка. Сада јединица има 10 чланова од којих су 2 рањена и 2 на задацима, моментално без везе. Тај број чланова долази стога што је свој јединици прикључено 3 члана са боловања и из других чета а привремено и друг Тура¹⁴ из ОП¹⁵ младеновачког као четврти, Осим тога један кандидат примљен је у Партију.

II Чета има хелију од 7 чланова Партије, пошто је један враћен привремено I Шум. одреду због мобилизације* а један прикључен помоћном делу Штаба.

III Чета има хелију од 9 чланова Партије. Два су погинула: у борби на Букуљи (један) и у заседи приликом одлажења на везу друг Раде, један је дезертирао (и нестало) а два су дошли са боловања — друг Санцаклија¹⁶ и са теренског рада Музикант.¹⁷ Примљен је нов у Партију друг Миша, омладинац.

Хелија помоћног дела Штаба има три члана: друга Лалу (ађутанта), Мићу ордонанса и Николу¹⁸ (био заобијен у I Шумадијском одр.) санитарског референта.

Због сталног покрета и још недовољне проверености другова партијаца одн. непознавања истих, друг Павле је одложио формирање батаљонског партиског бироа. Томе је разлог и недостатак партиског организатора одн. заменика Политкома. Партиским радом сада још руководи друг Милан, што свакако омета бржи развој партиског рада. Одржана су до сада по три састанка партиских јединица, углавном прак-

¹⁴ Јуре Сарић

¹⁵ Окружно повереништво КПЈ за Младеновац

¹⁶ Реља Полић-Санцаклија, погинуо као командант батаљона Треће српске бригаде на Ибру, у пролеће 1944 год.

¹⁷ Душан Караклајић из с. Лазаревца, погинуо у Пријепољу 4 децембра 1943 год. у борби са Немцима.

¹⁸ Владимир Петровић

тичних, а на теориском пољу се није радило. Истина није било много времена пошто се било стално у борби и покрету.

Услови под којима ради Батаљон такви су да захтевају велике напоре, и због тога се политички рад не одвија у довољној мери.

Батаљон за сада има доста недостатака. Недостатак муниције, искусних бораца, елана и дисциплине. Све се то испољило нарочито после борбе на Букуљи. После те борбе морао је штаб да саслушава скоро читаву I Четву и да на рапорту изрекне неколико врло високих казни па и једну казну условне смрти. Ово је утицало врло повољно на борце те се њихова борбеност и дисциплина поново подигли. Осећа се и недостатак у командном кадру, нарочито у командирима. Доста их је изгинуло, а нови се не стварају довољно брзо, тако да се стално осећа недостатак. Времена за њихово подизање има мало а у борбама се изграђују и најчешће гину. Командни кадар страда највише због неискључивости тако да увек командири истрчавају напред и падају.

Постоји још неколико проблема. У I Шумад. и Косм. одреду постојало је неких чланова Партије који су у раду заобиђени. Како сам мишљења да би их требало поправљати кроз Партију, ја сам их укључио у јединице и у случају да не покажу резултате предложићу их за искључење. Или нека буду у јединици ако већ носе име члана Партије, или ако нису достојни да уђу у јединицу нису достојни ни да се зову чланови Партије. Мислим' да ћете ми ово одобрити.

Поставио сам на састанцима партијским у јединицама да највећу пажњу обратe добрим борцима а да слабе контролишу и предлажу за чишћење из Партије. Кроз извесно време моћи ћу да поднесем' конкретан предлог за чишћење Партије у батаљону.

После борби, због губљења веза и губитака батаљон је прилично ослабљен, моментално броји 60 бораца на лицу и 18 у расходу, због тога је неопходно његово ојачање, тим пре што су дражиновци по плану предузели офанзиву на терен I Шумад. одреда. Међутим /наша мобилизација иде доста споро и масе се једва покрећу. Потребно би било једно шире партијско саветовање да се претресе то питање и да му се сагледају узроци. Наше јачање је од огромне важности јер би нам омогућило разбијање четника и тиме велики полет Народно-ослободилачке борбе.

Народ на свима теренима је заплашен, мада се примећује незадовољство са четницима и почетак решености да се

брани жетва. Уколико би се ми ојачали и уверили га у нашу снагу сигурно је да би пошао са нама у одбрану петине. За сада не осећа нашу снагу и не сме да подигне главу. Наш Батаљон је прилично заталасао народне масе, али само његове акције недовољне су да у народу подигну поверење. Ми морамо по сваку цену ојачати одреде и формирати бар још један батаљон, а за то нам је осим бораца неопходно потребан ЈОШ доста велики кадар команде кога ми за сада немамо. Зато је потребно да најхитније почне пребацивање другова из Бгда да би могли да од њих стварамо командни кадар, нарочито ако има другова који су већ донекле војнички обучени. Читав наш развој зависи од брзине којом будемо спроводили јачање Батаљона и стварање командног кадра. Ми би могли да се чак и приближимо Бгду ако би постојала могућност да прихватимо већу групу другова из Бгда. Мислим да би пролазак већих снага кроз Грочански срез омогућио и стварање грочанске чете или мобилизацију неколико десетина нових бораца.

У Таковском срезу, после разбијања Таковске четничке бригаде осећа се велико олакшање и дуже бављење Батаљона омогућило би нам огроман пораст утпацаја а вероватно и до извесне мере и мобилизацију, али недостатак времена и муниције отежаће то и нећемо моћи да искористимо успехе до сада постигнуте. Свуда ее сусрећемо са тим истим проблемом. Због тога је мобилизација најхитнији предмет дискусије.

Иначе, другови, Батаљон постаје лагано све чвршћи и јачи и прекаљује се тако да ће постати свакако једна од најбољих јединица у Србији.

У идућем извештају послаћу вам имена свих чланова Партије и њихове карактеристике под шифром „Дудовицом“.

Другови, морате ми опростити овога пута што извештај није довољно срећен ни јасан, али ово је' четврти или пети који почињем и увек ме спречи пуцњава, тако да га пишем на брзину. Јавите ми шта још треба да унесе'м у извештај.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Милан¹⁹

¹⁹ Мирослав Јовановић-Трулеж

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЗАЈЕЧАР ОД 17 ЈУЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
МИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О АКЦИЈАМА ПРВОГ ТИМОЧ-
КОГ БАТАЉОНА ОД 1—15 ЈУЛА 1943 ГОДИНЕ¹**

П. К.8-У

17. VII. Извештај о раду ПО од 1-УП до
15-УН-43 год.

Драги другови,

У овом извештају углавном се задржавам на извештају СК-а југ³ и акцијама одреда, јер нисам могао да одржим везу са друговима Марком⁴ и Љубом⁵ да би вам послали извештај о раду ПО округа.⁶ Тако исто још се нису вратили другови са терена из ОК-а СКОЈ-а и њихов извештај не шаљем. Везу са друговима М.[арком] и Љ.[убом] нисам одржао због догађаја у одреду, тј. због погибије друга Жике⁷ — (Новак из Ј.[астребачке] чете) секретара ПО батаљона код кога су биле све везе батаљона са ПО позадине. Пошто сам им предао везе одред је пошао према Крајини.

Извештај о раду СК-а југ био би следећи:

I. Ситуација на тер.Љну

1. Непријатељске снаге на овом терену биле су врло слабе тако да су после акције нашег батаљона тражили појачање од Немаца и Бугара. Бугари су дошли са 7 ка-ЈиИона. Потеру су вршили на планину Тупижницу затим по селима и пољу околу Тупижнице. Потера је остала без резултата. Бугарске снаге остају на терену да би омогућиле пљачку жита.

2. На територији овог комитета има око 150 вршалица.

3. Врша почиње прво у ТимОчком срезу, затим у Заглавском и Зајечарском и најзад у Бољевачком. У селима

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1443.

² Покрајинском комитету КП Србије

³ Срески комитет за срезове Заглавски, Тимочки и Бољевачки

⁴ Живан Васиљевић

⁵ Ната Јоцић

⁶ Партиска организација Зајечарског округа

⁷ Хранислав Динић, заменик политичког комесара Првог тимочког НОП батаљона, погинуо јуна 1943 год. на Кучајским Планинама у борби против четника и Српске државне страже.

поред Тимока стиже пре док у селима поред Тупижнице жито стиже касније.

VI. Одред

1. Акције I батмрна / Г.Н.О.П. одреда⁸

1-УП Срушен је рудник Боговина. Заплењен је експлозив и одржан збор радницима.

3-УП У селу Јабланица Одржан је велики збор сељацима и објашњена борба са дражиновцима 23-У1.

5-УП У селу Р.ујиште уништена је млекара са апаратима која је радила за окупатора. Заплењено је доста сира, милерама и млека.

6-VII У селу Влашком Пољу одржана је конференција са сел^ацима.

"7-^11 У селу Бучју одржан је велики збор сељацима и указано им је на издајнички рад Драже Михаиловића.

6-^/П У селу Кожељу одржана је конференција са сељацима, ликвидан је један недићевац и одузета пушка са муницијом и уништене 3 вршалице и општинска архива.

У селу Дебелици одржана је конф.[еренција] са сељацима и онеспособљено 7 вршалица и одузето 7 каиша.

У селу Дреновцу спаљена архива.

У селу Мањинцу одржана конференција.

9Л/Т1 У дражиновском селу Леновцу спаљена је архива и пошто су сељаци чланови Дражине банде почели да пуцају из кућа наши друпови су одговарали противмерама. Убијен је командант села и његов заменик, одузете су им пушке и муниција. Друга два бандита су рањена.

15-V11 На планини Маљенику — код села Злота — батаљон је био обавештрян да се ту налази једна дражиновска банда од око 100 чланова. Управо ту је била конференција свих штабова Дражиних банди у Тимочкој Крајини. Батаљон их је одмах напао и у борби која је трајала 3'г сата дражиновци су потучени. Непријатељ има 15 до 20 мртвих и рањених (сами причају за 8 официра). Заплењено је "6 пушака и 5 бомби, доста муниције и више пушака без затварача и 'три коња. Неколико пушкомитр. нису могли да зарОбе зато што је био брисани простор пошто су побили митраљесце. Акција није успела 100о/о зато што је у борби рањен командант батаљона друг Мија.⁹ Поред овога наши имају 1 мртвог и 1 је нестао у борби са п.-митр. п о њему се не зна ништа.

⁸ Први батаљон Зајечарско-тимочког НОП одреда „Миленко Брковић-Црни"

⁹ Миодраг Новаковић-Цуца

Овде морамо да нагласимо да су дражиновци били одлично наоружани. Имали су доста немачких пушака и машингевера са много муниције. У налету батаљон је разбио дражиновце и сви војници су се разбежали док су на положају остали само официри и подофицири. Још једна карактеристика да су само официри носили аутоматско оружје. Да није друг Мија рањен наши би потпуно потукли дражиновце и заробили велики број аутоматског оружја, муниције, радио станицу и други материјал.

2. Акције Шозадинаца СК-а југ

Уништено је 22 вршалице са око 20 каиша и 5 цирада. Спаљено је 4 општинске архиве, убијено је 6 шпијун⁷ и слугу окупатора. Заплењено је 300 метака, 5 пушака⁸, 1 п. мит. и 1 лаки митраљез. Затим 300 јаја и 80.000 динара.

Поред овога један неуспео атентат.

БР. 81

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД ЈУЛА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ЈЕДНОМЕСЕЧНИМ АКЦИЈАМА ОДРЕДА¹

АКЦИЈЕ II ЈУЖНОМОРАВСКОГ Н. ОСЛ. ОДРЕДА
ОД 25 ЈУНА ДО 25 ЈУЛА 1943

27-У1 — једна јединица² прекинула је пругу Врање—Куманово, саобраћај обустављен 10 сати.

28-У1 — иста јединица напала је рудник угља „Трнава“. Убијен 1 Немац. Плен: 3 пушке, 700 п. метака, 3 пиштоља, 150 кг експлозива, 120.000 лева, шећера и другог материјала.

29-У1 — иста јединица скидала је тел. линију Ошгрц³—Жегра.

1-УП — једна Наша јединица⁴ напала је буг. полицију (65) у селу Дуга Лука. После борбе од 4 сата наша једи-

¹ У оригиналу није назначено ко пише извештај и коме се /:оставља, такође недостаје и датум. Вероватно да је ово извештај Штаба Другог јужноморавског НОП одреда од јула 1943 год. упућен Главном штабу НОВ и ПО Србије. Оригинал без потписа писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4435.

² Акцију је извела Друга чета Другог јужноморавског НОП одреда.

³ Островица (Пршевски срез).

⁴ Напад је извршила Пета чета (Лужичка) Другог јужноморавског НОП одреда.

ница је успела да запали зграду у којој се непријатељ налазио, где је изгорело 40 полицајаца са свом спремом и оружјем. Погинуо Мирко Сотировић комбата и Десимир Милтенрвић.

6-VII — једна наша јединица⁵ уз сарадњу буг. партизана запалила је општину и мандру (мЛекару) у буг. селу Стражимировцима и запленила 2 пушке.

6-Л/П — друга јединица⁶ запалила је општину села Орах и запленила 3 пушке и други материјал.

6-^11 — једна наша јединица⁷ уништила је рудник угла Острвицу и стрељала 1 полицајца. Заплењене намирнице подељене су радницима и сељацима. Плен: 1 пушка, 200 метака, 1 пиштољ, 90 кг експлозива, 15.200 лева, 200 кг шећа и други материјал.

У-УП — једна наша јединица⁸ напала је посаду ман. [астира] Прохора и стрељала 3 буг. полицајца.

9-^П — акција на прузи код Летовице³ (кратак прекид саобраћаја).

10-VII — једна наша јединица загалцла је архиву општине Смрдан и уништила мандру у селу Присјану, где је изгорело 20.000 кг качкаваља и 2000 масла. Собом понела 320 кг качк.'

12-^11 — једна наша јединица запленила је у акцији у општини Сувој 11 пушака, 100 метака и другог материјала.

13Л/П — у борби са 40 полицајаца у селу Стрелац,¹⁰ који су дошли да обнове општину и мандру убијено је 5 а рашено 6 полицајаца. На нашој страни 3 друга рањена, међу њима командир јединице. Заплењено: 1 машингевер са 350 метака, 3 пушке са 1.300 метака, 25 пари веша [и] одела, цигарета и другог материјала.

20-У11 — у борби са четом буг.[арских] војника наша јединица¹¹ убила је 1 а рањила 2 неприј. војника.

⁵ Акцију је извела Трећа чета Другог јужноморавског НОП одреда.

⁶ Акцију је извела Трећа чета Другог јужноморавског НОП одреда.

⁷ Диверзију је извршила Друга чета Другог јужноморавског НОП одреда.

⁸ Акцију је извела Друга чета Другог јужноморавског НОП одреда.

Ову акцију је извела Друга чета Другог јужноморавског НОП одреда.

¹⁰ Напад је извршила Четврта чета Другог јужноморавског НОП одреда.

¹¹ Редакција није могла да установи где је ова борба вођена.

24-VII — једна наша јединица¹² напала је посаду недневаца у селу Дадинцу. Напад неуспео, јер су се недне [ићевци] бранили из утврђене зграде.

25-VII¹³ — у борби са 200 непр. војника убијена 3 фашиста.

Резултат акција: 56 мртвих и 8 рањених непр. војника. Ми смо имали 3 мртва и 6 рањених.

БР. 82

ЗАКЉУЧЦИ ПАРТИСКОГ САВЕТОВАЊА ВОЈНИХ И ПОЛИТИЧКИХ РУКОВОДИЛАЦА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА И БАТАЉОНА ИЗ ШУМАДИЈЕ И ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ, ОДРЖАНОГ ОД 9—13 АВГУСТА 1943 ГОДИНЕ¹

ПАРТИСКО САВЕТОВАЊЕ ВОЈНИХ И ПОЛИТИЧКИХ РУКОВОДИЛАЦА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА И БАТАЉОНА СЕВЕРНОГ ДЕЛА ЦЕНТРАЛНЕ, ИСТОЧНЕ И ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ, ОДРЖАНО У ПРИСУСТВУ ПРЕДСТАВНИКА ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ И ГЛ. ШТАБА ОД 9-УШ ДО 13-УШ-1943.

Дневни ред

I. Оцена жетовита, перспективе и задаци

1. Међународни
2. У Југославији
3. У Србији.

II. Војни и Политички, живот у батаљонима и одредима

1. Рад партије у батаљонима и одредима
2. Рад штабова
3. Политички рад
4. Културно-просветни рад
5. Војна обука и војни рад.
6. Морал и дисциплина и мере за њихово јачање: а) однос у војсци, б) извршавање наређења, в) ићи, крађе, прикривања, „поклони“, „куповине“, г) критизерство, д) контрола, одговорност, казне, љ) држање у борби, е) „теренци“ и партизани, ж) смотра.

¹² Напад је извршила Трећа чета Другог јужноморавског НОЦ одреда.

¹³ Редакција није могла да утанои место и јединицу која је извршила овај напад.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8689.

7. Чување људства и губици
 8. Снабдевање (интендантура)
 9. Санитет.
- Ш. *Активност, акције и народ*
1. Акције, борбе, репресалије
 2. Војни рад у позадини
 3. Мобилизација
 4. Ликвидације
 5. Сеоске страже
 6. Реквизиција и конфискација.

ЗАКЉУЧЦИ

I.' Оцена шоменга, перспекте, задаци

1. Овог момента немачка војска задобија последње и одлучујуће ударце од Црвене армије на Источном фронту. Офанзива Црвене војске сада започета неће се зауставити све до слома Немачке ни на једној тачки ни једног м'омента. Садашња напредовања Црвене армије су солидна, систематска, свакодневна на разним секторима по 10—20 км. са комбинованим дубоким заобилазним продорима у позадину немачке вјске. После лета и јесени долази зима и зимска офанзива Ц.А. Црвена војска слама последње пршљенове немачке кичме.

Савезничко искрцавање и заузимање Сицилије избацује Италију из ратног строја. Скори пад Италије довешће до отварања фронта Савезника на Балкану. Није далеко дан слома сателитских земаља Бугарске, Мађарске и Румуније. Читав јужни део Ист. фронта угрожен је са залеђа са Балкана.

Бомбардовање Немачке, Италије и окупираних области дезорганизује ратну индустрију и саобраћај фашиста, уносе деморализацију у њихову позадину.

Совјетско-енглеско-америчка коалиција остварује се на делу.

Совјетско-енглеско-амерички савез јача са истовременим прсчишћавањем, под притиском СССР-а, разних питања која су у вези са петоколонишким и издајничким елементима који седе у разним савезничким владама (Пољска, Југославија). Совј.-енгл.-амерички савез може се јачати и јачаће се самб на овај начин.

2. Оружана борба народа Југославије против фашистичког окупатора и његових слугу расте из дана у дан. Од малих одреда постале су у 1942-ој години бригаде а затим

дивизије и корпуси Народно-ослободилачке војске Југославије. Све јаче фашистичке офанзиве на Нар. осл. војску партизанске одреде и њихове ослобођене територије и базе не смањују снагу Нар. осл. војске и парт. одреда, већ напротив видимо да војска и одреди излазе још јачи и многобројни[ји]. Мудро руковођење Нар. осл. војском и одредима од стране Врховног штаба на челу са другом Титом омогућава скоро стварање праве народне и једине армије у Југославији, која ће ослободити нашу земљу од окупатора, очистити је од издајника и сачувати тековине Нар. осл. борбе. Ово је омогућено стварањем оружаног братства *рвих ;нарОда Југославије у НО борби. Наша партија, КПЈ, у интересу народа и НО борбе осигурала је руководство у тој борби, јер улаже све своје силе за интересе наро^а и НО борбе.

3. Партизански одреди у Србији пребродили су у 1943 г. тешко стање које је владало у 1942-0ј г. а које је настало 1941 г. ујесен после губљења ослобођених територија. У овој години-сви су се одреди учетворостручили а неки и много више ојачали. Створени су услови за стварање НО војске поред постојања партизанских одреда. Војска се већ ствара и батаљони показују виши степен војне организације. Није далеко дан када ћемо у Србији створити многобројне бригаде и дивизије.

Јединство народа остварује се у Србији одоздо, јер ниједна бивша странка или њени остаци, или активне присталице не учествују у НО борби, већ својим ставом у већини помажу окупаторе Недића, Љотића, Дражу Михаиловића. Јединствени фронт нар'ода у Србији остварује се борбом против окупатора и његових слугу, сада најактивнијег Драже Михаиловића. Банда Драже Михаиловића је добрим делом разобличена или је разобличавање у току. Све што је наша агитација и пропаганда говорила о Дражи Михаиловићу увидео је и искусио на својим леђима сам народ у првом додиру са том бандом' (клања, пљачке, присилна мобилизација итд.). У добром делу Србије наши одреди, батаљони војнички се одупиру и онемогућавају планове Др. Михаиловића. Наши одреди и батаљони имају пуну подршку у борби против дражиноваца од огромне већине народа нарочито у Шумадији и Топлици.

Појачана спремност народа Србије да се бори у редовима партизана, повећани и ојачани партизански одреди и батаљони, садашњи неуспех Дражине офанзиве на наше одреде и базе говоре да се приближујемо одлучним борбама у Србији против окупатора и издајника. У првом реду јгфотив Д. Михаиловића, да ће ускоро борбе у Србији

добити оне размере које имају борбе наше војске у Босни и осталим деловима Југ-ославије. Победоносна офанзива Црвене армије, савезнички успеси у Италији и скоро искрцавање ма Балкану сам ће још више појачати и помоћи нашу *Народно-ослободилачку борбу*.

II. Војни и политички живот у батаљонима и одредима

1. Рад партије у батаљонима и одредима. Пошто су утврђени узроци слабостима парт. организације у бат. и одредима решено је: а) да се очисти парт. организација од елемената, страних елемената, да се узму биографије и направе карактеристике свих чланова партије и кандидата; б) да се исправи погрешно постављен рад партиских јединица и то да се исправи на основу реферата „Рад партије V војсци“ на начин како је исти реферат прорађен на саветовању (руководећа улога партије, дневни ред, правилно постављање сектора рада јединице итд.); в) анализа сваке акције и критика и самокритика после сваке акције; г) да се све одлуке које доносе штабови претходно претресу у штабским јединицама како је то већ изложено, у реферату; д) да чланови штаба одговарају за свој рад пред јединицама као обични чланови партије; ђ) да чланови партије изван јединице одају дужно поштовање и подижу ауторитет командантима, командирима и комесарима.

2. Рад штабова. а) да се штабови састају редовно, свакодневно при чему ће се правити план рада за тај дан и претрести шта је учињено по плану прошлог дана, б) да одмах по састанку штаба командант одржи састанак са командирима (рапорт), полит. комесар са комесарима чета (рапорт) и заменик полкома са заменицима полкома чета (са бироом батаљона односно одреда), в) да се свака одлука штаба одмах пренесе преко команданта командирима, комесара комесарима, заменика полкома заменицима полкома чета (биро) и да се пре састанка чета, односно батаљона или одреда претходно одрже састанци четних јединица (ћелија), а тек после тога се држе састанци чета, односно батаљона или одреда.

- 3. Политички рад

а) да се побољша и појача политички рад у одреду и батаљону у оквиру сваке чете појединачно;

б) да се за то одаберу теме које ће на најпродуктивнији начин излагати линију НО борбе; . -

в) да се у оквиру популарисања НО борбе, њених циљева и задатака популарише борба Црвене армије, Врховни штаб, друг Тито, Авној и наша Партија;

г) да се *разобличавају пароле и начин рада* у сарадњи са окупатором Драже Михаиловића;

д) да се појача и побољша политички рад чета одреда и батаљона у народу, да се у том циљу унапред припреме теме и говорници односно руководиоци конференција са народом, да се сваки иа и најкраћи додир са народом искористи за *организован* политички рад.

4. Културно-просветни рад

а) да се побољша и појача културно-просветни рад у одреду и батаљону и свакој чети појединачно. Културни: хор, позориште, музика, рецитације, заједничко читање књижевних дела, све на теме Нар. осл. борбе наше и стране, садашње и из историје. Просветни: учење географије (по местима где се воде борбе), историје (борбе за национално ослобођење), аналфабетски курсеви итд.;

б) да се створе одбори за уређивање четних, одредских и батаљонских *новина*, културни и просветни одбори и поједине њихове секције;

в) после зборова и конференција са народом организовати културне приредбе.

Сав културни и просветни рад као и политички рад у војсци одвија се под контролом комесара.

5. Војна обука и војни рад

а) увести планско (истовремено и одређено) свакодневно чишење оружја;

б) организовати „чишење“ муниције;

в) организовати плански и систематски војну обуку старих бораца у оквиру својих јединица;

г) организовати засебно војну обуку нових бораца;

д) организовати војне курсеве за воднике командире и комесаре; исти се имају изводити изван својих јединица;

ђ) наоружати борце бајонетима;

е) организовати пионирско-саботерску групу (у оквиру одреда, батаљона, касније 'бригаде').

6. Морал и дисциплина и мере за њихово јачање

Поред свега напред набројаног што доприноси јачању морала и дисциплине, донети су следећи ставови и мере:

а) развијати осећање самосвесне челичне дисциплине. У службеним односима обавезно се придржавати војничких обичаја у односу потчињених и претпостављених, примати и давати рапорте у ставу *мирно*, поздрављати антифашистичким поздравом (стиснута десна песница принета слепочници, у строју претпостављени поздравља са „смрт фашизму“ а борци отпоздрављају са „слобода народу“);

б) успоставити правилан однос између командира и комесара, већ према дужностима које им припадају. Командир

и комесар према својим дужностима сачињавају целину, која мора хармонично да ради и иступа пред борцима. Та хармонија се не сме нарушити ни по коју цену;

в) развијати другарство међу борцима, међу друговима и другарицама;

г) жељење је дозвољено, али друг и другарица не могу бити у једној чети, нити заједно живети. Друг и другарица који су дошли у одред морају се раздвојити у две чете те и за њих важи све. Као за новостворене одбсе. Они могу живети заједно само изван јединице када прилике то дозвољавају. Забрањује се заједничко спавање друлова и другарица, које би се практиковало због зиме због недостатка покривача;

д) борци-другарице су пуноправни као и борци другови. Зато када оне врше све војне дужности као и другови, не могу и не смеју, им се давати још и неки изванредни послови (као што је прање и крпљење, кување и т. слично);

ђ) васпитавати борце да извршују наређења; контролисати извршавање наређења и узимати кривце иа одговорност;

е) тражити и развијати код бораца осећање одговорности; контролисати држање бораца у борбама;

ж) борити се против пића али дозвољавати пиће оним друговима који су на то навикли. Само да им се дозвољава на организован начин пијење, тј. да четни економи имају код себе пиће и да тим друговима они дају одређену количину у одређено време као следовање. Најстрожије забранити напијање;

з) вршити редовно смбтру бораца и свих њихових ствари.

Забранити најстрожије прикривање заплених ствари; забранити примање „поклона“ или „куповине“ ствари, које би борци могли да „добијају“ или чине за време борбе или У дотицају са непријатељем или -народом, јер се показало да би такви „поклони“, „куповине“ могле да буду изнуђене.

Најстрожије забранити крађу. Према *неШопртт*им, крадљивцима у специјалним ситуацијама примењивати и најстрожије казне;

и) забранити назив „теренци“ који указује борцима да су политички руководиоци из позадине тобоже исто што и они, партизани, само на „лакшем“ месту. За све позадинске политичке раднике увести назив „политички радници“. Борцима објашњавати да гхолитички радници нису теренски

партизани, већ одговорни политички радници-руководиоци на чији се рад ослањају и саме војне јединице;

ј) казне у војсци су следеће: 1) дисциплинеке: а) критика пред четом, б) критика пред одредом, батаљоном, в) прекоредна служба, г) опомена, д) укор. 2. судске: а) удаљавање из одреда, б) смрт.

7. Чување људства и губици

а) командири и комесари односно команданти и комесари су одговорни за сваки губитак. Зато штабови морају испитати сваки случај губљења другова, како је до тога дошло, чијом кривицом и предузимати одговарајуће мере (казне, побољшати војни и политички рад, побољшати хомогеност јединица итд.);

б) повећати одговорност штабова за људство на тај начин што ће штабови добро *руководити* акцијама и борбама, што ће добро простудирати план акција и борби, што ће правилно искоришћавати терен, околности и слабости противника да би са што мање губитака наносили ударце непријатељу, што ће се на тај начин борци осећати сигурним у рукама штаба и што ће на тај начин бити непотребно да командири, команданти и комесари врше оне послове, које треба да врше борци, али их они не извршавају, јер се не осећају сигурнима. Другим речима повисити до нивоа стварних руководилаца, чиме ће се правилно искоришћавати и чувати људство а и сами штабови;

в) повећати политички и војни ниво бораца, усавршавати их свакодневно, не дозволити да у борбу улазе нови, неискусни и *необучени* борци;

г) не водити у акције и борбе другове борце из разних јединица, који се први пут скупљају у једну јединицу, ради неке акције, као напр. борба на Букуљи, јер таква јединица не може бити хомогена целина, довољно убојна јер се при том чак и борци не могу међусобно познавати, акамоли добро сарађивати међусобио;

д) у оквиру војне обуке обратити пажњу на замаскирање, узимање заклона, На осигурање при логоровању и при покрету итд.

8. Снабдевање (Интендантура)

а) организовати резерве у храни на начин како је на саветовању постављено;

б) организовати позадинску интендантску службу;

в) организовати Унутрашњу (одредску односно батаљонску) интендантуру и кухињу: ношење хране уз одред, батаљон бар за један до два obroка, ношење прибора за кување или држање тог матрејала на одређеним тачкама;

г) обавезно припремити резервни оброк за сваког борца (препечен хлеб) и шнтролисати да ли га борци чувају;
д) организовати крпљење одела, веша, обуће у самим јединицама;

ђ) организовати чување и -правилну расподелу екупљене од народа обуће и одеће;

е) организовати прављење обуће.

9. Санитет. Побољшати садање стање санитета како у јединицама тако и изваи њих;

а) поред санитетског референта имати изучене болничаре и ирипремљена носила (само платно);

б) организовати систематско чишћење од вашију, негу ногу, прање тела и веша;

в) позадински санитар побољшати увођењем најстромије конспирације на начин како је изнето на саветовању. Даље организовањем апотекарске службе, тј. стручног прикупљањг и чувања санитарског материјала.

III. *АнфШност, акције, иарод*

1. Акције, борбе, репресалије

а) избегавати случајне борбе, наметнуте заседе, пргпади и упади морају бити основне акције. Тежиште акције мора бити уперено против окупатора, траНспорта железничког и путног;

б) са окупаторским трупима изнуђивати *борбу* на најповољнијим местима за наше јединице, и у *борби* их разбијати и уништавати.

2. Војни рад у позадци

а) све партиске организације и организације Нар.-осл. борбе (НОО², УСАОЈ,³ АФЖ⁴) морају посветити пуну пажњу најширој војној обуци у позадини као једном од најглавнијих својих задатака;

б) стварати војне десетине од одраслих и омладине за одбрану села од Дражиних банди, за заједничке акције са одредом за одбрану жетве.

3. Мобилизација

Појачати мере за мобилизацију људства за одреде и батаљоне:

а). активизација војних десетина;

б) оружање и организовање народа око војних десетина за борбу против Дражиних насиља;

в) оружати и организовати народ за одбрапу жетве итд.;

г) појачати политички рад у позадини;

² Народноослободилачки одбор

³ Уједињени савез антифашистичке омладине Југославије.

⁴ Антифашистички фронт жена

д) упознавати стално народ са најновијим и свако-¹дневним успесима Црвене армије, савезника и наше Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда у Ју. пославији.

4. Ликвидације

Ликвидације вршити над непријатељима народа, шпијунима, потказивачима, убицама и пљачкашима. Ликвидације вршити: *на предлт* сеоског односно месног НОО-а, а по одлуци *народног суда* који се образује код окружног НОО-а, односно по одлуци *гојног суда*, које образују штабови.

5. Реквизиција и конфискација се врше према наређењу Врховног команданта друга Тита од 15-IX-1942 г.

6. „Сеоске страже“

Издати наређење Штаба тзв. „сеОским стражама“ које п'остављају недићевци односно дражиновци у појединим селима. Упознати [са] наредбом те „сеоске страже“ да оне врше издајничку улогу и да ће се према њима после упознавања са овом наредбом најстрожије поступити.

БР. 83

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 27 АВГУСТА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ЈУЛУ И АВГУСТУ 1943 ГОД. НА РАДАНУ¹

ШТАБ

І ЈУЖНО-МОРАВСКОГ Н. О. П. О.

27 августа 1943 шд.

П о л о ж а ј

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О. ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Положај

Подносимо извештај о раду и акцијама овога одреда у следећем:

— Крајем маја ове године банде Драже Михаиловића у Јабланици и Косаници почеле су са озбиљном припремом

⁵ Односи се на Наређење ВШ НОВ и ПОЈ од септембра 1942 год. о изборима народноослободилачких одбора на ослобојеној територији. У њему се, поред осталог, дају упутства о конфискацији имовине народних непријатеља.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4521.

за борбу против нас. Уједно су нам упућене претње о заузимању планине Радан и осталих напљх база. Ове припреме су приведене крају половином јула тј. до овог времена су извршили концентрацију свих одреда из Јабланице, Косанице, Бабичког и неких одреда од Копаоника и Крушевца. Поред овога извршили су и присилну мобилизацију људи из свих села горње Јабланице, Косанице, као и дела Топлице.

Овај штаб, у циљу онемогућења Иенријатељских планова, подузео је следеће: сконцентрисали смо готово све снаге нашег одреда, даље, позвали смо у сарадњу Расински и II јужно-моравски одред. II јужно-'моравски одред није дошао, јер су писмо касно примили. Из Расине смо добили у помоћ 90 другова са командантом одреда. Осим рвих снага мобилисали смо са терена око 150 другова — јасно да је ово била добровољна мобилизација сељака. Пошло нам¹ је за руком да на један дан раније упаднемо у непријатељске базе, пре него што су они требали да изврше напад на нас. Извршили смо ноћни подход² и посели непријатељске положаје које смо проценили као тактички најјаче. Борба је отпочела у 3.45 час. 26 јула т. г. и трајала све до 15 час. истог дана, када смо се повукли патраг у своје базе. У овој акцији учествовало је са наше стране 500 бораца, са 2 тешка митр.[аљеза], 3 лака холандска митрал. и 35 пушкомитраљеза. Непријатељ је према нашој процени био бројно јачи — рачунајући мобилисане сељаке, боље наоружан, тј. са више аутоматског оруђа, а располагали су и са два лака минобацача. Муниције су имали изобиља, која је потпуно нова и исправна, док смо ми били прилично слаби са муницијом — нарочито ради тога јер су нас многи меци лагали.

У овој акцији нисмо успели да разбијемо непријатеља углавном из разлога предности непријатеља у оружју, муницији, броју бораца, даље, дејствовао је из кућа које се нису могле освајати без много губитака, имао потпору ста-Новништва и владао потпуно тереном — што ми нисмо Имали. Вредно је још напоменути, да је народ из кога је непријатељ мобилисао своје кадрове са великом борбеном Традицијом, те су одлично користили терен и владали техником борбе. Поред изложенога, разлог да нисмо успели да до краја развијемо акцију по предвиђеном плану јесте у томе, што наш I ударни батаљон који је бројно био најјачи, а дејствовао је на најважнијем правцу није успео да заузме прве куће у којима су четници дали отпор. Ове

² Подилажење

куке су биле на таквом тактичком положају да све остале јединице су се морале равнати по овом батаљону. На овај начин се је десило да смо на свим секторима осталим били принуђени да пређемо у дефанзиву и тако је непријатељу пошло за руком да опипа наше слабе тачке и јачим снагама иотисне наше десно крило, које је такође подбацило. Кад се створила таква ситуација ми смо се у потпуном реду повукли.

Резултат борбе — са наше стране 17 погинулих, 6 рањених и 4 нестала. Са непријатељске стране, Ирема прикупљеним нодацима, погинуло је 20, рањено 10, заробљено 1.

Мада акција војнички није успела, политички смо имали користи, јер се народ уверио да водимо борбу једино против активних банди Драже Михаиловића, а не и против народа. Ово се испољило нарочито по томе што је народ дао много више отпора при спровођењу мобилизације за борбу против партизана — него што је давао пре изнете борбе. У овој борби запленили смо 10 пушака, 300 метака, 1 машингевер са 200 метака и неколико пари одела, веша и ципела.

По свршеној акцији Расински одред је отишао на свој терен, а сељаци својим кућама.

5 ов. мца у 7 часова банде Драже Михаиловића извршиле су упад у планину Радан, где су се сукобили са нашим 1 у.[дарним] батаљоном који се десио у близини. Борба је трајала два сата на ивици планине. Наш се батаљон повукао дубље у планину како би избегао бокове. Непријатељ се је задржао на ивици планине. У овој борби наша су 3 друга лако рањена од минобацача, а непријатељ је имао 8 мртвих и неколико рањених војника.

Напомињемо, да је овде наша обавештајна служба подбацила те су наше снаге биле растурене и непријатељ је ово знао и искористио.

5 ов. мца у 9 часова навече наш 1 у.[дарни] бат. са 1 четом 2 у.[дарног] бат. извршио је напад на непријатељске положаје на ивици пл. Радан и успео да избаци непријатеља са положаја и даље га потисне из наших база. Борба је имала карактер ноћног јуриша који непријатељ није могао да издржи. Пошло је нашим борцима за руком да дубоко зађу у позадину и отсеку извесне делове непријатеља, али није могло доћи до заробљавања и уништења, јер је ноћ била мрачна, а терен испресецан и пошумљен.

Резултат борбе: 3 друга лако рањена од минобацача. Непријатељ је оставио једног мртвог на бојишту и једног смо војника заробили.

Плен: 1 мииобацач — талијански лаки, 3 парз ципела, 4 шаторска крила, 200 пушчаних метака, 40 ком. метака за машингевер, 3 ранца, 8 кошуља, 3 гаћа.

После ових борби непријатељ је наставио са даљним припремама — мобилизацијом сељака и концентрацијом, остајући стално на положајима према нама. Тако смо ми били принуђени да останемо на положајима према непријатељу. За то време извршили смо прикупљање наших снага са терена Јабланице, као и мобилизацију сељака.

6 ов. м. наш 2 у.[дарни] бат. напао је на део непријатељског положаја подилазећи ноћу на погодне и доминирајуће тачке. Борба је отпочета у 3.30 час. и трајала до 12 час. када се наш батаљон повратио на своје положаје. Резултат борбе: наша два друга лако рањена. Непријатељ је имао око 10 мртвих и више рањених. У овој борби успели смо да изненадимо непријатеља.

7 ов. мца наша патрола ликвидирала је два непријатељска осматрача.

8 ов. мца наше заседе ликвидирале су на два места по 1 непријатељског осматрача, и 1 војника заробиле — кога смо стрељали.

13 ов. мца непријатељ је извршио општи напад на наше положаје са око 2 до 3 пута јачим снагама од наших (ми смо имали 400 људи у борби). Напад је почео у три и тридесет часова. Борба је трајала до 11 час. пре подне. Непријатељ је извршио два јуриша које су наши борци одбили, а потом смо ми извршили јуриш и непријатеља разбили. По завршетку непријатеља извршено је гоњење за два сата марша. Непријатељ се је повукао у неред — бежао је како је ко стигао. Ово је било на главном делу фронта, док је на неким местима борба вођена до 10 час. навече истог дана, где је непријатељ такође разбијен.

Резултат борбе: са наше стране 5 другова погинуло, 6 рањено — од њих 3 подлегла ранама и 4 нестала (пали у руке непријатељу). Са непријатељске стране нашли смо 13 мртвих међу којима и др Никовић, заменик команданта Косовског корпуса. Према прикупљеним подацима од сељака непријатељ има око 30 до 40 рањеника, као и још 5 до 10 мртвих које је извукао.

У овој борби смо заробили: 1 противоклопну пушку са 70 метака, 1 лаки митраљез „Бреда“, 1 тешки митраљез „Хочкис“, 1 пушкомитраљез, 2 машинска пиштоља, 4 бомбе, 3 пара ципела и 2 пара опанака, 2 пара пенцета, 3 пиштоља, 1 двоглед, 4 ђебета, 1 ташна, 2 сата, 2 блузе, 1 ћелерина, 5 чакшира, 4 енглеске кошуље, 2 гаћа, 1 бисаге,

3 коња са опремом и 1 кожно лекарску торбу са важним санитарским материјалом'.

Напомињемо, да је ова борба била врло озбиљна и врло тешка, јер се водила у шуми по магли..

Ова борба непријатеља је прилично деморалисала. Мобилисане масе су се кућама разбежале.

Непријатељ се повукао нешто даље у своје базе и наставио са поновним припремама 'за напад на нас.

20 ов. мца одред је извршио ноћни напад на делове непријатељских снага које су најближе стајале према нашим базама. Напад је отпочео у 11.30 час. а завршио се у 4.15 час. У овом нападу успели смо да непријатеља потпуно разбијемо и овладамо непријатељским положајима. У овој борби са наше стране су три друга рањена, а непријатељ је оставио 6 мртвих војника на бојишту. Имао је доста рањених.

Плен у Овој борби је следећи: 1 ручни фотографски апарат марке СССР, са филмом и прибором за изазивање, 1 динамо за радио апарате, 1 нова писаћа машина, 2 падобрана зелена и делови белог падобрана, кожна торба са документима, 5 оквира од машингевера са 85 метака, 1 казан од 100 кг, 1 ручна ташна, 1 коњ са прибором и 1 без прибора, 1 цев за лаки митраљез „Бреда“, 1 пушкоритраљез са 4 оквира, 8 пушака, 2 реденика, 1 двоглед, 1 сат, 4 бомбе, 11 ранаца, 3 фишеклије, 5 ћебади, 3 шатор, крила, 3 пара ђона, 4 пара ципела, 15 кошуља, 13 гаћа, 10 капута, 2 панталоне, 2 пуловера, 17 пари чарапа, 1 перерина, 2 пара рукавица и 1 сандук са санитарским материјалом, 700 француских метака.

Осим изложених борби са Дражиним бандама изведене су и следеће акције: 1) На планини Кукавици ухваћена су два Дражина војника који су се из Србије пребацивали преко Кукавице за Гор.[њу] Јабланицу. Оба су устрељана. 2) Из Блага код Јастрепаца изведени су средњи начелник, шеф полиције, и један агент и стрељани.³ 3) 15 ов. мца једна наша десетина сачекала је камион бугарске јвојске, на исти отворила ватру. Према подацима прикупљеним од сељака 3 бугарска вој. су погинула и 3 су рањена. 4) 17 ов. мца једна наша чета извршила је напад на жандарме у с. Житорађи који су чували реквирирано жито. Жандарми су растерани. 2 стражара погинула и 1 рањен — побегао. Нападнутим жандармима пошли су у помоћ жандарми и Немци. Наша заседа их је сачекала и растерала [и] при томе

³ Ову акцију извршила је једна ударна група Великојастребачке чете.

убила 1 жаидарма, а 1 жандарма и 1 Немца ранила. Жито нису м'огли да спале јер нису располагали цотребним количинама бензина. Са наше стране није било губитака. 5) 1 паша чета из заседе сачекала је 200 недићеваца, отворила ватру на њих и 1 војника убила. Наши нису имали губитака. 6) Једна наша десетина вратила је 40 иола жита које је било потерано за окупатора.

Поред изложених акција одред је држао зборове и конференције по селима.

Мобилизација дражиноваца и њихови напада на нас умногоме су нас омели у плановима борбе против окупатора.

Извршили смб формирање два ударна батаљона према примљеном наређењу вашег штаба.

21 ов. мца другови са Јастрепца привели су једног човека који се срео са нашом патролом, претставио се као енглески капетан. Имао је код себе два револвера. Друговима је саопштио да се у селу Кулини код Јастрепца налази мајор енгл. војске Селби и наредник Боксер.⁴ Да су они енглеска мисија која је била код Кесеровића⁵ и да су добили наређење да ступе у везу са партизанима. У међувремену мајор и наредник пали су у руке жандармима, а капетан је са нашим друштвима изнео радио-станицу Коју је био склонио. Овој станици недостаје некакав кристал помоћу којег се одређује тал. дужина. Ми овог капетана држимб у затвору, а у међувремену он покушава да успостави везу са Енглезима који су у Јабланици код дражиноваца. Изјављује, да еу и они добили наређење за успостављање везе са нама [и] да ће му из Каира послати материјал-експлозив, као и наредника са радио-станицом¹ или целу мисију. Даље је изјавио да је на рашу слободну територију такође пала енглеска мисија и да је у Каиру одређен материјал који треба да нам Енглези баце и само се веза чека. Још смо у сређивању доказа о овоме човеку те ћемо чим прибавимо све податке доставити вам их ср-еђене.

После изнетих борби са Дражином бандом они су умношме деморалисани, но ипак не престају са претњама и присилном мобилизацијом напомињући упорно да ће им и Кесеровић стићи у помоћ. Ми не искључујемо један такав

⁴ Ради се овде о једној енглеској војној мисији! од три члана која је била одређена за четнички штаб на Копаонику. Међутим грешком, они су доспели у Моравски срез испод Малог Јастрепца. Двојицу од њих, мајора и наредника, ухватили су жандарми у с. Кулини и касније стрељали, а трећи је успео да побегне у правцу Малог Јастрепца где га је пронашла једна патрола Малојастребачке чете.

⁵ Драгутин Кесеровић, командант Расинског четничког корпуса

њихов напад и концентрацију, јер су за овај, први напад довели чак из Ражња један одред осим осталих које смо напоменули.

Од вашег штаба смо досада добили свега једно писмо у коме смо примили наређење за формирање удар. батаљона и 1 формулар за извештај. Према улутствима делегата Врх. штаба,⁶ ваш штаб требају би да руководи одредом. Међутим једно писмо није довољно. Молимо вас да нам пишете. Објасните нам да ли вам је потребно да ми у својим извештајима достављамо пун план борбе или је довољно оволико.

Предлажем!о, да се што пре формира бригада о којој сте говорили, јер ће она бити у стању да озбиљно угрози банде Дражине, које су задња два месеца врло активне и кзпасне.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Заменик команданта

Владимир Букулић

Милош Манојловић

БР. 84

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА НИШ ОД 27 АВГУСТА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ И ПОТРЕБИ СТВАРАЊА ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА НА ТЕРИТОРИЈИ НИШКОГ ОКРУГА¹

П. К.²

27-УШ-1943 год.

Драги другови,

Примио сам ваше писмо писано 29-У1-43 на које вам одговарам следеће:

1) На овом терену ми нисмо имали одреда јер је свега од одреда остало 8 другова који нису били у стању да изведу неку акцију код јаке реакције. Могли су само да се крећу конспиративно и да животвре, с обзиром да су на овом! терену били разбијени одреди и велико хапшење сељака [изазвано] слабим држањем партизана. Тако разбијени одре-

⁶ Светозар Вукмановић-Темпо

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2729.

² Покрајински комитет КПЈ за Србију

ди после се нису виђали на терену и народ је сматрао да је све пропало и да нас више нема, да се крећу само још неки остаци разбијених [одреда] и зато није било могућности за мобилизацију нових, да се одред појача, јер нас народ није више видео као неку силу и нису имали поверења да приступе у одред, а и заплашен хапшењем породица итд.

У вези са таквом ситуацијом на овом терену, где је са мном био и друг Милисав³ који је затражио једну чету са Јастрепца, која је прешла на овај терен 15-У1-43⁴ са циљем да прође нашим тереном, да народ види и да добије веру у наше постојање, да се наш одред ојача, па да са Јастрепчани врате на свој терен.

Пошто је реакција јака у овом крају, а да би било бољег ефекта у народу, друг Милисав је формирао батаљон од Крајинаца, Заглаваца и Јастребачке чете који су скупа требали да прођу сва три терена заједнички, да разбију реакцију, да ојачају чете и да после остане свака на свом терену. По питању румоводства Нишког округа ми смо узели другове Срећка⁵ и Слободана,⁶ и ми смо пошли на терен да предузмемо рад у позадини те нисмо могли да се сфедемо са одредом, јер би се много удаљили и не би могли имати редовног контакта са друговима у позадини. Ми смо се кретали заједно са појединим групама у позадини, крећемо се још и данас, пошто још немамо формираног одреда, јер и поред еве несигурности да би нешто урадили друкче не можемо, бар до сада нисмо могли.

2) Са тако формираним батаљоном Ј као што сам напоменуо, одређени задатак који се пред њих поставио нису испунили. Имали су успешних борби и акција, прошли су заједнички само један део терена који су требали проћи и Јастрепчани [су] се вратили на свој терен, а батаљон на њихов. Када су се растали били су на Буковику и отишли сваки у свом правцу, а нишки терен остаде необиђен, а сељаци и даље под утиском да нас нема као неке снаге него само остаци. О свему том кретању батаљона и његовим задацима и зашто су се разишли пре испуњеног плана, сигурно вас [је] известио зајечарски ОК јер је он њима руководио. Ми смо одмах поставили питање стварања одреда и мислили смо га створити на горе изложен начин, пошто нам

³ Недељко Караичић

⁴ Јастребачка чета пребацила се на територију ОК КПЈ за Ниш крајем маја 1943 године.

⁵ Душан Тасковић, погинуо марта 1944 год. код с. Каменице, Нишки срез, у борби против четника и Српске државне страже.

⁶ Конрад Жилник

то није ишло за руком ми смо сада предузели све да створимо одред на терену Нишавског среза. Мобилисана је једна десетина нових, а имало би услова да се мобилише у сваком срезу само да су видели да постојимо. Имамо 7 старих партизана из Озрен[ског] одреда и ову 10-ну нових и три чобана имамо који ће одмах поћи, тако да ћемо имати одмах 2 десетине а биће прилива још, само нам је потребно да имамо више старих партизана, искусних с којима би се брже и боље подизали нови, јер је данас и непријатељ искуснији него 1941, па би успео саме новајлије недовољно искусне разбити. Зато сам се ја обратио 1-ом Моравском одреду⁷ да нам пошаље бар једну десетину и оних наших 8 који су прешли заједно са Јастребачком четом, тако да имамо бар две десетине старих и толико нових, па би могли опстати и много допринети за њих. Имамо 7 пушкомитраљеза и пушака имамо у резерви за нове, такође и униције, нешто резерве око 2000 метака. Реакција на нашем терену је мнош слабија него што је била, милиција разоружана, жандарске станице разређене и у станицама нема више од 15—20 жанд. Поред њих се могло да ради у позадини скоро без опасности. До сада у овом крају није било дражиноваца осим у Ражањ[ском] срезу. У задње време како су биле борбе у разним крајевима њих са нама, то су многи нашли склониште тамо где су наше снаге слабе или их нема, тако да су се сада почеле јављати групе од 10—15—20 и крећу се куда и наши позадинци и често их натрапају и тако је угрожен рад у позадини. Они су у вези са жандарима па и њих активирају у потери, иначе су досад били мирни. Зато сам се обратио одредима да би нам дали помоћ у старим¹ и искусним друговима, да би се што пре предузело да створимо одред и спречимо реакцију да иако не омета рад. С обзиром на ситуацију како се развија, да би нас могли затећи неспремне да одговоримо својим задацима, ја сам се зато обратио одредима да нам по могућству учине помоћ и да не чекају од нас одозго наређење јер ћемо изгубити у времену.

Дражиновци мобилишу у Бољевачком и Бањском¹ срезу. Ко неће да пође на њихов позив они га убију, а батаљон се удаљио у Крајину, тако су у Кривом Виру терором избили од сељака 5 пушкомитраљеза и буре муниције. Ако

⁷ Односи се на Први јужноморавски НОП одред.

би било могућности да нас помогну војнички док се не ојачамо и спречимо, што је најглавније, Дражин бандитизам.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За ОК Н.
Милован⁸

БР. 85

ч

**ИЗВЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
АВГУСТА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ПАРТИЗАНСКИХ ОД-
РЕДА У СРБИЈИ У ТОКУ ЛЕТА 1943 ГОДИНЕ¹**

АКЦИЈЕ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА

8 августа бугарске окупаторске трупе блокирале су планину Букуљу са великим снагама да би опколиле и уништиле партизанске одреде. Борци Шумадиског одреда „Милан Благојевић“ и I шумад.[иског] батаљона вешто су избегли опкољавање и извршили напад на једну бугарску колону између Букуље и Венчаца код села Врбице. непријатељ је натеран на бекство. Наши борци запленили су 2 бацача мина, 1 тешки митраљез, са 2500 метака, доста граната за бацач и другог ратног плена. непријатељ је на бојном пољу оставио 7 мртвих и више рањених.

Концем јула² јединице Шумадиског одреда упале су ноћу у среско место Аранђеловац у коме су снаге непријатеља бројиле преко 4500 људи. непријатељ се није појављивао из својих утврђења. Наши борци ухватили су 8 озлоглашених петоколонаша међу којима Жику Алексића-Бошњака, агента Гестапоа, који је предводио немачке банде, које су палиле и плачкале по Шумадији. Они су погинуле народне борце довлачили у Аранђеловац и на пијаци газили их ногама. Свих осам зликоваца стрељани су.

⁸ Десимир Јововић

¹ Прелис оригинала, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3830. У препису оригинала нема датума када је извештај писан. Такође није назначено ко овај извештај пише и коме се доставља. Вероватно је ово извештај Главног штаба НОВ и ПО Србије од августа 1943 год. упућен Врховном штабу НОВ и ПОЈ.

² Напад на Аранђеловац извршен је крајем јуна 1943 године.

8 јула I шумадиски батаљон водио је борбу са четницима Драже Михаиловића код села Дудовице. У борби која је трајала 11 часова непријатељ је поражен. Погинуло је 24 четника и већи број рањених и несталих. Ми смо имали једног рањеног.

Почетком августа овај батаљон у заједници са Таковском четом водио је борбу у селу Сврачковцима код Горњег Милановца са Љотићевим бандама. Погинуло је 10 љотићеваца и више рањено.

Шумадиски одред запалио је железничку станицу Буковик на прузи Младеновац—Лајковац.

Почетком јула једна чета Шумад.[иског] одреда разбила је концентрацију четничких банди, које су пребегле из Црне Горе и Санџака.. Ове банде у јачини од 300 људи почеле су у Шумадији да кољу и пале по жељи Немаца, да по наређењу Драже Михаиловића. Борба се водила на Руднику на месту зв. Паљевине. После дуге борбе непријатељ је на месту оставио 100 мртвих и рањених.

Крајем августа Шумадиски батаљон и једна чета Шумадиског одреда опколили су у селу Гараши крволочну банду дражиноваца, такозвану Орашачку бригаду, која је бројала 130 људи. Партизани су муњевитим препадом упали у сам логор четничких [бандитај и потпуно их разбилиј На лицу места остало је 18 лешева четничких бандита. После ове борбе народ у Шумадији је одахнуо и са огромним задовољством примио вест о разбијању ове банде, јер је она поклала низ најугледнијих родољуба у Шумадији међу којима и старог свештеника Исаковића из села Бање, Милана Грујића из села Даросаве, жену Герасимовића погинулог у борби са Немцима.

II јужноморавски Н.О. партизански одред који оперише на левој обали Јужне Мораве од Пирота до Куманова води успешне борбе против бугарских трупа и чисти села од бугарских окупаторских власти.

27 јуна једна јединица овог одреда прекинула је пругу Врање—Куманово. Иста јединица извршила је напад на рудник угља Трнава. У руке наших бораца пао је велики плен.

1 јула борци II батаљона овог одреда напали су бугарску посаду у селу Дуга Лука. После борбе од 4 сата наши борци запалили су зграду у којој се непријатељ био утврдио. Изгорело је преко 40 бугарских војника.

У селу Смрдану 10 јула у заједници са бугарским партизанима наши борци су запалили општину и мандру (млекару), која је радила за окупатора, а запленили 20.000 кг сира и 2000 кг масла.

6-У11- уништен је рудник угља Островица. Заплењене намирнице подељене су сељацима и радницима.

У месецу јулу борци овога одреда истребили су 56 фашиста и 10 ранили и запленили велику количину бружја.

Крајински одред крајем јуна о. г. уништио је сва постројења у руднику угља³ који је радио за Немце. У руднику је радило преко 600 радника. Рудник су чували Бугари и тога дана предали га Немцима. Пошто су преданили у једном шумарку у близини јаким непријатељских снага, партизани су пресвучени у радничка одећа разоружали стражу, минирали рудник и повукли се без губитака.

Расински одред минирао је 14 јуна пругу Београд—Ниш на 3 места. Воз је излетео из шина и уништен јелан вагон са немачким војницима.

7 јуна у селу Ћелије код Крушевца уништен је један немачки камион. Убијено је 13 Немаца и 9 рањено. Заплењено је 15 пушака, доста муниције, ћебади, ранчева и другог материјала.

27 јуна једна јединица овог одреда обучена у немачко одело разоружала је жандармериску станицу у Г. Степошу. На саслушању утврђено је да су сви жандарми убијали и терорисали народ те су сви стрељани. Заплењен један ми-траљез, 14 пушака, муниције.

Народ је са задовољством коментарисао ову осветничку акцију. Неколико дана пре тога Немци и недићевци стрељали су преко 600 грађана и сељака у Крушевцу.⁴

Космајски партизански одред који делује у близини Београда успешно спроводи одбрану жетве коју окупатор хоће да отме од сељака.

У селу Азањи 2 чете овог одреда сачекале су колону Немаца и убиле 12 фашиста и више ранили.

Јужноморавска партизански народно-осл. одред ^одио је жестоке бојеве са Немцима, Бугарима, недићевцима и ^етницима Михаиловића. Непријатељ је у току овог лета вршио две велике блокаде крје су се завршиле са потпуним неуспехом. Непријатељ је вршио терор над цивилним становништвом и попалио село Гајтан. У једној блокади учествовало је преко 15.000 непр. војника.

³ Крајински НОП одред у ово време није постојао, већ Крајинска чета која је средином јуна 1943 год. ушла у састав Тимочког НОП батаљона. Поменута акција односи се на рушење Алексиначког рудника од стране Јастребачке чете и једне десетине Озренског НОП одреда.

⁴ Према извештају Државне комисије за утврђивање ратних злочина окупатора у Крушевцу је том приликом стрељано 324 симпагизера НОП-а.

Вештим маневром наши борци су напали непријатељску-колону и запленили артиљериску муницију.

Један мали одред извршио је напад на транспортни воз на прузи Ниш—Лесковац.⁵ Погинуло је више бугарских војника.

У борби са Нишким батаљоном недићеваца у селу Девчи⁶ наши борци убили су 25 издајника и запленили 20 пушака, 1 митраљез, доста муниције и другог материјала.

Услед деловања партизанских одреда многе жандармериске станице су напуштене. и жандарми [се] повукли у већа места.

БР. 86

ПРЕДЛОГ ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 1 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ЗА САСТАВ ШТА- БА ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ И ШТАБОВА БА- ТАЉОНА¹

Вуку,²

1 септ. 1943

Драги друже,

У вези са стварањем бригаде, чије формирање треба ти да извршиш у име Гл. штаба предлажемо ти следећи) састав Штаба бригаде и штабова батаљона. Штаб бригаде:

командант „Врадоња“³

заменик⁴ —

полком „Уча“⁵

заменик „Миле“⁶ —

⁵ Ову акцију извела је диверзантска група Првог јужноморавског НОП одреда између Пуковца и Дољевца.

⁶ Односи се на борбу Јастребачког батаљона почетком маја на Малом Јастрепцу изнад Горње Девче против њотићеваца и Српске државне страже.

¹ Оригинал, без потписа, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2488.

² Мома Марковић

³ Радивоје Јоваиовић

⁴ За заменика команданта Прве шумадишке НО бригаде, Наредбом Главног штаба НОВ и ПО Србије од 25 септембра 1943 год., постављен је Милош Дудић-Сувоборац.

⁵ Слободан Крстић

⁶ Лазо Јбубоја

Штаб 1 бат:

ком. Дудић — Корч.⁷
полком Мима,⁸ —
заменик Рађеновић Љубеј⁹

Штаб 2 бат:

командант Санцаклија¹⁰ :
заменик: официр ваздухоплова
полком „Милић“¹²
зам. полкома Електричар.¹³

Уколико се овај предлог може реализовати ти га спроведи, а ако имаш неке примедбе пиши на М. Штаб бригаде формирај и пре него што се СТВОЈЖ бригада и он ће ти помоћи у њеном формирању.

Пред бригадом прочитаћеш наредбу Гл. штаба о формирању бригаде и постављању Штаба бригаде и штабова батаљона. Та наредба прочитаће се и пред одредом, а касније ћемо је објавити те нам пошаљи њен препис. За Гл. штаб као командант нека се потпише П. Стамболић, а полком М. Марковић.

„Уча“ ће изаћи из ОК-а.¹ Њега предлагем зато што „Уча“ као члан ОК-а може да буде ауторитет за комесаре бат. (Милић и Мима). А с друге стране ти можеш да га држиш и помогнеш му да врши своју дужност.

Рађеновић, Електричар¹ и официр ваздухопловац су нови другови, који су скоро дошли. Ти види како су се показали до сада у борби. За Рађ.[еновића] ћемо се распитати какво је држање имао у борби.

Славко официр да створи ударну саботерску групу, која ће бити у саставу бригаде као посебна јединица. Она ће бити и саботерска и пионирска.

⁷ Влајко Васиљевић из с. Шутаца, Љишки -срез, погинуо као политички комесар чете почетком 1945 год. код Тузле у борби против Немаца.

⁸ Мирослав Јовановић

⁹ Драгољуб Рађеновић, студент права из Новске, погинуо у Пријеполу 4 децембра 1943 год. у борби против Немаца.

¹⁰ Реља Полић

¹¹ Богдан Машала-Миле, погинуо као начелник штаба Прве шумадишке НО бригаде октобра 1943 год. у с. Даросави код Аранђеловца, у борби против Српске државне страже и Немаца.

¹² Света Поповић, народни херој, погинуо у пролеће 1944 године.

¹³ Редакција није могла да утврди на кога се односи.

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ
ОД 7 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА РА-
СИНСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

7-1X-43

Драги другови,

Формирали смо ударни батаљон² од 2 чете. Нзегова борбеност и убојна способност је добра, али организовао није још на висини. Недостају нам још увек добри војни руководиоци, нарочито четни. Друг Милисав³ нам је обећао у том питању помоћи, јер таквих има доста у Јабланици.

Акције: од 18—30 јула биле су 2 чете у помбћ Јабланици ради ликвидирања тамошњих дражиноваца. 21 јула је нападнута концен[трација] недић[еваца] и љотић[еваца] у Слатини, који су спремали потеру. Убијено 4 и рањено 6, убијен је један капетан, заплењено одеће, веша, рез. делови хол.[андског] митраљеза и 300 белг. метака. У августу ликвид. 2 тројке драж[иноваца] у Купцима, разбијена њихова заседа. 28-УШ Ударни батаљон, са водом Топличана,⁴ напао је логор дражиноваца на Јаворцу у Копаонику. Убијено је 2 брадоње и заплењено 2.000 сигн.[алних] метака, 4 пушке, 500 „Шоша“ метака,⁵ 5 падобрана, 60 пари чарапа, ћебади, 14 пари цокула, много одеће и веша, 1 машингевер и 8.000 метака за њих. Истог дана разбили су на истом положају летећу бригаду Реље, Павловића.⁶ Убијено 10 брадоња и сам командант. Заробљено 18 мобил. сељака, 5 коња са спремом, 10 пушака, 2 Машингевера, муниција, 50 бомби. Наши нису имали никаквих губитака. 3 септ. извршен напад на пругу код Ђуниса. Убијено 2 а рањено 4 Бугарина. 7-1X извршен напад на жандарме у Купцима и запаљена им зграда. Добили помоћ од дражиноваца, те се наши повукли. Имали смо 2 рањена, жандарми такође 2 рањена. 4 октобра разбијени Бугари у Јастрепцу, када су пошли у потеру.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2691. Изостављен текст се односи на партиски рад.

² Ударни батаљон Расинског НОП одреда

³ Недељко Караичић

⁴ Један вод Великојастребачке чете Јастребачког НОП батаљона

⁵ Муниција за пушкомитраљез француског порекла „Шоша“

⁶ Ухваћен у Београду 1945 год. и осуђен на смрт од стране Војног суда због издаје и злочина.

Преко Мораве је престала борба њотићеваца и дражи-
(новаца. Дражиновци су се повукли, али су задали великих
губитака њотићевцима. Опасно стање још увек траје. Тамо
је једна наша месна десетина разбила вод њотић[евацај и
запленили 14 пушка и доста муниције. Дражиновци изгу-
били масе, јер их одају из мржње сељаци свуда,

Снаге окупатора и слугу [су] огромне у, нашем округу.
Ту су 3 батаљона њотићев.[аца] (III, II и V), појачан
гарнизон Бугара, недићевских постаја и самих Немаца има
много, са топовима и 10 тенкова, који крстаре по околини.
Банде дражиноваца се скупиле такође Код нас.

Да ли сте ви послали једно кратко писмо за мене (Др^{1.7})
преко оне везе, за коју сам питао прошли пут. То су
троцкисти⁸ и Милисав вас је питао о томе такође, а ви
ништа не одговарате. Одговорите по томе што пре.

Јелица⁹ је стрељана код нас у граду са још неком
другарицом,¹⁰ бившом партизанком.

О другу¹¹ за кога сте питали, знамо да је био у Темнику
раније и имали смо неку везу са њим, али ви!ие не знамо
шта је са њим.

с. Ф. — с. н.!

друг. поздрав

О. К. [КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ]

⁷ Драгбслав Јовановић

⁸ Односи се на тројицу партизана који су дошли из Београда
У Расински НОП одред. Међутим провергавањем је утврђено да они
аису имали никакве везе са троцкизмом.

⁹ Другарица Мирка Томића

¹⁰ Дивна Гавриловић, курир ОК КПЈ за Крушевац

¹¹ Радомир Матић

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРД
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 11 СЕПТЕМБРА
1943 ГОД. О СВОМ РАДУ У ЈЕДИНИЦАМА ПРВОГ ШУ-
МАДИСКОГ И КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

ПК-у.[КПЈ ЗА СРБИЈУ]

11-1X-43

Драги друпови,

Шаљем вам извештај и одговарам на ваше писмо.² Извештај шаљем о свакодневном раду.

26-VIII после разговора са друштом Михајлом,³ одмах сам приступио сређивању Шум. одреда. Поменутог дана формирао сам I чету I шум. и послао је на терен са конкретним задацима. Од остатака партизана који се налазе при курсу, формирао сам привремену II чету I шум. (у коју су ушли сви они сем курсиста), која је остала при курсу као обезбеђење.

27-VIII одржао сам састанак једног дела батаљонске јединице (Милан,⁴ Милић,⁵ Алимп.⁶) и извршио саслушања неких наших партизана.

28-VIII продужили смо састанак батаљонске јединице, кога јуче нисмо могли да свршимо и са Миланом правимо концепт за реферате. Тога дана увече држао сам курсистима и II чети реферат о будности и конспирацији са конкретним примерима из њиховог живота.

29-VIII и 30-VIII провео сам са курсистима и неким члановима ОК⁷ који су чекали долазак Павла⁸ на заказани састанак за 29-VIII, а друг Павле није био дошао.

31-VIII и 1-IX — састанак са пленумом ОК, о састанку ће вас обавестити ОК. Ја сам им дао директиву да записник са састанка вама пошаљу.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2515.

² Види док. бр. 85.

³ Благоје Нешковић

⁴ Мирослав Јовановић-Трулеж

⁵ Света Поповић

⁶ Предраг Марковић

⁷ Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Крагујевац

⁸ Душан Петровић-Шане

2-IX Батаљон се вратио из Космаја.⁹ Поводом тога одржао сам састанак са Слоб.,¹⁰ Милићем и Алимпијем, Дневни ред: 1) пут батаљона, 2) Косм.[ајски] рдред, 3) курс, 4) Шум.[адиски] одред, 5) даље акције. По првој тачри дао је извештај друг Слободан. Оружје и муницију батаљон није набавио, а од акција једну наметнуту борбу са Немцима у којој смр имали 2 мртва и 1 рањеног. Губитак један п. митраљез.

Ја сам констатовао да је пут батаљона био без резултата по питању муниције и да Слободан носи главну кривицу, јер је чекао податке, уместо [да] и без детаљних података зађе по селима, за које смо знали да имају муницију. По питању напада Немаца грешка је што се три дана логорovalo на једном месту и што није обавештајна служба била организована.

2) О Кос.[мајском] одреду свакако ће вам послати извештај ОК Мл.[аденовац] Констатовао сам да је Слободан само поставио четно руководство, уместо да са њима одржи састанак са одређеним дневним редом итд. Сви се слажу и Слободан увиђа. 3) Шум. одред. Одлучено да се створи II чета I шум.[адиског НОП одреда] и да се одред појача са бољим четним руководством. За вршиоца дужности пол. кома одредили смо (уз сагласност са ОК) друга Јозу.¹¹ ... 4) Одлучили смо да по завршетку овог курса не почињемо одмах други: Због потребе појачања борбе Данас, јер су се дражин[овци] још активизирали и због велике могућности прилива баш данас, док не захладни, кад су људи мало више Колебљиви. 5) О акцијама: постављен план за акције.

После тога сам одржао састанак са Милом Сељаком,¹² који је дошао на м'ој позив. Поднео ми је извештај: о раду и каналу. Поставио сам му задатке.

Увече састанак са секретаријатом ОК.

3-IX састанак са среским руководством за Колубару.

4-IX саслушао сам Рашу и Денебу.¹³ Рашу послао у одред, Денебу у технику.

5-IX одржао сам пол. конф. у Д.¹⁴

⁹ Батаљон Космајског НОП одреда који је ушао у састав Прве шумадишке НО бригаде, као њен други батаљон

¹⁰ Радивоје Јовановић-Брадоња

¹¹ Јоза Роган

¹² Миле Вуковић, погинуо као политички комесар Двадесет прве НО бригаде 1945 год. на Сремском фронту.

¹³ Предраг Удицки-Денеба, нозинар из Београда, погинуо у техници ОК КПЈ за Крагујевац у с. Даросави код Аранђеловца 1943 године.

¹⁴ Даросава

6-IX обишао сам другарицу К.¹⁵ која је сасвим добро Увече сам отишао код курсиста.

7 и 8-IX ионово смо реорганизовали одред и батаљон после завршетка курса. Један део кадрова смо послали за Космај.

9 и 10-IX провели смо са батаљоном и I шум.[адиским НОП одредом], рсорганизовали четно руководство, извршили саслушања и 10-IX и батаљон и чете су кренуле у акцију.

Шаљем вам састав штаба батаљона и чета^ како батаљона и чета тако и I шум.[адиског НОП одреда]

в.д. команданта Срба¹⁶ — иошто је Сувоборац¹⁷ рањен
зам. „ Срба
пол. ком. Милан
зам. пол. ком. Миле¹⁸

I чета

командир Срба
заменик Милан¹⁹ — раније командир Кос. чете
пол. ком. Славко
зам'. пол. кома Ранко.

II чета

ком. Корчагин²⁰
зам. Љутина²¹
пол. ком. Вуја²²
зам. пол. ком. обалац из Бгд²³

III чета

ком. Ђоле²⁴
зам. к.[ира] Миша
пол. ком. Електричар
зам. пол. ком. Добрица²⁵

¹⁵ Божидарка Дамјановић-Кика

¹⁶ Иван Стефановић

¹⁷ Милош Дудић

¹⁸ Лазо Љубоја

¹⁹ Милан Лазаревић, погинуо почетком 1944 год. у с. Рушњу код Београда у борби против жандарма.

²⁰ Влајко Васиљевић

²¹ Лазар Кужета

²² Тома Бреуљ

²³ Младен Шарић, погинуо ујесен 1943 год. у Лазаревцу у борби против жандарма.

²⁴ Ђорђе Нешић

²⁵ Добрица Ковач

Шум. одред.

I чета

ком. Милорад²⁶ (из Врбице)
зам. ком. Марко²⁷
пол. ком. Влада²⁸
зам. пол. ком. Рађеновић²⁹

II чета

ком. Вивац³⁰
зам. ком.[андира] Воја
пол. ком. Здравко³¹
зам. пол. ком. Црни³²

ађутант³³ официр ваздух.[опловац]
пом. ађут. Миливојевић³⁴
војни. инструктор' официр Славко који има да организује диверзионо-пионирску групу.

Бригаду још нисам формирао, јер нема довољно људства, предузимам све да то буде што пре.

Што се тиче нашег предлога за штаб бригаде сматрам да треба извршити измене.

Пре свега, мислим да Милић може остати пол. ком. бригаде. ... Милић показује извесне знаке поправљања. Дисциплинован је и доста се добро држи према мојим примедбама. Према томе исправно би било место Уче³⁵ пол. ком. Милић а заменик пол. кома Уча. Зам. ком. бригаде био би Сувоборац, ако би брзо оздравио. У противном зам. ком. бригаде Милић, пол. ком. Уча, зам. пол. ком. „Миле“.

Штаб I батаљ.

ком. Сувоборац, ако оздрави
зам. Корчагин
пол. ком. Милан
зам. пол. кома Миле

²⁶ Милорад Милошевић, погинуо несрећним случајем 1947 године.

²⁷ Милан Радонић

²⁸ Славко Зечевић-Влада

²⁹ Драгољуб Рађеновић

³⁰ Живорад Симић, тешко рањен октобра 1943 год. у борби против четника, извршио је самоубиство да не би пао непријатељу у руке.

³¹ Здравко Ољача-Жарко

³² Димитар Кораћ

³³ Богдан Машала **J**

³⁴ Коста Миливсјевић, погинуо као командант батаљона у Пријепољу 4 децембра 1943/44 у борби против Немаца.

³⁵ Слободан Крстт

Штаб II батаљ.

иом. Срба
зам. Вивац
пол. ком. Вуја
зам. Црни

Санцаклија³⁶ је болестан, и излази из одреда по савету доктора, бар за 2'месеца.

Електричар је био на курсу. Добро се показао на курсу, али има извесне слабости. Сад је у батаљоку први пут. Видећемо га како се развија.

Корчагин, кога предлажем¹ за заменика ком. је сељак и добро се за сад развија. Обећава доста.

Срба ће бити добар под јачом контролом.

Вивац такође обећава. Омиљен је. ...

Црни може сасвим одговарати дужности за коју га предлажем.

То су моји предлози. Одговорите ми следећи пут одмах, а ја ћу дотле све припремити и одмах саопштити одлуку и формирати бригаду. Ви ми само пошаљите текст наредбе.

Да ли Пера³⁷ остаје командант? Ви ми о томе ништа не пишете.

Милићу нисам још саопштио вашу одлуку. Саопштићу је после вашег одговора на ово моје писмо. Иначе моје је мишљење да може и он остати као члан Главног штаба — без одређеније функције у Гл. штабу. Па да га даље видимо. Да се опет не затрчимо.

Брана³⁸ и Василије су отишли. Алимпију нисам саопштио вашу поруку, јер је он већ био отпутовао. Свакако је то учинио БраНко³⁹ јер је прочитао ваше писмо пре поласка.

Другу Павлу нисам саопштио одлуку, јер од вашег писма нисам се видео са њим. Учинићу то чим се састанемо. ...

Прибелешке које је Мира водила ја сам предао друг Павлу још 26 VIII да вам пошаље. Видећу шта је е тим.

За станове ћу учинити све.

Стојана⁴⁰ смо искључили из партије пре него што ст писали.

³⁶ Реља Полић

³⁷ Петар Сгамболић

³⁸ Брана Стојановић-Јанко

³⁹ Драги Стаменковић

⁴⁰ Милан Дракулић

Послали смо чету да прихвати друшве.

Чим се састанем са Војом,⁴¹ питаћу га.

Шаљем вам материјал са културно-забавних приредби.

Они, које шаљете за одред, иека по могућству понесу веш, топле ствари и обућу за себе. Тешко иде с тим, а они веле, да им се тамо каже, нека ништа не носе — ништа им није потребно.

Шаљем вам ове потребе које тражи Славко за потребе саботаже.

Јавите нама како би вам слали и где би предавали намирнице за вас. Ја сам већ предузео неке мере за то.

Шаљем вам овај рецепт за неке лекове за мене, које ми је преписала докторка. Пошаљите ако може, и ако је корисно и потребно.

Шаљем вам 2 рбјаве да оверите за мене.

Вести „Сл.[ободне] Југосл.[авије]" и Москве не можемо уопште чути на нашем радију. Јавите и јављајте све шта има ново преко „Сл. Југосл".

Батаљон је 4-1X Направио заседу на друму Аранђ[еловац] — Топола. Убијен је 1 Немац и 4 жандарма. Заробљена 2 жандарма и 1 Немац.

У Гајевима 6-1X борба са четницима. Ми без губитака. Они разбијени — са великим губицима али са наше стране неутврђени су њихови губици.

У Брезовцу 8-1X они разбијени, ми без губитака. Одржан збор — присутно 150 сељака. Говорио Павле.

На Букуљи 9-1X са чупавцима. Њих неколико стотина, неки веле и 1000. Велика њихова концентрација. На нашој страни рањен Сувоборац у груди — доста тешко. На њиховој велики, губици. Побегли у паници.

Друг. поздрав

СМ.[РТ] Ф. [АШИЗМУ] — СЛ. [ОБОДА] НАР.[ОДУ!]

Вук⁴²

⁴¹ Ивица Девчић, погинуо као руководилац СКОЈ-а у Првој шумадиској НО бригади у 1/ријепољу 4 децембра 1944 год. у борби против Немаца.

⁴² Мома Марковић

БР. 101

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧАЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА „ДРАГИША МИШОВИЋ“ ОД 13 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА ОД 7 АВГУСТА ДО 7 СЕПТЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
ЧАЧАНСКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„ДРАГИША МИШОВИЋ“

13 IX 1943 год.

ИЗВЕШТАЈ ГЛ. ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Положај

Драги другови!

Подносимо извештај о акцијама I чете нашега одреда од 7-УШ до 9-IX-1943 год. на терену Среза трнавског, Љубишког и Жичког. У недостатку времена извештај не подносимо по оном реду, и свим тачкама који су предвиђени! у формулару за извештаје који је дао Гл. шт. за Србију,

Акције: 7-УШ у ноћ кренули смо из Среза таковског за Срез љубишки. Исте ноћи стигли смо у Бело Поље, ту смо преданили где смо одржали дужи разговор са једном групом од 6.² После излагања политичке ситуације добили смо једне чарапе на поклон. 9-УШ били смо на планини Јешевцу,³ где нам је испала једна изненадна акција. Напали смо једног коњаника, по свему ценећи да је био официр и два пратиоца. Пошто смо их касно [напали] и услед непознавања терена, у борби они су побегли. Запленили смо 1 коња, 5 ћебета, 300 пушчаних метака, 1 седло, 1 руксак, % кило[грама] дувана, 1 шињел, 1 копоран, 1 наливперо.

9-УШ кренули смо према селу Остри, Срез љубишки, да извршимо постављени задатак. Не знајући ситуацију ми смо ударили на јаке заседе на планинским прелазима планине Буковика. Ми смо се услед сванућа повукли натраг у планину за неколико стотина метара. Али у рано јутро непријатељ нас је приметио где се налазимо. Почели су да маневришу са мањим групама око нас, ми смо кренули из планине и кретали се преко целог дана. Борбу нисмо

¹ Оригинал, без потписа, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4453.

² Са групом од 6 људи

³ Брдо недалеко од Горњег Милановца

имали. Пред ноћ ухватили смо 2 четника на коњима. Ми-слили смо да су курири. Оружја код себе нису имали; једнога смо одмах саслушали, одвео нас је кући, предо нам 1 карабин, 30 мет., 1 фишеклију, али није познат као зликовац. Њега смо под условом пустили. Пустили смо га највише из политичких разлога, јер је његово село цело четничко који су много заплашени од нас, да би видели да ми нећемо онима ништа који немају кривице. Другога смо повели са собом те смо га сутрадан саслушали. То је био Љубо Лепосавић из Среза љубићког. Истога смо пустили из политичких разлога, а утврдили смо да нису били курири.

11-УШ стигли смо у село Прислоницу где смо ухватили једну сеоску стражу од 2 човека. Преданили смо у селу Д. Трепчи где су четници истога дана извршили мобилизацију 60 људи, у селу Мојсињу 40, у Прељини 50 и отишли су у потеру за нама само у другом правцу.

Услед ситуације моја је тада владала на том терену после наше појаве у том крају од типова нисмо могли гнимога ликвидирати јер су сви отишли у потеру. То се штаб одреда саветовао шта да ради и донели смо одлуку да се ЈУШ исте ноћи пребацимо преко Мораве за Срез трнавски.

12-УШ преданили смо у селу Вапи; по добијеним обавештењима да се у једној кући налазе 3 четника односно 1 командир и 2 пратиоца, ми смо пред ноћ извршили опкољавање те куће. Ухватили смо тројицу, они су нам рекли да су зидари код тог газде; пошто нису имали оружје код себе, ми смо имали разлога да им поверујемо; исте смо пустили, а око куће смо чували заседу до 12 ч. у ноћ. Сутрадан смо сазнали да они људи које смо пустили били су уствари ти које смо тражили.

13-УШ ухватили смо у селу Вапи једног четничког зликовца кога смо ликвидирали. Истога дана смо похватили једну сеоску стражу од 2 човека и стражу на мосту од 10 људи, док је Симо⁴ политком одреда излагао ситуацију, у нелосредној близини њих, одред је извршио напад на једну кућу познатог зликовца, који је покушао да да отпор тако да је у борби погинуо, такође и жена му је погинула која је држала врата.

14-УШ у 5 сати поподне извршили смо опкољавање куће једног највећег четничког зликовца у целом Срезу трнавском из села Виљуше. Истога дана вршили смо претрес и опкољавање још 3 куће али зликовце нисмо на-

⁴ Радошан Јовановић-Васо

шли, само смо им конфисковали ствари које смо могли носити.

15-УШуноћи опкољавали смо кућу 1 четника, коганисмо ухватили. Те смо ноћи вршили обилазак многих људи са којима се није имало раније везе. После тога правили смо заседу четницима у селу Трнави; на заседу није нико наишао.

16-VIII правили смо заседу четницима и жандарМима у селу Вапи; на заседу није нико наишао.

17-УШ нојавили смо се по дану више самог Чачка у селу Атеници. Извршили смо претрес и опкољавање више кућа, ухватили смо 5 четника и 1 жандармерИског наредника. 1 четника смо ликвидирали а остале смо из разних разлога који су нас руководили иустили, што се показало политички исправно. Запленили смо 1 сат, 1 шињел, 1 капоран, 200 дин.

18-УШ у 11 ч. пре подне напали су нас изненада у једном потоку у селу Атеници жандарми и четници !— 60 жанд. [и] 30 четн.[ика] Били смо опкољени са свих страна, примИли смо борбу, али услед дељења хране неки другови! су били удаљени рд оружја и ствари тако да су жандарми изненадно узјали на то оружје. Тако смо изгубили 1 мит. „сулундар“, 1 пушку, 2 бомбе, 50 метака, 3 пелерине, 1 капут, 2 ћебета. Пошто смо разбили њихов обруч ми смо се повукли у планину. Резултат борбе: 1 рањен четник, ми нисмо имали рањених. После тога продужили смо кретање по дану, ухватили више четника, једнога смо ликвидирали.

19-УШ нисмо имали акције.

20-VIII поново смо били нападнути од четника у 10 ч. пре подне у селу Атеници, резултат борбе 2 теже рањена четника, ми нисмо имали губитака. После борбе отишли смо по дану за Драгачево у селу Граб где смо дошли у везу, са већим бројем људи.

21-УШ добили смо у одред 3 човека, и кренули за доњи крај среза према Краљеву.

22-УШ успут добили смо још једног човека за одред.

23-УШ преданили смо у Срезу жичком у Самаили; ту смо долазили ради муниције и веза са неким људима.

23-УШ у ноћ при враћању из Среза жичког за Срез трнавски, ухватили смо једну сеоску стражу од 2 човека. Једнота смо ликвидирали, [Другога] пустили. Исте ноћи ухватили смо једног наредника, курира четничког Гл.[авног] Ш.[таба] »оји је раније био курир Врховног штаба. Истога смо ликвидирали, (оружје и остало запленили. Ту смо запленили 2 пушке, 1 бомбу и 70 метака.. 25 и 26 акција војничких није било сам!о смо извршили обилазак већег брда.

27-VIII стигли смо рано у село Горичани, ту смо сазнали да се у селу код једне куће налази група четника 15—20 људи, ми смо одмах испитали и извршили напад. На исту у 6 ч. пре поноћи. Борба није дала најбоље резултате, јер нас је непријатељ услед дана благовремено приметио. У борби су 2 убијена, 1 рањен и 2 заробљена. Заплењене су 4 пушке, 90 метака, 1 штајер, 1 дурбин и 1 кјола. Ми рањених нисмо имали.

После тога ми смо наставили пут у правцу Краљева, прешли смо на леву обалу 3. Мораве у село Обрву ради хватања једног типа учитеља; пошто истога нисмо нашли, конфисковали смо његову имовину. У том смо селу одржали говор већој групи људи. Повоно смо се вратили на десну обалу Мораве и наставили пут ка Краљеву где смо стигли на 7 км пред исто. Ту у селу Мрсаћу за време нашег бављења од 2 у ч. преко 30-ци смо тумачили политичку ситуацију и циљеве односно линију НОБ.

Пред вођ жандарми су били у непосредној близини нас. Како смо извештени да их је било више од 200 — краљевачки, чачански и лађевачки. Били смо блокирани са 3 стране. извукли смо се срећно без борбе.

То је био дан када смо имали највише војничког и политичког успеха. Само тога дана објашњавали смо ситуацију и тумачили циљеве наше борбе преко шездесеторици људи.

28-^111 није било акција. 29-^111 појавили смо се дању у селу Качулици где смо скупили већу групу људи са којима смо се задржали у дужем разговору,

3-IX били смо у селу Атеници где смо примећени од четника. Ми смо благовремено кренули у 10 ч. пре подне у правцу Драгачева где смо били у селу. Горачићима одакле смо се после подне натраг вратили у село Атеницу са намером да извршимо ликвидацију неколико четника. Ту смо се сукобили са једном групом четника од 40 људи. Примили смо борбу која је била доста жестока. Четници су имали 1 мртвог [и] 1 рањеног; ми нисмо имали губитака.

5 и 6 разделили смо чету у тријке па послали на разне задатке.

7 смо кренули за Срез таковски. У Срезу љубићком смо ударилИ на заседу коју смо растерали, губитака нисмо имали. 8-IX с вечери око 40 четника извршили су **напад** **јна** кућу где смо Ми узимали хрпу али ми нисмо били ту.

Дамле за /есец дана од 7-^111—7-IX 1943 год. у Срезу трнавацким^нитали смо следеће акције:

22 убијених и 5 рањених⁵;

Имали смо 4 дневне борбе, 2 иута смо били нападнути
1 смо напали и 1 случајно срели.

Политички резултати: тумачили смо политичку ситуацију само групама које су биле од 5 па навише тако да је то имало карактер политичких конференција, таквих је било око 125 људи, дакле појединачних разговора приликом узимања хране било је много.

Оружје заплењено:

6 пушака, 4 пиштоља, 450 метака, 1 бомба, 2 кола,
1 дурбин, других ствари у оделу и спреми било је доста.
Морал јединице: добар¹.

Наоружање: аутомата: 6321523254., 76327611.

пушака: 5131115114621472 еа по 30 М.

Бројно стање јединице која је учествовала у акцијама:
76716212146272.

Бројно стање одреда данас: 5131115114621472⁶.

Бројно стање непријатеља који је учествовао у потерама за нама — чачанских жандарма 100, слатинских 20, лађевачких 20, краљевачких 40, прељинских 40, мрчајевачких 20 — свега 240 жандарма.

Љубићких четника око 300 који су ишли у потере и држали блокаду Мораве.

Једна жичка бригада од 100 четника, Драгачеваца 50 четника.

Из Среза трјнавског четника преко 200.

Укупни број четника који су учествовали у потерама за нашим одредом: 650.

Жандарма: 240

390 свега

Потпуна непријатеља

Непријатељска политика била је доста смишљена и доста лукава. Поред оружаних снага са којима нас је гонио он је мобилисао готово цела села да чувају ноћне страже без оружја. Ове су имале задатак да осматрају и да пазе на наше покрете и да одмах извештавају оружане снаге непријатеља о томе. Непријатељу је било најтеже што није могао никад да зна где смо док се сами не појавимо да би могао концентрисати довољан број снага да нас уништи. Обично тада је знао где смо кад се сами појавимо.

⁵ У број убијених и рањених урачунати су поред активних четника Д. Михаиловића и њихови шпијуни.

⁶ Шифре о бројном стању и наоружању одреда Редакција није могла да дешифрује.

Наша политика

За време месец дана бављења на тоМ терену ми смо у, нашу партизанску тактику, баш на том терену где је непријатељ јак, унели нешто ново, а то је што смо чинили покрете по дану; све значајније акције које смо извели изведене су дању, а чинили смо покрете по дану и када нисмо имали акција.

То је највише збунило непријатеља.

Кад непријатељ чује да смо се данас иој^вили у једном месту, тада он концентрише снаге и шаље их у том правцу. А ми ноћним маршем зајемо им за леђа или се изгубимо у сасвим супротном правцу, тако када се други дан око подне јлојавимо он није у стању на даљину нашег ноћног марша да пребаци своје снаге, да нам' нашкоди.

Најопаснији напад за нас којим се послужио непријатељ, то су сеоске страже без оружја које су откривале наше вбне покрете.

Добијање обавештења

За цело време нашег бављења на том терену сва обавештења потребна добили смо од непријатеља, или смо их извлачили на лукав начин или смр их изиуђивали. Услед доста слабе позадинске организације, морали смо тим путем добијати обавештења.

Резултати акција

Резултат акција јесте јављање нових људи за одред који раније нису хтели ићи, али, услед слабе позадинске организације, нису се могле искористити све могућности односно ухватити веза са свима људима који су хтели за одред. Али главно је већ почело да дозрева, да је време за одред, за борбу.

Раешоложење народа

Уколико се догађаји повољније развијају утолико се народ више буди, подиже главу и све јасније увиђа да је моменат за борбу, али све то још није у толикој мери у односу на брзи развој догађаја.

ИЗВОД ИЗ ПИСМА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЧАЧАК ОД 13 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРАГУЈЕВАЦ О ЈЕДНОМЕСЕЧНИМ АКЦИЈАМА ЧАЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА У ТРНАВСКОМ СРЕЗУ¹

13-1X-1943.

ЗА ОК КРАГ.[УЈЕВАЦ]

Драги друже,

Код нас значајнијих кондентрација непријатеља нема. Али изгледа да ће ускоро бити. Једна немачка дивизија долази у Чачак, Немци долазе у Милановац, љотићевци и Бугари за који дан иду из Милановца, не зна се куд (или у Шумадију или на Дрину). Синоћ (како нас извештава један симпатизер) лондонски радио јавио је да су наши опет заузели Фочу и прешли Дрину. Љотићевци су напустили Рудник. Према обавештењима које имамо Рудник ће остати празан. Четници ће се сигурно рдмах угњездити. Треба све да учинимо да Рудник буде наш.

Мало 10 акцијама нашег одреда: Одред је провео у Срезу трнавеком¹ месец дана. За то време извршио је 10 ликвидација четничких зливдваци, водио 4 борбе са четницима и жандармима (четници и жандарми Иду заједно у потере против наших) и у тим борбама наши су убили 3 четника, заробили и убили 9 четника и ранили 5 четника, запленили 8 пушака, 490 метака, 3 револвера и 2 бомбе, а у једној борби били су изненађени и изгубили жандармски (митраљез са 90 метака, 1 пушку, 2 бомбе. Наши за све време нису имали губитака у мртвим и рањеним. У маневрисању пред јаким непријатељским потерама (око 400 четника из срезова Трнавског, Љубићког, Драгачевског и Жичког и 200 жандарма из Чачка и Краљева) наши су комбиновали врло успешно ноћно и дневно кретање, & скоро све акције вршили су дању. Народно се дивни смелости наших, који са малом снагом излазе на крај са скоро 50 иута јачим непријатељем.

Пишите нама (о акцијама код вае. — Желели бисмо да ускоро опет видимо на нашем терену I бат. — Је су ли

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3740.

четници и мод вас вршили заклетву омладинаца 6 о. м.?
Код нас су то свуда спровели.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Друг. поздрав
ОК ч

БР. 91

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 14
СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
МЛАДЕНОВАЦ О БОРБИ С ЧЕТНИЦИМА У С. ТРНОВЧУ¹**

о. К-у

Драги другови!

Дана 8/IX ов. год. нестало је друг Раде², члан О. К. [Пожаревац] у с. Трновчу, Срез В. Орашје. Са њиме је отишао и један друг из III чете, Малиша.³ Случај се' десио овако: истога дана преданили смб V с. Трновче у кукурузу. Пошто су се четници Драже Михаиловића привукли близу кроз кукуруз, јер осматрач није могао да примети на веће отстојање, ја сам се онога часа пробудио и само што сам питао осматрача шта има ново, четници су појурили 'на нас уз велику дреку. Командовао сам к оружју; друшви су се пробудили и одмах се развили у стрељачки строј и после команде за отварање ватре на четнике ови су почели да беже. Ми смо маневрисали да би обухватили четнике с леђа и успело нам је, али питах друга Бановца⁴ где је Раде? Он ми рече да се одвојио према неким сељацима и да је мислио вербватно је отишао да пита сељаке за извештај у селу, међутим, њега није било са још два друга, Малишом и Кољком. Претражили смо цео терен али нисмо нашли никога од њих. После тога напали смо четнике и жандаре у селу. Када'смо пошли увече у Милошевац, нашли смо друга Кољку у винограду. Друг Кољка каже да се издвојио са другом Радом и Малишом од колоие и да су нас после тражили. Раде је послао Кољку да извиди где

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3770.

² Радомир Миленковић-Рус; по исказу Бране Стојановића, он-Дашњег члана ОК КПЈ за Пожаревац, Миленковић је погинуо у овој борби.

³ Редак . . . логла да установи ко је био Малиша.

⁴ Петар Бановац

су четници и када се вратио на место где су Раде и Малиша остали није их нашао. По добивеном извештају од сељака Раде и Малиша су се пребацили преко Л4.ораве, до данас ее није јавио. Интересантно је, да је друг Раде мени стално говорио ако наступи реакција у овом крају да се пребацимо преко Мораве. Мишљења сам да није имао потребе ни да се изгуби а још мање да пређе преко Мораве, јер како нас је нашао друг Кољка тако је могао и он. Са собом је Имао 48.000 дин. штабског новца и неколико дуката и златан ланац Од плена из акције.

14-1X-43 г.
Положај

Вд. К-данта
Михајло Ј. Гавриловић
„Миша“

БР. 92

**ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 16 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРА-
ЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БРОЈНОМ ПО-
РАСТУ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

16-1X-43

ПК-у

Драги другови,

¹Прошла пошта није вам отишла «а време, јер је друг Павле² доцкан послао курира. Зато тек сад стиже.

О ситуацији на терену и о свему осталом писаће вам ОК.⁸ Ја ћу само неке ствари.

После једне велике борбе⁴ са концентрисаним снагама дражиноваца, где их је- било око 1.000, и у којој су имали они око 30 само мртвих, осећа се попуштање са њихове стране. Непрестано беже од наших. Сада им' припремамо још веће ударце.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2516.

² Душан Петровић-Шане

³ Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Крагујевац

⁴ Вероватно се мисли на борбу коју је водио Први батаљон Првог шумадишког НОП одреда почетком септембра 1943 год. у Гаврјевима код Аранђеловца против четника Драже Михаиловића.

Наше снаге прилично расту. Бригаду има услова да одмах формирам, само чекам вашу дефинитивну одлуку по питању мога предлога.

Сем бригаде, приступићу стварању нових батаљона, који сада неће ући у састав војске, већ одреда. Чете Шум.[адиског] одреда јачају. Све те чете ми ћемо претворити у баталјоне. Из тих батаљона ми ћемо регрутовати нове борде за јачање бригаде.

"Ових дана извршићемо концентрацију свих снага са овог терена и Косм.[аја], извршити смотру и заједнички цеку већу акцију а после сваки на свој терен са конкретним задацима.

Велики је недостатак у слабом пол. рук. Војни кадар некако ћемо да решимо, али за пол. рук. то ће ићи тешко. Зато би било нужно да шаљете за одред. Радници се много брже развијају.

Једно писамце сам добио од Драже.⁵ Извештај, који је био спремљен за вас, нису послали, јер је курир Дражу случајно нашао. Ових дана видећу се и са Дражом.

Финансиски се лоше стоји. Велики су расходи а приходи врло слаби. Ако у следећим акцијама не буде новаца, биће врло тешко.

Улажем напоре да обезбедим станове.

Ништа не шаљем за „Глас" јер још увек немам мира да пишем.

j ;' j !

Пошаљите нам батерије.

Ако је могуће да се направи један добар мали радио за бригаду. Ове велике тешко је носити.

У прошлој борби са четницима погинуо 1 професор.⁶ Он је био при штабу, водило се рачуна о његовој безбедности. Погинуо је својом непажњом.

Ћолета⁷ ћу послати првом везом. Машингевер' налази се чак око Краг.[ујевца] Јавићу одмах да се пошаље.

Пре неки дан дошао је у одред Ђукић Милан студ. вет. из Банатског Карађорђева. Каже да су га послали другови из Војводине за Бгд са уговором за пребацивање Војвођана илегалаца у Србију. Везу му са Бгд нису дали. Он је преко своје познанице Врчић Анђе, чинов. мин. саобр. дошао у везу са неким малим, плавим, ситним, могуће чи-Иовником истог министарства. Он га је довео у везу са неким црним старим 27—28 год. а овај га је довео у везу са неким посластичарем, „вођом групе" за пребацивање у одред. Добио Ц везу „број 10", знак за пребацивање, од

⁵ Драгача—Брковић

⁶ Др Милош Савковић, професор Универзитета, из Београда

⁷ Борђе Нешић

тога посластичара. Али пошто није имао стан у Бгд није могао да чека, већ је нашао другу везу. То је био неки Вића⁸ из села Крушевице, Срез колуб. који живи у Бгд-у и који га је довео у чету. О томе сам се распитао овамо. О њему кажу неки симпатизери који га познају ово: Вићентије Никић, стар 30 год., радио у Дирекцији за исхрану, сада прикупља сунцокрет. Био хапшен у Бгд 1942 год., био 2¹ м. Долази овде с времена ца време.

Овај Ђукић Милан тврди да је чл. партије од фебруара ове године. Био је члан своје ћелије у селу Кар.[ађорђеву] Примио га је у партију Миле Прибић. Речено му је да са позове на неког Фићу, који ће дати податке о њему. О раду партиј. мало зна. Мало је читао.

Следећи пут послаћу вам детаљније извештаје штабова.

СМРТ ФА.[ШИЗМУ] — СЛ.[ОБОДА] НАР.[ОДУ!]

др. позд.
Вук⁹

БР. 93

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЧАЧАК
ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БОРБИ ЧАЧАНСКОГ НОП
ОДРЕДА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У С. ВЕЛЕРЕЧУ¹**

20-1X-43

ЗА ПК

Драги другови.

1) Достављамо вам редовни извештај о раду парт. орг. на нашем терену. .

2) Пошто је овај извештај написан 17 о. м. наш одред сударио се ноћу са четничком заседом у селу Велеречу. Четника је било 40 на челу са командантом обе так.[овске] бригаде поручником Анђелковићем. У краткој борби наши су убили активног четника Чапинца, познатог крволока који је доста људи заклао и заробили су његову „Шошу" са 120

⁸ Вићентије Никић

⁹ Мома Марковић

¹ Оригинал, пиенан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2652.

метака, и још једну пушку и 100 метака, заробили 2 сељака из смене и пустили, а све остале четнике разјурили упркос њихових 5 аутомата које су те ноћи имали. Сви наши борци врло добро су се показали. Ова борба имала је великог одјека у целом срезу. Као одговор на ову нашу акцију четници су запалили кућу Младену Царевићу, земљ. из Велереча усред дана и убили његову *жену* (баба од 55 грд.) и *снаху*, чијег су мужа стрељали Немци а њена 2 брата заклали четници. Ово зверство извршили су под изговором да су те две жене известиле партизана да су четници дошли код њих у кућу, па су јих партизани напали. Народ се згража над овим злочиним. али страх од четничких покоља повећава се и утолико се погоршавају услови за масовни политички рад. — Још није прошло месец дана а из овог села убише 3 мушкарца и 2 жене.

3) Рајко² отишао на Жацов³ терен. Васо⁴ отишао са њим да доведе неке новомобилисане за одред.

4) Веза са вама много је спора. Али још не можемо да поставимо директну везу. Чим пронађемо за то подесан пункт, јавићемо вам.

5) Шаљем вам једне равногорске радио-вееи где пишу да је нека делегација виших официра савезничког Гл. штаба отишла код Драже да ради на уједињењу снага које се боре против Немаца у Југославији. Ми не слушамо још радио-вести. Шта ли је то по среди?

С. Ф' — С. Н.!

С другарским поздравом
ок ч⁵

² Радисав Недељковић

³ **Трнавски срез** (Чачак)

⁴ Радован¹ Јовановић-Васо

Округрни комитет Комунистичке партије Југославије за Чачак

БР. 101

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА КРАГУЈЕВАЦ О СЛАБОСТИМА У РАДУ ПАР-
ТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У ОДРЕДУ И НА ТЕРЕНУ¹**

ОК-у КРАГУЈЕВАЦ

Драги друшви,

Примили см'о ваш извештај.

У борбама са четницима поред успеха ви сте ималк велике губитке. Губитак *најбољих* другова говори о томе да се још нису преболели они недостаци које смо констатовали на војном саветовању. Смрт професора Савковића² је велики губитак за нас.

Не слажемо се са вашом тврдњом да су сељаци у Опл. срезу неборбени и да је то узрок слабом стању парт. организације тамо. Напротив узрок је у вашем слабом раду у томе срезу. И са одредом и са партиским радом треба да продирете према Колубари, где вас народ позива, а такође и према Леп.[еничком] срезу, где постоје услови за рад. Задржавањем стално на терену једног среза ви олакшавате непријатељу да припреми офанзиву, да изврши концентрацију на одред и да удари по позадини.

Треба да будете врло еластични са мобилизацијом. Она не сме имати принудан карактер. Поставите тако да људи који се сами јављају у одред, или који се одазивају нашем позиву буду објављени као мобилисани, што би дало потстрека и другима. Водите рачуна да не мобилишете само наше симпатизере.

Радован³ нека остане члан ОК⁴-а и као члан ОК-а нека ради по линији НОО-а; ОК ће преко њега спроводити рад по НОО-има.

Извештаје секретара парт. организације у одреду шаљите нама. Тај извештај мора садржати шта је све урађено по појединим одлукама са војног саветовања.

¹ Препис оригинала налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2615.

² Др Милош Савковић, професор Универзитета, из Београда, погинуо у борби са четницима ДМ 11 септембра 1*543 год. у Гајевима код Арањеловца.

³ Радован Грујић

⁴ Окружни комитет КПЈ за Крагујевац

Радиоапарат, коли шаљемо, предајте *лично* Вуку.⁵
Материјал за дивер-занте послаћемо идући пут.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПК.^в

24-1X-1943 г. ¹

Платно и кошуљу предати Вуку. Јавите нам како је Ана⁷ са здрављем.⁸

БР. 95

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ЗА ФОРМИРАЊЕ ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ЗА СРБИЈУ

25-1X-1943 г.

НАРЕДБА

По одлуци Главног штаба НОВ и ПО за Србију има се образовати — од постојећих народно-ослободилачких партизанских батаљона народно-ослободилачка партизанска бригада. У вези с тим

НАРЕЂУЈЕМО

Да се формира Шумадиска народно-ослободилачка партизанска бригада. У састав ове бригаде улаза I и II народно-ослободилачки партизански батаљон.² По формирању Трећег шумадиског н.о. батаљона исти има да уђе у састав ове бригаде.

⁵ Мома Марковић

⁶ Покрајински комитет КПЈ за Србију

⁷ Милка Минић

³ Ове две реченице у препису дописане су мастилом.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4452.

² Приликом формирања бригаде на Руднику у састав бригаде *Ушлк* су по један батаљон из Првог шумадиског и Космајског НОП одредж. Батаљубни су имали по три чете, од којих је свака бројала 60—баиаци. Укупно у бригади је било око 450 бораца.

За команданта Шумаднске народно-ослободилачке бригаде поставља се друг Радивоје Јовановић „Брадоња”.

За политичког комесара НОП бригаде поставља се друг Света Поповић.

За заменика команданта поставља се друг Миша Дудић.

За заменика политичког комесара поставља се друг Слободан Крстић.

Ово наређење има се извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ЗА СРБИЈУ**

Политички комесар
Момчило М. Марковић

за команданта
Петар Стамболић³

БР. 96

ПОЗДРАВ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ПРВЕ ШУМАДСКЕ НО БРИГАДЕ ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

ОК кп²

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стојећи чврсто на бранику Шумадије с вером у сигурну победу над мрским окупатором и његовим слугама ми, шумадски партизани, са прославе оснивања I шумадске нар. ослоб. парт. бригаде на гордом Руднику шаљемо борбене другарске поздраве вама а преко вас и свима борцима за слободу народа Југославије. У исто време дајемо и завет да ће осветничке пушке Шумадије која је одувек била пуна слободарског духа, још више загрмети, да ће окупатор и његове слуге осетити још жешће наше ударце и уверита се да Шумадија, поносна Шумадија, неће да робује.

с. Ф. — с. Н!

³ Петар Стамболић постављен је за команданта Главног штаба НОВ и ПО Србије крајем 1943 год. на којој је дужности остао до јула 1944 год., када је наређењем ВШ НОВ и ПОЈ наименован нови Главни штаб за Србију на челу са командантом Кочом Поповићем.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3225.

² Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Крагујевац

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЧАЧАК ОД СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПОЛИТИЧКОМ И ОРГАНИЗАЦИОНОМ СТАЊУ ЧАЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА И О ЊЕГОВИМ АКЦИЈАМА У ТОКУ АВГУСТА 1943 ГОДИНЕ¹

VII *Одред*

а) *Штаб*: 1) Састав штаба: командант Мандић,² политком Васо.³ Наређењем Гл. штаба Мандић је стављен на расположење Гл. штабу а на његово место за команданта постављен је друг Пера,⁴ бив. командир 1 чете I бат. Међутим Мандићу још нисмо саопштили наређење Гл. штаба нити смо га смСнили, зато што Пери рана још није зарасла. 2) Рад штаба: Командант се у борбама показује прилично добар организатор и руководилац, али је војну обуку бораца савим запоставио. Политком се показује врло иницијативан како у политичком раду у чети тако и у политичком раду у народу. Од 6-УШ—8-1X т.г. организовао је 6 четних састанака са политичким рефератима и 7 конференција са сељацима на којима је присуствовало 75 људи. 3) Односи у штабу: између политкома и команданта опет је дошло до оштријег сукоба, који је парт. ћелија морала да расправља. 4) Функционисање штаба: штаб иде са четом и сва питања решава непосредно у чети.

б) *Чета*: 1) Штаб: командир Чапајев,⁵ дужност политкома врши политком одреда. — 2) Садашње бројно стање бораца: 62115111354511146272 другова и 725244 другарице у чети. Борци су распоређени у 2 вода. — 3) Садашње стање наоружања: 5414511211 збројовки, 5414511211 „Шоша“, остало пушке, пиштоља 51, 31, 11, бомби 94111532, муниције но 7252445114621472 метака на борца просечно.⁶ Одећа доста добра, обућа прилично слаба. Дисциплина добра, морал

¹ Оригинал, без датума, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2655. Прве четири стране недостају оригиналу, зато докуменат почиње са 5 страном.

² Раденко Мандић

³ Радован Јовановић

⁴ Пера Репач

⁵ Драгомир Новаковић

⁶ Штаб ојном стању и наоружању чете Редакција није могла да дешифрује.

добар, обученост за борбу слаба. Командир је потпуно запоставио војну обуку. — И командант и командир били су запоставили унутрашњу организацију чете. Тек после интервенције ОК преко четне хелије извршена де организација водова. — Досадашњи губици чете: 1 погинуо⁷ у борби с љотићевцима у Сврачковцима, 2 погинула⁸ од четничких заседа, 1 погинуо⁹ несрећним случајем, свега 4. Дезертеоа нема. — Од садашњег броја бораца 9 њих је ступило у одред у августу. — 4) Интендантура у чети: интендант се уствари ограничио на дељење хране а не функционише као организатор снабдевања чете. — 5) Санитет у чети: За болничарку одређена једна другарица, која за ту дужност није обучена. — 6) Политичко-просветно-васпитни рад у чети. Иницијативом политкома одреда овај рад развијао се доста живо, одржано је 6 четних састанака, од којих су три била посвећена само политичким рефератима а на три састанка поред политичких реферата вршена је и анализа извршених акција. Али просветни и забавни рад је запостављен.

в) *Одредски санитар и одредска интендантура.*

1) *Одредски санитар:* једио склониште за рањенике, дакле, у том погледу стање је као пре 2 месеца, 2 болничарке, оскудица у лековима је врло тешка, но треба истаћи још и неорганизовано снабдевање лековима. — 2) *Одредска интендантура* — не постоји.

г) *Служба везе, веза одреда са Гл. штабом и са ОК.*

1) Веза одреда са Гл. штабом још се одржава преко курира ОК Који ради на линији веза са ПК и Ар.[анђеловачким] ОК. — 2) Веза одреда са ОК одржава се чесгим непосредним додиром Штаба одреда и једног од чланова ОК и преко курира који се узимају из чете.

д) *Акције одреда.*

Одред је почетком августа отишао у Срез трнавски. Кад је пошао на тај терен снага одреда била је: 51311112146272 другога и 513114 другарица. Наоружање: 513111 аутомата. Пун месец дана одред је оперисао у Срезу трнавском допирући и у периферна села срезова Љубићког, Жичког и Драгачевског. У прошлом кратком извештају изнели смо акције које је одред за то време извршио, па нема потребе да се то и овде понавља. —

⁷ Обрад Ђурђевић-Фикета, из Гор. Бранетића, Таковски срез

⁸ Милутин Мандић, погинуо као водник Другог вода Чачанског НОП одреда. За другог Редакција није могла да установи име и презиме.

⁹ Јанко из с. Балуге

ђ) *Партиска ћелија у одреду.*

По завршетку акције у Срезу трнав.[ском] одржан је састанак парт. ћелије. Од ОК били су присутни састанку ћелије Милутин¹⁰ и Рајко¹¹. 1) На овом састанку претресан је рад ћелије за време бављења одреда у Срезу трн. Утврђено је да се ћелија за време од месец дана састала свега 2 пута и то по ванредним питањима. 2) На састанку ћелије прорађен је реферат о раду у војсци и директиве са војног и међуокружног саветовања. 3) Реорганизован је рад ћелије и постављен правилно. Садашње бројно стање ћелије: 6 чланова (командант, политком и командир чете су у саставу ћелије), секретар друг Васо. По одлуци ћелије кандидована су 2 нова друга. Формиран је актив СКОЈ-а од 7 омладинаца.

VIII *Техника*: Склониште обезбеђено. Радио смо прибавили — дат једном симпатизеру да га постави да бисмо ми видели како се поставља — има С5атерије и акумулатор. Чекамо од вас гештетнер. Ако га нисте још послали јавите нам кад ћете послати да се надамо и што спретније прихватимо.

IX *Финансије*: Послаћемо посебан извештај, чекамо обрачуна од неких другова којима смо дали извесне суме за разне трошкове.

X *Разно*: 1) Ускоро ћемо оснособити технику а техничара немамо. Да не би тражили и чекали на техничара кад технику потпуно оспособимо, обраћамо се вама да нам, како нам је друг Мих. обећао, упутите једног способног техничара. — 2) Наш одред требало би да се ојача са извесним бројем радника. Друг Мих.¹² дао нам је обећање да ћемо добити извештај мањи број радника. Само ми ЈОШ нисмо у стању да их прихватимо на нашем терену, јер још нисмо у ту сврху пронашли подесан и сигуран пункт. Зато би најбоље било да се у наш одред пошаље десетак радника из Шумад.[ије] који су постали искусни борци, јер наш одред је састављен већином од неискусних бораца, па би такво појачање дало му знатну чврстину. — 3) Вера Ђорђевић, бив. чл. парт. орг. у Ч.[ачку] и нолиц. конфидент побегла од четника, негде у Качер да тражи везу са I шумад.¹³ Треба упозорити I шумад.[иски] — 4) Материјале за курс од Ар. ОК¹⁴ још нисмо примили, па ћемо теме морати сами

¹⁰ Милош Минић

¹¹ Радисав Недељковић

¹² Благоје Нешковић

¹³ Први Шумадски НОП одред

/ Округ ЈЛЈи комитет КПЈ за Аранђеловац

разрађивати, ако материјали за курс не стигну до почетка курса, али нећемо имати времена да унапред напишемо и умножимо реферате по свакој теми, како то прописује упутство за организовање курсева.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
ОК Ч

БР. 98

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТНИКА Д. МИХАИЛОВИЋА У ГАЈЕВИМА И ОРАШЦУ КОД АРАНЂЕЛОВЦА¹

Батаљон:

У септ. имао је на друму заседу и убио 5 жандара и 2 Немца, заробљен 1 Немац и 2 жандара. Плен: неколико пушака и нешто муниције.

6-IX — У септ. бат. је водио борбу са четницима Др. Михаиловића у Орашцу и Гајевима. Четници су били концентрисали све снаге што их имају у Шум.[ддији] Укупно их је било око 1000. Борба је била огорчена од 9 пре подне до 3 часа по подне. У борби је долазило до хватања за гушу и борбе ножевима. Четници су разбијени. Погинуло је 30—40 четника, махом брадоња и много рањено. Погинуо је и неки ком.[андант] шт.[аба] — „корпуса“ чије име крију. Заробљено 10—15. Плен: 10 пушака и 1 митраљез. Ми смо имали 4 мртва: Милош Ђуричић „Васке“, Милош Савковић, Добрица,² Вера „Тенкић“³ из Бање, а не зна се шта је са Шубарлијом.⁴

¹ Оригинал, без потписа и датума, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3826.

² Добрица Ковач

³ Милева Павловић

⁴ Душан Агатуновић

БР. 101

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ" ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА У СЕПТЕМБРУ 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ I ШУМАДИСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ"

Бр. 1.
1 октобар 1943.

Извештај о акцијама

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
У СРБИЈИ

У времену од 20 августа до данас, овај одред извршио је следеће акције:

12 септембра 1943 напад на четничку банду јачине 22 бандита. Напад је извршила 2 чета овог одреда у селу Трбушници. Четовођа је лакше рањен и 7 јмобилисаних четника заробљено. Плен 9 пушака, 1 пиштољ, 328 метака, 1 ћебе и 1 шаторско крило.

21 септембра 1943 цео одред у саставу Привремене шумадиске бригаде² водио је борбу са четничком бандом у селу Крушевици. Четници су разбијени и у паничном бекству растуруени по терену. Резултати борбе у погледу непријатељских губитака непознати.

25 септембра 1943 1 и 3 чета овога одреда у саставу Привремене шумадиске бригаде, водиле су борбу у в. Руднику. Напад су извршиле 1 и 3 чета. Четници поручника Поповића одмах су се разбили и бегали на све стране. По подацима од мештана, погинуло је 4 четника и неколико рањено.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4556.

² Односи се на Прву шумадиску НО бригаду која је формирана 25 септ. 1943 год. од делова Првог шумадиског, Космајског и Ваљевског одреда.

У том периоду одред није имао никаквих губитака.
Поред ових акција одред је вршио пријем људства, формирање чета и прикупљање оружја и муниције.

За политкома пол. ком. 1 чете

Влада³

В. д. команданта

Лала⁴

БР. 100

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП БАТАЉОНА ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА ОД 19 ЈУЛА ДО 1 ОКТОБРА 1943 ГОДИНЕ¹

ШТАБ I ШУМАДИСКОГ БАТАЉОНА
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

1-Х-1943 год.

Положај

Извештај о акцијама од 19-У11-43 до 1-Х-1943 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ

Драги другови,

Подносимо вам извештај о акцијама нашег батаљона од 19-УН-1943. г. до данас.

Дана 19-У11-1943 г. од 18 ч. до самога мрака водили смо борбу са љотићевцима у Д. Бранетићу где смо се кретали дању и поручили вечеру. Љотићевци су побегли. Борба се завршила без губитака.

Дана 31-УП-1943 г. сукоб у Копљару са четницима. Побегли су. Плен: 8 пушака, 2 седла, 9 ћебади, 5 торбица. Три четника рањена, нађени сутрадан од сељака.

Дана 7-УШ-1943 г. сукоб са Бугарима на Венчацу И Букуљи. Један официр и два војника бугарска погинула; код нас рањена једна другарица. Плен: 1 тешки митраљез и

³ Славко Зечевић-Влада

⁴ Илија Јовановић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4554.

1500 метака, 1 пушка и 60 метака, 3 баџача мина који нису могли бити понети, торбица и шлемови.

Дана 15-УШ-1943 г. напад на четнике у селу Брезовцу. 3 четника тешко рањена.

Дана 16-УП-1943 г. сукоб са четницима у селу Вуковцу. Рањени један наш и 1 њихов.

Дана 17-УП-1943 г. напад на четнике у селу Липовцу. Побегли. Два стражара смо стрељали. Два заробљена друга које су баш саслушавали ослободили смо и они су пришли нама.

Дана 19-УП-1943 г. напад на четнике у селу Гарашима. Разбијени четници оставили 13 мртвих, док их је 16 рањено и 16 дезертирало. Ми нисмо имали губитака. Плен; 8 пушака, 150 метака.

У времену од 22-УШ-1943 год. до 10-1Х-1943 год. Баталјон прешао кроз космајски терен и водио борбу са Немцима у којој је погинуо 1 друг. 8-УП-1943 г. водио борбу са четницима у Гајевима. 9-УШ-1943 г. у борби на Букуљи рањен друг Сувоборац.² У тим борбама погинуло је око 20 четника.

11-1Х-1943 г. напало нас је 1500 четника у селу «Гајевима. Погинула су нам 4 друга³ и 1 другарица.⁴ Убили смо преко 50 четника и још више ранили.

14-1Х-1943 г. стрељана два петоколонаша у селу Даросави.

21-1Х-1943 г. борба са четницима у селу Крушевици. Четници су се разбежали. У иотери за њима једна наша тројка сукобила се са Немцима који су им пошли у помоћ. Погинуо је један Немац.

25-1Х-1943 шд. напад на четнике у варошици Рудник. Четници разбијени. Убијена три четника. Ми без губитака.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Мирослав Јовановић

• Командант
Иван Стефановић

² Милош Дудић

³ Милош Савковић, професор из Београда; Добрица Ковач, ђак из Београда; Душан Агатновић-Шубарлија из с. Раниловића, Орашачки срез; Милош Ђуричић-Васке, молерски радник из Веограда.

⁴ * Мил'ра Павловић-Тенкић из с. Бање код Аранђеловца

БР. 101

ИЗВОД ИЗ ПИСМА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЧАЧАК ОД 3 ОКТОБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА АРАНЂЕЛОВАЦ О АКЦИЈАМА ЧАЧАНСКОГ НОЦ ОДРЕДА¹

ОК АР.²

Драги другови,

3-X-43

Акције одреда: већих окршаја одред није имао. Уништио је постројења на желе'зн. станици у Крив.јој] Реци, уништио пошту у Бољковцима, којом су се и четници служили, разоружао једну четничку тројку и два активна четника ликвидирао. Иначе шета дању, држи свакодневно зборове и конференције, вршећи на тај начин силом утицај на народ.

Осећамо потребу да I батаљон прође нашим срезом да подигне мбрал наших људи, да виде нашу јачу снагу. Чим Немци, којих сада у [Горњем] Милановцу има 80 камиона (до 1.500), оду, а то може бити крајем ове недеље, I бат. могао би доћи овамо. Стога за идућу недељу могли би другови из I бат.³ предвидети да дођу код нас, а ми ћемо по куриру јавити чим Немци оду. Молимо вас упутите наш предлог I бат.

Наш одред р'асте мало по мало. Прикључује му се један по један нови борац. Још нема масовног прилива. Али ми предвиђамо да ће ускоро у Ср.[езу] так.[овском] почети јачи прилив. Наш одред "је у овом срезу расклимао четничку реакцију.

Радујемо се што се борба код вас појачава, што је почео масован прилив у ваш одред и у војску. Поздрављамо стварање II батаљона (ово нам је наш курир рекао мада сте ви пропустили да нам о том цишетеј.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ОК ЧАЧ.⁴

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3771.

² Округни комитет КПЈ за Аранђеловац

³ Мисли се на Први батаљон Првог шумадског НОЦ одреда.

⁴ Округни комитет КПЈ за Чачак

БР. 101

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП
ОДРЕДА ОД 6 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО СРБИЈЕ О ДВОМЕСЕЧНИМ АКЦИЈАМА¹**

I

ШТАБ
П. Ј.М. Н.О.П. ОДРЕДА
6-Х-43.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Положај

Добили смо ваше писмо од 29 јуна 1943 год. Поступили смо према вашем наређењу и 25-УШ-43 формирали наш ударни баталјон. Предузели смо мере за скупљање муниције и стварамо резерве. На целом терениу нисмо успели да одбранимо летину; — успели смо скоро у потпуности у планинском пределу. На бабичком терену и Заплању непријатељ је узео сву тражену реквизицију.

После погибије команданта II бат. друга Мирка Сотировића² спојили смо терене II и III бат. под руководства једног штаба, тако да наш II батаљон има терен од Сурдулице на југ до Козјака и Прешева.

Одред броји 937544767721 58183141923393 бораца са 8733766712419277 пушкомитраљеза и 777644 машингевера; формације са ударним 937561 батаљона.³

Помогли смо формирање Трнског одреда⁴ другова Бугара са 2 и.митраљеза и десетину пушака. Такође смо помогли формирање Кумановског одреда (чете) јужно од Козјака према Куманову.

У времену од 1-УШ—1-Х-1943 год. наши батаљони извршили су следбне акције:

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4493.

² Народни херој, погинуо 1 јула 1943 год. у борби с бугарском полицијом у с. Дуга Лука (Врањеки срез).

³ Бројно стање одреда приказано у шифрама Редакција није могла да дешифрује.

⁴ Партизански одред формиран је августа 1943 год. од В у 1 у прешли из Бугарске на територију Црне Траве. У почет е имао око 15 људи.

2-1"/". Једна диверзиона група⁵ пресекла је жичану железницу рудник Мачкатица — фабрика Бело Поље и тиме онемогућила пренос руде за 10 дана.

2-УШ. Бугарска полиција напала је нашу јединицу⁶ док се веселила са мештанима Св. Илије, у краткој борби" наши су непријатеља разбили и двојицу ранили.

2 и 4-УШ. Запаљене су архиве у општинама: Врбово, Сувојница и Прекодолце.⁷

6-УШ. Једна наша јединица⁸ на Бабичкој Гори примила је два пута борбу са потерним рдељењима Недићеве страже и оба пута је разбила непријатеља. Увече је наша јединица наишла на заседу дражиноваца и у краткој борби изгубили смо једног друга. На страни непријатеља не зна се број жртава.

6-УШ. Извршен напад на Јелашничку централу⁹ која снабдева Врање струјом. Убијена 2 буг. војника, 4 заробљена. Централа није уништена јер експлозив није упалио.

Заплењено: 1 буг. п.митраљез са 350 м., 6 пушака, 8 бомби, 600 мет. И другог материјала.

15-УШ. У селу Нераву наш II батаљон водио је борбу 4 часа са 130 дражиноваца. У току борбе Бугари су наишли да са бока ударе наш батаљон те се исти морао повући. Наши су имали 1 погинулог и 5 рањених другова. Непријатељ је имао неколико мртвих.

20 и 24-УШ. Запаљене су архиве Дубничке и Ратајске општине. Заплењено 10 пушака, 2 револвера и 1 радио-апарат.¹⁰

9-IX. Патрола ударног батаљона убила је 1 полицајца у селу Г.[орње] Романовце.

15-IX. Јединице ударног батаљона уз помоћ II батаљона напале су 150 буг. полицајаца у Трговишту, борба је трајала од 5—9 ч. Наше јединице нису успеле да униште непријатеља, јер је имао дубоке ровове и бункере око цркве и школе где се налазио. Наши су се морали извлачити са места бојишта јер су били нападнути са леђа од контрачетника и дражиноваца. Ударни батаљон је имао 4 мртва и 4 рањена друга, док је непријатељ имао 9 мртвих и 12 рањених полицајаца а после неколико дана напустио је Трговиште.

⁵ Крајем јула у Другом јужноморавском одреду стварају се први батаљони и чете дејствују по батаљонима. Акцију је извела Прва чета Другог батаљона са позадинским радницима.

⁶ Напад је извршен на Другу и Трећу чету Другог батаљона.

⁷ Акцију су извели делови Првог батаљона.

⁸ Борбу су водиле Прва и Друга чета Првог батаљона.

⁹ Напад је извршила Прва чета Другог батаљона.

¹⁰ Акцију су извели делови Другог батаљона.

19-IX. Јединица II батаљона на прузи између Бујановца и Прешева преврнула је локомотиву и неколико вагона. Претресала остале вагоне. Убила 1 немачког подофицира и 2 нем. војника заробила. Заробила 3 буг. железничара док су 3 погинула у локомотиви. После тога композиција од 40 вагона у којима се налазило сено и гвоздене конструкције запаљена је и изгорела. Заплећене 3 пушке, 1 парабелум и остала спрема.

19-IX. Јединице ударног батаљона под борбом са бугар. полицијом запалиле су општину Кленике и магацин у коме је било 3 вагона скупљеног жита. Заплећено је 300 кг масла и 8 пушака. Непријатељ је имао 3 мртва и 3 изгорела полицајца у општини.

19-IX. Једна наша јединица¹¹ запалила је архиву општине Златокоп.

20-IX. Једна наша јединица¹² из заседе код села Неврте запленила је следовање од 180 хлебова бугарских полицајаца.

21-IX. Иста јединица уништила је јаз код централе Јелашница.

21-IX. На пл. Козјаку четници Драже Михаиловића напали су наша два батаљона.¹³ Борба је трајала од 9—12 ч. Непријатељ се жилаво борио — имао је 2 мртва док су наши имали 1 рањеног друга.

22-IX. На повратку са Козјака на путу за село Коћуру наше јединице разбиле су одељење Бугара, 1" убили и 1 ранили. За то време непријатељ је палио Коћуру. Наши борци иако уморни и боси истрчали су на чуку Мотина наспрам села — отворили ватру на непријатеља и истерали га из села. Непријатељ је прекинуо паљење и побегао. Народ је са одушевљењем гледао како наши борци истерују непријатеља из села и камо штите свој народ.

23-IX. Једна наша јединица¹⁴ уништила је пумпу фабрике [Масуричко] (Бело) Поље. Фабрика није могла да ради 4 дана.

24-IX. Једна наша јединица¹⁵ запалила је општину у бугарском селу Д, Љубати (према Босиљграду), убила 1 полицајца. Заплећила 15 пушака, 2 револвера, 2 радиоапар, [ата], 2 коња, одела, обућа.

¹¹ Акцију су извели делови Ударног батаљона Другог јужноморавског НОП одреда.

¹² Акцију су извели делови Ударног и Другог батаљона.

¹³ Напад је извршен на Ударни и Други батаљон.

¹⁴ Акцију је извела једна чета Другог батаљона.

¹⁵ Акцију је извела једна чета Ударног батаљона.

15-IX. Једна наша јединица¹⁶ у сарадњи са бугар. партизанима напала је посаду буг. полицајаца у Главановцима. Непријатељу је после краће борбе дошло појачање камионима из Трна. Наши су се повукли без успеха.

25-IX. Једну нашу јединицу¹⁷ код села Стол напали су буг. полицајци. У двочасовној борби непријатељ је имао 2 мртва и 8 рањених. Наши су имали 4 рањена друга. У току прошла два месеца батаљони су на терену одржали 34 конференције и масов^а збора.

На терену одреда стрељали смо 10 шпијуна за које је народ тражио чишћење.

Одржавамо везе са Трнским партизанским одредом као и везу са Главним штабом Македоније.

Ових дана упутили смо једну нашу чету са делом Кумановског одреда са повереником Главног штаба Македоније¹⁸ на Скопску Црну Гор}' ради извођења акција и продирања и стварања упоришта на томе терену што ће нам омогућити сигурну везу са македонским парт. одредима.

ИзвештавамО вас да смо послали за Јабланицу 4 Американца који су пали на наш терен после бомбардовања [Масуричког] (Белог) Поља 2 августа 1943 г.

Изразили су жељу да иду на слободну територију код друга Тита.

На терену II батаљона дражиновци су се активизирали. Они имају упоришта од извора Пчиње е леве стране реке до пл. Козјака. Наши продиру и освајају полако и тај терен. Но они су далеко надмоћнији у наоружању од наших јединица. Народ тога краја нерадо гледа на борбу са њима. Политички" их раскринкавамо јер имамо директних доказа о њиховој сарадњи са окупатором — али диференцирање међу народом још није јасно.

Њихов терен је планински масиви чак до Криве Паланке. Наше јединице још нису толико ојачале да би их Могле разбити. На бабичком терену су такође дачи од нас у наоружању — поред тора директно повезани са недићевцима. ... Ми предлажеМо да I јужно-моравски одред по могућности продире преко границе од Кукавице према Врању до Мораве јер би нам другови тиме много помогли, јер би освајањем тога терена уништили везе дражиноваца који прелазе са Оруглице према Козјаку.

¹⁶ Ову акцију извела је једна чета Другог јужноморавског НОП одреда са једном петорком бугарских партизана, из Трнског одреда. То је била прва акција бугарских партизана на територији Другог јужноморавског НОП одреда.

¹⁷ Напад је извршен на делове Првог батаљона.

¹⁸ Љупчо Арсов

План нашег будућег рада биће још јаче ударање по окупатору и његовим комуникацијама. Народ на југу је одушевљен нашим акцијама те нам сваког дана пристижу нови борци. Народ на југу када смо са њиме осећа се слободним — кретање наших јединица на том терену је јавно без опасности да ће нас народ одати непријатељу.

Извештавамо вас да је наш ОК¹⁹ поставио уз нашу сагласност за команданта нашег одреда друга Живојина Николића-Брка, досадашњег команданта нашег II бат. Друг Брка је популаран на целом нашем терену а има услова да се и војнички изгради у доброг команданта.

Верујемо да ћете потврдити избор нашег новог команданта. Друг Брка је у току двогодишње борбе стекао доста искуства у војним операцијама да заиста може одговорити дужностима команданта одреда. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар

'Командант

Влад. Вујовић

Живојин Николић „Брка“

БР. 103

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ФОРМИРАЊУ ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ¹

9-X-43

ПК-у²

Драги друшви,

Пробавши пут сам вам се јавио најкраће, јер је било нередовно стање у логору, и припремали смо се за изненадан покрет. Али и тај извештај добијате тек сад са овим, јер сам се са батаљоном отиснуо чак до Милутиновог краја,³ тако да нисам успео да вам извештај на време пошаљем.

Ситуација на овом терену у знаку велике активности иупаваца. Мобилизацију вастављају а исго тако врше и

¹⁹ Окружни комитет КПЈ за Врање

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2519.

² Покрајински комитет КПЈ за Србију

³ Територвдб ОК КПЈ за Чачак

ааклетву омладине. Задњих дана извршили су неколико напада на Нас: погну се на косу **ЈИ** туку са неколико стотина метара даљине наше голожаје¹ јаком мИтраљеском ватром. Ако је ситуација добра да извршимо јуриш, они безглаво беже. Тактика им је да нас узнемиравају и да нас исцрпљују физички и изазивају утросак муниције.

Јасно је да успехе у мобилизацији и „заклињање омладине“, треба тражити у ранијем потцењивању опасности Д. М.⁴ и слабом раду на раскринкавању Д. М.

5-Х формирана је бригада. Прослава стварања бригаде није била тако свечана како смо намеравали, јер баш тих дана биле су концентрације банди чуишаваца те смо прославу морали одржати на планини Руднику. То је била само слаба страна, јер прослава није била у народу. Иначе било је врло свечано. Присутни су били као гости Чачански одред и један број њихових пол. радника. Затим већи број пол. радника ОК Крп.[агујевац]

I Примање строја од мене

II тачка — указ — читао сам га

III „ партизанска песма — хор

IV „ мој поздрав у име Гл. шт. и ПК[КПЈ за Србију]

V „ Хеј Словени

VI „ поздрав Павла⁵ у име ОК[КПЈ за Крагујевац]

VII „ читање поздрава Врх. штабу и ПК-у.

Пауза

Програм и игра.

Сви су одушевљени прославом.

Командант I батаљона — Сувоборац⁶.

Зам. „ „ „ Миливојевић⁷ — одлично се држи, у борби храбар. Ускоро ћемо га вратити и у чланство партије.

Пол. ком. буја⁸ — Михајло⁹ га зна

Зам. пол. кома Рађеновић¹⁰

Ком. II бат. Срба¹¹ — одличан је. Разговарао сам са њиме. Говорио о Јурсту.¹² Уз још већу, помоћ ослободиће се слабости. Добро је што смо га довели овамо.

⁴ Мисли се на четничку организацију Драже Михаиловића.

⁵ Душан Петровић-Шане

⁶ Милош Дудић

⁷ Коста Миливојевић

⁸ Тома Бреуљ

⁹ Благоје Нешковић

¹⁰ Драгољуб Рађеновић

¹¹ Иван Стефановић

¹² Јуре Сарић

Зам. ком. II батаљ. Милорад¹³ из Врбице
Пол. ком. Милан — Мима¹⁴
Зам. пол. ком. Миле.¹⁵
У бригади се учвршћују парт. јединице и осећа се њихово дејство.

О акцијама које смо водили добићете званичан извештај штабова.

Налазимо се у великој кризи 6203551283442214. То нам много отежава рад. Ако тај проблем убрзо не решимо, можемо да западнемо у велике тешкоће. Имате ли ви могућности да нас у томе *најхитније* помогнете.

Дошли смо у везу са железничарем 62 12 42 17 79 14 45-89 72 21 31 42 32 17 48 124314 45, станује у улици 17 38 42 89 1517 48 23 32 17 54 број 43 — он је 62 ... 6 44 55 17 48 17 78 28 — 48 75 34¹⁶. Он вели да има могућности да нам обезбеди већу количину муниције. Повежите се са њим, испитајте и организујте ако је могуће.

Био сам код Милутина.¹⁷ Он је мало кренуо у организационом. Допели смо извесне одлуке, о којима ће вам он писати.

Средио сам код њега и одред. И о томе он ће вам послати извештај.

Мандић¹⁸ је оставио на мене доста добар утисак. Врло храбар, популаран и политички доста добро стоји. Ако се правилно ради са њиме и пружи му се сва помоћ, може да буде од огромне користи. Пол. ком. Радован¹⁹ одличан је. Храбар¹, има знање, искуство, доста орган. способности и исто тако популаран.

Потребно би било да ОК Ч.[ачак] пошаљете што пре гештетнер. То исто важи и за ОК К.[рагујевац] пошто су иМ оба пропала.

О провали технике и болнице писали су вам они. Ја, само то да кажем, да је у питању крајња небудност и дезконспирација. ОК²⁰ сноси за то највећу кривицу.

¹³ Милорад Милошевић
¹⁴ Мирослав Јовановић-Трулеж
¹⁵ Лазо Љубоја
¹⁶ Редакција није могла да дешифрује име, презиме и адресу овог железничара
¹⁷ Милош Минић
¹⁸ Раденко Мандић
¹⁹ Радован Јовановић
²⁰ Окружни комитет КПЈ за Чачак

У задње време ја сам најчешће са бригадом али држим чврсту везу и са секретаријатом ОК.²¹ На све састанке ОК и секретаријата одлазим. Исто тако одлазим на састанке среских, па и на понеки актив — пол. конференције.

Још увек појава неорганизованог рада није ликвидирана.

Са Војом²² сам сада заједно. О« сређује СКОЈ у бригади.

Пронашао сам на овом терсну Милана,²³ металског радника, чл. партије — скојевца. Он је био пребачен из Војводине за Бгд²⁴ да ради у М.К.²⁵ Скоја (како ми Воја каже), али како је изгубио везу он се иребацио овамо у одред, редовним путем, али не са вашим' знањем и одобрењем и ви нисте знали шта је са њим. У одреду је већ годину дана, сада ради као срески скојевски руководиоца. Сасвим' де Иобар. У Бгд некомпромитован. Моје и Војино је мишљење да се може употребити тамо. Одлучите и јавите.

За „Глас" вам ништа још не шаљем. Сталан покрет, замор, спречава ме да нешто напишем. Учинићу све да напишем нешто за следећи пут.

Зашто ми не пошаљете Ле'њинова дела — обећана?

Пошаљите ми ипак тај радио, биће нам од користи.

Вести немојте више слати. Обезбедили смо их овамо.

Писаћу машину могу вам послати, јер имамо могућности да набавимо.

Са финансијама се овамо врло лоше стоји. За бригаду су велики расходи а приходи врло незнатни. Ако моментално располажете са новцем, пошаљите нам.

Шаљем вам један златан сат.

Ваздухопловац²⁶ моли за информације о његовом брату који је — мисли, у Јастребачком одреду. Зове се Ранко Машала, уч.[еник] VI. р.[азреда] гим.[назије], био у избегличком дому — Врњци. Отишао у одред крајем маја ове године на Јастребац.

СМРТ ФАШ. [ИЗМУ] — СЛ. [ОБОДА] НАРОДУ!

Др. позд.

Вук²⁷

²¹ Окружни комитет КПЈ за Крагујевац

²² Ивица Девчић-Воја

²³ Редакција није могла да установи на кога се односи.

²⁴ Београд

²³ Месни комитет КПЈ за Београд

²⁸ Богдан Машала

²⁷ Мома Марковић

БР. 132

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 10
ОКТОБРА 1943 ГОД. О ФОРМИРАЊУ ПРВЕ ЈУЖНОМО-
РАВСКЕ НО БРИГАДЕ И РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ПРВОГ ЈУ-
ЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА**

**НАРЕДБА
ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ**

По одлуци Главног штаба Н.О.В. и П.О. Србије о формирању I јужноморавске народно-ослободилачке бригаде и реорганизовању, I јужноморавског народно-ослободилачког одреда, —

НАРЕЂУЈЕМ

Да се на дан 11 октобра 1943 године формира I јужноморавска народно-ослободилачка бригада.

Бригада ће бити састављена из 3 ударна батаљона.

За штаб бригаде одређујем:

За команданта Предрага Марковића,

За политичког комесара друга Ћирила Михаиловића,²

За заменика команданта друга Милоша Манојловића,

За заменика политичког комесара друга Милорада Ко-
стадиновића,

За начелника штаба друга Радована Петровића, капетан

За санитетског референта друга др Мартина Колба,

За интенданта друга Воју Вуксановића.³

За штабове батаљона **одређујем:**

За I батаљон:

За команданта друга Стојана Љубића,⁴

За политичког комесара друга Вукосава Драгића,

За заменика команданта друга Николу Турчиновића,⁵

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4510.

² Кирил Михајловски

³ Погинуо на Деветак (Источна Босна) децембра 1943 год. у борби против Немаца.

⁴ Народни херој, погинуо као командант Друге јужноморавске НО бригаде децембра 1943 год. у с. Косанчићу (Пуста Река) у борби против четника.

⁵ Погинуо као командант батаљона Првог јужноморавског НОП одреда децембра 1943 год. у с. Барју (Јабланички срез) у борби против четника.

За заменика политичког комесара друга Данила Бућан-а.

За 2 батаљон:

За команданта друга Божу Стојановића,⁶

За политичког комесара друга Радојка Илића,

За заменика команданта друга Максима Ђуровића,

За заменика политичког комесара друга Крста Миљанића.

За 3 омдински батаљон:

За команданта друга Радивоја Љумовића,

За политичког комесара друга Владимира Букилића,⁷

За заменика команданта друга Николу Ђуровића,

За заменика политичког комесара друга Милана Момчиловића.⁸

Да се на дан 11 октобра 1943 године изврши реорганизација I јужноморавског Н.О.П.О. на следећи начин:

Да се поред постојећег 1, 2 и 3 батаљона формира и 4 батаљон.

Трећи батаљон да носи име палог народног хероја Никодија Стојановића, а 4 палог народног хероја Ратка Павловића.

За штаб I јужноморавског Н.О.П. одреда **одређујем:**

За команданта друг Димитрије Писковић,

За политичког комесара друг Жива Чиклован,

За помоћника политичког комесара друг Светозар Крстић,

За заменика команданта друг Ратомир¹ Андрић,

За заменика политичког комесара друг Драгољуб Петровић,

За саинтетског референта друг др Воја Стојановић,

За интенданта друг Ристо Манојловић..

За штабове батаљона **одређујем:**

За I батаљон „Косте Стаменковића“:

За команданта друг Благоје Костић.⁹

За политичког комесара друг Вељко Стефановић,

За заменика команданта друг Обрен Ковачевић,

За заменика политичког комесара друг Ђорђе Стаменковић.

⁶ Народни херој, погинуо августа 1944 год. на Копаонику у борби против Бугара.

⁷ Народни херој, погинуо као командант Друге јужноморавске НО бригаде марта 1944 год. на Белом Камену у борби против белогардејаца.

⁸ Погинуо на Деветаку (Источна Босна) децембра 1943 год. У борби против Немаца.

⁹ Народни херој, потануо децембра 1943 год. у с. Барју (Јабланички срез) у борби против четника.

За 2 батаљон „Станимира Вељковића“:

За команданта друг Митар Радановић.¹⁰

За политичког комесара друг Миле Ђаловић,

За заменика команданта друг Драгољуб Станковић,

За заменика политичког комесара друг Михаило Цакић.

За 3 батаљон „Нишодија Стојановића“:

За команданта друг Станимир¹ Јовановић,

За политичког комесара друг Милош Стојановић,¹¹

За заменика команданта друг Алекса,¹²

За заменика политичког комесара друг „Тодор“¹³

За 4 батаљон „Ратка Пављовића“:

За команданта друг Ратомир Андрић,

За политичког комесара друг Милош Мушовић¹⁴

За заменика команданта друг

За заменика политичког комесара друг Стојан Николић.

Штабови бригаде и I јужноморавског Н.О.П.О. ће организовати помоћне службе у бригади и по батаљонима, у одреду и по батаљонима.

У борби за ослобођење наше домовине испод јарма фашистичких окупатора и њихових слугу бригада и одред ће деловати по плану и наређењима Главног штаба Н.О.В. за Србију,

Живела I јужноморавска народно-ослободилачка бригада!

Живео I јужноморавски народно-ослободилачки партизански одред!

Живео Врховни штаб народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије!

Живео Врховни командант херојски друг Тито!

Слава херојима палим за независност и слободу наше домовине!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О.
СРБИЈЕ

Мих.[ајло]¹⁵

¹⁰ Погинуо маја 1945 год. несрећним случајем као командант бригаде.

¹¹ Види док. бр. 25.

¹² Погинуо октобра 1943 год. у с. Чубури (Добрички срез) у борби против жандарма и четника.

¹³ Радомир Тодоровић

¹⁴ Упућен је као мајор ЈНА на школовање у СССР где се приликом једног излета удазио у Волги, јула 1946 године

¹⁵ Благоје Нешковић

БР. 132

**ПОЗДРАВНИ ТЕЛЕГРАМ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА
ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 14 ОКТОБРА
1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ¹**

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ВОЈСКЕ И П.О.Ј.

Борци I Јужноморавске народно-ослободилачке бригаде на дан заклетве шаљу пламене поздраве свом Врховном штабу и свом омиљеном Врховном команданту др)цу Титу, заветујући се да ћемо истрајати у борби противу крвавог окупатора и његових слугу до коначног ослобођења наших народа и да ћемо остати доследни свечаног обећања израженог у данашњој заклетви.

14 октобра 1943 г.

Положај

Ш Т А Б

I ЈУЖ. МОР. НАР. ОСЛ. ПАРТ. БРИГАДЕ

БР. 106

**ПОЗДРАВНИ ТЕЛЕГРАМ ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО
БРИГАДЕ ОД 14 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО СРБИЈЕ¹**

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Под мудрим руководством Главног штаба за Србију успели смо да пребродимо све тешкоће у овој крвавој борби и да у трећој години тешке борбе формирамо Прву јужноморавску народно-ослободилачку партизанску бригаду. Данас када борци — млади бригадирци — полагају свечану заклетву, шаљемо пламени поздрав свом Главном штабу уз свечано обећање да ћемо најревносније извршавати наређења Главног штаба до коначне победе.

14 октобра 1943 г.

Положај

Ш Т А Б

I ЈУЖНОМОРАВСКЕ Н.О.П. БРИГАДЕ

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4500.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4503.

БР. 107

**ПОЗДРАВНИ ТЕЛЕГРАМ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА
ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 14 ОКТОБРА
1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ¹**

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ ЗА СРБИЈУ

На бојни поклич наше славом овеичаие Комунистичке партије Југославије борци нашег краја Топлице, Јабланице, Лесковца и околине окупљени кроз тешку и крваву борбу противу мрског окупатора и његових слугу стоје данас формирани у Прву јуж. мор. нар. осл. парт. бригаду. При полагању заклетве дајемо свечано обећање пред народом и претставницима Комунистичке партије као првоборцима у овој еветој борби — шаљући вам пламене поздраве уз завет, да ћемо се до коначног ослобођења борити под руководством херојске нам Комунистичке партије — Покрајинског комитета за Србију.

14 октобра 1943 год.

Положај

Ш Т А Б

І. ЈУЖ. МОР. НАР. ОСЛ. ПАР. БРИГАДЕ

БР. 108

ПИСМО КОМЕСАРА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА СРБИЈУ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ВЕЗАМА СА ОКРУЖНИМ КОМИТЕТИМА И АКЦИЈАМА ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ¹

16-X-43

ПК-у

Драги другови.

Добио сам писмо друга Милана² од 10-X-43 год. Глад друга Јове³ је велики губитак. Ако би се имало могућно-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4512.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2520.

² Петар Стамболић

³ Василије Буха

І

сти, треба јавити В.Ш.⁴ да би покушао са заменом. Бринем се да има још губитака. Тежина је у томе што друг Милан неће моћи сам да свршава све послове. Мислим да би Михајло⁵ морао одоздо да пожуре.

Страшни су ти губици тамо. Толико опрезности, па опет.

Са терена ОК Мл. пребачен је приличан број људства на терен ОК. Кр.[агујевац] — то су Београђани који су, како ми другови пишу, дошли нередовним путем. Ја их још нисам видео.

Један батаљон са Слободаном⁶ отишао је до Мила Селџака⁷ да прихвати другове о којима ми пишете.

ОК Ваљ.[сво] се слабо јавља. Патрола, која је била тамо послата, вратила се пре неки дан. Веле: изгубили везу са ОК и огромне тешкоће за кретање. ОК не јавља ништа. Ја сам им писао за повезивање са Босном.⁸

Од ОК Мл. немамо скорих вести. Курир кога су нам послали још пре 15 дана није се вратио к њима — још је овде. Прво није ме одмах нашао Јер сам са бригадом био до ..., а после се разболео. Вечерас га шаљем за Космај.

Не јављају ништа из Пож.[аревца] Ништа це знам о њима.

Милутину⁹ сам послао привремено једну чету I шум. одреда да са њиховом четом чисти терен. Очекујем прилив код њих. У њиховом одреду сам средио стање о чему ће ОК Ч.[ачак] поднети извештај.

На овдашњем терену појачана мобилизација код нас. Мислим да ћу моћи ускоро формирати и III батаљон.

Акције већих размера немамо. Пре неколико дана имали смо заседу на друму Топола—Кр'аг.[ујевац] Убијено 4 Немца. Међу њима неки инспектор рудника за Балкан. Неко лично његово писмо интересантно, послаћу следећн пут. 15 о.м. извршен упад у Лазарсвац. Детаље о томе следећи пут. Често претресамо воз Аранђ.[еловац]—Лајковац. Два пута смо га запалили.

И поред мога наређења Штабу одреда и бригаде да шаљу писмене извештаје, ни овога пута нисам добио извештај, да би вам га послао.

Њ

⁴ Врховни штаб НОВ и ПО Југославије

⁵ Благоје Нешковић

⁶ Радивоје Јовановић

⁷ Миле Вуковић

⁸ Источна Босна

⁹ Милош Минић

ок Мл. ми јавља да су сменили курира, само пошаљите одмах јавке.

Ако би имали могућности, направите печат за I шум. бригаду и за Чачански одред „Др Драгиша Мишовић“. Исто тако и за Гл. штаб.

Велика је штета што нисте у могућности да пошаљете гештетнере за Ч.[ачак] — Кр.[ушевац] Техника без тога: не мбже да ради.

Прииремамо прославу 7 новембра. Ви ћете свакако издати летак.

Шаљемо вам неке фотографије чупаваца са терена ОК Ч. Интересоваће вас како изгледају.

Шаљем вам неке дописе од ОК П.[ожаревац] које су још давно послали.

Шаљем¹ извештај ОК Мл.[аденовац]

СМРТ ФА. [ШИЗМУ] — СЛ. [ОБОДА] НАРОДУ!

Друг. поздрав
Вук¹⁰

БР. 109

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА КРАГУЈЕВАЦ ОД 17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ФОРМИРАЊУ ПРВЕ ШУМАДСКЕ НО БРИГАДЕ И ЊЕНИМ ПРВИМ АКЦИЈАМА¹

П.К²-у

Драги другови,

Ситуација у нашем¹ округу од последњег цашег ^исма није се мНош изменила. Активност дражиноваца је !нешто ослабила у Орашачком срезу. Њихове снаге за последњих 15 дана нису биле концентрисане на овај ерез као што је то раније било. Осећа се да цераположење народа против њих свуда расте све више и више. То се најбоље види по успеху њихове мобилизације. Догађаји у свету много утичу на њихово расположење. На зборбвима говоре да се само сами можемо ослободити. На емисије радио ЛондоНа освр-

¹⁰ Мома Марковић

¹ Оригинал, писан рутсом, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4388.

² Покраји&ски комитет КПЈ за Србију

нули су се Једним летком у коме покушавају да народу претставе да то говоре усташе из Лондона, злоупотребљавајући широке демократске слободе које тамо постоје. Успехе наше војске присвајају и тврде да смо ми уствари у савезу са усташама. Разуме се да ове плитке и глупе лажи изазивају само потсмех у народу, јер 'народ уствари зна да су то успеси наше војске. За последње време нису никога заклали, само су запалили 3 куће у Раниловићу. Стрељали су једног сељака из Бање који је био мјбилисан па дезертирао, онда се предомислио па им се пријавио.

У вези са стањом лондонског радија према нашој војсци Недићева пропаганда настоји све активније да убеди дражиновце да сада, пошто их је Енглеска издала и напустила, немају куда него да се потпуно придруже Недићу. У томе нарочито употребљују тај аргуменат да су наше јединице на Дрини, да је сада час да се сви Срби сложе и да им спрече прелазак у Србију док још није касно. У том циљу отпочело је и гоњење дражиноваца у околини Крагујевца. Тамо хапсе њихове присталице и организаторе на терену. Ова хапшења врше добровољци којих је дошло у Крагујевац 4 батаљона, по 100 људи отприлике.

Непријатељске снаге нису се измениле у нашем округу. Сем та 4 батаљона дошао је један 'батаљон Бугара, око 250, у Аранђеловац. Не осећа се никаква активност непријатеља из града према нашој војсци мада врло често знају и куда смо прошли. Непријатељ са овим снагама не усуђује се да нам се успротиви.

Наши редови из дана у дан расту. 5-Х-1943 свечано је формирана I Шумадијска нар. ослоб. партиз. бригада. — После читања наредбе Главног штаба за Србију у име Главног штаба говорио је друг Вук³ а у име ОК друг Павле.⁴ После тога је хор отпевао „Партизанку“, па је политички војесар бригаде, друг Милић,⁵ прочитао поздраве а затим је хор отпевао „Хеј Словени“ и још неколико песама. Борци су одушевљено клицали Врховном штабу, ЦК-у КПЈ и ПК-у за Србију, Совјетском Савезу, Енглеској и Америци. Затим је настало весеље и играња. Свечаност је протекла заиста у свечаном расположењу свих присутних. Присутствовали су свечаности Чачански одред и један део политичких руководилаца Чачанског округа. Командант бригаде је Брадо-

³ Мома Марковић

⁴ Душан Петровић-Шане

⁵ Света Поповић, народни херој

ња,⁶ заменик Сувоборац,⁷ политички комесар Милић, заменик Уча,⁸ начелник штаба Миле,⁹ официр.

После формирања бригада је провела још 2 дана на Руднику. За то време имала је евакодневно чарке са четницима који су нападали у већем броју, али су после краткол времена разбежали се. Један батаљон је онда отишао са Рудника на главну трасу и у Чумићу направио заседу. У заседи је убијено 2 немачка официра и инспектор свих рудника на Балкану, немачки резервни Официр. Заплењен је један машингевер, 12 мм, 2 пиштоља, већа количина дувана. При повратку исти батаљон имао је сукоб са четницима у Рамаћи, Гружански срез. У борби је погинуло 10 дражиноваца, међу њима чувени крвник из Чумића, Бајо Рачић, зам. Жике Павловића, команданта бригаде. За то време други део бригаде разбио је групу од 30 четника под Венчацом, убио два четника, једног ранио који [је] умро. Остали су се разбежали, неки се повраћали кућама. Од плена поред осталог заробљено је неколико пушака и око 200 метака.

Бригада је онда одржала 2 збора и запалила воз у Даросави. Приликом заузимања воза заробљен је један немачки официр, један жандармериски водник и интендант националне службе у Младеновцу. Заплењен је један вагон брашна и један сандук дувана.

Затим је један део бригаде напао Лазаревац. Детаљнијих података о овој акцији још немамо само смо чули да је напад извршен.

Акције нашег одреда. I одред¹⁰ је нешто ојачао а највећи део новомобилисаних је отишао у бригаду. Док су се I и III чета кретале са бригадом Друга чета је запалила воз, још једанпут пре, у Даросави и заробила 4 жандарма и једног курира Дражиног, запленила нешто дувана а затим била да прихвати људе. I чета одржала је неколико зборба и извршила мобилизацију у неколико села, док је III чета у заједници са Чачанским одредом. како чујемо, свих дана запалила железничку станицу у Угриновцима.

I бригада и Одред јачају из дана у дан. Услови за мобилизацију све више и више расту. Многи и многи чекају, да их прихватимо да дођу у одред. И наше снаге би још брже расле кад би имали довољно 247495183218 и 627417-

⁶ Радивоје Јовановић

⁷ Милош Дудић

⁸ Слободан Крстић-Уча

⁹ Богдан Машала

¹⁰ Први глумадиски НОП одред

1215122241.¹¹ То нам је данас најважнији проблем и ако би њега успели да решимо на задовољавајући начин, могли би да много појачамо активност наше војске што би још више убрзало мобилизацију и покренуло устанак у Шумадији, а тај проблем тешко ћемо успети да решимо без ваше помоћи. И заиста садашњи наш положај је такав да са решавањем овога проблема стварно би учинили прекретницу у ситуацији у Шумадији.

О броју пристиглих људи преко Мила „Сељака“¹² Ие можемо ништа да вам јавимо пошто нам нису послали извештај и са њима се нисмо видели. Исто тако не можемо вам послати ни број новомобилизованих јер људи стално пристижу а нисмо се већ недељу дана видели са војском.

Технику и секретаријат сређујемо. Већ смо почели са издавањем вести и хитнијег партиског материјала. Радио смо набавили али нам купите још један ако можете. Потребно нам је за технику још гештетнер¹ и један шапирограф.

Већ смо се уселили у стан за секретаријат и полако се сређујемо.

Везе са суседним окрузима смо осигурали. Још нам доста лабава веза са Младеновцем али ћемо ових дана и то средити. За везу са нама јавићемо вам: накнадно шта мислимо!

За прославу 7 новембра ако можете пошаљите нам материјал. И прошле сте нам године обећали. Ми са свје стране потрудићемо се да припремимо прославу.

И (овога пута шаљемо вам извесан број попуњених упитника за кадрове.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

17-X-1943

другарски поздрав
ОК КРАГУЈЕВАЦ

¹¹ Оружје и муниција
¹⁸ Миле Вуковић

БР. 110

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17
ОКТОБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
МЛАДЕНОВАЦ О БОРБАМА СА ЧЕТНИЦИМА КОД С.
ДРУГОВЦА¹

ОК-у — МЛАД. [ЕНОВАЦ]

Драги друпови!

Од 10-Х- до 17-Х-43 г. ове две чете кретале су се на терену Подунавља; део рад ових чета на овом терену са- стсјао се у акцијама на дражУновце и Одржавању зборова.

10-Х- Ликвидирана су у е. Липе 4 активна Дражина са- радника; (нападнута је кућа у којој су били дражиновци али досле трочасовне борбе наши борци нису успели да продру унутра. Рањен нам¹ је један друг, Лала², а кривица је што "је дошло До неуспеха до послушања команде; наре- ђења која сам ја пздао воднику нису извршена и тако су нам умакла два Дражина официра; запаљена је рпштина. Заплељена је писаћа Машина и хар'тија за писање, пушка и нешто муниције и нешто ствари и 35.000 дин.

13-Х- Одржан је збор¹ у по дана у Водњу. Било је на зббру око 300 сељака. Одушевљење је било велико.

15-Х- Водили смб борбу са четницима између Биновца, Суводола и Друговца; борба је трајала од У^О " - ДО Угб ч. увече.

Четници су се сконцентрисали и према добијеним извештајима од заробљеника било их је око '300 четника. Покушавали су на сваки Начин да нас рпколе и да нам заузму положај али смо ми успели да их у сјајном финшиу у јуришу разбијемо и заробимо њих 29, рд тога су тројица стрељани а бстали пуште'ни; мртвих је било рко 20 четника а рањених преко 40. Код нас је било 2 мртва³ и један ран>ен. Заплељена су три пушкомитраљеза са оквприма, 35 пушака и око 1.000 мет., нешто бомби и мНопо ситних ствари као: торбице, порције, чугурице, оКо 4 кг шећера и других ствари. Заплељен је и један бицикл коЈи су они бдузели од једног ^сељака из Би'новца; точак јје враћен: сопственику.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3769.

² Лала је из с. Бадљевице, био је рањен и лечио се у селу БОД куће. Ухваћен је од четничке заседе и заклан. Редакција није успела да дозна његово право име и презиме.

³ у ствари три мртва, јер је и овај рањени умро после 1 сата.

Борба је била доста оштра тако да је дошло и до кундачења, наши борци су се држали одлично.

Иначе прилив бораца је велики тако да ове две чете броје саско 150 бораца. Али је оскудица у руководству и молим да се тражи од Гл. штаба да ми пошаље што пре командире, ја сам већ известио штаб али нисам добио јодговор и зато молим и вас да ургирате на то.

Како стоји са реакцијом,⁴ чујем да се спрема, да ли имате података. Чланак о борби са четницима требало би дати да се пише у Гласу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

17-X-43 г.
Положај

В. д. К-данта
Михајло Гавриловић

БР. 111

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВИ И ПО СРБИЈЕ О БОРБИ НА КОСМАЧИ¹

18-X-43 год.
Положај
141/2 ч.

ГЛАВНОМ ШТАБУ

Данас, 18 о. м¹, у 6 часова, ступили смо у борбу са Бугарима и недићевцима. Бугара 700 а жандара 50, били су посели све чуке од Космаче до Куршумлије. Отворили су страховиту ватру на нашу колону која је са два батаљона и Пасјачким излазила из Космаче. Под врло тешким условима почели смо развијање и у шесточасовној борби освajaјали чуку по чуку док мх нисмо све натерали у Куршумлију. Са обавештајном службом смо врло лоше стајали, народ ништа неће да јави. Сви беже и склањају се. Борба се водила по шумљеним и голим чукама. Борци су се држали сјајно, није уопште било расипања нап ни у страховитој ватри, сви су се збијали. Јуриши су вршени на вше чука.

Санитетски материјал нам је 'омањо, молимо да нам се најхитније пошаље.

¹ Мисли се на нецријатељску офанзиву против одреда.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4516.

• Губици код Бугара 13 и 1 недићевац колико смо могли да знаћи, вероватно да их има још, простор је био врло велики те нисмо могли све тачно да утврдимо. Више их је рањено. Убијен је и бугарски потпуковник Данев Никола и још два нижа официра. Заробили смо једну радио-станицу, 1 лаки митраљез — холандски, триста метака за холандски митраљез, постоље за тешки митраљез, нешто муниције, (одећа, муницијских оквира, неколико коња са седлима и једног Бугаријна кога са собом водимо. Детаљније податке послаћемо накнадно.

Наши губици: 1 погинуо, омладинац из Лапотинца — Миливој Петковић, теже рањено три, остали лакше рањено 5, све рањенике шаљемо у болницу у Јабланици.

Ми продужавамо даљи покрет према предвиђеном плану. Заробили смо доста архиве, нарочито дражиноваца.

Потребно нам је дувана и папира и 30 пари опанака.

Овде нисмо могли добити. Ноћас продужавамо покрет.

Пасјачки батаљон креће с нама.

Са храном тешко пролазимо, много бораца, мала пасивна села. Спремати што више двојека. Морал врло добар. Обавестите нас о ситуацији тамо.

СМРТ ФАШИЗМУ! — С.ЛОБОДА! Н.АРОДУ!

Политком:
Ђирило²

Командант
Предраг⁴

БР. 112

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЗАЈЕЧАР
ОД 21 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПОГИБИЈИ СЕКРЕТАРА ОК КПЈ ЗА
ЗАЈЕЧАР¹**

21-X-1943

, П.К-у2

Драги другови, .

Јављам вам тешку и жалосну вест —

Јуче, 20 октобра пре подне, у борби са дражиновским Зјлитовцима погинуо је наш друг 4346913595,241226214. 3517-

² Кирил Михајловски-Грујица

³ Предраг Марковић-Алимпије

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под Бр. 2766.

² Пок; ски комитет КПЈ за Србију

654234123419.³ Погинуо је јуначком смрћу — смрћу борца, јуришајући у прУом борбеном строју.

Ево, укратко, како је дошло до овог догађаја.

Нас двојица смо били на терену тимочко-заглавском. Пошто смо тамо дефинитивно средили п.[ар'Тиску] оргфанизацију] решили смо да пређемо на северни део терена — у Крајину. А пошто је и батаљон кренуо истовремено на ту страну, р'ешили смо да пођемо заједно са њим. 20 окт. Осванули смо у једној појати између села Вратарнице, Боровца и Заграђа. Како нисмо Иоћу спавали — легли смо. Нисмо спавали ни 2 сата кад око пола девет јави осматрач да према нама иду у стрелце дражиновци. Другови партизани су одмах изашли из појате а и ми са њима и пошли смо у стрел[ачком] строју према дражиновцима који су већ Отворили ватру.

Друг Д.⁴ је одмах у почетку био међу првима са машингевером. Другови су га упозоравали да се не истрчава. Међутим он се није много обазирао на то. Пошло се на јуриш против дражиноваца који су били заузели заклона и тукли из митраљеза.

Д. је пуцао из машингевера и истрчао јна брисани прОстор! вичући: „Напред друшви! Ура!“ Кад је осетио да га крвници туку из митраљеза он је легао али и у лежећем ставу је био изложен ватри. И десило се ето оа што је нашу П.О.⁵ много погодило и осакатило. Куршум га је погодио у кичму тако да је убрзо издахнуо.

Смрћу друга Д. остао сам још сам ја — јер Љуба⁸ је већ, како вам¹ је и јављено у прошлом писму, отишла са нашег терена.

Задаци — које је Партија поставила пред наш ОК и ситуација на терену су такви да се сада и то *што. пре* намеће стварање ОК који ће одговарати задацима и учинити да губитак друга Д. што мање огоди нашу парт.[иску] орг.[анизацију]

Зато мислим да најхитније треба да дође неко од друшва из ПК а по могућству друг Милисав⁷ јер је свакако најбоље упознат са радом и стањем на нашем терену. О свему овоме ја сам јавио и другу Милисаву и истовремено сам му послао и јавку ца коју може одмах да дође неко од другова.

³ Мија Станимировић-Душко, народни херој, секретар ОК КПЈ за Зајечар

⁴ Види примедбу бр. 3.

⁵ Партиска организација

⁶ Ната Јоцић

⁷ Недељко Караичић

Ту исту јавку и резерву шаљем и вама — у прилогу.
2. У међувремену ја ћу се старати да рад што мање трпи. А пошто сам не могу све да постигнем то ћу један део носла у нашем окр. пренети на пленум ОК — одн. секретаре ср. комитета.

3. Ваша писма од 16.9 и од 18.9 као и „упитник за кадрове“ прнмили смо.

4. Извештај који смо спремали да вам пошаљемо — остао је незавршен. Шаљем) вам само почетак који је Д. написао а за следећи пут треба да пошаљем одн. напишем и за остале секторе јер' сада немам времена пошто курир¹ м'ора одмах да крене!

5. Овом истом везом носла сам и писмо за Л ОК⁸ као и за К ОП⁹ у -којима смо с;а Д. тражили да нам другови пошаљу јавку како бисмо што пре са њима успоставили везу. Тако чим стигне одговор моћи ће да пође курир — кога имамо.

6. По питању кандидата за пленум Антиф. већа нар. осл. за Србију засада вам не могу одговорити ништа, остаје за следећи пут.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С друг. поздр.

Марко¹⁰

БР. 113

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЧАЧАК ОД 22
ОКТОБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
КРАГУЈЕВАЦ О АКЦИЈАМА ЧАЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

22-X-43

ЗА ОК КРАГ.[УЈЕВАЦ]

Драги другови.

Ваш курир¹ задоднио је јер смо имали две борбе са Удруженим калабићевцима, Љубићанима, Таковцима и Качерцима — свега око 5 стотина. У другој борби били смо опкољени и запали у врло тежак иоложај. Морали смо

⁸ Окружни комитет КПЈ за Лесковац

⁸ Окружни комитет КПЈ за Крушевац

¹⁰ Живан Васиљевић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК
бр. 3773.

оставити 3 рањена друга и то Вивца,² Руског³ и нашег Тому.⁴ Мада смб их законспирисали четници су их при претресу нашли — али не живе, јер су извршили самоубиство бомбама. Имали смо још 2 рањена. Четници су имали 5 мртвих и толико исто рањених. Тек смо се јуче одморили и чете опет кренуле у акцију.

У бригаду или ваш одред послато 210 метака за „Шошу”. Молимо вас хитно нам¹ пошаљите.

Рукопис са курса послаћу следећи пут док препишем¹.

Веза ваше чете мбра ићи засад преко нашег парт.[иског] канала.

Код нас се све јаче чују тбпови рз Са,нцака. Само љушка. Наши долазе све ближе.

С. Ф. — С. ш

Другар. поздрав

ОК ЧА[ЧАК]

ПС Сазнали смб да се и I и II равн.[огорски] корпус спремају да кр^ену за Качер. Видећемб да Ди ће то бити, будите опрезни. Дразивовци су се и код нас концентрисали — да ли да успешније беже јили да нападају још не знамо — али изгледа да је обоје у питању. Бу'дите опрезни с наше (од наше) стране.

ОК ЧА[ЧАК]

¹ Живорад Симић
⁸ Ђурђевић-Руски; Редакција није могла да сазна његово
право име.
⁴ Богић Васовић

БР. 114

**ПРОГЛАС ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ ЈУЖНО-
МОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 ОКТОБРА 1943 ГОД.
НАРОДУ ПЧИЊСКОГ, ПРЕШЕВСКОГ И КРИВОПАЛА-
НАЧКОГ СРЕЗА¹**

ШТАБ
2 БАТАЉОНА
2 ЈУЖ. МОР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА

25 окт. 1943 год.

Положај

НАРОДУ
СРЕЗА ПЧИЊСКОГ, ПРЕШЕВСКОГ И
КРИВОПАЛАНАЧКОГ

Данас, када се свуда народ диже на оружје у борбу против мрсног окупатора Немаца и Бугара и њихових слугу, потребно је да сваки Србин зна ко су борци за слободу ајко издајници. Једни од издајника јесу и четници Драже Михаиловића. Да народ не би наседао лажима дражиновца, овим летком желимо да га упознамо са њиховим прљавим делима. О њиховој издаји у осталим крајевима наше земље нећемо сада говорити, но ћемо изнети доказ о њиховој издајничкој работи коју су чинили у овоме крају. Ево доказа:

1). Пре него што ћемо да нападнемо Бугаре на Светом Илњи, Александар Ђорђевић-Чана, дражиновски официр, наредио је Стевану и Тончи, сељацима из Пунешевца да нас пријаве Бугарима; тако су на један сат пре напада Бугари побегли са Св. Илије. Тамо је г. Ђорђевић спасио Бугаре и њихове слуге од заслужене казне.

То што је наредио свај дражиновски официр, наредио би и сваки Бугарин и бугарски официр.

2). Кад сУо били у Подржи Коњу, Петруш Стевановић, дражиновски војвода, послао је тројицу својих четника да наредe кметском намеснику да нас пријави Бугарима у Кривој Паланци и да са сељацима који имају пушке изиђу на брдо и отворе ватру на нас.

То што је наредио овај дражиновски војвода, наредио би и сваки бугарски војвода.

3). Скоро две године вуку се дражиновци по нашим селима у којима су Бугари вршљали и радили што су хтели, а они метак на њих нису испалили. А прву пушку коју су испалили, испалили су је на нас — Србе, а не на

Оригифл се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4504.

Бугаре. Напали су нашега курира и још три голорука Врањанца који су кренули да се са нама боре за слободу свога народа. Сву четворицу су заробили и запленили им опанке и друге ствари намењене нашој војсци.

То што су учинили дражиновци учинили би и Бугари.

4). Када смо нападали Бугаре у Трговишту, кад су наши другови гинули убацајући бомбе у непријатељске бункере и шанчеве, кад је вршен јуриш и водила се најжешћа борба, кад је бугарски начелник пошао са белом заставом да се преда, тада су дражиновци из кућа из Ђерекарца отворили ватру на нас вичући: „Живео Краљ Петар“. На овај су начин дражиновци спасили преко сто прљавих бугарских живота, сачували Бугарима муницију, неколико аутоматских оружја и преко сто пушака.

То што су тада чинили дражиновци, чинили би и Бугари.

5). У Сурлици на нас и сељаке који су нам доносили храну дражиновци су отворили ватру. А када смо их најурили, повлачећи се, њихов војвода Петруш претио је да ће Сурлицу запалити и да ће га о«а запамтити,

Овакав мучки напад на ерпску војску — партизане и мирне сељаке, Који су дражиновци извршили, извршили би и Бугари; а претњу паљевином голоруким сељацима исто тако упућују нам и Бугари.

6). Кад смо кренули да нападнемо Бугаре у Ђермапу, дражиновци су нас пресрели у Нераву, и тада смо морали с њима да водимо борбу место с Бугарима. На тај начин Бугари су били заштићени од ударца који смо им спремали.

Да су место дражиноваца били Бугари у Нераву, и они би нас исто тако напали.

7). Пошто смо спалили општину и бугарске магацине у Кленикама, окренули и запалили воз код Рајинца, изишли смо да се одморимо на Козјак. Ту су нас уморне дочекали дражиновци и напали, те смо и овде морали трошити бескорисно време и муницију, бранећи се од њих.

Да су место дражиноваца на Козјаку били Бугари, и они би нас исто тако напали.

8). Сазнавши Бугари да водимо борбу са дражиновцима на Козјаку, искористили су прилику, дошли у Коћуру и почели да пале, туку и убијају. Тада С^а се у Коћури налазила четири дражиновца и ниједан од њих метак није испалио на паликуће нашега народа. Међутим, чим смо сазнали за иаљевину, одмах смо трчећи кренули од Лепчинца ка Коћури. Избивши на Мотину отворили смо ватру на Бугаре и најурили их. Тако смр спасили многе куће од паљења, као и неколико Срба који су били одређени за стрељање.

Само Бугари могу мирно са пушком у руци да посма-
трају паљење српских кућа и проливање српске крви, као
што су то чинила сва четири четника Драже Михаиловића.

9). У Кленикама, Трговишту, Жбевцу, Ратају, Дубници,
Кривој Паланци и многим другим местима дражиновци су у
Име наше писали Бугарима Иоруке да ћемб их напасти. Тако
су нас Бугари свуда очекивали и стално били на опрези. На
овај су начин дражиновци пријатељски опомињали Бугаре
на опасност која им прети'с наше стране.

Ове опомене које су дражиновци слали Бугарима, нај-
бољи су доказ њиховог пријатељства и чувања.

10). Поред овога дражиновци су на више места пуцали
из заседа на наше курире, везе и поједине мање групе.

Исто то чинили су и чине Бугари.

11). У Црноvcу дражиновци су убили сељаке МилутИна и
Ђорђа, а Ђорђеове две кћери силовали, зато што је овај
поштени Србин заклао овцу кад су партизани били тамо.

Исто то чине и Бугари.

12). Многе су сељаке дражиновци тукли, мобилисали
и силом са собом одвели.

То су досада чинили Бугари а сада чине дражиновци.

Из свега што смо навели јасно се види да су сав
њихов рад и борба користили само окупатору. Према томе,
њихова хвала да се боре за Краља и Отаџбину само су
празне речи. Не бори се за српскога краља помажући бу-
гарскога цара; нити се може радити за Србију помажући
Бугарију. Не стиче се слобода шетајући од села до села,
с ручка на вечеру и с вечере на ручак, играјући карте, пи-
шући спискове, снлујући Српкиње, убијајући Србе, пуца-
јући на српску војску — партизане, помажући Бугаре, пијан-
чећи, свађајући се и убијајући се међу собом као што то
чине дражиновци. Него, до слободе се долази једино непо-
мирљивом крвавом борбом против мрског окупатора, као
што је ми партизани водимо.

Зато позивамо- све поштене Србе да не одлазе у њихове
редове, да не би понели срамни жиг издаје. Позивамо све
родитеље да спрече одлазак својих синова у те издајнике,
да не би сутра неко од њих пао од нашега куршума; а до
тога ће доћи, јер их господа официри неће повести у
борбу против Бугара, него против нас, као што су то до-
сада и чинили. Позивамо све поштене, заведене Србе, који
се налазе у дражиновским редовима да их цапусте, јер
им није тамо место.

**Сви у партизане, једине борце за слободу свога народа!
Живела нар. осл. војска и партизански одреди Југославије!**

Живео наш врховни командант друг Тито!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант

Бранко Павловић

Љубомир Трајковић

БР. 115

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕПГТАЈА СЕКРЕТАРА ОК КПЈ ЗА КРАГУЈЕВАЦ ОД 27 ОКТОБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРАГУЈЕВАЦ О БОРБИ ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ ПРОТИВ НЕМАЦА И СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ КОД С. ДАРОСАВЕ¹

27-X-1943 год.

ОК КП КРАГ.

Драги другови,

Ја сам стигао код В.² Шаљем одмах „Ганцера“³ код вас да би били у контакту.

Ми смо јуче имали борбу у Даросави са недићевцима и Немцима. Борба је трајала око нека три сата. У борби погинуло 5 недићеваца и рањено је око 10 недићеваца и Немаца, који су успели да умакну. У тој борби погинула су и наша 3 друга, двојица су из Орашца,⁴ а трећи је Миле⁵ начел. штаба. Наши су успели да их натерају у бекство и они су на попршту борбе оставили: 5" камион[^]

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3283.

² Мома Марковић

® Милорад Грујић, курир ОК КПЈ за Крагујевац, извршио самоубиство 15 маја 1944 год. у с. Даросави да не би пао жив у руке четкицима Д. Михаиловића од којих је био опкољен.

⁴ Радивоје Јаковљевић и Радисав Гајић

• Богдан Машала

(и смо их попалили), 2 збројовке, 3000 метака, неколико пушака и друго.

Наша је бригада кренула даље, тамо ка „Сељаку“⁶.

С. Ф. — С. Н.!

Друг. поздрав
Павле⁷

БР. 116

ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ ОД 29 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О АКЦИЈАМА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА И ВЕЗАМА СА ОКРУЖНИМ КОМИТЕТОМ КПЈ ЗА ЗАЈЕЧАР¹

29/X 43.

П.К-у

Драги другОви,

Добили смо вашу пошту од 21/X. Услед наше одвојености нећемо моћи на све сада да вам одговорим⁰.

Ситуација се на нашем терену постепено поправља у нашу корист. Страх код народа све више нестаје, јер је непријатељ на иашем терену мало активан у борби противу нас. Непријатељске снаге су исте као и раније. Њихова се активност своди углавном на иљачку стоке и хране од народа. Приликом те пљачке врше и претресе, али самс* оног места или терена где оду да иљачкају.

Што се тиче дражиноваца са њима смо имали нарсукоба и то: 10/X код села Мишљеновца, Срез звишки, ту су они имали 1 мрвог и 2 рањена, 11/X код села², исти (срез, нису имали губитака. Запленили смо нешто муниције (побегли су), 14/X ири пребацивању на ресавски терен убијена њихова 2 човека, 15/X 43 70 четника и 15 жандара под командом 2 Немца код Кушиљева покушали да нападну наше, али су се после краће али оштр'е борбе разбегли у неред, 17/X такозвана Врбничка чет. бригада у стрелачком строју наишла је на логор наших код Великог Села. После оштре борбе разбегли су се у неред оставивши 2

⁶ Миле Вуковић

⁷ Душан Петровић-Шане

¹ Оригинал писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2667.

² Односи сеј на борбу са чегницима Д. Михаиловића код села Житковице, Гољбачки срез.

мртва, 1 теже рањеног и 2 лакше. У свим овим сукобима "ми нисмо имали никаквих губитака. Ови сукоби су страшно заплашили четничке банде те су се скупили у веће групе те нас траже. У народу је ово силно одје'кнуло те народ сад више не верује њихОвим лажима да су уништили партизане.

Њихову сарадњу са окупатором све више увиђа народ, те су већ Иопуно компромитовани у народу и сад све што учине то могу силом. Поново су почели са клањем, скоро су у селу Барама заклали ода и сина као наше симпатизере, у селу Драговцу р(ади рехабилитације заклали су тројицу који су имали неке везе са окупатором.

О организационом раду писаћеМо вам следећом везом кад добијемо извештаје са целог терена.

Исто то и о штабу и његовом попуњавању, јер ИаМ другови из штаба тр'еба да пошаљу иодатке о неким друговима који су требали да се провере кроз акције.

Што се тиче самог одреда он се кроз ове сукобе са? (четницима Знатно учврстио. Нарочито је доста учинило кретање већим снагаМа читавим тереноМ, које је предвиђено Іна (нашем састанку, а које је одмах потом учињено. Тако је то деловало позитивно на борце а још више на народ.

Прилив нам долази помало тако да сада помало али редовно јачам'0. Учвршћивању одреда допринеће и то што је код нас дошао један друг који је 1941—42 био ш-Мандир чете у Ваљевсиом одре'ду, потеран за Немачку и побегао, има добро војно искуство, њега мислимо за на-Лчелника штаба који ће заједно са командантом војнички иодизати људство. О њему ћемо вам следећом везом послати податке.

У раскринкавању Др.[аже] Мих.[аиловића] ми се углавном држимо онога што он и јесте, издајник.

О њима још нешто, на нашеМ терену и то највише на ресавском и моравском терену изводе присилно на егзерцир сеоске омладинце, које после неког времена враћају кућама.

Добро је да ћете нам дати везу са Гл. штабоМ³ преко вас јер досад нисмо са њима имали још ниједну везу.

Зајечарцима⁴ смо преко Пореча послали писмо, чекамо рд њих одговор. Зајечарци су у тај срез односно у МК⁵ послали свог човека да ради те смо м'и нашег повукли кога

³ Главни штаб НОВ и ПО Србије

⁴ Окружном комитету КПЈ за Зајечар

⁵ У то време у Поречком срезу није постојао ни срески ни шесни комитет КПЈ.

смо били нослали тамо да ради. Ви одлучите хоће ли тај срез остати њима пошто су они ту већ поставили свог друга.⁶

О радио-станици, Николишу⁷ и свему другом писаћемо опширно следећом везом, пошто не можемо на то дати одмах одговор као што рскосмо услед наше разбивености те не можемо да вам одмах одговоримо на све.

Преко ОК Млад.[еновац] добили смо 25.000 дин., кажу нам другови да сте нам ви послали.

Добро је да ћете нам послати матрице пошто их нигде не можемо да добијемо.

Што се тиче Историје и осталог материјала о коме нас питате да ли нам треба, нама су приликом пада многих другова пале и неколике књиге Историје, то је углавном било у одреду, те би нам добро дошле амо имате. Од материјала добили смо прошлом везом¹: 30 ко'м. Глас, 5 Шм. О нац.[ионално:м] питању у Југос.[лавији], 5 ком. О кадровима, 1 примерак Организација Скоја у војсци, 1 Примерак о теоретском подизању пар. кадрова и један примерак образац упитника. Сву смо пошту примили исправну, неотварану.

Шаљемо вам јавку и место где би нас тражили.

Место: 21131884125174 Срез пожарев. код 21721195 233312 5153837219161714.8

Ваш долази и пита, треба ли ти сукно да купиш, од¹говор¹, требаће ми у пролеће.

То би место у случају да до тога дође ми редовно контролисали. Ваш би [курир] долазио једном до двапут недељно, то би били недеља и четвртак.

Што се тиче предлога⁹ Пор.[ечка] чета¹⁰ остаће тако као што ви кажете. "Ми смо мислили да ћемо моћи неко време да је прикључи¹о нашем одреду те би разбили чет. [ничке] банде са тако већим снагама, јер су оада врло неборбени, и уколико би са друговима из Зај.[ечара] то м¹огли да урадимо тако нешто, тојест да би цх зајед¹ничким снагама...^{1X} судећи по садањој њиховој неборбености, апсолутно разбили.

На нашем тере¹ну би само са још толико снага колимо их сада имамо они били разбивени.

* Поречки срез од септембра до новембра 1941 год. био је везан за ОК КПЈ за Пожаревац, иначе за све време НОБ остао је везан за ОК КПЈ за Зајечар.

⁷ Ненад Николиш

⁸ Редакција није могла да дешифрује ове шифре.

⁸ У орииналу реч предлог је прецртана.

¹⁰ У јесенч.1943 год. Поречка партизанска чета уопште није постојала.

¹¹ У оригиалу је реч на овом месту прецртана.

Наша шифра коју сте нам послали ражи одмах, те смо по њој и писали сада.

Добро је да нам одмах шаљете вашу нову пошту, односно директиве по нашој пошти. Ми смо уредили са куриром да он чека док му ви не предате пошту.

Примили смо к знању вашу резервну везу коју сте нам дали те ћемо је по потреби користити.

СМРТ ФАШ. [ИЗМУ] — СЛОБ. [ОДА] НАРОДУ!

Друг. поздрав
ЗА ОК ПОЖ.

Јанко¹²

Друг Д.¹³ још није дошао.

БР. 117

**ПИСМО ЧЛАНА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПОЈ СВЕТО-
ЗАРА ВУКМАНОВИЋА-ТЕМПА ОД 30 ОКТОБРА 1943
ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ВРАЋЕ О СТВА-
РАЊУ ЗАЈЕДНИЧКОГ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ДРУ-
ГИ ЈУЖНОМОРАВСКИ, КУМАНОВСКИ И КОСМЕТСКИ
НОП ОДРЕД¹**

Друже Ваао,²

Примио сам твоје писмо. Из њега видим да сте добро гурнули напријед. Ја Вам овдје нећу много писати јер желим да Вам дадем само нека кратка упутства:

1) Потребно би било остварити заједнички оперативни штаб између Вашег⁸ и Кумановског одреда па евентуално и Косметовског. Наиме, прије 10 дана отпутовали су тамо неки Енглези⁴ у пратњи Македонског шарског одреда. Са њима треба да пође и Косметовски шарски одред. Када ови Одреди дођу до Вас (уколико нијесу већ дошли) Ви са њима образујте заједнички оперативни штаб и упутите их

¹² Брана Стојановић

¹³ Божа Димитријевић, секретар ОК КПЈ за Пожаревац

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 5780.

² Василије Смајовић

³ Односи се на Други јужноморавски НОП одред.

⁴ Из енглеске војне мисије која се налазила при Главном штабу НОВ и ПО Македоније упућен је један њен официр са шифрантом и радио-станицом у Оперативни штаб Другог јужноморавског, Кумановског и Косметског НОП одреда.

да ухвате терен Сктске Црне Горе и Гњилана тј. са друге стране ируге Ниш—Скопље. Концентришите снаге на тај начин и ставите све под једну команду. Није (искључено да ја продрем до Вајс са два косовска батаљ(она у најшрије вријеме.

2) Шалоните редовно извјештаје до мене да бих их могао објављивати преко Сл. Југославије пошто сада имам везу са њима преко радио-станице. —

Темпо⁵

30 окт.⁶
Кичево

БР. 118

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ
ОД 30 ОКТОБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА КРАГУЈЕВАЦ О БОРБАМА КОСМАЈСКОГ НОП ОД-
РЕДА ПРОТИВ ЧЕТНИКА Д. МИХАИЛОВИЋА¹**

30-X-43 год.

О.К-у КРАГ.

Драги другови,

У вашем писму од 11-X-43 год. видимо да на вашем терену располажемо са јаким' снагама. Што се' тиче нашег терена ситуација је следећа. Налазимо се пред народним устанком. Народ са великим одушевљењем поздравља наше акције. Имали смо два значајнија сукоба са дражиновцима и то један у Губеревцу, где су драж.[иновци] имали 25 мртвих, запленили смо у овој борби 1 холандски митраљез и 25 пушака. Њихова снага у овој борби била је 300 а наших 100. У другој борби која се водила између Друговца, Ландола и Суводола, у којој су учествовали 800 дражиновца 'према 130 ладаих а борба је трајала 8 ч., у овој борби је дошло до кундачења. Мртвих драж. било је 30, заробљ.[ено] 29. У овој задњој борби су тако деморалисани да чим чују да се налазимо у 'њиховој близини одмах беже. Запленили смо 3 пушкомитраљеза и 35 пушака. Прилив нових бораца у наше чете је обилан. У појед.[иним] местима траже да их мобилишемо. Дражиновци пре ове

⁵ Св^тозар Вукмановић-Темпо

⁶ У оригиналу недостаје година, али је највероватније да документ поти^ од октобра 1943 године.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3698.

борбе успели су да већи број сељака мобилишу сад не успева; седаци беже од куће. Држ. кољу дебр^{Им} свиње, овде, људима упадиу у кућу по 100 на ручак. Нап⁶ кука од њих. У писму видимо да немате техничку кољу м^Д шаљемо; тражите нам гештетнер, немамо, само један а^у изгледу је да ћемо добити, и чим будемо добили посла^у ћемо вам. Шаљемо вам сестру „Дебеле“ која је била код ва^а на терену 1941 год. Шифра се не слаже и тако нисмо успели да дешифрујемо. Потребно је да што тешњу везу одржавамо, а уколико би било могућности да нам шаљете значајније акције наше бригаде, моја оперише на ва^шем терену.

Са друг. поздравом

С. Ф. — С. Н.!

ОК МЛАДЕНОВАЦ

БР. 119

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 31 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВИ ПО СРБИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ БУГАРА И НЕМАЦА¹

ШТАБ

І. Ј. М. Н. О. БРИГАДЕ

31 октобра 1943

Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

28 октобра Бригада са 2 одредским батаљоном¹ І. Ј. М. Шреда напала је на Бугаре на положају с. Богојевац—Руњковац. Бугари су пошли према Медвеђи из Лебана, било их је 250. Бугари су брзо били опкољени. Борба је почела у 10.45 часова, али како су се Бугари при нападу затворили у куће с. Руњковац и одатле се бранили, то је б^ор^оа била упорна и жилава, вођена пуних 10 насова. Морало је да се ликвидира заселак по заселак, кућа по к^ућа^п, по⁰⁰ 17 часова стигло је појачање Бугарима из Лебана (око[^] људи), те је и ово појачање јрш у сусрету било н^ат^ер[^] и у бекство и јурено до самог Лебана. Бугари су о^ст^ав[—]и на бојишту у току борбе 50 мртвих (пребројано) и в^ше рањених. Наши губици су били: 5 мртвих и 5 лакше раше

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 413.

нападено је 1 тешки минобацач (комплет) са бомбама, 2
ешка митраљеза, 24 муницијске кутије за митраљез, 1 ку-
резервних делова за митраљез; 8 комплет самара за
итраљез, 6 аутомобилских точкова (са камиона од 5 тона),
1 мотоцикл са приколицом, једна унутрашња ауто-гума, 1
кутија са алатом за ауто, 3 сандука за муницију миноба-
цача, 1 сандук за минобацачке бомбе (4 ком.), 1 акумула-
тор од 6 волти, 3 оглава и 2 ама, 2 сандука муниције, 3
митраљеза са резервним деловима и муниција, 40 пушака,
1 машингевер са муницијом, 24 ножа, 48 фишеклија, 38
шињела, 17 чизама, 2 пара цокула, 11 блуза, 5 шаторских
крила, 10 чутурица, 11 чакшира, 3 узде, 13 бомби, 17 опа-
сача, 2 часовника, 2 револвера, 9 пијука, 7.009— лева, 580—
динара. Осим тога заплењено је и 10.000 метака.

Непријатељ је сутрадан спалио више кућа у с. Бого-
јевцу, Лалиновцу, Бучумету и Руњковцу.

На крају је запаљен један камион и приведен 16
заробљених Бугара.

Морал је код наших бораца добар.

Оскудевамо у пропагандистичком материјалу, те не мо-
жемо да га делимо народу који га очекује и тражи.

Од заробљених Бугара, после саслушања, ликвидирали
смо двојицу, док су други изјавили жељу да борбу против
свих угњетача народа Балкана наставе заједно са нама.
Један од њих је био у О. К. и при масовним организацијама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант

Михајловић Ћирило⁸

Предраг М. Марковић

1 новембра 1943 године Бригада је са 1 батаљоном
Ј. М. одреда извршила напад на Немце у с. Коњувцу, где
у пљачкали народ уз помоћ жандармерије па чак сило-
вали и жене. Напад је извршен цоћу у 24 часа. Немаца је
оило око 400; борба је вођена пуна 3 часа. Бригада је
успела да уђе у село на Невши окупатору губитке у мртви
Рањеним. Немци су били у тврдим зградама и оолидно
бопб р'ОВОВИЛ'а> те је борба била врло живава. У току
Немцима је стигло и појачање.

Наши губици: 1 теже рањен и 2 лакше.

— аггашено је више њебади, муниције и бомби.

⁸ Кирило Михајловски-Грујица

Због пљачке и силовања "које су вршили Немци, народ је са одушевљењем примио борбу коју је Бригада водила. Морал је код бораца добар.

! ' ; СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! I ; I •

Политком
Михајловић Ђирило

КоМандант
Предраг М. Марковић

БР. 120

НАРЕДБА ШТАБА ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД ОКТОБРА 1943 ГОД. О ЗАБРАНИ РАДА ОПШТИНСКИМ УПРАВАМА И СЕОСКИМ КМЕТОВИМА¹

Октобра 1943

НАРЕДБА

Крвави фашистички окупатор¹ и ове године хоће да нас оиљачка. Њему пије стало до живота наше деце, наших мајки и жена, мужева и очева, да ли ћемо и ове године као и прошле скапавати од глади. Ту своју намеру фашистички окупатор спроводи помоћу и кроз ненародне органе старе власти, уз помоћ општинских управа, сеоских кметова и других издајничких органа.

Наши јуначки партизани који се боре за национално ослобођење нашег народа и наши народно-ослободилачки Одбори, израз праве народне власти, неће дозволити да фашистички окупатор уз помоћ срамних слугу опљачка тешко сабрану храну за живот нашег народа. Имајући љубав, поверење и подршку свог народа, за чије се интересе борим⁰ већ више од две године

НАРЕЂУЈЕМО

1)" Да председници Општина, дељовође и сеосМ кметови одмах и без изузетка напусте своју службу и никакве Наредбе и мере окупатора и издајничких власти не при- Мају и народу не преносе ни сада око прикупљања реквизиције или прикупљања кукуруза, ни у будуће.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2464.

2) Да нико не сме вршити прикупљање било какве реквизиције у селима и општинама, јер се тиме помаже окупатор и пр^одужује наше ропство.

Сваки онај ко прекрши ову наредбу, која је *црва и Шледња* опомена, сматраће се као народни издајница и непријатељ данашње свете Народно-ослободилачке борбе и блиског ослобођења нашег народа и као такав примиће на себе страшну одговорност и гнев нашег народа и наших ружаних снага и на лицу места биће најстрожије кажњен.

У борбу за одбрану наше муком стечене имовине!

У партизане, родољуби, јер је ту место за сигурну заштиту жита и друге хране и брже ослобођење нашег народа!

Смрт пљачкашима и њиховим срамним помагачима!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОРИ

*ШШ**-^—....

Ш Т А Б
I ЈУЖНО-МОРАВСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 121

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД ОКТОБРА 1943 ГОД. О АКЦИЈАМА ОДРЕДА У РЕСАВСКОМ И МЛАВСКОМ СРЕЗУ¹

АКЦИЈЕ

14-X-43²

Будући да је мравско-посавски³ терен остао дуже времена без појаве наших снага, то је одлуком штаба одреда донесено решење, да се у циљу појаве међу становништвом пребацим^р на поменути терен, да разбијемо несметани рад реакције, њен покушај мобилизације млађих снага, те терор који су спроводиле разне реакц.[ионарне] фракције као: дражиновци, жандарми и др.

¹ Оригинал, без потписа, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 3886^а

² Извештај је вероватно гисан после четрнаестог октобра јер се у њему го^рори о акцијама од 16 октобра 1943 године. Извештај је упућен Окрузном комитету КПЈ за Пожаревац.

³ Треба да стоји мравско-ресавски терен.

13-X-43 кренуо је одред преко Петровца—Млаве—Породина за Кушиљево, и даље.

У току тога ДТтаког марша при прелазу породинских салаша наша колона наишла је на четничку заседу која је нонтролисала тај прелаз за Моравску долину. Наши борци су се брзо снашли, извршили брзи обухват поменутих салаша и заробили 2 четника без и најмањег сопственог губитка. Осим двоје заробљених заплеме!но је разне припадајуће им војничке и друге опреме и демолиран и уништен за употребу припадајући им мотоцикл.

Иако је брзо изведен наш маневар ипак су неки успели да умакну те тако известили остале четнике који су наводно логоровали ту негде у близини (по изјави једног заробљеног).

Времена је било мало, свануће је близу те смо брзо по завршеном претресу салаша наставили пут.

Одлучили смо логоровати у селу Кушиљеву, те смо то и учинили.

У село смо стигли у освит тако да смо покрај велике пажње ипак били примећени и откриве^ни, што је дало могућности и времена чет.[ницима], жанд.[армима] и Немцима (по подацима које смо други дан добили) да нас увече истога дана нападну. Благовремено смо били од неких симпатизера рбавештени да се у селу налази нека војска, на основу чега смо изашли ван, верујући да се на нас спрема неки напад. Тако се и десило. Након кратког времена наше заседе, које су биле постављене око куће, приметиле су неко привлачење кући у којој смо данили.

Знајући да наши нису, отворена је ватра на нападача. Наша митраљеска ватра била је веома концентрисана тако да је нападач отступио и из даљине отворио ватру, која је била безопасна. Не знајући са каквим снагама нећријатељ напада ни где се налази, одлучили смо да се повучемо. Приликом" борбе, која је била истина врло кратка, заробљејНИ четници који су нам постали као баласт ликвидирани су. Као опаска на овде изнесене случајеве може се констатовати следеће:

Држање бораца у овим случајевима било је на војничкој виси(ни, а као оиаске које нам могу служити као поука можемо рећи да није било довољно конспирације која је најбит|нија за одржање групе. Мада је било тешко избећи све грешке Моје нам намећу оно што не желимо, ипак наш доста необазриви прелаз породинске косе главним путем који везује Стиг са Моравском долином, који је шнтролисан од стране чет. банди, и улазак у село Кушиљево већ у освит зоре како нас је могао свако приметити.

16-X-43 В.[елита] Село

Након још једногведеног дана у Морави, а обзиром¹ на ситуацију која није била иимало повољна, наставили смо марш у правцу Стига тј. за В. Село. У освит зоре стигли смо у непосредну близину В.С. и ту у шуми залогоровали. Будући смо били од веома дугог марша (целу ноћ) уморни, и ненахрањени, послали смо друга воји је родом из тога села (Косту⁴) да би се састао са нашим људима и набавио храну за чету. На путу ка селу буде нападнут од једне развијене у стрелце чет.[ничке] колоне која се кретала у правцу нашег логора. Опазивши га припуцали су, нашто смо кренули у сусрет четницима да спасемо друга.

Наш сусрет са четницима развио се у доста оштру борбу која је трајала преко једног сата. Четници су најурени из В.С. у правцу Врбнице. Резултат борбе био је 5 мртвих и 8 рањених четника (према подацима сељака из дотичног села).

Сукоб који није био предвиђен у нашем плану, а који нам је наметнут, по свим знацима био је проузрокован нашим несмотреним уласком ка логору покрај једне куће чији укућани су највероватније били већ устали.

Морал и офанзивни дух наших бораца био је на великој висини што се мора Нарочито нагласити.

11-X-43 В. Бубањ

Једанаестог октобра после извршењог покрета из села Лесковца (... Петров.[ац ца Млави]) одлучено је продужити Покрет према В. Бубњу где се намеравало остати 2 дана у циљу лодмора. Обзиром на положај који заузима поменуто Место као веома згодно за случај неког напада, сместили смо се и предузели мере предострожности. Мере су биле потребне из разлога што је био пао снег те ноћи па је непријатељ по трагу могао лако познати где смо и узнемити нас.

Другога дана навече око 10 ч. примећено је неко кр[^]тање и пуцањ пушке у непосредној близини нашто смо брзо изашли ван и предузели мере. У моменту нашег изласка непријатељ је примећен у непосредној близини са обе стране зграде, на којег смо отворили ватру која је непријатеља збунила и натерала у бекство. Да су се четнички бандити разбегли говори нам то, што су по групама разбијени наилазили на нас и у паничном бегу сваки на своју страну се разбегли без да су и покушали да дају неки

⁴ Павле Андрејић

отпор. Обзиром на ноћ није се могла Извести никаква усиешна акција против њих.

Као осврт на овај сукоб може се констатовати да су и овде као и досад одлике које красе наше борце биле до максимума испољене.

БР. 122

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДЕ КАЧЕРСКЕ ЧЕТЕ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ" ОД ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О СТАЊУ У ЧЕТИ И ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА¹

ШТАБУ I ШУМАДИСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ"

Осмодневни извештај 3 качерске чете

1. *Бројно стање*: Чета има 19 бораца.

2. *Наоружање*: а) Чета располаже са 18 пушака, 1 Пушкомитраљезом, 3 пиштоља и 1 бомбом офанзивном.

б) *Мунициџ*: 126 ком. метака за пушке, 50 ком. метака за пушкомитраљез, 22 ком. метака за пиштоље. Просечно: 7 ком. метака на 1 пушку; 50 ком. метака на Пушкомитраљез и 7 ком. метака на 1 Ништољ.

3. *Акције и борбе*: 12 октобра у ноћи једна наша десетина је са другом командантом Жиком² ишла у акцију прикупљања муниције у Калањевцима и донела 45 ком. метака за пушку. 13 октобра је једна десетина са другом³ командантом Жиком и др}Фом политкомбм чете, око подне ишла у акцију у варошицу Брајковац. Ту смо узели 2 бомбе (1 офанзивна и 1 дефанзивна), купили 3 пара опанака и другог материјала за борце наше чете. 14 октобра увече наша чета је упала у зграду жел. станице Угриновци. Пошто смо иселили ствари шефа станице, запалили смо архиву и зграду. Из благајне смо однели 4.220 динара. После тога је једна наша петорка са другом политкомом чете отишла у општину, прегледала и запалила архиву. 15 октобра ујутру примећена је велика концентрација банди Д. Михаиловића са намером да нас нападну. Ми смо се повлачили и у Угриновцима је дошло до кратког пушкарања, одакле

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4386.

¹ Живорад Симић

смо се повукли у правцу Бољкоџаца. У Бољковцима смо запалили општинску архиву и демолирали пошту из Које смо однели пољски телефон. *16 октобра* ујутру у селу Ручићима поново су се концентрисале снаге Д. Михаиловића. Наша заседа је на њих отворила ватру. Одмах су се остали борци извукли из куће и изашли на положај. Не оценивши добро непријатељске снаге и положаје, једна наша десетина и једна десетина Чачанског одреда вршиле су јуриш на јнепријатеља. У жестокој непријатељској ватри тешко је рањен друг командант Жика (у прелом бутне кости и у стомак) и друг Руски³ лакше рањен у обадве ноге). После тога јуриша почели смо да се повлачимо јер смо видели да су нас далеко јаче снаге почеле опкољавати. Повлачећи се понели смо рањеног друга Руског и једног друга из Чачанског одреда. Друга команданта Жику, услед тешке ране и незгодног положаја нисмо могли понети. Обруч непријатеља претио је да се око нас стегне. Штаб је наредио да се рањеници оставе законспирисани, па да се обруч пробија. Прогоњени жестоком ватром непријатељског аутоматског оружја успели смо да се извучемо без даљих жртава и (повучемо у село Таково где смо касно у ноћ стигли, прогоњени непрестано од бандита. За време борбе дезертирао је друг Ђорђе. *17 октобра* у ноћ једна наша седморка и једна осморка из Чачанског одреда отишле су у Ручиће да претресу терен. По информацијама које су од сељака добили, бандити су нашли друга Жику, друга Руског и друга Тому⁴ (из Чачанског одреда) мртве и отерали их у Угриновце.

4. *Прилив и дезерирање*: *16 октобра* за време борбе са Дражиним бандитима дезертирао је друг Ђорђе и предао се четницима. Према садашњим информацијама он се и даље креће са четничким бандама наоружан.

5. *Војна обука*: Услед сталног покрета, акција И борби није одржан ниједан час из војне обуке.

6. *Политички рад*: а) У чети је друг политком одржао 19 октобра политички час на коме је прорадио и објаснио борцима чланак из Пролетера: „Национално питање у Југославији у светлости Народно-белободилачке борбе“.

б) У народу: *13 октобра* је друг политком наше чете одржао конференцију са 15 сељака у варошици Брајковцу и говорио о међународној и унутрашњој војној и политичкој ситуацији. *14 октобра* је друг политком одржао конферен-

³ Ђурђевић-Руски из с. Вреоца, Колубарски срез, омладинац, митраљезац

⁴ Богић Васовић

цију са 5 сељака у Козељу и рбјасио им издајство Д. Михаиловића.

7. *Морал и дисциплина*: Морал код бораца био је врло мало, готово незнатио, пољуљан због непромишљеног јуриша на четнике у борби 16 октобра, када је раће'н друг Жнка, Руски и још 2 друга из Чачанског одреда. Сада је морал поново на истој висини. Дисциплина је добра.

8. Здравствено стање бораца је добро.

9. Одело и обућа су грилични. Али како наилазе све хладнији дани борци се морају толије оденути.

10. Благајна располаже са 100 дин. Благајна је имала 4.200 дин.

13.X.1943	год.	издато је	за опанке	1.400	дин.
13.X.1943	„	„	за материјал	600	„
15.X.1943	„	„	за дувани паиИр	2.000	„
15.X.1943	„	„	за пешкир	100	„
Укупно Дин.				4.100	

11. За време борбе 16 октобра друг Ива бацио је торбу са целокупним четним материјалом. Тако је четни дневник, сав материјал за политички рад I дш Ист. С.К.П.(б) пропао.

Политком

Ђира⁵

Командир

Жика Морнар⁶

БР, 123

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ВАЈБЕВО ОД 1 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БРОЈНОМ СТАЊУ, РАС-
ПОРЕДУ И ТЕРОРУ КВИСЛИНСКИХ ЈЕДИНИЦА У ВА-
ЉЕВСКОМ ОКРУГУ¹**

1-X1-1943 г.

П.К -у

Драги другови,

Ситуација код нас у округу није се изменила од последњег опширног извештаја вама. Терор од стране четника не престаје. Малтретирају народ, батинају и мобилишу на силу.

⁵ Милан Матијашевић

⁸ Бранислав Ковачевић

¹ Опигинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2750."

Траже реквизицију у житу, вовцу, чарапама и осталим животиим намирницама. Поред тога терају народ да на време измири окуиатору све што тражи. Одређују патроле које иду од куће до куће и наређују да се све што окупатор тражи однесе у року који је окупатор одредио,

Страх код народа је још увек велики, мада су четници престали са клањем у последње време, мрзе четнике и очекују наше снаге ради њиховог уништења и поласка у борбу.

Може се рећи да је наш округ четничка база, где се Прикупљају, мобилишу и шаљу своје банде у борбу против наше војске на Дрину, у Босну и Шумадију. У последње време почели су да мобилишу више него обично, под изговором да Недић то не би учинио. Народ бега, вади лекарска уверења и слично, да би се спасио. Али напослетку под претњом¹ смртне казне и батина већина иде на позив. Махом мобилишу на 5—7 дана. Иду од села до села, једу, пију и организују своје страже. Пре 20 дана четници су имали преговоре, ради склапања споразума, са окружним начелником Лукићем² из Ваљева. Резултат преговора нам није изознат. У околини Ваљ. четници су стално иако у Ваљ. има и Немаца и Љотићеваца. Не долазе у сукоб, док су Љотићевци, који су се до скоро налазили у Љигу и Бабаићу. вршили сталне Потерс за четничком Колубарском бригадом под командом Реље Додера, тако да су ову бригаду Љотићевци делимично разбили. У неколико потера и сукоба Настрадао је више од 20 мртвих и рањених четника, заробили око 100/0, запленили 1 четнички магацин са храном, као и доста оружја. Једини су се Љотићевци тукли са овом бригадом. Одласом ових Љотићеваца из Бабаића и Љига (њих око 200) за Ваљ.[ево], ови су се поново скупили, нешто мобилисали и почели да вршљају по селима. У појединим селима Колубарског среза позивају младиће и заклињу их „за краља и отаџбину“, говорећи да ће их позвати касније.

Такође су скупљали младиће рођене од 1919—1925 и: Добровољце говорили им да ће их мобилисати за борбу против наше војске која је прешла у Србију. Претседници Из свих општина предали су спискове рођених од 1919—1925 г. Пре два дана били су на саветовању код окружног начелника ради ове мобилизације. Народ негодује. Неки горе да ће узети пушке и прићи нашој војсци итд.

Са мобилизацијом су требали да почну крајем новембра, продужили су до 12 децембра оа,- г. У Ваљ. се налази 1

² Убијен од четника Драже Михаиловића у лето 1944 године.

бат. Љотићеваца који треба да изврши мобилизацију у Ваљевском округу.

Снаге непријатеља

Дражиновци: Њихово бројно стање је готово исто као што смо вам јавили у последњем извештају. Немамо новијих података о њиховим снагама. Имају нешто више мобилисаних док су стални исти. Једино што су се њихове снаге измениле у Рађевини и Азбуковици, јер су разбцјени у борби са нашом војском на Дрини и код Вишеграда, каб и у Санцаку, Рачић³ је пошао у Босну (према новим подацима) са оvd 900, а вратио се са нешто око 100 четника — поново нешто прикупио и отишао ка Вишеграду. Поп Ђиђа отишао је преко Дрине са близу 300, а вратио се са 160 четника, Војко Антонић је пошао са 400, а вратио се са 115 — сви су пошли из Рађевине. Рађевска бригада бројала је 208 четника. У борби са нашом војском погинуло 4, 12 рањено, а 7 стрељано због непослушности. Већи део остао са Рачићем код Вишеграда, мањи део распуштен кућама. Азбуковачка бригада бројала је 680 четника, 630 заробљено код Соколца од стране НОВ — само се 50 вратило. При заузећу Рогатице од стране НОВ четници су разбијени и изненађени на спавању, тако да су бегали боси и у гаћама ка Вишеграду. Сада ее ови остаци налазе у Рађевини.

Окупатор и његове слуге

Ваљево им је база одакле се распоређују ка Ужицу и Дрини, као и ка Шапцу. 25-Х1 1500—2000 Немаца отишло је ка Дрини, 1 батаљон Љотићеваца отишао је у правцу Ужица, а 1 ка Шапцу ради осигурања обале Саве. Колике су јачине бви батаљони не знамо. У Ваљеву је остао један батаљон ради мобилизације у Ваљевском округу. Сада је у Ваљ. формиран пук Љотићеваца у коме има 8 чета по 53 човека, дакле укупно 424. У свакој чети има по 6 п.митраљеза и 1 тешки и по 2 лака бацача мина, затим по 47 цушака. Официри не носе пушке. После неколико дана пошто је формиран пук, отишло је 12 камиона Љотићеваца са њих око 300 у помоћ Немцима на Дрину. Има у Ваљ. 500 Немаца.

Мионица 50—70 СДС. Рађевина—Крупањ 330 белогардејаца, ови осигуравају Крупањ, Столице и Добар Поток. Имају 43 бункера, наводно 140 пушкомитраљеза (ово није

³ Драгослав Рачић, командант четничког корпуса, убијен у јесен 1945 год. од јединица КНОЈ-а као одметник.

проверено), 43 тешка — ови су распоређени по бункерима као и већина п.митраљеза, артиљерије немају — бацача имају али број не знамо. Мојковић 83 белогардејца, 4 бун-кера, у свакој по 2 тешка и по 2 ПММитраљеза. Немају ни бацача ни артиљерије. Бела Црква 56 белогардејаца, о'ни су ту ради заштите варошице и рудника. У овим гарнизонима људство се мења сваких 15 дана. Размештај врши команда свих Руса у овим крајевима, која се налази у Лозници. У Читлуку, Д. Трешњици и Малом Зворнику имају посаду од по 60 Немаца. Ови се распоређују из Бање Ковиљаче у којој их има 480.. У наведена 3 села су ради патролирања поред Дрине.

Штаб 16 див.⁴ предложио је да мобилишемо људе из Рађ.[евине] и шаљемо их у 16 див. ради стварања једне чете, а да ће другови Из 16 див. дати оружје и оспособити чету војнички и политички. Поред тога обећали су да у ту чету прикључе све људе који се налазе Ј^ тој дивизији и осталих бригада. Другови који раде у Рађ. почели су да (мобилишу и шаљу преко Дрине. Досада су пребацили 5 људи, услед четника није се могло доћи до више људи, али су неки позвани и писмено. Пошто се 16 див. повукла, како ће ићи даље пребацивање видећемо. Решено је да тамо пођу Мика⁵ и Дара⁶ чим буде осигурано прихватање од стране другова из Рађ.[евине] По директиви друга Вука⁷ требали смо и те људе прсбацити у Шум.[адију], али то нисмо зато, јер на толику даљину не би ни пошли људи, а и постоји могућност да у путу настрадају. Јавите о овоме да ли смо правилно поступили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Друг. поздраа
ОКВАЉ.[ЕВО]

⁴ Шеснаеста војвођанска ударна дивизија НОВ Југославије

⁵ Милован Милосављевић-Мика

⁶ Милица Павловић-Дара, народни херој, заклана од четника ДМ 1944 год. у су Јошеви код Ваљева као члан ОК КПЈ за Ваљево.

⁷ Мома Ма/ковић

БР. 132

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 2 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ О ПОТРЕБИ ПОЈАЧАНЕ АКТИВ-
НОСТИ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ПРОТИВ НЕ-
ПРИЈАТЕЉА¹**

ОК-у ПОЖ.

Драги другови,

Примили смо извештај, вашег одреда Гл. шт. за Србију.

Мислимо да је одред у могућности да изводи крупније акције. Треба изводити акције против окупатора, макар на саобраћајне објекте, ометати га у пљачки итд., ако се не могу изводити крупније акције за муницију. Те акције подижу морал код бораца, популаришу нас у масама, а повукле би за собом распадање [у] четничким редовима.

Шаљемо друговима упутство за војну обуку — План и програм. Курсеви, војни и политички, то је пут за подизање кадрова и ми га морамо решити. Уколико будем организовали више војне курсеве и ви би послали и ваше људе.

Ви се налазите у ситуацији у којој су се налазили други наши одреди пре у₂ год. Гл. шт.² има у перспективи стварање и на вашем теретну ударних јединица војске, макар у зајед. са Зајеч. одредом. У Шумадији и на југу стварање рег.[уларне] војске³ значило је огромни прелом¹ унапред у НО борби у Србији. Надамо се да ћете и ви пребродити тешкоће и снажно кренути напред.

Водите рачуна о људству, одећи, обући и исхрани. Развите кампању за... помоћ партизанима. Нека другови појачају будност — да нас непр.[ијатељ] никад не изненади (скорашњи случај са изненадним чет. нападом).⁴ Највећа конспирација у изградњи болница (рањеницима везивати очи кад се уводе и изводе из болнице итд.).

Развите широку борбу против недић.[евске] мобилизације.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2563.

² Главни штаб НОВ и ПО Србије

³ Мисли се на стварање првих НО бригада у Шумадији и Јужној Србији.

⁴ Овде се мисли на изненадни напад четника на Пожаревачки НОП одред у В. Селу, Млавски срез, 16 октобра 1943 године.

Шта је са тим мед. Стефановићем? То је неки бандит те га треба *добро* саслушати и не сме остати у одреду. Ако има сиљоштену горњу половину носа онда је гестаповад. Пошаљите нам шифровано број партизана и наоружање.

СМРТ ФАШ.[ИЗМУ] — СЛОБ.[ОДА] НАР.[ОДУ]!

2/X1/43

ПК ЗА СРБИЈУ

БР. 125

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 4 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ
КОРПУСА О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У
УЖИЧКОМ ОКРУГУ¹**

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Оп. Бр. = 169
4 новембра 1943 год.
у 11 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ⁸

Штаб II Пролетер'ске ударне' бригаде са Бр. = служб. од 2 новембра 1943 г. известио је следеће:

„Према добивеној заповести извршили с'о покрет са наша три батаљона, једним далм'атинским батаљоном и полубатеријом топова и сада се налазимо на линији: Доброселица—Бор'ова Глава—Шишачка Коса—Медвеђе Брдо. Успут на непријатеља нисш наишли.

Ситуација: Четничке банде су у распадању. Сељаци из Драглице, Доброселице, Негбине и Сеништа су готово сви код кућа. Још понеки се крије и наседа четничким лажима да ћемо их све редом убијати. Народ нас је' дочекао хладно без неког узрујавања, јер сви знају ко су партизани. Ту и тамо изађе по неки друг, који је раније био партизан па је остао овамо и за време четника се мало крио а и четниковао. Из причања мештана да се закључити да су се

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисторијског института под бр. 12—5.

¹ Из овог извештаја узет је само онај део који се односи на Западну Срби; (Ужички округ).

четници поделили у две групе и да је једна са Дражом отишла у правцу Таре а друга са Калаитом³ у правцу Ојмовице. Пораз њихов на Бистрици и око Прибојске Баше их је страховито деморалисао. Бежећи отуда неки су говорили да су их партизани могли све побити само неће да пуцају у меоо већ у ваздух. Други су се заклели да никад више неће прећи Увац. Већина од њих је била насилно мобилисана. Терор је четнички врло страشان тако да се каткад и њимови симпатизери гнушају. Народ је сит четника као и окупатора, који је разрезао велики порез у намирницама а Нарочито у стоци од сељака. Народ је већ сазнао да иод четника (нешто *шкрити* а 'нарочито у односу на Енглеску а и сами четници причају да их је Енглеска издала и помаже партизана. Може се слободно рећи да нас је народ очекивао и да наш долазак овамо сматра сасвим нормалним. Проналазе се познаници. Питају за појединце где су и шта је са њим'а а причају и о страдањима наших друлова који су остали овде.

Сељаци који су јуче, 1 о. м'ес., дошли из Ужица причају да у Ужицу има Бугара И нешто Немца. Већину посаде чине Бугари. У Ужице су дошли и Италијани из Прибоја. Једни имају оружје (фашисти) а други алпини* немају. Ови фашисти су јуче вршили заклетву Хитлеру код Соколског дома. Број окупаторских снага, у Ужицу нисмо могли до сада утврдити.

У Чајетини нема окупаторских снага. Сада је баш један сељак дошао отуда и прича: На Палисаду има Бугара око две чете са нешто коморе. Они шврљају по Палисаду без неких нарочитих обезбеђења.

У Љубишу има такође Бугара, који су пре неколико дана одатле ишли у правцу *Ивањице преко Беле* Реке, Високе, Бјелуше итд. у циљу чишћења терена. Сви су се поново вратили у Љубиш. Ту их има ртприлике око 600—700. Бугари такође страшно поступају са народом, пљачкају и к>тимају.

Сад смо баш еаслушали једног сељака коме је син у партизанима и он је ју^е дошао из Ужица, те ћемб овим да употпунимо извештај о Ужицу. Немци из Ужица пре неколико дана су отишли до Кремна возом а одатле пешке у правцу Вардишта и Мокре Горе. Једаи од Немаца је рекао да иду у борбу противу бандита. Не зна колико их је отишло. У исто време једна колона Бугара је дошла из

³ Вук Калаитовић, командант Другог милешевског четничког корнуса, убијен као одметник 1949 године.

⁴ Мисли се на бивше припаднике алписких јединица италија"ске војске која је капитулирала 2 септембра 1943 године.

„На нашем сектору нема промена. Ноћас (3/4 о. мес.) око 12 час. чула се је јака борба у правцу Палисада. Упућена је патрола, која је дошла до ,на један километар пред Краљеву Воду и из приче једног сељака дознала: да су код куће овог сељака наишла два рањена партизана који су били на носилима. Пратиоци рањеника рекли су да би све било добро да Бугари нису запалили једно село и једну кућу, те тиме обасјали предтерен, тако да наши нису могли да се приближе непријатељу. После два сата ноћи није се нигде ништа чуло. Из овога се да закључити да су Крајшници вршили напад на Палисад,² али исход борбе није познат. Упућена је друга патрола ради детаљнијег испитивања.

Стање у Љубишу непромењено. Сазнали смо да непријатељ располаже са 10 тешких митраљеза, 20 машинских пушака и једним тешким бацачем. Сељаци причају да оскудевају са муницијом. Према извештају сазнали смо да их нема колико смо то јавили у прошлом извештају већ да их има око 300.

Гледаћемо да ове на положајима у Љубишу дападнемо чим¹ добијемо извештај са Палисада и кад нам са КокИноп Брода стигне наш 2 батаљон а на његово место упутимо Далматински батаљон. Напад би извршили са три батаљона, задржавајући један батаљон на просторији Доброселица—Борова Глава. Напад би следио ноћу 5/6 новембра т. г.

Код једног сељака, из Љубиша, нашли смо једну тешку „бреду“, 3 белгиска митраљеза, један митраљез „хочкис“ и један лаки италијански бацач. Према причању сељака ово оружје су оставили пожешки четници, бежећи испред нас.

Једна наша патрола ухватила је једног четничког официра и две милосрдне сестре. Официр је успео да изврши самоубиство, док смо од болничарки послали једну у нашу болницу а другу Команди места у Пријепоље.

Општа ситуација: Сељаци, који су пре два дана дошли из Пожеге и Драгачева причају да је народ заплашен, Опљачкан и попаљен, како од четника тако и од окупатора. Сељаци беже и од четника и од окупатора у шуму. Сељаци се распитују за партизана и питају докле су дошли и колико их има. Опште расположење сељака у овој околини према Партизанима је врло добро. Из разговора са њима може се ридети да су пратили развој догађаја и да данас јасно

² Односи се на напад Четврте крајишке НОВ бригаде Пете удаР^{не} дивизије на једну бугарску јединицу на Палисаду где је убијена и рањено око 100 бугарских војника.

виде ио су четници и к'оме служе, а ко су партиза'ни. Из причања сељака сазнајемЈо да међу четницима, а нарочито међу њиховим вођама, постоје трења и сукоби, тако да има маса случајева да су једни друге убијали ради положаја. Немци са своје стране су масу тих својих сателита, који су у последње време све више сарађивали са Дражом, успели да похватају и протерају у интернацију.

Један сељак који је скоро дошао из Чачка прича да у Чачку има врло мало окупаторске војске.

Што се тиче партизана и њихових акција у Србији, сељаци знају толико да их има у околини Аранђеловца, Лазаревца и у Источној Србији око Књажевца. Чак причају да су партизани упадали у Књажевац, упалили неколико јавних установа и побили неколико зликоваца. Ово су све извршили ноћу претходно угасивши светло у целој вароши у којој је настала узбуна. Од наших нису успели никога да ухвате.

Према ситуацији која влада оваМо, ми смо мишљења да би требало убрзати акције према Србији и то ширих размера, јер према досада добијеним подацима, овама нема Неких нарочитих концентрација. Очекујемо од вас директиве у том погледу..."

Штаб II Далматинске бригаде известио је телефоном следеће:

Са наша три батаљона и са једним батаљоном Санџачке бригаде прешли смо Увац и очистили од четника села: Божетиће, Буковик, Трудово и Штитково. Четници су преко Чемернице побегли у правцу Моравице. Ову групу сачињавале су Пријепољска бригада, Пљеваљска бригада, нешто Црногораца са Лукачевићем,³ Србијанаца са Марко-Јвићем⁴ и Цветић.⁵ Калаит⁶ је исто са њима.

Њихова болница, која се налазила у Штиткову, пребачена је пре неколико дана у правцу Моравице. Све сељаке из Штиткова евакуисали су. Причали су да ће се вратити;

³ Војислав Лукачевић, командант свих четничких јединица на територији Санџака, осуђен је на смрт од Војног суда у Београду августа 1945 године.

⁴ Милош Марковић, командант Пожешког четничког корпуса

⁵ Радослав Цветић, командант Јаворског четничког корпуса, по-
УКао се 1944 год. за Босну и отада нема никаквог трага о њему.

⁸ Вук Калаитовић

заједно са Немцима и недићевцима. Око Штиткова нађена је извесна количина материјала.

Других догађаја на терену ове дивизије нема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар Начелник штаба Командант п.пуковник
мајор,

Сл. Пенезић⁷ С. М. Солдатовић⁸ Љубо Ђурић

(М.П.)

БР. 127

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
6 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА БУГАРСКЕ ЈЕДИ-
НИЦЕ У С. ЉУБИШУ¹**

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. елужбено
6 новембар 1943 год.
у 12 час.

ЗАПОВЕСТ

Секција Вардиште—Ужице 1:100.000.

Ситуација: непријатељски гарнизон Ужице своје обезбеђење избацио је на Палисад и Љубиш. Десета крајишка бригада нам је јавила да ће она извршити напад на Палисад.

Наша бригада ојачана полубатеријом топова извршиће напад на Љубиш у циљу ликвидирања тог непријатељског упоришта. Према подацима које смо добили у Љубишу се налазе Бугари у јачини од 3—400 војника.

Наоружање према једним подацима који нису проверени је: шест до осам тешких митраљеза и више пушкоми-траљеза, један бацач и непроверено један брдски топ. Морал непријатељских војника је слаб. — Према причању сељака војска је њихова расположена за предају.

У циљу извршења овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

⁷ Слободан Пенезић

⁸ Стојадин Солдатовић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноистори-ског института под бр. 1—2.

Десна колот:

II батаљш, IV батаљбн. Командант шлоне је заменик команданта бригаде друг Луне.²

Кренуће правцем: Медвеђе Брдо—Радојчин Гроб—Горњи Љубиш — низ реку Љубишницу—Љубиш. Код првих кућа еела Љубиша IV батаљон ће ићи левом страном цесте Ужице—Кокин Брод и напасти непријатеља на Смиљанића коси с леве стране обухватајући га. Други батаљон ће прећи цесту и напасти непријатеља који је посео СмиљанЉа косу к. 1059 и гробље љубишко обухватајући га са десне стране.

Лева колона:

I батаљон и једно бацачко одељење. Командант колоне је капетан Никитовић.³

Кренуће правцем: Борова Глава — поред IV батаљона — Шишачка Коса — Шаица — Зелени Брег к. 1251 косом ка Борковцу. Задатак ове колоне је да нападне непријатељску претстражу на Борковцу к. 1261 и ликвидира је.

Бацачко одељење ће [се] поставити на најзгоднијем месту одакле ће моћи да туче како Борковац тако и Смиљанића Брдо и с леве и е десне стране цесте Ужице — Кокин Брод. Вођа одељења узће елем'енте претходно осматривши непријатељске положаје.

² Миодраг Миловановић, народни херој, погинуо априла 1944 год. код е. Узића на прузи Ужице — Пожега приликом напада на воз са бугарским и немачким војницима.

* Миленко Никитовић

Полубатерија брдских топова 75 мм избациће топове на Шишачку Косу одакле ће узети елементе за гађање. Гађање ће вршити само по наређењу команданта бригаде.

Трећи батаљон одмах по добијању овога наређења ће кренути са батаљоном на Борову Главу с тим што ће једац свој вод послати као заштиту полубатерије. Он ће извршити смену I батаљона и имати за задатак да затвара правац од Палисада правећи — избацујући испред себе заседу на цести која води од Палисада. Под својом командом имаће и противтенковски топ.

При нападу лева колона ће сачекати да отпочне напад десне колоне водећи рачуна да не дође до сукоба између наших делова. Чим почне напад десне колоне, лева колона ће енергичним налетом збацити непријатеља с Борковца тежећи да пресече отступницу непријатељу на цести која води за Ужице.

Све јединице наћи ће већи број мештана познавалаца терена као водиче. По могућности наћи изванредан број коња који ће послужити за пренос рањеника у случају потребе.

Полазак у напад извршиће се у 16.30 часова од Радојчиног Гроба. До тог времена све јединице ће извршити примицање до горе заказаног времена.

Почетак напада у 20 часова 6 новембра 1943 г.

Бригадни санитет ће се налазити испод Шишачке Косе у кући. Ту упућивати све рањене другове.

Напомињем да све јединице које учествују у нападу буду енергичне и заложу све снаге да се акција изведе са успехом утолико пре што је сутра дан Великог Октобра те да на тај начин овај наш велики празник буде прослављен у знаку борбе против омрзнутог окупатора.

Још нешто нас нагони да будемо енергичнији и брви у јизвршавању ове акције, јер ће ово бити прва наша победа, после две године, у Србији и нека овај нама нови непријатељ осети у пуној мери нашу ударну моћ и храброст.

Борбени знаци за 6—7 новембар: **Октобар — победа.**

Уговорени знаци за артиљерију: две беле ракетле испале једна за другом у вис значи: туци артиљеријом. Једна црвена ракетла испале у вис значи: прекини паљбу.

Уговорени знаци: једна црвена и једна бела ракетла! Испале у вис једна за другом је знак да је непријатељ ликвидиран.

Све уговорене знаке даваће заменик команданта бригаде капетан Луне.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Мил. Радовановић⁴

(М.П.)

Командант — мајор

Средоје Урошевић

П.С. Све командво особље, изузев потребног да поведе јединице, ће до 16 часова бити на Радојчином Гробу одакле ће се извиђати терен и детаљисати план напада.

6-X1-943.

Бр. служ.

БР. 128

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О НАПАДУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА БУГАРЕ У ЉУБИШУ¹

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 183

9 новембра 1943 год.

у 10.15 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Штаб II Пролетерске ударне бригаде, са Бр. службено вкд 7 новембра тек. год. известио је о акцији изведеној На бугарске положаје на Љубишу, у ноћи 6/7 тек. месеца.

Пре извршења акције располагао је са следећим подацима:

Вугари, у јачини од 3—400 војника, поседују бр. бране положаје Борковац—Смиљанића Брдо. Од (наоружања имају Шест до осам тешких митраљеза, више цушкомитраљеза, Један бацач и један топ.

Напад је извршен са наша три батаљона, док је један батаљон остао на положајима Борове Главе.

⁴ Миливоје Радовановић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 14/5—1.

Батаљони наше леве нападне колоне, јачине два батаљона, успели су да потисну Бугаре са положаја у правцу напада наше десне нападне колоне (јачине једног батаљона). Нови положај који су посели био је неподесан и тежак за извршење напада. Батаљон десне нападне колоне, који је уствари требао први напасти, закаснио је, омогућивши непријатељу да се задржи на овим положајима до сванућа, када су се наши батаљони, ради тога што су били у неповољнијем положају, морали повући. За време саме акције била је пала густа магла, тако да два брдска топа и бацач, припремљени за дејство, уопште нису могли бити искоришћени.

Од заробљених војника, поеле извршене акције, дознао се: да су располагали са 20 тешких митраљеза типа „Шварцлозе“, 60 пушкомитраљеза, 3 тешка бацача и 2 топа.

Заробљено је 6 непријатељских војника. Заплењено: 1 тешки бацач, 2 пушкомитраљеза, муниције за бацач, пушке и пушкомитраљезе, 6 јахаћих и 25 товарних коња. Нађено је 9 мртвих непријатељских војника, док су по процени исти морали имати 20—25 мртвих и 30—40 рањених.

Наши губици: 7 мртвих, 9 теже и 25 лакше рањених. Већина рањених је од ручних бомби. Оволики губици настали су ради неискства новомобилисаних другова, који се за време напада збијају у групе, а понекад и из позадине бацају бомбе, ради чега и наше другове рањавају.

Искуство из ове борбе је следеће: Бугари су лукав непријатељ. Много се служе ручним бомбама. Припуштају близу ровова па онда изненада отварају ватру. Врше противнападе ноћу, што досада није био случај код осталих И protivника. Према добивеним утисцима нису неке нарочите борбености. Требало би међу њих убацили пропагандистичке летке.

По извршеној акцији, наша се је бригада вратила на положаје Борова Глава—Доброселица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба, мајор

С. М. Солдатовић

Командант, п. пуковник

ЈБубо Ђурић

(М. П.)

БР. 132

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 НО-
ВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
О РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ЗЛАТИ-
БОРСКОМ И УЖИЧКОМ СРЕЗУ¹**

ШТАБ V. Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
II ОТСЈЕК
Број 5
10.XI. 1943 г.
Положај

ШТАБУ II КОРПУСА
ШТАБУ II ПРОЛЕТЕР, ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ 27 Н.О.У. ДИВИЗИЈЕ
ШТАБОВИМА I, IV, X БРИГАДЕ
06. центар

Достављамо вам податке о непријатељским нам околним гарнизонима.

Ужице 1000 Бугара, 300 љотићеваца, 200 Нијем'аца и 50—60 њемачких фелдјандара. Имају десетак камиона и неколико мотоцикла. У Ужицу се налази њемачка окружна команда на челу са мајором Келигом. Од тешког оружја имају три хаубице, број бацача и аутоматског оружја мије нам познат, знамо само то да Бугари имају једну чету митраљеску која има 6 тешких митраљеза.

Палисад један пук Бугара (око 1200) од кога је 7 №. Лиј. отишло 300 у правцу Ужица са 4 тенка, 2 камиона и са ком'ором на коњима. Посада у Палисаду од тешког оружја има 3 брдска топа и један тенк. Са Бугдрима се у Палисаду налази и стотину четника који су им пришли 7.XI. Бугари праве утврђења на Палисаду и плету жице. Од Јоксимовића кућа до Андрије Јемровића копају ровове и плету жицу, на прозорима тврдых кућа праве лушкар'нице. По причању цивила ови Бугари који су отишли за Ужице говори се да су пошли као појачање Љубишу. За Љубише је такође отишло 8' камиона покривених непознате нам садржине.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 7—9.

Кремња Из Кремне су се повукли око 600 Бугара за Шљивовицу. Они се утврђују на чукама изнад Шљивовице. Штаб им се налази у кући Марјановића, логор војника је у школи око које копају ровове. Из Кремне је отишло око 80 камиона латоварених разним материјалом и са нешто војске за Мокру Гору.

Рупељево има око 60 Бугара.

Четници су се споразумјели са Бугарима и издали су позиве за општу мобилизацију, на коју им се сељаци не одазивају.

Према најновијим подацима у Бугарској су, избили немири и побуне и узели су већега замаха. У циљу угушивања ових побуна примијећени су покрети љотићеваца према бугарској граници, вјероватно у циљу угушивања тих немира.

На овом сектору народ мада нас гледа са неповјерењем, ипак није непријатељски расположен према нама. Осуђује четнике, интересује се да ли ћемо се ми заиста, борити против Нијемаца и Бугара? У већини је народ расположен за борбу против окупатора.

Шаљем вам 3 листа на којима је отиснут штамбил Дражине врховне команде као и његов потпис да бисте их користили у разне сврхе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Шеф, капегаи

М. Кованчић

**ИЗВЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ
СНАГАМА И РАСПОЛОЖЕЊУ НАРОДА У ОКОЛИНИ
УЖИЦА, ПОЖЕГЕ И ЧАЧКА¹**

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стр. Пов. Бр. = 188

12 новембра 1943 год.
у 17,30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Синоћ је дошао шд Штаба 'II ПрЈблетерске бригаде један друг из околине Ужица, који се крио две лодине. Са њим се налази још неколико другова партијаца и они између себе одржавају везе и проводе више у скривању него у раду. Живот им је врло тежак. Везе немају ни сај ким даље од Ужичког округа. Увид у ситуацију Имају свега у неколико општина. Издавали су неке летке, али неког озбиљнијег рада није било. Он прича о великом терору, који се спроводи у овим крајевима од стране окуг патора и домаћих издајника. По његовом мишљењу ситуација је следећа:

¹ 1. — Немци су испразнили своје гарнизоне из Западне Србије. Остало је свега мали број, који контролишу Бугаре и недићевце. Бугара има у Ужицу, Пожези, Чачку. ГБихова јачина се стално мења.

2. — По причању народа дошло је до потпуног уједињења између Драже, Недића и Љотића. Они сад врше заједничку мобилизацију. Четнички официри јавно се виђају са Бугарима. Недић врши мобилизацију од три дивизије у Србији и концентрише на просторијц Пожега—Чачак. У Србији се растура један летак у коме се говори како Енглези помажу „бандита Тита“, а да су „Дражи окренули леђа“. То изгледа растурају недићевци.

Народ се слабо одазива њиховој мобилизацији, бежи у шуме. Према нама је одлично расположење. Има се утисак

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 8—8.

да би мобилизација добро успевала, ако би продрли мало дубље у Србију. Народ иама даје врло радо обавештења о непријатељу и указује помоћ на сваком кораку. Свакодневно стижу родитељи и пријатељи из Србије код наших другова. По селима се певају песме о партизанима. Из Ужица су сви петоклонаши већ побегли ка Београду. Захватила их је паника. По читавом Ужичком округу могле би се кретати мање јединице без већих сметњи.

3. — Јединице, које из Шумадије иду ка нама пре неколико дана сукобиле су се са љотићевцима код Гор. Милановца и добро их потукле. У Шумадији су сталне борбе. Наше јединице оперишу доста успешно око Лазаревца, Сопота, па даље према Источној Србији. Свакодневно падне по неколико недићеваца.

Овом другу смо дали упутства за рад, а везу ћемо још боље учврстити и проширити. Добијене податке све ћемо добро проверити. Гледаћемо да упућујемо мање делове у села испред нас, како би дошли до сигурнијих података.

4. — Дали смо им проглас и нешто материјала, који им је потребан за рад.

Јавите нам шта ви мислите како ћемо даље радити и каква би упутства још дали овим друговима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб дивизије

Политкомесар

Крцун²

² Слободан Пенезић

БР. 132

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ПЕТЕ НО УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 НОВЕМБРА 1943
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА НЕМАЧКЕ СНА-
ГЕ У МОКРОЈ ГОРИ¹**

Траднa вредност

ШТАБ
I. К.Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ
V. НОУ ДИВИЗИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 25/43
Дне 12/XI 1943 год.

ШТАБУ У-е НОУ ДИВИЗИЈЕ

Положај

10/11 ов. мј. навече наша два батаљона извршила су напад на непријатељске снаге у Мокрој Гори. У Мокрој Гори налазило се 200 Нијемаца.

Распоред батаљона био је извршен тако, да је непријатељ био потпуно опкољен. Напад је требао почети са пјешадијом у 12 сати а артиљерија раније један сат тј. у 11 сати.

Чете које су ишле на засједу до Шаргана кренуле су 10 ов. мј. у 13 сати и благовремено су стигле и потргале пругу и навалиле на цесту неколико стубова и камења.

Са артиљеријом смо почели тући тачно у 11 сати, бацили смо у почетку двије гранате и сачекали мало да ли ће непријатељ реагирати на те гранате. Све је било мирно. После тога брзом паљбом избацили смо 10 граната. Непријатељ је шутио и на то није ни метка опалио. Ми смо са артиљеријом прекинули паљбу, мислећи да је непријатељ побјегао. Чим смо ми прекинули паљбу са топовима, наставили су батаљони тући са бацачима и противтенковским топом, али непријатељ ни на то није ни метка испалио.

Тачно у 12 сати почели су наши митраљези да дејствују, али непријатељ није ни на то одговарао својом ватром и наши су били изгубили наду да је ту непријатељ и кретали су се сасма сигурно. Кад су наше чете пришле на 10 метара непријатељу, а већ неке ровове били су прошли и непријатељ је онда осуо очајну ватру са дијеловима које

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 24/2.

је држао на положају. У то^е је настала забуна и најши су се морали повући назад и поново извршити напад. У поновно^е јуришу наши су успјели ухватити 4 жива Нијемца и неколико убити, а остали су побјегли у правцу моторизације, која се налазила код станице, а у коју су се били утоварили Нијемци, који нису били на положају. Наш један вод, који је осјетио да моторизација већ креће да бјежи, појурio је да је пресијече и заустави и тај вод, на челу са водником^и, стигао је пред моторизацију, али још непријатељ толико био лукав да је најурio са моторизацијом по њивама на наш стрељачки строј. Вод је отворио ватру на непријатеља, тј. на тенкове и камионе, а непријатељ најурio на тај вод са тенковима по стрељачком строју и вод се морао повлачити, јер је био брисан и рањан терен, да га је непријатељ могао потпуно на том терену растјерати и пробити се. У борби, у пробијању те мотивације погинуо је водник тога вода и једна другарица. Када се непријатељ пробио продужио је цестом за Шарган, а испод Шаргана налазиле су се двије чете у засједи са двије противтенковске пушке, гдје су били сигурни да неће проћи и ми смо брзо јурили са овим снагама за непријатељем, мислећи да ће га те двије чете дочекати. Пошто су те двије чете, иако су имале одличан положај крај саме цесте, кукавички се држале и уплашиле се моторизације, те се повукле на чуке далемо од цесте окв 800 метара до 1 км и тукле одозго са чука, одакле нису могле непријатељу ништа учинити и дале су времена непријатељу да зауставља тенкове и камионе и да излази из истих да склања барикаде, које су биле на цести. Снаге које су јуриле за непријатељем на последњој барикади биле су пристигле непријатеља на око 2—300 метара, отвориле ватру на њега и ту су убиле неколико непријатељских војника, док су остали са моторизацијом успјели побјећи. Ове двије чете, које су биле на засједи, учиниле су велики пропуст и допринијеле томе, да непријатељ не буде потпуно уништен и похватан, што је могло бити да су оне биле активне. Ствар ћемо испитати и за овај пропуст кривце позвати на одговорност.

Заробљена 4 Нијемца били су повезани и стража их је гонила до нашег штаба, гдје су се срели са једном четом IV батаљона и ту застали. Команда те чете увела је Нијемце у једну кућу, до које смо били и ми кренули, да нас чекају. Нијемци су се потргали и њемачки официр, који је ту био, скочио је на комесара чете, отео му пушку, а на пушци је био нож и појурio са ножем на пушци да убоде командира чете, а и командир чете имао је нож на својој

пушци и прије је успио ударити Нијемца са својим ножем у уста. Остали Нијемци били су почели и они да се врте и скачу на наше и један п.митраљезац освијестио се и са својим п.митраљезом потукао те Нијемце, док је један који је био миран, остао је и истога упућујемо вама заједно са комесаром граничне полиције.

У борби је заплијењено неколико пушака, 2 пиштоља, једна стројница, извјесна количина пушчане муниције и остале друге спреме, као и нешто животних намирница.

У овој борби ми смо имали 3 мртва и 6 другова рањених, од којих је један врло тешко рањен.

Наши батаљони распоређени су овако:

Један батаљон налази се у Добрућу, један на Бијелом¹ Брду, један батаљон налази се у селу Преседо, а даје једну чету на Шарган на коту 1104 и 1026 према жељ. станици Шарган—Кремна, а један батаљон смјештен је у село Мантеша и исто тако даје једну чету с лијеве стране цесте на Шарган на коти 1019 и 1082, са задатком¹ контроле правца комуникације од Ужица према Мокрој Гори. Дуж комуникације Ужице—Мокра Гора непријатељ се не налази ни на једној жељ. станици, већ десно од жељ. станице Кремна у селу Шљивовица. Гђегове снаге не знамо, али ћемо испитати и установити, те ћемо вас накнадно извјестити.

Синоћ нас је обавијестио комесар XVII Мајевичке бригаде,² да су они добили наређење за покрет у правцу Рогатице, гдје се чула јака паљба артиљерије, почевши 10 ов. мј. од 10 сати навече па све до јутрос, и они са бригадом кренуће данас послије подне. Вишеград остаје празан, а нама је незгодно са оваквим распоредом наших батаљона слати наше снаге у Вишеград. Они су исто тако добили наређење од Штаба њихове дивизије да поруше мост на Дрини, пошто исти пређу тамо. Ми смо им рекли да не руше мост, па уколико буде потребно исти рушити, ми ћемо га срушити.

Доласком наших снага у Мокру Гору народ је одушевљен и врло фино је дочекао наш долазак.

У Мокрој Гори заједно са Нијемцима налазили су се и четници, који су поново пактиралаи са Нијемцима и недкћевцима и народ је то увидио и врло је огорчен према њима.

Код нас других новости нема, уколико буде јавићемо вам.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком

Командант, мајор

Младен³

Рауш

² Милутин Пејановић

³ Младен Марин

⁴ Стево Рауш

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА ЛЕСКОВАЦ ОД 17 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИН-
СКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧ-
КОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ТОПЛИЦЕ И ЈАБЛА-
НИЦЕ И БОРБАМА ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ БРИГАДЕ
И ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ОК-
ТОБРА ДО 11 НОВЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

17-X1-1943

ПК-у КПЈ

Драги другови,

2. Ситуација на нашем терену је следећа:

Непријатељ је на старим својим местима изузев Бој-
ћика (Јабл.), који је напуштен. Јачих снага нема. Потера
није било, изузев дванаестодневне пљачке на терену Леск.
среза и Доње Јабланице. Благодарећи ударцима наших ба-
таљона и I ЈМ²НО бригаде непријатељ је побегао у своје
гарнизоне несвршена посла.

Међународни положај наше борбе и читав низ уда-
раца по бандама Драже Мих. у нашем округу учинили су
своје: врши се снажно осипање у редовима банди Д. Мих.,
покушаји повезивања њихових пријатеља, правдање активних
бандита. У Г. Јабланицу и Косаницу, тврђаве банди Д.
Мих., постепено али непрекидно продире наш организован
утицај, поред пријатељског од стране становништва пријема
наших батаљона. Из резерви Д. Мих. ови крајеви постају
борбена резерва наше НО борбе.

Расположење народа је врло добро. Народ је пред устан-
ком. Проблем оружја је главни проблем нашега краја. У
градовима се појављују могућности за наш шири поли-
тички рад. Мобилизација из Прокупља и Леск. се појачала.

5. Поред формиране I Јужно-моравске НО бригаде ми
смо дали још један батаљон за II ЈМНО бригаду. После
тога I ЈМНОП одред има 5 батаљона са преко 4833213112-
913354329833373347 бораца.3 Чете свакодневно расту. Вели-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под
бр. 2719.

² Прва јужноморавска НО бригада

³ Редакција није могла да дешифрује ове бројеве.

ки број бораца који хоће да Дођу у одред сврстани су у чете и они ће ускоро бити подвргнути војној обуци при команди подручја. Штаб одреда је следећи: к-т Димитрије Писковић-„Трнавац“, зам¹. к-та Вукоје Андрић⁴-„Кмет“, ћолитком' Светозар Крстић, зам. полкОма "Миливбје Ковачевић. Поред раније постојећих батаљона — на Кукавици I бат. „Косте Стаменковића“, у Јабланици II бат. „Станимира Вељковића-„Зеле“, на Јастрепцу III бат. „Никодије Стојановић-Татко“ — формИрани су: IV бат. на Пасјачи—Косаници — „Ратка Павловића-Ћићка“ и V бат. — „Горњо-јабланички“.

Ових дана образовали смо команду подручја од следећих лица: к-нт Воја Ристић, зам. к-нта Милоје Спасић, по-Уоћник Мргуд Вукановић.⁵ У састав к-де подручја улазе 6 к-ди места. Њихово формирање је у току.

6. Акције I JMHO бригаде

18/10 код села Космаче (Косаница) вођена је борба са преко 700 Бугара и око 100 жандара СДС. У врло жестокој борби убијено је око 23 буг. војника, међу њима и п.пук. Никола Данев, више од тога је рањено и 1 заробљен. Заплењене су десетак пушака, муниција, 5 коња и радио-станица.

28/10 код села Руњковца (Јабл.) сачекана је колона Бугара. Убијено је 63 буг. војника, преко 50 рањено, 17 заробљено. Заплењено је: 1 тешки бацач мина, 2 тешка м"итраљеза, 3 лака, много пушака, 100 шињела, 12.000 метака и др. материјал.

4/11 извршила је напад на Немце који су се утврдили у селима Г. и Д. Коњувце (Јабл.). У борби је убијево 8 Немаца, међу њима 1 официр.

У свим овим борбама учествовали су и II и IV бат. I JM одреда. У борбама смо изгубили 7 мртвих и до 10 лако рањених.

Акције I JM одреда:

7/10 једна десетина I бат. „К. Стаменковића“ упала је у Лесковац и припуцала на Бугаре.

19/10 у борби са недићевцима, борци једне чете I бат. убили су 7 недићеваца.

20/10 код с. Чукље!ника I бат. имао је борбу са недијћевцима. Убијено је 3, а рањено 4 тешко, од наших ник)ол није стјзадао.

23/10 код с. Вине на нашу заседу наишли су четници Д. Михаиловића, од које је погинуо 1 а рањена 3 дражиновца.

* Није Вукоје, већ Ратомир Андрић.

⁵ Љубиша Вукановић-Мргуд

20/10 борци I бат. иаиали су на буг. караулу на пл. Кукавици код с. Тумбе. Непријатељ је имао 17 мртвих.

Наш батаљон није имао жртава.

27/10 II бат. је сачекао Немце и недићевце у два камиона. Убијено је 14 Немаца и 5 жандарма. Заплењена 2 холандска митраљеза, 7 пушака, 3 револвера, 2 камиона спаљена. Наши борци нису имали губитака.

Под рушевинама изврнутог воза код с. Тешице (Морава) нашло је смрт 60—70 Немаца. О овоме смо вам јавили у једном ранијем извештају.

О осталом раду јавићемо у идућем извештају.

Новац од пр. месеца поделили смо: бригади 100.000, одреду 56.000. О овомесечним финансијама известићемо вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
О К Л»

БР. 133

ПОЗИВ ОКРУЖНОГ НО ОДБОРА ЗА ЛЕСКОВАЧКИ И ТОПЛИЧКИ ОКРУГ, ШТАБА ДРУГЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ И ШТАБА ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 НОВЕМБРА 1943 ГОД. НАРОДУ ТОПЛИЦЕ, ЈАБЛАНИЦЕ, КОСАНИЦЕ, МОРАВЕ И ЛЕСКОВАЧКОГ СРЕЗА¹

НАРОДЕ ТОПЛИЦЕ, ЈАБЛАНИЦЕ, КОСАНИЦЕ, МОРАВЕ
И ЛЕСКОВАЧКОГ СРЕЗА!

Радници, сељаци, грађани, жене и омладино!

Народно-^ослободилачка борба, која траје већ трећу шдину, је најправеднија и најсветија борба јер су јој циљеви праведни и свети, јер се наш народ бори за своју националну Независност и слободу коју су погазили немачки фашистички завојевачи и њихове слуге бугарски стрвинари. Све што је честито и слободољубиво, све што дише родољубљем и борбеним народним традицијама сврстало се у редове Народно-ослободилачке војске и партизанских Одредата или помаже ту праву народну војску.

⁶ Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Лесковац

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, налази се у архиви Ц К С К С .

Ту народну борбу су кочили, ометали је и забадали народу нож у леђа, па и данас то још увек чине изроди нашег народа. Они су стајали уз бок окупатору, били су и још данас јесу окупаторске слуге. У сваком злочину који су крволочни фашистички немачко-бугарски окупатори починили над нашим народом: у хватању наших очева и синова за војску, робијашке радове у Немачкој и Бору, за концентрационе логоре и стратишта, у пљачци нашег жита, вуне, стоке и др., кућних потреба, у паљевини наших домова, у силовању наших мајки, жена и сестара, учествовале су и банде Пећанца, Љотића и њиховог барјактара Милана Недића. Њихов рад је толико злочиначки колико и отворен; без стида и срама врше подлачку улогу Вранковића. Све њихове приче о „мајци Србији“, о „реду, раду и миру“, о „новом поретку“ и о „достојном месту Србије у новој Европи“ нису могле прикрити страхоте злочина и голо-тињу издаје воју је Недић и његова дружба извршила.

Много вештије и подлије исти такав рад је вршио министар у избегличкој влади Дража Михаиловић. Задојен мржњом према народу и његовој светој Народно-Ослободилачкој борби, по налогу својих избеглих господара који се боје да не изгубе све оно старо и слатко из бивше Југославије, које су 22 године уживали на рачун народа, Дража Михаиловић разбија народно јединство толико потребно за борбу против туђинског јарма и спроводи братоубилачку борбу.

Он разбија јединство народа својим лажима да је његова војска некаква „Југословенска војска у отаџбини“, „краљева војска“, војска коју тобоже помаже Енглеска и др. савезници, као и својим позивима да за борбу против окупатора „још није време“.

Он спроводи братоубилачку борбу отвореним и нападима на нашу Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде, безбројним злочинима над недужним становништвом и прикривеним савезништвом са окупаторима и Недићем.

Али лажи и обмане нису и не могу дуго потиснути истину. Оно што се од првог дана види и зна о злочинима крвника Милана Недића, постаје видљиво и јасно и о злочиначком раду Драже Михаиловића и његових сарадника. Хиљадите масе народа Топлице, Косанице, Горње Јабланице и Лесковачког среза сведоци су како се скида маска са лица Драже Михаиловића, а радио Лондон и друге станице слободољубивих и истинољубивих савезничких народа поздрављају јединог и правог народног борца и савезника — Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде Југославије, и јединог и правог руководиоца борбе против фа-

шистичке Немачке и њених помагача у Југославији — Врховни штаб НОВ и ПОЈ, а — оеуђују — ненародни рад четника Драже Михаиловића и опомињу их да се уразуме и оставе се свог досадањег рада — служења окупатору.

НАРОДЕ ТОПЛИЦЕ, ЈАВЛАНИЦЕ, КОСАНИЦЕ, МОРАВЕ И ЛЕСКОВАЧКОГ СРЕЗА!

Упорна борба нашега народа притерала је уз дувар издајника и злочинца Дражу. Његова уста су запушена јасним изјавама наших савезника као и узајамном борбеном сарадњом великих англоамеричких савезника са нашом Народно-ослободилачком војском и Врховним штабом. Дражи су остале самб злочинима окрвављене руке и његови верни саучесници мајор Ђурић,² капетан Божа Ивановић,³ Милан Стојановић,⁴ Дража Петровић⁵ и др. Њихов досадашњи издајнички и кажњиви рад гура их данас на једини преостали пут: да путем силе мобилишу и држе уз себе сељачке Горње Јабланице, Косанице, Топлице, Мораве и Лесковачког среза, да телима тих насилно мобилисаних сачувају своја тела и своје главе. Њима остаје да, остављени и осуђени од наших савезника, пођу стопама отвореног издајника Недића, да се слију са њим' и да код њега нађу потпору и „заштиту“. То се задњих дана и догађа пред лицем нашег народа. Претставници дражиновских банди нашег краја састали су се на договоре са немачким и недићевским делегатима. Није далеко дан када ће се показати знаци тих разговора.

ЗАВЕДЕНИМ И НАСИЛНО МОБИЛИСАНИМ БОРЦИМА У РЕДОВИМА ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА И ЊИХОВИМ ПОРОДИЦАМА!

Вама упућујемо опомену и позив да напустите редове у које су вас преваром намамили и силом одвели кр^ави злочинци Ђурић мајор, капетан Милан Стојановић, Божа Ивановић, Дража Петровић и др. Предајте оружје партизанским батаљонима и бригадама и вратите се својим кућама, уколико не желите да поведете борбу у редовима Народно-Гослободилачке војске и партизанских одреда против

² Радослав Ђурић

³ Командант Топличке четничке бригаде, успео је да побегне из Србије крајем 1944 год. и о њему се од тада ништа не зна.

⁴ Командант Топличког четничког корпуса, ухваћен и осуђен на смрт 1945 године.

⁵ Командант Моравске четничке бригаде, погинуо 1945 год. на Сутјесци у борби против јединица НО војске.

окрвављених злочинаца којима нема повратка и који држе вас као своје грудобране. Нека се нико не боји повратка у свој народ који води данашњу Народно-ослободилачку борбу, ако није учинио какво кажњиво дело. Пружите отпор и не одазивајте се поновним позивима за насилну мобилизацију коју врше ти злочинци у циљу братоубилачке борбе.

Радници, сељаци, грађани, жене и омладино!

Победа наших савезника Совјетске Русије, Енглеске и Америке, победа наше јуначке Народно-ослободилачке војске је врло близу. Хитлеровска Немачка и њени помагачи су пред свбјом катастрофом. Црвена армија се приближила својим границама гурајући пред собом без предаха разбијене и деморалисане немачке фашистичке хорде.

Збијте још чвршће своје редове, помажите још више ствар своје слободе, јачајте партизанске батаљоне и бригаде за последњи уништавајући ударац по тешко окрвављеном народном непријатељу — окупатору и његовим слугама.

Живела наша блиска победа над окупатором и његовим слугама!

Живела победоносна Црвена армија!

Живели наши моћни савезници Совјетска Русија, Енглеска и Америка!

Живела наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди и њихов Врховни штаб!

Смрт подлим издајницима и слугама окупатора Недићу, Љотићу и Дражи Михаиловићу!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! .

26 новембра 1943 год.

**ОКРУЖНИ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ
ОДБОР**

**ШТАБ II ЈУЖНО-МОРАВСКЕ Н.О. БРИГАДЕ
ШТАБ I ЈУЖНО-МОРАВСКОГ НАРОДНО-ОСЛО-
БОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

БР. 13

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗАКРУШЕВА
ОД 29 НОВЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИ
ТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУ
АЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ОКРУГА¹**

29-X1-43 г.

ПК-у

Драги другови,

Ситуација се код нас донекле поправила на о'ном терену где су прошле бригаде.² Број наших снага и удара који је задао дражићевцима први пут су показали људим овога краја величину и моћ наших снага, услед чега почињу већ у извесним селима да нам долазе команданти сел и други људи на које су се дражићевци ослањали, али они који немају већих грехова, и сами признају какве с_дужности имали код дражићеваца, увиђају да су заведени и траже да им се опрости нудећи се чак и за услуге. Разбијање дражићеваца на овом терену одјекнуло је врло повољно по читавом округу, а деловало је деморализујуће на саме дражићевце, скоро сви они који су били позвани на т.зв. њихову вежбу напустили су их и побегли кућама, има примера и да им активни беже. Но, они да би спречили ово њихово распадање, скоро из сваке њихове јединице стрељали су по једнога ради примера као деморализаторе,³ потом врше поново концентracију и мобилишу нове са намером да опет дођу овама и говоре да ће детаљно претрест⁴ сами Јастребац тако да нас сасвим очисте. Дражићевци се засад налазе у селима одмах преко Расине и то Кесерогвић⁵ у Штитару, Гордић⁴ и Томашевић⁵ у Дољану а Радивоје⁶ у Шавранима. Њихове грунице долазе до Наупара циљу испитавања.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2699.

² Односи се на Прву и Другу јужноморавску бригаду које су у току новембра извеле неколико успешних акција против четника у Расини.

³ Командант четничког корпуса

⁴ Никола Гордић

⁵ Командант Друге расинске четничке бригаде, убијен као одметник у селу Тршцу, Жупски срез, новембра 1945 године.

⁶ Радивоје Милојевић, командант Прве расинске четничке бригаде, погинуо августа 1944 год. у Јабланици у борби против јединица НОВ Југославије.

Осећа се да су наше снаге на овом терену недовољне, батаљон је још мали да би се могао раздвајати, а овако дуже времена један део терена остаје упражњен.

Добро би било да батаљон који сте обећали послати дође што пре. А исто тако, с обзиром да су дражићевци још увек скупа, да II бригада⁷ поново наиђе, ако није нечим! хитнијим спречена, и да им се зада поновни ударац док су још под утиском онога првога.

Ми смо II бригади испели ситуацију са овога терена.

Одред је пошао да обиђе села изнад Крушевца, где нисмо допирали са бригадом, у правцу Кобиља, да одржи зборове и изврши мобилизацију уколико буде могао. Прилив нових је доста слаб, досада их је свега око 10. Ових дана ће се одред вратити да обиђе села лево од Ломнице.

Послали смо другове за курс. Друг Слободан⁸ је отишао у Срез темњици где ће настојати постави[ти] организацију према предвиђеном плану на заједничком састанку са вама. Терен Расине је остао упражњен због одласка другова на курс.

Друг Геца⁹ није још стигао.

Ово вам пишемо само ситуацију са нашег терена а опширније писмо упутићемо идућом везом.

другарски поздрав
ОК КРУШ [ЕВАЦ]

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П.С. Бугари су из Крушевца отишли а¹ и Немци скоро сви и то по обавештењу за Ужице.

⁷ Друга јужноморавска НО бригада

⁸ Ђорђе Матић, члан ОК КЛЈ за Крушевац

⁹ Добрица Ђосип

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИ-
ГАДЕ ОД НОВЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ
И ПО СРБИЈЕ О БОРБИ СА БУГАРИМА КОД ВЕЛИКЕ
ПЛАНЕ¹**

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

По добивеном обавештењу да ће Бугари² из В. Плане да иду 23 новембра, у 3 ч. пошли смо са 2 батаљона из с. Придворице и стигли на планско гробље у 8.50 часова, где смо обавештени да Бугари још нису изашли из Плане, али да су спремни за полазак. У моменту нашег стижања близу Плане ушло је у Плану 6 камиона за које се није знало да ли су празни или пак са војском¹.

Извршили смо распоред батаљона: 1 чету 1 батаљона упутили смо да затвори пут код с. Мршеља, са 2 чете 1 батаљона заузели смо положај „гробље“ с тим да се те чете одмах по излазу Бугара из села упуте кроз село и једним делом спрече повратак у село а једним делом заузму косу према Речици.

Трећи батаљон са 2 чете посео је косу која се спушта од гробља ка с. Мршељу.

У 9,15 часова непријатељ је почео да излази целом снагом из села, а пре тога 2 аутомобила су из села изашла. Одмах смо отворили ватру пушчану и митраљеску, аутомобили су задржани. Непријатељ је отворио јаку ватру из митраљеза са пута који је усечен. Наш 1 батаљон почео је под ватром са пребацивањем у село, успео је да се пребаци и борбом очисти село од непријатеља избијајући својим левим крилом на косу према с. Речици. Борба се жестоко наставила. Штаб бригаде развио је и чету из резерве која се налазила код гробља и са истом пребациој се у село В. Плану, па затим низ реку приближио се непријатељу 50—100 м блокирајући део који се налазио на путу и отворио јаку ватру. У моменту када је било у питању кратко време да се најјача непријатељска група

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4499.

² Ради се о једном бугарском батаљону који се налазио у В. Плани од јуна 1942 године. Стални напади наших јединица на непријатељска упоришта у Топлици и Расини у току лета и јесени 1943 год. приморали су овај бугарски батаљон да се повуче у Прокупље.

ликвидира и заробе митраљези и пушкомитраљези, у 14,12 ч. наишли су непријатељски авиони и отпочели са митраљирањем и бомбардовањем. Наше јединице су читав сат остале на својим местима и отпочеле са повлачењем по добивеном наређењу у 15 часова.

Од пушчане и митраљеске ватре није нико ни погинуо ни рањен, од авионског дејства погинула су 2 борца и 6 бф-раца рањено.

Непријатељ је имао више рањених и погинулих. У мрак наш 1 батаљон поново је ушао у В. Плану и запалио школску зграду и у В. Плани преноћили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Влад. Букилић

Командант
Драганче Петровић „Горски“

БР. 136

ПИСМО ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА „ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“ ОД 2 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА О ПОТРЕБИ ИЗВОЂЕЊА ЗАЈЕДНИЧКИХ АКЦИЈА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА¹

**ШТАБ НОПО-а „ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ**

2-ХИ-1943 г.
Положај

ШТАБУ НОПО-а ЗА ОКРУГ КОСМАЈСКИ

Положај

Драги другови,

Искуство из наше досадање борбе показало је сву штетност међусобне наше неповезаности. Иако смо у непосредном суседству, иако смо у једној борби, ми ипак нисмо све досада скоро ништа учинили да наше међусобне везе учврстимо, од чега бисмо имали вишеструке користи. Досадање искуство нам је показало да високо ценимо чврсте Међусобне везе, координацију операција и заједничке наступе наших одреда. Да бисмо успешно развијали борбу народа У нашим окрузима и да бисмо успешно руководили њоме, да бисмо успешно свршили своје задатке које ослободилачка борба нашег народа поставља пред нас, као пред

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС бр. 4540.

Имене руководиоце, морамо у пуној мери користити св досадашње искуство. Ми се и од непријатеља морамо учити. Четнички одреди нашег и нашег терена не само да нис; неповезани, већ су чврсто повезани. Поред осталих видов сарадње они често заједнички наступају. Више пута су пре лазиле на ваш терен чет. групе са нашег терена.

Поред општих услова за развој борбе у Србији сваки округ има и своје специјалне услове. У овом своме писму ми ћемо вас упознати баш са тим специјалним условима борбе у нашем округу и са њезиним развојем.

Наш округ обухвата 8 срезова: у 1941 г. имали смо преко 1200 бораца. После прогона у зиму 1941—42 г. остало нам је око 40 бораца. Непријатељска офанзива у пролеће и лето 42 г. свела нас је на 13 бораца. Како у зиму тако и у летњој офанзиви непријатељ је јако ослабио и нашу позадину. Наши напори на јачању одреда дали су добре резултате. У зиму '942—43 г. ушли смо са 3 чете са по 12—15 бораца. За све време до марта 1943 г. наше су чете биле доста активне. Истина није било крупнијих акција, али смо ми са ситнијим акцијама и заштитом народа од окупаторске пљачке подигли дух отпора у народу." У пролеће су почели да нам долазе нови борци, прилажење је било доста широко. Одред је имао 5 чета преко 70 бораца. У народу је било велико превирање, многи су се спремали да нам приђу. Али нас тад погађа офанзива непријатеља, која је отпочела 15-11-43 г. са навалом Хензел-трупа на наш терен. У исто време на терену су била стално два љотићевска батаљона, трећи је повремено долазио, и велики број жандарма. За таласом Немаца дошао је талас љотићеваца, а онда талас жандарма и четника. И одред и позадина претрпели су велике губитке. Борба у нашем крају далеко је била уназађена, одред сведен на 1/3, а народ врло застрашен. Четници су искористили овакву ситуацију за јачање својих снага и свога утицаја. Они су за све време лета настојали да не дозволе народу да се ослободи страха као ни нама да се ојачамо.

Уз пуно коришћење досадашњег искуства и све наше залагање пре неколико месеци настаје нови прелом. Наш одред је почео да расте, народ је почео да се ослобађа страха, те нам и прилазе нови борци, а и потпора народа је све већа. Четнички утицај, који је пролетос и летос био доста велики, у опадању је, нарочито у срезovima Голубачком, Рамском и Хомољском. Јачи њихов утицај постоји још у срезovima Моравском (Жабари), Ресавском (Свилајнац) и делу Среза Млавског (Петровац). Нарочито се брзо почело мењати расположење народа [после] наших задњих акција. Страх опа-

да> спремност за прилазак и помоћ борби у народу све већа је. Вера у успех наше борбе све је већа. Али иако се расположење народа тако мења, ипак је нама тешко да сопственим снагама учинимо нови већи скок. Терен је пун непријатељ. снага. Њихова јачина и распоред су следећи: Пожаревац — Бугара око 700, Немаца 100, СДС 200; Петровац — Бугара 500, СДС 30; Кучево: 350 Бугара, В. Градиште — 50 белогардејаца, 50 Немаца, 100 СДС; Костолац — СДС 40 и чета белогардејаца; Кленовник — чета Бугара; М. Црниће 30 Бугара; Свилајнац Немаца и СДС; Лазница 100 Бугара; Жагубица 300 Бугара и СДС. Четника има у округу преко 600. Распоређени су по свим срезovima: Пожаревачки око 50, Звишки 100, Голубачки 60, Рамски 80, Млавски 80, Хомољски 100, Ресавски 90 и Моравски 60 четника. Залазе [у] сва села. Одржавају чврсте везе са групама у вашем и Зајечарском округу. Пре 20 дана за потере против нас дошао им је као појачање мајор Пилетић² са 60 четника. Четници су прилично слабо наоружани, аутоматског оружја имају мало. Морал и борбеност су такође слаби. Морал им је у непрестаном опадању, док ће борбеност код једног дела четника ојачати кроз наше сукобе са њима. Пре 20 дана дошло је 90 камиона Немаца. Требало је да им се прикључи и V Добр. одред. Задатак: да изврше притисак на четнике да им приђу, а потом офанзива на нас. V одред је одложио свој долазак, а Немци су отишли хитно за Крајину. Очекујемо да ће се вратити.

Половином XI-43 г. четници су концентрисали своје снаге и пошли у претресе терена. 18-XI њих 180 напало је на логор једне наше чете. Наши су се извукли. Убиен је 1 четник, а више их је рањено. Они су и данас активни на терену. Широко хапсе, туку и кољу. Широко се прича о њиховом приласку Недићу.

Ових дана спремају се спискови за мобилизацију. И вама је свакако познато да ће Недић настојати да мобилише да би повећао свој корпус. Он хоће толико да мобилише да сваки његов батаљон нарасте до пука. При оваквом расположењу народа они неће моћи провести мобилизацију, па ће свакако офанзивом и терором извести припреме.

При оваквом односу снага, при постојећој организованости четника, а у зимским условима ми ћемо врло тешко учинити промену односа снага у, нашу корист. Али уз постојеће расположење народа нашег округа и уз политички наш капитал могли бисмо жељену промену за краће време

² Велимир Пилетић, мајор бивше југословенске војске, командант Крајинског четничког корпуса

Постићи, али само уз ангажовање иоле већих снага него што су наше. И поред могућности мобилизације (разуме се добровољне) ми је не можемо извести због несташнице оружја којим бисмо наоружали нове борце. Зато вам предлагемо да испитате могућности о пребацивању ваших или дела ваших снага на наш терен за краће време ради заједничких акција, у првом реду против четника, који су нам непосредно најопаснији непријатељи. Исто тако, другови, испитајте могућности да нам еа свог терена пребаците извештан број пушака са муницијом. При постојећем односу Снага ми оружје врло тешко заплешујемо а у народу га такорећи нема. У нашем се крају није расформирала ниједна војна јединица у 1941 г. Од другова, који су вашим тереном путовали, обавештени смо да је народ тамо широко наоружан. **И** ова помоћ би нам била велика помоћ. Очекујемо да ћете правилно оценити ситуацију нашу и према томе поступити.

Пре краћег времена формирали смо диверзиону јединицу. Она има за задатак да минира пруге минама (од екразита или долорита) са електричним паљењем и да исте пали при наласку војничких или теретних возова. Досада смо преврнули један теретни воз а могуће већ и више. Уколико ви немате друга који би то могао да изводи, ми бисмо послали нашег минера вашем првом пункту на везу са нама. Он би уз помоћ месних другова могао да изводи акције на прузи М. Крс.[на]—См'ед.[ерево]

Очекујемо ваше писмо по свим стварима.

Шаљемо вам наше „Саопштење бр. 23, „Позив“ четницима нашег и позив Врх. штаба авијатичарима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Тина³

Другарски поздрав
за штаб
команданг
Ж. Поповић

³ Богољуб Стојанозић

⁴ Жика Поповић

БР. 153

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИ-
ГАДЕ ОД 3 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ
И ПО СРБИЈЕ О НАПАДУ НА АЛЕКСАНДРОВАЦ¹**

ШТАБ
И Ј.М. Н.О. БРИГАДЕ
3 децем 1943 г.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О. ПАРТ. ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

И ј.м.н.Јо. бригада 30 новембра 1943 год. око 18 ч. пошла је из е. Грклана за Александровац са намером да се уђе у варош, похватају шпијуни и реквизира материјал који је за реквизираше.

У 2,30 часова бригада је стигла у непосредну близину Александровца одакле је извршено развођење јединица по плану и то: 3 чета 1 батаљона блокирала је жанд. станицу; 2 чета 1 батаљона подељена је на петорке и четворке за хватање шпијуна; 1 чета је палила срез, општинск²», финан. управу, пореску управу; Блачка чета² је упућена у економију, болницу и пољопр. школу; 2 батаљон заузео је косу северно о[^] Александровца а 3 батаљон и један део Блачке чете налазили су се на коси јужно од Александровца.

3 чета блокирала је жандарм. станицу а један део се упутио са једним сељамом ка капији, где се налазио стражар, још из далека најављајући да носе писмо од дражи-«оваца. Тако је наша двојка пришла стражару и руковала се са њим, али у том моменту наишла је жандарска двојка — нова смена и наши су одмах убили стражара. Наши нису успели да остваре намеру уласка у жандармер. станицу без борбе, јер је одмах после убијања жандарма-стражара отпочела борба. Покушало се са паљењем станице, али се није успело и тако су наши држали ж. станицу у блокади све до 8,30 утрошивши свега 150 метака. По исказима бораца поред убијеног стражара има и неколико рањених. Од наших нико није ни рањен, мада су жандарми за све време отвара-ли јаку ватру.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4497.

² Великојастребачка чета Јастребачког НОП одреда која је учествовала у нападу на Александровац

Сви остали делови извршили су задатак у *потпуности*: запалили општину, срез, финан. управу, пореску управу, реквирирали расадник, болницу и пољоп. школу и ухватили 5 сумњивих лица — сарадника дражићевских.

У болници је нађено 7 рањеника драншноваца са којима је разговарао заменик полит. комесара.³ Исти су изјавили захвалност и признање да дражиновци не би тако поступили са рањеним партизанима.

Похапшена лица детаљно су саслушана и штаб немајући конкретне податке о њиховим кривицама и добијајући утисак да не заслужују стрељање пустио их је.

За све време покрета ка Александровцу киша је падала.

Од Александровца ка Златарима и Богиши бригада је пошла у 9,30 часова носећи плен.

За 22 часа под врло непогодним временским приликама, рђавим путевима и са нередовном и неуредном исхраном бригада је прешла без одмора око 60 километара. Морал код људства био је на достојној висини. Ово је дало потстрека штабу бригаде да изда похвалну наредбу у смислу издржљивости.

Прилог -списак плена. Плен је велика вредност.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар	Командант
Владимир Букелић	Драгослав Петровић-Горски

БР. 138

НАРЕДБА ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВОГ ЈУЖНО-МОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О ЗАБРАНИ ОДЛАСКА НА ПИЈАЦЕ И ПРОДАЈИ ЖИТА, СТОКЕ И ДРВА¹

НАРЕДБА БР. 12

Окупатор и његове слуге гледају да на све могуће начине опљачкају наш народ користећи се његовим знојем и муком. Они све више врше насиље да би узели све што је нашем народу неопходно потребно за живот. Зато, у име интереса народа и његове Народно-ослободилачке борбе

³ Драгољуб Петровић-Раде

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4550.

НАРЕЂУЈЕМО :

да од дана пријема ове наредбе нико више не сме да одлази на пијаце и продаје жито, стоку и дрва, помажући на тај начин окупатору.

Свако ко прекрши ову наредбу сматраће се народним издајником и биће најстрожије кажњен.

Нека се изјалове пљачкашке намере окупатора — нека цркне од глади и зиме фашистички гад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5 децембра, 1943 шД.

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОРИ —
ПРОКУПАЧКОГ И ДОБРИЧКОГ СРЕЗА

Ш Т А Б
3 БАТАЉОНА I ЈУЖНО-МОРАВСКОГ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИ-
ЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 139

**НАРЕДБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВОГ ЈУЖНОМОРАВ-
СКОГ НОП ОДРЕДА ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О ЗАБРА-
НИ ЧУВАЊА ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ ОД СТРАНЕ СЕО-
СКИХ СТРАЖА¹**

НАРЕДБА БР. 13

Наш народ под најтежим условима већ две и по године води борбу против крвавог окупатора. У своме насиљу (окупатор иде тако далеко, да хоће да користи један део нашег народа да чува и брани његове интересе, да тиме кочи нашу Народно-ослободилачку борбу.

У име народз који се бори

НАРЕЂУЈЕМО :

да нико више не сме да чува стражу на прузи јер на тај начин помаже окупатору, док у исто време наша Народно-ослободилачка војска у свим крајевима наше земље, заједно са слободољубивим народима, води тешку борбу за слободу.

¹ Копија, умножена на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8701.

Ко прекрши ову наредбу сматраће се као народни издајник и непријатељ данашње свете Народно-Ослободилачке борбе и биће строго кажњен.

Сви у борбу за слободу нашег народа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5 децембра 1943 год.

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОРИ —
ПРОКУПАЧКОГ И ДОБРИЧКОГ СРЕЗА

Ш Т А Б
3 БАТАЉОНА I ЈУЖНО-МОРАВ-
СКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

БР. 140

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ЧЛАНОВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ — НЕДЕЉКА КАРАИЧИЋА И ДРАГОГ СТАМЕНКОВИЋА ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БОРБАМА ПРВЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ У РАСИНИ И ФОРМИРАЊУ ОКРУЖНОГ ПОВЕРЕНИШТВА ЗА ТОПЛИЧКИ ОКРУГ¹

6-12/43.

П.[ОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ]

Драги другови,

Примили смо ваша два писма — од 22 и 27-11²

1 Ј.М. бр.³ у заједници са једним јастребачким батаљоном и Расинским одредом 16-11 напала је на четнике Драже Мих. у В. Шиљеовцу. Четника је било од 400—500; они су се спремали за потеру на нас. Борба је почела 16-ог у 18 ч. и за ћола часа све њихове групе биле су ликвидирани, но само је остало у школи од тврдог материјада од 250—300 који су и даље давали отпор, ван школе заробљено је 50 четника са једним немачким лаким м'итраље.[зом] Ми

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8710.

² Редакција не располаже овим писмима.

³ Прва јужноморавска НО бригада

смо се решили да се по сваку дену школа осв'оји, покушали смо да је минирамо ио Цисмо успели, зграда је од веома Заког м*атеријала и добро утврђена са рововима и бункерима. Ми смо продужили са блокадом и преко дана, у току самог дана они су неколико пута покушали да се пробију и Нису успели и увече у први мрак у 18 ч. пробили су се, ралетели су у маси од 250—300 пуцајући из свих аутоматских оружја, успели су да се пробију, и извукр их се је 100—150 живих, са командантом Расинске бригаде Томаше-лвићем, са њим је био и командант I Моравске бригаде Дража Петровић, они су се пробили на бандистички начин. Ми смо ту заробили још 100 четника и раније 50, то је свега 150, све смб пустили изузе'в 16 зликоваца што смо стрељали. У борби је више од 50 погинуло.

Идући дан напала нас је 9 четничка бригад'а на чијем челу је ишао мајор Кесеровић, са њим су учествовале и 2 трстеничке бригаде под Гордићевом⁴ командом. ГБих је било по прилици од 1000—1200. Имали су и 4 минобацача, доста аутоматског оружја и муниције. Ми смо одмах после пола часа прешли у напад и разбили их, они су се надали у бекство куд је ко знао, у тој борби је заробљено свега 20 а пошнуло их је преко 30, они су успели да се извуку под заштитом¹ густог мрака. Ове борбе су силно одјекнуле у целом том крајљу и моравском. Народ се изненађује нашој снази и борбе'ности но ист'о тако се и диви.

Послали смо Расинцима један батаљон са Јастрепца, као појачање, зато што је њихов ударни батаљон ушао у II бригаду.

Формирали смо ок'ружно поперенство за топлички крај...,⁶ за секретара поверенства узели смо Сељу.⁶ Но исто смо формирали и поверенство СКОЈ-а. Формирали смо и засебан Јастребачки одред са 2 батаљона и један трећи што су послали за Расину. Командант одреда је Јова⁷, досадањи командант батаљона, п. комесар Принцип⁸, досадањи политички комесар у батаљону.

У новоствореној ситуацији више нам није имадо погодно да се наше мање снаге' крећу и зато смо предузели да убудуће и одред иде најмање са по 2 бат. а можда и по 4 батаљона, формираћемо саУо диверзионе групе. Наше мање снаге нису у стању да воде акције, зато што се

⁴ Никола Гордић, побегао у иностранство 1945 године.

⁵ Топлички округ

⁶ Радош Јовановић

⁷ Станимир Јовановић

⁸ Милош Стојановић

непријатељ креће само у групама најмањим од 500—1000 људи-бораца. То смо и ми принуђени да створимо јаче групе и да их нападамо. Због такве ситуације наши одреди и батаљони били су веома неактивни и ми смо решили да их активизирамо у акцијама.

На топличким терену после пролаза 1 Ј.М. б. народ се диже на устанак и за петнаест дана дошло је преко 130 људи. Стално долазе нови и нови, само је проблем оружје и муниција и одмах бисмо могли масе подићи у борбу.

с. Ф. с. Н;

д. п.⁹
Миљисав¹⁰
Бранко¹¹

БР. 141

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА КРУШЕВАЦ ОД 6 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИН-
СКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БОРБАМА ДРУГЕ
ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ И РАСИНСКОГ НОП
ОДРЕДА У РАСИНИ И ЖУПИ¹**

ПК-у

Драги другови,

1. Ситуација на терену овога ОК почиње да се мења после проласка I и II ЈМ НО Бригаде и после разбијања четника код В. Шиљеговца и Здравиха. Том приликом је народ овога краја први пут видео већу снагу партизана и први пут видео озбиљну ударну снагу наших јединица, што је много допринело да се народ почиње разуверавати у лажи које су му наметали дражиновци.

Гро њихових снага су сачињавали присилно мобилисани који тек сада увиђају: да могу имати заштите и да се могу одупрети дражиновским бандитима, да их терају на те њихове вежбе само зато да чувају те бандите, да их окрваре и тиме ставе у њихов ред.

⁹ Друтарски поздрав

¹⁰ Недељко Караичић

¹¹ Драги Стаменковић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2700.

Све чешћа су бекства тих присилно мобилисаних из њихових редова и долазе да се јаве код нас. Команданти њихових села сам'и се јављају и говоре какве с^а дужности имали и елично. Родитељи дражиноваца јуре з^а њима да их пронађу и врате кућама. -

Раније хватани дражиновци било присилно мобилисани било добровољни, па пуштани, поново су се враћали у њихове редове, сада је случај да од 130 пуштених заробљених драж. ниједан се није поново вратио.

Како све већа јачина наше борбе присиљава издајничке банде, дражиновце на све виднију сарадњу са Недићем и окупаторима, тако у своме бесу и немоћи јавно г-оворе пред сељацима да ће њима Немци дати и оружје и муницију. Немци пак кад се напију у неком селу говоре да је Дража поштен националиста; тако да је и народу овога краја ум'но-гоме постало јасно да је Дража издајник. Све је ово утицало на овдашњи крај да изгуби веру у моћ Драже, а почиње да стиче веру у нашу моћ и снагу. Народ овога округа није довољно обавештен досада о циљевима наше борбе, те није убеђен у потребу борбе, још се држе па страни и у малом броју прилазе НО борби, не упуштају се радо у наше организације. Али се опажа и у томе напредак последњих дана.

I Бригада² је имала озбиљних борби са драж.[иновским] бандама и у Срезу трстеничком где им је нанела већих губитака. Прелазак бригаде у тај крај, који су дражиновци апсолутно држали под својом контролом, уплашио их је да им не исклизне и овај крај из руку, тако да су са свим снагама Кесеровић, Гордић и комп. пошли там'о, затим њихове банде од Јагодине, Параћина и Левча. Бригада је на своме путу ударала по њима и разбијала их, али су ипак они по одласку Бригаде остали у том крају и појачали терор. Но ипак овај пролазак Бригаде је имао добрих резултата, тиме што им је нанела озбиљних губитака а својом снагом изазвала је колебање код њихових присталица, а код поштених сељака и симпатизера НО борбе појачала веру у нашу снагу.

II Бригада³ је прокрстарила Жупским¹ срезом исто тако Драж.[иним] упориштем, упала је у Александровац, средско место, без икаквог отпора, јер су њихове снаге биле преко Мораве.

² Прва јужноморавска НО бригада

³ Друга јужноморавска НО бригада

Наш одред⁴ је дао свој ударни батаљон за II JM Бригаду, остао је сада у јачини једног батаљона Од 80 бораца. Последњих дана је обишао села Расине и једног дела Жупе у циљу одржавања зборова и обавештења народа о политичкој ситуацији, полету и успесима наше НО борбе, издајничком раду Драже Михаиловића и његове банде на овом терену. У току ових дана одред је имао 15 нових бораца.

Снаге окупатора и њихових слугу су се смањиле од пре неког времена, после су ка Ужицу. А дражиновци су ради тога повећали мобилизацијом своје банде и своје бригаде које су бројале од 15—30 повећали на број до 200 и тако везали наше снаге за себе.

3. Реорганизован је штаб одреда и његов састав следећи: командант Страхинић,⁵ политком Јанко⁶ и заменик Срба,⁷ заменик команданта Мија.⁸

Из одреда је послато 7 партизана на војни курс у I JM НОП одред. Морал у одреду је добар а дисциплина се исправља.

4. Писмена пропаганда у округу је досада била врло слаба, постоји једна техника од *јакe машице писаће, једног штирографа* који је стар и већ скоро је неупотребљив и *једног радио апарата*. По срезовима немамо технике. Ми смо у немогућности да набавимо нови шапирограф а још мање гештетнер. Са хартијом се ипак снабдевамо. Засада се издају радио вести али у недовољном броју. Потребно би било ако је у могућности да нам пошаљете гештетнер и матрица како би са писменом пропагандом боље удовољили.

4. Јастребачки батаљон није стигао код нас а насш-јаћем⁹ да са њима уредимо по питању болнице.

На постављене захтеве у вашем писму од 30-XI-43 г. одговорићемо идућом везом.

Наду⁹ не можемо послати сада са кури[ром] јер¹ немамо везу са њом¹, отишла је на терен а везу нам није оставила, чим пре послати ћемо је.

6-ХП-43 г.

другарски поздрав.

ОКРУШ[ЕВАЦ]

⁴ Расински НОП одред

⁵ Сава Ераковић, народни херој, погинуо као командант Друге јужноморавске НО бригаде крајем марта 1944 год. на Видојевици у борби против четника Кесеровића.

³ Јанко Милојевић

¹ Животије Савић

⁸ Миодраг Јовановић

⁹ Редакција није могла да утврди на кога се ово односи.

п. с.

Ваше писмо¹⁰ од 30-XI добили смо 5 овог месеца у 10 ч.

О I Бригади дознали смо подробности: да је имала борбе са дражиновцима од с. М. Дренове па све до Груже. У борбама од М. Дренове и Милутовца па до Шљивице дражиновци су имали 36 мртвих и 26 рањених, а наши 2 Југтвца и 2 рањена друга. У борби код Груже су дражиновци озбиљно потучени, за наше се губитке не зна, са борбом! у Гружи швори се да су драж. укупно тамо имали до 100 мртвих. По причању четника¹¹ себало је да 2 четнич. бригаде из Шумадије, Јагодине и Жвча пресеку пут нашим а Кесер.[овић] и Гордић да им ударе са леђа. Међутим Гордић је отишао за њима а Кесер се вратио за Горњу Жупу, даље се о неким борбама није чуло. Прича се да су се наши спојили са Шумадинцима.¹¹

Материјал који сте нам послали добили смо.

БР. 142

ИЗВОД ИЗ ПИСМА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ ОД 7 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ МЛАДЕНОВАЧКОГ, КОСМАЈСКОГ И ЈАСЕНИЧКОГ СРЕЗА¹

7-ХН-43

О.К-у ПОЖ.[АРЕВАЦ]

Драги друшви,

Што се тиче непријатељских снага на нашем терену ствар стоји овако: дражиновци су разбијени и крећу се у кањим групицама. Покушаји еа поновном мобилизацијом су се потпуно изјаловили, пошто се народ масовно одупире и отворено им прети,*јер су у неколико борби са I срп. бригадом² и нашим одредом изгинули у масама тек мобилисани сељаци. Због губљења ма какве подршке у народу, приморани су на отворену сарадњу са Недићевим изродима.

¹⁰ Редакција не располаже овим писмом.

¹¹ Односи се на Прву шумадиску НО бригаду.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК. СКС под бр. 3715.

² Односи се на Прву шумадиску НО бригаду, која је формирана 25 септембра 1943 године.

Тако су 26-Х1 у борби код Селевца против нашег батаљона поред добровољаца и СДС учествовали и драж.[иновци I и били сви разбијени. Непријатељ је имао 15 мр. и 20 рањ. — а ми 2 мр. и 4 рањ. После те борбе сви заједнички су побегли у Смедерево. — Последњих 2—3 дана примећује се концентрација непријатеља (СДС) према Космајју. Изгледа да имају намеру да претресају терен. Али већ при првом наласку према Космајју наишли су на наше снаге и сукобили се. Резултате још немамо.

Из неких непоузданих извора дознали смо да се неке недићевске снаге крећу према Пожаревцу.

с. Ф. — С.Н.!

друг. поз.
ОК ЗА МЛАД.

БР. 143

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЧАЧАК ОД
7 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПРОЛАЗУ ПРВЕ ШУМАДИСКЕ НО
БРИГАДЕ ПРЕКО ТЕРЕНА ЧАЧАНСКОГ И УЖИЧКОГ
ОКРУГА И БРОЈНОМ СТАЊУ ЧЕТНИКА ДРАЖЕ МИ-
ХАИЛОВИЋА¹**

7-ХП-1943

ЗА ПК²

Драги другови,

Редован месечни извештај од нас добићете следећом ноштом. Сада ћемо вам писати само о неколико ствари.

1) Друг Милутин³ је ишао са бригадом⁴ до Тометинол Поља. Ту је бригада водила борбу са Пожешком и Црногорском (Косјерић) бригадом четника 24-Х1. У поодневној борби наши су имали 1 мрвог и 1 рањеног а нису успели најурити четнике са положаја које су држали од Субјела до Црног Врха (до Маљена). Увече паши су по мраку извршили јуриш на четн. положаје и најурили их. Сутрадан 25-Х1 наши су прошли кроз Косјерић и продужили даље управљајући се према депеши друга Тита од 24-Х1 по којој су добили задатак да успоставе везу са нашим снагама на линији Вишеград—Вардиште—Мокра Гора.

¹ Оригинал, пиоан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 2654. ...:1,Ј

² Покрајински комитет КПЈ за Србију

³ Милош Минић

⁴ Односи се на Прву шумадиску НО бригаду.

Вук⁶ ми је рекао да би требало да друг Мих,⁶ ако стигне, крене за њима истим правцем.⁷

2) Наш одред укључен је у састав бригаде. Нама је остала само једна четворка са једним аутоматским оружјем. Друг Вук поставио нам је задатак да узимајз^ћи ову четворку као језгро настојим'о да што пре формирамо нову чету од новомобилисаних бораца. — Досада нисмо постигли никакав резултат по линији мобилизације нових бораца. Људи кажу: „Док наиђе наша јача снага сви ћемб се придружити“ — али сада још покрећу.

3) О непријатељским снагама знамо следеће:

Немци и Бугари налазе се на фронту у ужичком крају. Са њима сарађују четници. Снаге Бугара и Немаца не знамо колике су. — Кроз Чачак пролазе транспорти од Краљева за Ужице и натраг. Војни саобраћај између Ужица и Краљева врло је жив.

О борбама код Ужица ништа детаљније, осим оног што преко „Слоб. Југосл.“ чујемо, не знамо. Знамо само то да се велики број рањених немачких и бугарских војника налази у чачанској и краљевачкој болници. Ови рањеници стижу из борби код Ужица и Сјенице.

Према обавештењима кбја имамо љотићевци и недићевци не боре се код Ужица.

Четници у срезовима Таковском, Љубићком, Трновском, Драгачевском, Пожешком и Црногорском (Косј.) присилно су мобилисали стотине и стотине сељака. Тако напр.: у Ср. таков. 2 четн. бригаде броје до 600 људи од којих 100 активних четника, у Ср. љуб. 2 бригаде броје до 1000 људи са 150 до 200 актив. четника, слично је бројно стање и у другим ерезовима. Морал мобилисаних сељака (мислимо на борбени морал) је раван нули. Сељаци су омрзли четнике и још им се само покоравашу јер нису нигде учествовали у некој тежој борби против наших снага. Прв првом сусрету са нашим јачим снагама сељаци ће се предавати или разбежати, настаће потпуно расуло четничких банди, остаће ша-чица самих активних четника.

⁶ Мома Марковић, комесар Главног штаба НОВ и ПО Србије

⁶ Благоје Нешковић

⁷ По наређењу Врховног штаба НОВ и ПОЈ крајем новембра 1943 год. кренула је из Топлице Прва јужноморавска НО бригада преко Груже за Шумадију са задатком да се споји са Првом шумадискском бригадом, да би заједно кренуле у Босну. Како је Прва шумадиска НО бригада кренула неколико дана раније према Санцаку, то није ни дошло до додира ових двеју бригада. Прва јужноморавска бригада пребацила се децембра 1943 год. из Шумадије преко Западне Србије у Источну Босну.

Четници се сиремају да пођу на фронт код Ужица и да потеряју присилно мобилисане. Досада знамо да су у борби против наших учествовали само драгачевски, моравички, трстенички и златиборски четници. Из срезова Таков. [ског], Љуб. [ићког], Пожеш. [ког], Косјер. [ићког], Трнов. [ског], четници још нису кренули на фронт код Ужица. Народне масе, обавештене о новим политичким догађајима, готово отворено говоре да ће четници сада прићи Недићу и да већ сарађују са Немцима и Бугарима.

На прузи Чачак—Београд нема већих војних транспорта. Наша четворка запалила је Криву Реку (жел. станицу на прузи Милановац⁸—Љиг).

Са Ужицом немамо везе и не знамо тачно шта се све тамо догађа. Чује се овде врло јака топовска грмљавина нарочито јуче и прекјуче, и то како који дан пролази све ближе и јаче, тако да често куће потреса.

Радио вести слушамо и издајемо у стотинак примерака.

Пошту за Вука послали смо на пункт — крајњу тачку ка Ужицу докле допиремо и тамо чекати док Вук не пошаље курира. Јавите нам Д^а ли да та пошта и даље тамо чека.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ЗА ОК Ч[АЧАК]
Милутин

БР. 144

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА КРУШЕ-
ВАЦ ОД 10 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
МИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ДОДАСКУ ЧЕТНИЧКОГ КОР-
ПУСА ДРАГУТИНА КЕСЕРОВЏА У РАСИНСКИ СРЕЗ¹**

ПК-у

Драги другови,

8-ог овог месеца Кесеровић је са целим својим корпу-
сом, броји до 1000, стигао у Домницу и Буци. Наш се
одред налазио у Трмчару. При наласку дражићеваца одред

⁸ Горњи Милановац

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под
бр. 2698.

је посео положај али се увече морао повући. При посетању положаја запазило се да код другова се осећа помало несигурности и колебања због недостатка муниције. Према обавештењу Кесеровић је дошао да поврати морал код карода Расине и да поново организује Томашевићеву бригаду.² Говоре да ће нас истребити из Јастрепца и да ће остати овде све док потпуно не очисте овај терен од нас. Шаље своје банде да испитују извесне косе по Јастрепцу.

Према неким обавештењима имају намеру да организују д.ихове општинске управ^које ће преузети власт, како они кажу чим наступи слто! Немаца. Значи засад конспиративне општинске управе.

Стигао је батаљон Јастребачки³ у састав нашег одреда као II батаљон, броји 84 партизана еа штабом одреда, Борци еу већином нови и немају борбеног искуства.

Кесеровић се досада креће са читавим својим корпусом заједно и у селима остају груписаии, не одваја,а делове који би се могли напасти.

Код Штаба одреда постоји гледиште да, с обзиром¹ на б*рој муниције којом располажу борци и на борбену способност читавог народа, јер су и у једном и другом батаљону већином нови људи, II батаљон још слабије стоји са муницијом просечно до 15 метака на борца, не би се могли упустити у борбу са њиховим целим снагама.

Настојаћемо колико се буде могло да одред остане на свом терену и да им се нанесу губици уколико се може више. II бригада⁴ се не налази у близини нас а послали смо писмо III батаљону I ЈМНО одреда где смо их обавестили о ситуацији код нас и тражили да будемо у сталној вези да координирамо акције.

Мислим'0 да би II бригада требала да се налази чешће у близини овога терена уколико ситуација — озбиљнија не налаже да иде на други крај, јер наше снаге нису довољне за дражићевске банде ма терену овога округа, пошто иду, групно.

Шаљемо другарцу Наду.

10-ХП-43 г.

Другарски поздрав
ОК КРУШ [ЕВАЦр

² Ова бригада била је разбијена на Великом Шиљеговцу 16 новембра од Прве јужноморавске НО бригаде, Расинског НОП одреда и Јастребачког НОП батаљона.

³ Батаљон Јастребачког НОП одреда

⁴ Друга јужноморавска НО бригада

⁵ Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Крушевац

БР. 153

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11
ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР-
БИЈЕ О РАСПОРЕДУ И БРОЈНОМ СТАЊУ КВИСЛИН-
ШКИХ ЈЕДИНИЦА НА ТЕРИТОРИЈИ КРУШЕВАЧКОГ
ОКРУГА И ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА ОДРЕДА¹**

ШТАБ
КРУШ. НОП ОДРЕДА
„МИРКО ТОМИЋ.“
11. XII. 1943 год.
Положај.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОД. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА ЗА
СРБИЈУ

— I — НЕПРИЈАТЕЉ

Бројно стање окупатора: у сам'ом граду се налази 100—200 Немаца. А у Врњачкој Бањи се налази око 1 дивизија Бугара, у Крушевцу има врло мало јер се нису вратили са фронта на Ужице.

Бројно стање домаћих издајца (а) љотићеваца: у граду се налазе 2 (два) батаљона, њихов батаљон броји 400—500 људи, наоружање њихово износи: свака чета по 1 (један) тешки митраљез, а свака десетина по 1 (један) пушкомитраљез, (б) недићеваца: бројно стање: око 200 (две стотине), наоружање: сваки вод има по један лаки митраљез; (в) дражићеваца: Кесеровић има његову бригаду од 250—300 људи, 150% ненаоружано, 70% у униформи, 7 аутоматских оружја и пуно машингевера, у састав ове бригаде улази пратећа чета, наоружана је са 2 (два) тешка минобацача, 1 брдска хаубица, 1 (једна) тешка бреда и 1 (један) тешки фијат. II. Штабна чета бројно стање 130 сви у униформи и сви наоружани у којима има 100 машингевера, 1 (једна) „зорка“ и сваки војник по 2 (две) бомбе, ова чета је стално уз Кесеровића.

Јуришни батаљон броји 100 војника, 40% машингевера, 1 (један) американски пушко-митраљез.

-I- Трстеничка бригада броји 250 људи, 20% без оружја, 1 „зорка“, 1 противтенковка, 2 холандиска митраљеза, 25% са маш. геверима, ком. бригаде Ратко Рогановић.²

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 4302.

² Не зна се тачно шта је било с њим после рата.

-I- Крушевачка бригада — ком. бригаде Васо Васовић,³ бројно стање око 100, 25% без оружја, 3 аутоматска оружја.

-II- Крушевачка — ком. бригаде Ђина,⁴ око 200, 100% без оружја, 4—5 аутомата, 15 машиигевера.

Жупска бригада, ком. бригаде Гогић погинуо је од љотићевада и сад не знамо ко је. Бројно стање 200; 250% без оружја, 4—5 аутомата.

Копачичка бригада — ком. бригаде Реља,⁵ бројно стање 180, 300% без оружја, 2 „зорке“.

У Брусу има 20 Енглеца са радиостанидом. Одиос између њих и Кесера је затегнут. Кесер.[овић] има у Жељину магацине код села Рогавчине. Код њих је дошло пре неки дан 30 Власоваца, и имају са њима 10 Немаца са мотоциклима.

Трстеничка бригада, ком. бригаде Гордић.⁶ Бројно стање око 600, сви наоружани 1 бацач, 8 „зорки“, 3—4 „збројовке“, 25% са машингеверима.

-I- Расинска бригада, ком. Радивоје Милојевић, броји 200, 20% ненаоружаних, 6 „зорки“, 30 машингевера, 1 лаки бацач.

-II- Расинска бригада, ком. Томашевић,⁷ број. ст. око 300, 200% без оружја, 3 „зорке“.

— II — НАШ ОДРЕД

Бројно стање нашег одреда је' од 2 чете ,а чета бр^ојји 40 људи с тим што је ударни батаљон нашега одреда пришао у састав 2 (друге) бригаде те нам је борбе'ност нашег људства *слаба* с обзиром' да су сви такорећи нови другови. Наш батаљон је наоружан са 2 лака митраљеза и 4 пушкомитраљеза.

Морал врло добар¹, један друг похваљен, који је под кишом куршума узео пушкомитраљез погинулог друга, и његова храброст била је за пример свима осталим друговима.

Са исхраном се снабдевам!о сада добро премда је пре било врло тешко. Храну извлачимо из села до самога града, реакција нема могућности да нам то спречи.

³ Предао се после ослобођења Србије нашим властима које су га осудиле на смрт.

⁴ Ђино Коловић, командант Прве крушевачке бригаде, не зна се да ли је погинуо или емигрирао.

⁵ Реља Павловић

⁶ Никола Гордић

⁷ Мирко Томашевић

— Ш — РАД У ОДРЕДУ

Војнички рад по предвиђеном' градиву: а) пешад. егзерцир, стројева обука и борбена обука, (б) стражарска служба.

Политички рад — основни појмови: циљ наше борбе, издаји Драже Михаиловића, објашњавање спољно-унутрашње ситуације, циљ фашизма.

— IV — АКЦИЈЕ

Одржавање зборова; објаш. спољно-унутрашње ситуације а нарочито о издаји Драже Михаиловића.

12-X- спаљивање воза у Читлуку 3 км' од Крушевца.

12-X-1943 под. нападнута је дражићевска четворка, два су ухваћена а наш је један друг рањен..

14-X-1943 мања борба са недићевцима на Јабланичкој коси.

15-X-1943 наилазак на дражићевску заседу код Јабланице, наш 1 рањен.

22-X-1943 упадање у Крушевац и спаљивање фабрике. У фабрици се налази 1 тенк. Умиштена су сва постројења,, потребније ствари, као ђонове, извукли смо. Фабрика је онеспособљена за рад.

27/28-X-1943 год. борба са дражићевцима над Здрављем, борба је трајала 32 ч. Непријатељ је успео да нас сузбије и пошто се био сконцентрисао чак је И успео да нас са тога терена одбије. Наш опста!нак на том¹ терену је био немогућ и с тим смо се ми повукли за Топлицу.

2-XI-1943 борба са дражићевцима на Црној Чуки, 'непријатељ је имао губитака али за тачан број не знамо, наш је један друг погинуо.

3-XI-1943 год. борба са Бугарима у Рашевцу⁸ (Топлица), губитака са наше стране 'није било, не'пријатељ је им^ао жртва и није успео да изведе план.

7-XI-1943 састанак са I бригадом и са њоме заједно учествовали у акцијама.

10-X-1943 борба са четницима у Гргуру. Ухваћено неколико четника.

17-XI-1943 борба са четницима у Шиљеговцу, велика катастрофа дражићеваца који су били опкољени у школи од 16 увече до 17 до 10 ч, побивено 50—60. Заробљено 135 од којих је 16 стрељано, велики Плен: 1 „зорка", око 50 пушака и муниције.

18-XI-1943 борба са четничким' корћусом Кесеровића V Здрављу, борба је трајала око 1.30 ч, велики губици по

⁸ Село Рашевац

непријатеља и непријатељ је разбивен да су се после дуже дана скупљали.

Шпомена: 17-Х1-1943 напад на немачки камион, камион је упаљен, имали су рањених. Камион је упаљен, заплевена 1 пушка и мало муниције.

Изводимо стално акције о набавци оружја и муниције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

пол. комесар
Јанко Милојевић

командант
Сава Ераковић (Страхиња)

БР. 147

**ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА КРУШЕВАЦ ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ПОКРАЈИН-
СКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БОРБАМА РАСИН-
СКОГ И ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА У РАСИНИ¹**

ПК-у

16-ХП-43 г.

Драги другови,

1. Дражићевци у јачини од 5—600 су још увек на нашем терену, Гордић, Радивоје,² Томашевић, Витез³ и Дража⁴ из Мораве, по причању сељака са њима је и п.пуковн. Радојевић,⁵ Кесеровић није са њима а Јуче смо добили обавештење да је и Кесеровић прошао прексиноћ по ноћи ка овима другима који се сад налазе у Здравинју, Ловцима и М. Шиллеговцу. Крећу се врло споро и остају у једном еелу по 2—3 дана и скоро све људство им се налази на обезбеђењу.

Наш одред је покушао борбу са њима још првог дана Пзмеђу Ломнице и Трмчара али се ту показало неодлучности нарочито код I батаљона, а разлог је свакако одсутност најбољих бораца који се налазе на курсу, тако да су мање снаге непријатеља које су биле на обезбеђењу изнад Ломћ.

¹ Оригинал, писан руком, валази се у архиви ЦК СКС под бр. 2701. Изостављен текст се односи на партиски рад.

² Радивоје Милојевић

³ Командант Жупске четничке бригаде, ухваћен и стрељан у јесен 1944 године.

⁴ Дража Петровић, командант Моравске четничке бригаде

⁵ Милутин Радојевић, командант Топличког корпуса, заробљен од наших јединица у лето 1944 год. и као народни непријатељ и ратни злочинац осуђен на смрт.

[ице] успеле да принуде наш I батаљон на повлачење. По старој навици напуштања терена било је мишљења код неких од руководилаца да се -пође за Топлицу али по интервенцији ОК одред се само одвојно од додира са непријатељем, пошто се уверио да снаге одреда нису способне за неку озбиљнију борбу са непријатељем који се кретао групно. У исто време смо обавестили другове у Топл.[ици] О ситуацији на нашем терену и предложили им координирање рада. Одред је наставио извиђање непријатеља и наставио обилажење села и одржавање конференција.

12-ог овог месеца стигао је Јастребачки одред у јачини од 150 бораца и у селу Бољевцу се састао са нашим одредом. ОК је истог дана формирао оперативно руководство у које су ушли Јова⁶ за команд., његов. заменик Страхуња,⁷ политком Принцип,⁸ зам. п. кома Срба.⁹ За ово се нисмо могли споразумети ни са Сељом¹⁰, јер је одред био ту а заједничко руководство је још одмах требало.

13-ог смо напали непријатеља у Здрављу, његове су снаге биле распоређене у селима: Здрављу, Ловцима, М. Шиљеговцу и неки део се налазио у В. Шиљеговцу, изгледа Дража Петровић, напад је извршен у 3 сата по подне, борба је трајала од 3—7 сати увече, непријатељ је био у прво време потиснут и скоро избачен из села, задржао се само у неким одвојеним кућама према Ловцима, али су Им пристигле снаге из Ловаца и М. Шиљеговца и упорно су се борили и успели су да се одрже на тим новим положајима, два наша батаљона нису ефикасно учествовала у борби, I батаљон је закаснио а другом батаљону се у почетку ранио команд. батаљон Живко¹¹ тако да није било изгледа после тога доста одлучности. Борба није имала онаквог успеха какав смо очекивали, али није била ни неуспех. Осетили су да смо ипак јаки ту поред њих тако да се после те борбе утврђују и копају ровове, а преко читаве ноћи пуцају, некад просто пакленом ватром а то све у празно и само из страха.

Немају много резерве са њима и исто тако скоро су сви наоружани, муниције имају изобиља, што је знак да их окупатор снабдева, те су и у борби мнош упорнији. У овој борби смо имали 1 мртвог друга чл. п. (Бижа¹² из II батаљ.

⁶ Станислав Јовановић

⁷ Сава Ераковић

⁸ Милош Стојановић

⁹ Животије Савић

¹⁰ Радош Јовановић

¹¹ Обрад Лазовић

¹² Редакција није могла да утврди на кога се ово односи.

нашег одреда) и 6 рањених, рањен је Живко у »огу дум¹-дум метком, коска му је здрава али му је лист на Нози разнесен. Од тежих је само један Талијан коме је преломљена нога изнад колена. Непријате/Б је имао 3 мртва, али прича се да има више мртвих и рањених. Заплећене су им неке ствари које су имали у кућама и нешто муницијб машингеверске.

Одреди су још заједно и пошли су у правцу Жупе са циљем обиласка тамошњих села јер су дражићевци при поласку овамо извршили реквизициј)^ одела и обуће по свим тамошњим селима, и у намери да их (дражићевце) раздвоје или повуку све за собом, пошто је опер. руководство мишљења а видело се и у самој борби, да ове! снаге са којима располажемо ие могу их разбити док су групно. Наставити ће се испитивање њиховог кретања и учинити ће се све да се туку што више. Иначе се све више испољава њихова сарадња са окупатором не само овде где се боре са нама него и у другим срезовима, у Темневском¹³ срезу су скуиљали реквизицију за Немце док су ови (Немци) заједно са дражићевцима пијанчили.

Другарски поздрав

ОК КРУШ[ЕВАЦ]

Добили смо 920 метака.

Раније послати материјал нисмо добили.

БР. 148

ИЗВЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ДРУГЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ И ПРВОГ ЈУ- ЖНОМОРАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О БОРБИ У С. КОСАНЧИЋУ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
17 децембра 1943 год.

Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

15 децембра о. г. у подне наишла је једна већа група дражиноваца од села Г. Бријања ка селу Косанчићу. Бри-

¹³ Вероватно Темнички срез

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4492.

гада се налазила у селу Кацабаћу, а одред у селу **Стубли**. Одред² је посео положаје више с. Стубле ка*с. Г."Бријању| а бригада положаје више села Косанчића. Борба је отпочела тачно у 11 часова. Дражиновце је пратила и бугарска авијација — 2 самолетке. То је онемогућило јуриш по дану и успешну борбу по дану. Напад општи припремљен [је] тек у први мрак. План је био да бригада напада дражиновце у селу, а одред да држи даљу блокаду и заседе према селу Г. Бријању. Отпор¹ дражиноваца је био велики, јер је село опкољено рововима, које су ископали раније Бугари, а у селу има већи број великих зграда и од тврдог материјала. Ипак јуриш је извршен и то врло успешан: одмах су избачени из ровова и набијени у један крај села[^] Обруч је све више стезан, а шира блокада села била је на месту. У једном моменту померања једне чете са свог места и провоцирања наших знакова, један део непријатеља успео је да изиђе изван блокаде, а остали део у селу сасвим је уништен. Једна зграда из које се непријатељ упорно борио упаљена је заједно са непријатељем. Ту је убијено и изгорено 5 непријатељских војника.

5-ти одредски батаљон још од почетка борбе је учествовао у борби и блокади села. У току Даљег развоја борбе око 9.30 час. појачана је блокада села са 2-гим¹ одредским батаљоном. 4-ти батаљон задржан је у резерви и распоређен лево и десно од насипа за с. Дреновац. Ова резерва шнила је непријатеља и његове растурене делове, који су успели да се извуку из села.

Непријатељу су у овој борби нанети осетни губици: 106 мртвих, 4 заробљена и вероватно огроман број рањених. Међу погинулим, уколико располажемо са подацима, су и њихов командант корпуса и још 2 официра.

Од наших погинуло је 7 другова, међу којима и командант бригаде друг Стоја^н Љубић-„Столе". Рањено је 13 другова, од којих 3 теже.

У прилогу под 1 доставља се списак заплећене спреме..

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам.
политичког комесара
Драгољуб Петровић

Командант
Драгослав Петровић-Горски

¹ Први јужноморавски НОП одред

БР. 153

**ИЗВЕШТАЈ БРИГАДНОГ КОМИТЕТА ДРУГЕ ЈУЖНО-
МОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 19 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД.
ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О РАДУ
ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У БРИГАДИ¹**

ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ ЗА СРБИЈУ

Извештај о раду партиске организације у II Ј.М.Н.О. бригади.

Драги другови,

Стање партиске организације у Бригади је следеће:
1-ви батаљон: у овом батаљону има укупно 10 чланова Партије и 8 кандидата.

Од овог броја чланова и кандидата формирана су три партиска актива, који ће у најскорије време да прерасту у партиске ћелије, и једна партиска јединица (штабна јединица).

У овом батаљону рад тече доста добро. Партија је успела да отклони извесне недостатке који су се осетили у њеним редовима, тако да се сада не осећа више појава недисциплине у онакој мери као што се раније то осећало. У последње време имамо само један случај недисциплине у овом батаљону а тај је са другом Јабланом,² овај друг је партијац и командир чете. Његов случај изгледа овако: он је одбијао да буде командир чете, правдајући тиме да га кобајаги другови не трпе, такође је друг заузимао погрешан став по другарицама, тврдећи да другарице не могу бити уопште добри борци, нити добри румоводиоци. Трећа његова грешка састоји се у одрицању у извесним¹ моментима послушности претпостављеним друговима. По оваквом држању друга бриг-комитет је донео одлуку да саслуша друга Јаблана и после саслушања да му саопшти искључење из Партије. За извршење ове одлуке бриг-комитета омела нас је припрема за акцију на Оруг.[лици] као и спровођење исте. У самој овој акцији друг Ј.[аблан] се држао [добро, у истој борби му је и брат погинуо, после чега се он држао опет добро. На другове који су били одређени да га саслушају, овакво његово држање изгледа да је утицало, тако да су му они приликом саслушања само указали

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр 8148.

² Живојин Вучић

на његове грешке и недисциплиноване гаоступке, а саопшти-ј ти му о искључењу из Партије нису хтели. Сматрају да бк ово саопштење на њега рђаво деловало, не би поправно штс би се желело једном" оваквом казном. У другој борби са дражићевцима у с. Косанчићу такође се држао невероватно до- бро како као руководилац такође и као борац. После оваквог држања друга, бриг-комитет сложио се да друг остане у Партији с тим да се другу укаже боље на његово држање!

У последњих неколико борби осећа се корак напред парт. (орг. овог батаљона што се најбоље осећа по држању самих партијаца у борби, као и по држању бораца. По- раст морала и борбености у читавој овој јединици је заиста велики. Одржавају се редовни партиски састанци, на којима се учврстио рад већ прилично.

У последње две борбе рањени су нам пет другова који су кандидати за Партију, нису много тешко рањени.

Од осам кандидата које имамо у батаљону треба двојица да се учлане.

II-ћи батаљон: из овог батаљона отишла су нам 4 друга, који су чланови Партије, од којих су 3 секретари партиских ћелија, такође је отишло и неколико кандидаха, после чега се осећа велики недостатак у раду, јер су били све искуснији другови. Ови другови су отишли за Косово, по тражењу **Космега**. После одласка ових друлова у батаљону има укупан број 11 партијаца и 5 кандидата, од којих 1 треба да се учлани.

Партијци из овог батаљона су врло млади и недовољгао искусни, тако ће им требати помоћи мало више, иначе су вредни и врло дисциплиновани. Рад тече редовно нормално само се не осећа довољно напредак овог рада.

У Штабу батаљона има по мало несугласица што долази отуда, што друг командант није партијац, али ћемо настојати да се ове несугласице отклоне у што скоријем времену.

У последње две борбе погинула су нам два друга од којих де један командант друг Никола Турчиновић „Драшко“, члан Партије и друг Бранко Кличковић, омладинац, члан СКОЈ-а и кандидат за Партију.

III-ћи рМдинси батаљон: у овом батаљону има укупан број партијаца 17 од којих се двојица налазе на боловању (рањени су у борби на В. Плани) и 9 кандидата. од којих двојица треба да се учлане.

Што се тиче рада овде он тече нормално, али се у самом раду осећа помало неискуства, што омета унеколико правилан развој кандидата и младих чланова Партије. Поред

тога другови су врло дисциплиновани чиме служе за пример осталим друговима. У Штабу батаљона се осећају помало неправилности, које долазе отуда што друг командант није члан Партије, као и то што су другови остали чланови Штаба недовољно активни, тако да друг, користећи се њиховом неактивношћу, прејихује њих, наиме не дозвољава им да се осете као прави руководиоци. Ово стање ствари у Штабу III батаљона бриг-комитет је увидео, и помоћи ће друговима да се отклони ова велика неправилност у што скоријем времену.

О, Штабу бригаде: бриг-комитет уочава недовољну активност код Штаба бригаде, као и то да се није снашао сасвим у својој дужности.

У последњој борби која се водила у селу Косанчићу, са дражиновцима погинуо је друг Стојан Љубић „Столе“ командант Бригаде. У Штабу је извршена попуна тако, да за команданта остаје друг Драгослав Петровић „Горскм“, за заменика долази друг Радован Петровић, досадашњи нач. Штаба, а за начелника Штаба долази друг Миливоје Петровић, досадашњи командант V батаљона I Ј.М.Н.О.П. одреда,³ овај друг није партијац.

Укупан број партијаца у Бригади износи 44, и 22 кандидата. У овај број рачунам интенданта, као и руководиоца бригадног комитета СКОЈ-а који припадају пом'оћном делу Штаба бригаде.

СКОЈ у Бригади: СКОЈ се развија прилично добро, мада нису тако довољно искубни. Рад СКОЈ-а прилично олакшава спровођење директива, у чему другови скојевци скоро свуда предњаче. Потпунији извештај ћете добити од друга руководиоца СКОЈ-а у бригади.⁴

Политички рад: по овом сектору мало слободног времена, а и због наше недовољне активности, није се урадило онолико колико је могло да се уради и кадико је требало да се уради. Просечно су се одржавали по 4—5 четних часова недељно. Зборовна нити конференција у народу нисмо имали.

Војнички рад: такође и по овом¹ као и по претходном сектору слабо се радило. Одржавано је 5—6 војничких часова у четама недељно. Само се ту одражава пропуст, који нам се свети у борби, а тај де следећи: да другови команданти уопште не припремају, тј. не подижу своје командире, тако да би их оспособили за руководиоце у борби, као и за одржавање војних часова. По последњим борбама

³ Први јужноморавски НОП одред

⁴ Милорад Вуловић-Деспот

извршена је опсуда тих борби.⁵ Примећује се Оперативном штабу да се није довољно акциван и енергичан показао у спровођењу плана као и у руковођењу самом борбом. Такође се примећује да се руководство батаљона ису до-вољно снашла при руковођењу својим јединицама у борби, као и поједини штабови чета.

Из ових опсуђивања борби извучена су сва искуства која ће се убудуће пренети на партизанае.

Држање партизана у овим борбама је силно, њихов морал, дисциплина у борби и борбеност је на завидној висини.

Култ-просвет-васпитни рад: по овом сектору није се урадило ништа, зато што нису постојали културно-просветни одбори. Одржане су свега две приредбе, једна у с. Брестовцу, а друга у с. Лапатинцу, на којима је узело учешћа читаво становништво.

На састанцима бриг-комитета, одржаним 7,13,18 о. м-ца, запажене су све грешке и недостаци у нашој партиској организацији. Постављено је да се руководства како батаљона такође и чета држе мало чвршће од стране Партије, камо убудуће не би долазило до несналажења старешина при руковођењу борбом. Због слабог рада (недовољног) са кадровима постављено је да се убудуће појача рад одржавањем редовних састанака (радних), као и појачањем теоретског рада, преко редовних теоретских састанака, као и то да се појача увлачење нових [другова у Партију.

Такође због слабог политичког и војничког рада, постављено је да се убудуће користи сваки слободни тренутак времена за одржавање ових часова. У вези с тим наглашено је да се мало темељитије прорађују ова два врло важна питања по партизанае.

На последњем састанку бриг-комитета формирали смо култ-просветни одбор којему смо поставили извесне задатке, у вези са прославом рођендана друга Стаљина.

Такође је примећено бриг-комитету, да се није довољно активан показао у спровођењу својих одлука, у вези с тим постављено је да се убудуће све одлуке бриг-комитета морају спроводити енергичније у живот.

Овиме би завршио свој 15-то дневни извештај.

⁵ Мисли се на борбе против четника Драже Михаиловића у Оружници и Барју 11 децембра и у с. Косанчићу 16 децембра 1943 године.

Извештај им'а мало закашњења, ко'је долази због последњих борби, после којих је било сређивања јединица тако да нисмо могли раније упутити извештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19-ХП-1943 год.
Положај

Другарски поздрав
секретар бригадног комитета
Драг. Ј. Петровић „Раде”

БР. 150

НАРЕДБА ШТАБА ДРУГЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИГАДЕ ОД 26 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. О ОСУДИ НА СМРТ СТРЕЉАЊЕМ ШПИЈУНА ГВОЗДЕНА СТЕФАНОВИЋА¹

НАРЕДБА

ШТАБА II М. БРИГАДЕ ЗА 26 XII 1943 ГОД.

I

Непријатељи наше борбе иако су убацили у наше редове *Гвоздет Стефотћа*, који је после кратког времена осумњичен од стране наших бораца као шпијун и провокатор.

Војни суд II бригаде при детаљном саслушању утврдио је следеће:

1) Да је Гвозден Стефановић дошао иредовним¹ путем у наше редове дајући лажну изјаву да је раније био партизан у чети друга Гатка.²

2) Покушао је да организује *белетво* из бригаде са латинским митраљезом.

3) Изјавио је да је ваздухопловни поручник, а на саслушању признао да није официр; и

4) Нађени су му разни планови свих села и места где се баве партизани и многе прибелешке из којих се тачно види да је био *прави Шпијун И издајник* наше борбе, што је и он сам у последњем часу признао.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4506.

² Никодије Стојановић, народни херој, убио се у земунци, опкољен од жандарма и четника 13 августа 1942 год. на Малом Јастрецу.

"чр".

Бојни суд II бригаде имајући у виду све ове тешке Кривице осудио је на смрт Гвоздеиа Стефановића и пресуда је одмах извршена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Чланови војног суда:

- 1) Рад. Петровић³
- 2) Петровић Драгољуб „Раде“
- 3) Петар Гавриловић

БР. 151

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ
ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ КОСМАЈСКОГ НОП
ОДРЕДА О ПОТРЕБИ ПОЈАЧАНОГ ПАРТИСКОГ РА-
ДА У ЈЕДИНИЦАМА ОДРЕДА И СТВАРАЊУ ДИВЕР-
ЗАНТСКИХ ГРУПА НА ТЕРИТОРИЈИ МЛАДЕНОВАЧКОГ
СРЕЗА¹**

За Душана² — шт.[аб] одр.[еда]

28-ХП-43 г.

Драги друже,

1) Примили смо твој извештај од 14-ХП. Он је заиста непотпун, нарочито у погледу карактерИстика бораца. Но, идући пут пошаљи свакако подробније карактеристике са више података (место, старост, мало онширније мишљење о сваком борцу, нарочито о члановима и кандидатјима партије).

Види се да се кренуло у раду, што је нарочито у данашњим тешким условима *борбе од прворазредвог значијЛ*. Само тако, ако будемо јаку и чврсту *партију имала, ат будемо имали* интензиван и систематски рад на подизању како бораца тако и чланова партије и кандидата, имаћемб и јак и чврст одред. Без тога — све ће то бити слабо. УзмИмо само пример 3 чете, која је била ... Мало јје дошло до овог дезертерства. Партија не функционише, нема никаквог политичког рада — и јасно општа лабавост, нем^а онога што би их окупљало иема ... чета, нема центра

³ Радован Петровић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3778.

² Јерко Михајловић

живота. А уз то војнички рад сведен на нулу. Данас *ш-!дрови, квалитет* људи значи све. И зато тај рад треба нај-озбиљније схватити. Тим пре што је квалитет, што је ниво бораца врло низак, свест веома мала. Све су то поштени људи, борбени и одани, али без најосновнијег знања и свести. Узми па погледај стање у свим четама, па и у самој партији. Колико ту треба рада; колико тим друштвима треба помоћи. А ти им у првом р'еду ... дати ту помоћ. Јединице стално обилази; рад нека се редовно одвија у свим ситуацијама, састанци редовни и са дневним редом и онда — широк политички рад из дана у дан; конференције; васпитне групе; заједничко читање; разговори. А уз то партију стално проширивати увек новим кандидатима а старе кандидате у партију. На васпитним' састањцима парт. јединица нека присуствују и кандидати. — Шаљемб ти директивно писмо ОК-а упућено ср. руководи-оцима. Мада многе ствари из њега не долазе у обзир у раду партије у одреду, ипак ће ти користити у разјашњењу основних ствари рада: улози руководиоца; раду парт. ћелија и др. Писм^ је само за тебе и проради га сам. Пиши о свему што ће ти можда бити нејасно у раду.

2) Ситуација је овде мало боља: СДС и полиција су отишли. Тако сад у округу сем сталних, редовних снага имамо још дражиноваца, који су у последње време прилично дигли главе. Осетили су да наших снага нема, па су се! окуражили: држе зборове; поново м'обилишу и тероришу народ. — Као што видиш ситуација је таква да одред не само да може, него и *треба* да се чим пре врјати, јер неких већих снага нема, а дражиновце морамо чим пре разбијати, зато гледај да се што пре вратите.

3) Друг Срба³ ће вероватно у одред. Одмах с њим одржите састанак штаба и направите план рада. Шаљемло ти ПИСМИО Штаба Пожарев. одреда. Одговорите им: Јасно де да одред у оваквој ситуацији не м'оже прблазити, јер је нужан овде; у погле'ду оружја треба да видите могућности и да друговима пошаљемо нешто; покушајте да ако друпови имају могућности пошаљу нам нешто експлозива, јер су акције *на железницу и комуникације* од великог значаја. — Са другом Србом види да се одговори Гл. шт. за Војводину, који је још ире месец дана упутио нашем одреду неки материјал и вести о својим¹ акцијама. Треба им потврдити пријем и обавестити их укратко о акцијама нашега одреда.

³ Иван Стефановић-Срба

4) Пошто наш округ мисли да иокрене свој лист (Орган Нар. осл. орг.) нужно је да организујеш и сам пишеш разне дописе и репортаже из живота и рада одреда (разне борбе; један дан одмора итд.). Такође ти треба да до 10-1-1944 г. спремиш преглед месечног рада (свих акција) одреда који ће бити штампан у листу. Ово схвати најозбиљније, те и ти сам¹ пиши, а и преinesi на све борце то; могу се из одреда добијати добре и разноврсне ствари: дописи, репортаже, песме и др.

5) Ако икад осетите недостатак у муницији обратите се »а друга Срету,⁴ полит. радника из Млад. среза, јер он има сакупљене муниције. Овога пута обратите се на њега а убудуће ћемо за то одредити један посебан пункт.

6) Пошто се одред креће као целина нуисно би било формирати 2—3 ликвидаторско-диверзионе, чврсте и сигурне петорке, које би извршавале ситније акције, а нарочито ликвидације петоклонаца. Напр. у Младеновачком срезу извештан број ликвидација је неопходан. Ти види да се ово спроведе и одмах једну петорку упуту у Млад.[еновачки] срез на Срету — (нека га тражи преко Вл.[ашке] или Сен.[аје]. — Можда би било згодно — да се не би Аога слабио одред — за прво време формирати само једну петорку. То ви већ у штабу видите и процените.

7) Што се тиче везе њу одржавај редовно, на начин како смо ти јавили прошлим писмом.

Друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ОК МЛАДЕНОВАЦ

⁴ Павле Блажић из Младеновца

БР. 152

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ЈУЖНОМОРАВСКЕ НО БРИ-
ГАДЕ ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО СРБИЈЕ О АКЦИЈИ НА ЖЕЛЕЗНИЧКУ ПРУ-
ГУ НИШ—ЛЕСКОВАЦ, КОД С. БРЕСТОВЦА, 26 ДЕЦЕМ-
БРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
II ЈУЖ. МОР. БРИГАДЕ
28-ХП-1943 год.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

на да^и 26 о. м. штаб II Јуж., мор. бригаде припремио је план за извођење акције на прузи Ниш—Лесковац И тч једновремени напад на воз — рушење пруге и иапад на железничку станицу Печењевци. У том смислу тога дана слали смо наше људе на извиђање истих објеката. Бригада је имала задатак р}/шење и напад на воз, а одред напад на [жељезничку] стан. Печењевци. Снаге смо приближили по дану у села Г. и Д. Бријање 8 км од пруге, јер¹ су ноћи биле исувише мрачне. Тога дана пао је снег поподне. Са штабом¹ одреда и путовођама прорађивао се план за напад станице цело поподне. Са штабом¹ 1. бригад. батаљона и осталим штабовима прорађивао се план за Напад на воз (1 је имао напад и рушење пр.[уге])². Нацртана су сва отстојања до станице |и до зграде, где се Бугари налазе. 40 Бугара је било у станици (3 зграда пор'ед ње — нарочито за њих направљена). Сви батаљони одреда су добили и детаљан план саме зграде и станице и осигурања истих. План је био да се напад изврши у 22.30 час.

По врло рђавом¹ и хладном времену пошло се у акцију. Видљивост по снегу била је врло велика. Партизани су газили Печењевачку Ре^тку која је надошла прилично, а они из одреда због конспирације напада нису прешли на мост у Печењевцима, већ на једној врби прелазили Јабланицу и то готово сви ипак газили. Одред је имао да почне напад у моменту експлозије на прузи код бригаде. При самом постављању експлозива неко од стражара сељака који су

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 4528.

² Један батаљон

БР. 153

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА КОСМАЈСКОГ
НОП ОДРЕДА ОД 31 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМПТЕТУ КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ О ПАРТИЗАНСКОМ
И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ И АКЦИЈАМА БАТАЉО-
НА ОД 14—31 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОДИНЕ¹**

ОК-у

Младеновац

Извештај о раду партиских јединица у II батаљону за време
од 14-ХП—31-ХП-43

Драги другови

Организацiоно питање

Штаб: У штабу има три члана партије и то Душко², заменик пол. ком. у батаљону и који је одговоран за организационо питање као и политички рад у батаљону. Друг Вуја³, вршилац дужности коман. батаљона пошто је друг Ујак⁴ заменик команданта „Привремене бригаде“. Исти припада партиској јединици Друге чете, и друг Босанац⁵ који је одређен за батаљонског интенданта а припада партиској јединици Прве чете:

Прва чета: Има седам чланова партије (7) којима су подељене улоге рада, и исти су одговорни за рад по свом сектору. Рад је интензива'н. За кратко време постигнути су многи добри резултати што се види из извештаја секретара јединице Прве чете. Приликом формирања чете било је четири кандидата, а 28/ХП-43, кандидовани су Војислав Кузмановић⁶ (Чубрило) и Богдан Опачић.⁷

Рад партиске јединице је добар што се види из извештаја секретара јединице I чете, да је јединица имала 9

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 3774.

² Драгутин Павличић-Крцун

³ Душан Поповић-Вуја

⁴ Милан Живковић

⁵ Десимир Самарцић, пекарски радник из Београда. Погинуо 16 марта 1944 год. у борби са четницима Драже Михаиловића код с. Велика Иванча.

⁶ Погинуо од четника Драже Михаиловића у с. Врчину, Грочански срез, фебруара 1944 године.

⁷ Погинуо у борби с четницима у с. Друговцу, Подунавски срез, јула 1944 године.

састанака и то 7 практичних и два теориска. Нарочито треба истаћи као вредног друга Драгомира Гаврића „Кичоша“, секретара јединице, као и друга Славка Миљковића⁸ (Јанка) који је одговоран по омладинском питању.

У Првој чети било је дошло до зађевице између командира Благоја⁹ зв. Турски и политичког комесара,¹⁰ али је то регулисано и изглађено, јер је Благоје смењен са дужности командира и премештен је у Другу чету.

Др3та чета: бројала је на дан 14/ХП шест чланова партије којима су подељене улоге рада који су и одговорни за своје секторе рада. У Даросави 18/ХП пришли су нашем батаљону 6 другова из Космајског батаљона који је ушао у састав I Шумадијске бригаде. Исти су се одвојили од своје јединице код Пријепоља и међу њима има два друга партијца и то: друг Њико¹¹ из Вучака који је на боловању и друг Мићко¹², сељак из Ковачевца, ушли су у састав партиске јединице Друге чете. Друг Божа¹³ омладинац рањен, одговоран за рад по омладинском питању у батаљону и налази се на лечењу. Учлањена су два кандидата и то на дан 28/ХП друг Живорад Петровић сељак из Дражња и Добросав Михајловић¹⁴ (Доле) ... Тако да партиска јединица на лицу на дан 31/ХП броји 7 чланова и четири кандидата што се види из извештаја секретара јединице II чете.

Указала се потреба пошто се у нашем батаљону налазе већином омладинци и лакшег рада са омладином те смо формирали омладинску чету, тј. старије другове пребацили у Прву чету, а омладинце у Другу чету. Такође је рад у Другој омладинској чети интензиван и омладинци дају добре резултате. Тако да постоји натјечање између чета.

⁸ Погинуо као комесар Друге чете Космајског НОП одреда марта 1944 год. у борби са Српском државном стражом у с. Поповићу, Космајски срез.

⁹ Благоје Стојаковић, дезертирао из одреда јануара 1944 год., у фебруару ухваћен од одреда и стрељан.

¹⁰ Радомир Николић, радник из с. Бачевца, Београдски срез

¹¹ Редакција није могла да установи потпуно име и презиме.

¹² Драгољуб Симић, погинуо на Сремском фронту крајем 1944 год. као командир чете у Тридесет првој НО бригади Двадесет прве НО дивизије.

¹³ Стева Стајић-Божа, погинуо 24 августа 1944 год. у борби са недићевцима и четницима код Камендола, Космајски срез, као комесар Космајског НОП одреда.

¹⁴ Рањен 4 маја 1944 год. у борби са четницима Драже Михаиловића код села Стојник, Космајски срез, касније подлегао ранама у селу Губеровцу.

Политички рад у батаљону и народу

Политички рад у батаљону је доста добар али још увек треба га појачавати. За кратко време ипак је доста урађено. Сваког дана када дозвољавају прилике одржавају се пол. састанци по десетинама, где се објашњавају циљеви наше борбе, о партизанима, дужностима партизана и њихов однос према народу, о Дражи Михаиловићу, као и извештаји са фронта и др.

Рад у народу: одржан је збор у селу Трбушници на дан 16/ХП-43. Било је присутно око 80 лица. На збору су учествовали као говорници друг Душко, заменик пол. комесара у батаљону и друг Ујак, командант батаљона. Збор је успео. Пошто су овде месне прилике такве и куће су разбацане, то се по кућама објашњава пол. ситуација у земљи и ван. Недостају нам вести са фронта, те нам умногом омета у пол. делању.

ФормИран је агитпроп у батаљону. За пол. рад у бат. и народу одговоран је друг Душко, за хор у батаљо[^] друг Родољуб¹⁵, пол. комесар II чете, за дилетанску групу одговоран је друг Босанац. Такође формИран је одбор за батаљ. лист који кроз кратко време треба да изађе, у тај одбор су ушли друг Душко, зам. пол. комесара, друг Родољуб, пол. ком. у II чети, друг Аца¹⁶ водник II вода II чете и друг Славко. Агитпроп батаљона још није ништа урадио по том питању. Узрок је јер је касно формиран па није ни било времена да се нешто уради.

Шаљемо вам списак бораца и карактеристике бораца. На боловању се налазе друг Божа омладинац који је рањен у борби у Пркосави на дан 19/ХП-43 год. као и друг; Љуба Шуца¹⁷, пол. комесар у батаљону и друг Никола из бригаде.

Акције

Батаљон је имао следеће акције и то у В. Крсни на дан 11/ХП-43 ликвидирана су 2 дражиновца и то командант места и разводник страже и један рањен. Остала сеоска стража која је била наоружана разбегла се. Око један сат после подне Иаишле су јаке непријатељске снаге и батаљон се извукао из села и заузео положај између В. Крсне и Азање, до борбе није дошло.

На дан 19/ХП — приликом предањивања у Пркосави користећи се густом маглом батаљон је нападнут од стране четника. Четници су растерани и најурени. На њиховој

¹⁵ Родољуб Андрић

¹⁶ Александар Ристић

¹⁷ Љубомир Ивковић-Шуца

(страни био је један мртав четник и један теже рањен. На ишаој страни била су два друга лакше рањена и то: друг ЈБуба (Шуца) и друг Божа.

На дан 22/ХП-43 шд. дошли су у састав са Шумадиским батаљоном и формирана је „Привремена бригада“. Наш батаљон са Шум. батаљоном ликвидирали су три др&живновца у селу Бистрици и њихове ствари конфисковане. Истог дана нападнута је једна четничка група у Барошевцу, у тој акцији учествовала је омлад. чета. Убијена су два четника, било је и рањених а тројица четника је заробљено, тј. мобилисаних сељака. Заплењен је¹ лаки митраљез типа „Максим“ и два пуна оквира муниције за холандски митраљез. Са Првом четом шумадиским заустављен је воз у Барошевцу, уништени су путнички вагони као и ловомотива избачена из шина, демолиран телефон на станици и два вагона с²вих шљива раздељена народу. Такође је уништен телеграф и телефон у пошти.

На дан 26/ХП-43 год. приликом предањивања у селу Живковцу наши осматрачи приметили су једну непријатељску колону. Изашли на положај и прешли у -напад. Убијено је 6 жандарма, међу њима жанд. потпоручник и један четник, било је пуно рањених који су се извукли захваљујући магли. На нашој страни није било губитака. Овде је водио борбу само наш батаљон. Та акција Иаишла је на велики одјек у народу.

На дан 29/ХП у селу Вукосавцима дошла је у састав Трећа чета коју је довео друг Јастреб¹⁸ и Радомир¹⁹, пол. комесар. Чета је бројала 22 друга са руководством. Поднећу посебан извештај о стању како моралном тако и здравственом у тој чети. На дан 30/ХП требало је формирати, тј. реорганизовати ту чету. Бригада је данила у селу Брезовац под Венчацом¹. И око 10 ч. пре подне приметили смо јаке непријатељске снаге састављене од жандарма, добровољаца, Бугара и четника Драже Михаиловића. Заузет је положај. Борба је била тешка, али тежину борбе у целој бригади поднела је Друга омладинска и Трећа чета. Борба је трајала око 3.30 ч. У тој борби нанети су непријатељу губици али се не зна колики број јер смо се повлачили. На нашој страни било је три мртва и четири лакше рањена друга, међу њима и једна другарица. У тој борби било се одвојило око 60 другова, од којих је дана 31/ХП њих око 50 другова ухватило везу.

¹⁸ Обрад Михајловић-Јастреб, погинуо у борби са љотићевцима, Бугарима и четницима 31 децембра 1943 год. под Венчацом.

¹⁹ Радомир Николић

У тој борби погинуо је друг Јастреб из Треће чете, друг Мирко из Селевца и друг Мика (Џамбос), курир при II батаљону из Осипаонице.

Морално стање у батаљону је одлично. У свим' акцијама су се борци показали веома добри, да су Добили признање од I батаљона, јер је наш батаљон увек био у првим' борбеним редовима.

Здравствено стање

У батаљону има 6 рањених, од њих је теже рањен друг Љуба (Шуца) пол. комесар у батаљону — а други су лакше рањени. У батаљону има случајева јаке прехладе. Такође има неколико случајева обољења другова од чирева. Обућа је код бораца веома слаба, јер се овде у немогућности да се нешто учини у том' погледу, такође и са одећом није баш на завидној висини. Чини се све да се побољша.